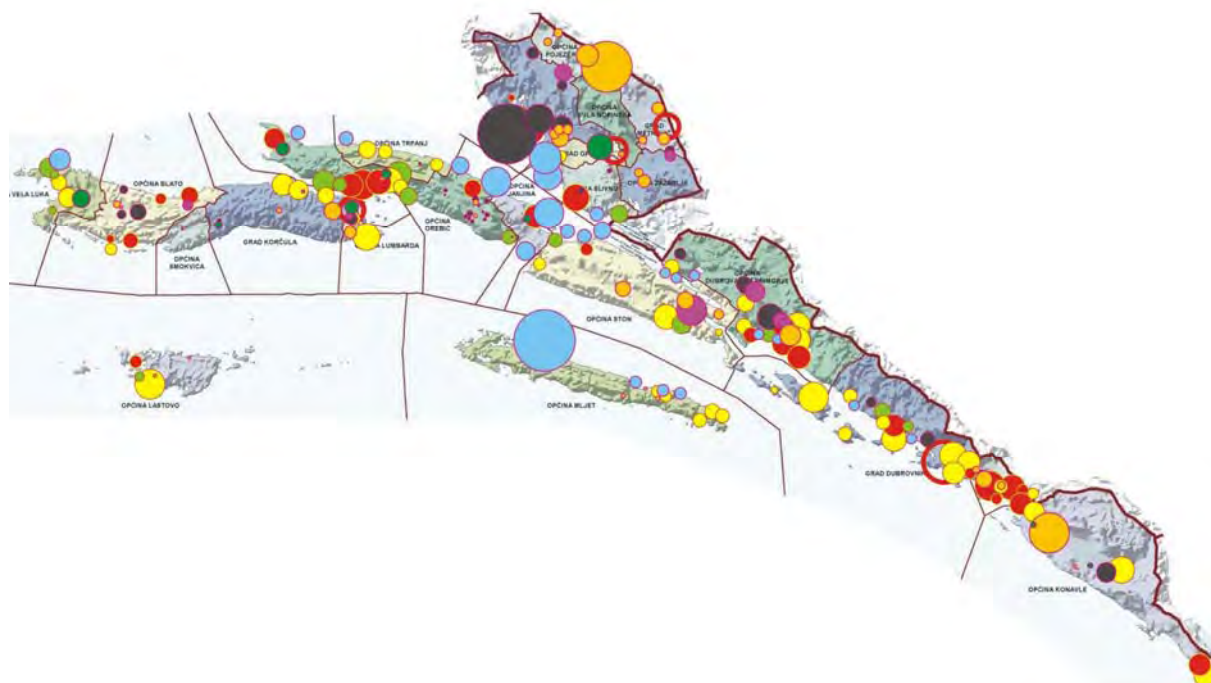

Naručitelj:
DUBROVAČKO NERETVANSKA ŽUPANIJA
ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE

STRUČNA EKSPERTIZA GOSPODARSKOG RAZVITKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE S NAGLASKOM NA TURIZAM

za potrebe izrade
IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA
DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE

ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ

Izvršitelj:
URBING d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb

Zagreb, veljača 2009.

Naručitelj:
DUBROVAČKO NERETVANSKA ŽUPANIJA
ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE

Ravnateljica:
Mr sc Marina Oreb, dipl.ing.arh.

STRUČNA EKSPERTIZA GOSPODARSKOG RAZVITKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE S NAGLASKOM NA TURIZAM

za potrebe izrade
IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA
DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE

ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ

Izvršitelj:
URBING d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb

Ugovor broj:
A-416/08

Direktor:
Darko Martinec, dipl.ing.arh.

Zagreb, veljača 2009.

Naručitelj:
DUBROVAČKO NERETVANSKA ŽUPANIJA
ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE

Koordinacija za Naručitelja:
Mr sc Marina Oreb, dipl.ing.arh.

STRUČNA EKSPERTIZA GOSPODARSKOG RAZVITKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE S NAGLASKOM NA TURIZAM

za potrebe izrade
**IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA
DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE**

ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ

Izvršitelj:
URBING d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb

Koordinator:
Darko Martinec, dipl.ing.arh.

Ekspertna skupina:

Demografski aspekti

Mr sc Tonko Radica, prof. geograf.

Turizam i prostor – skica razvoja turizma

Dr sc Eduard Kušen

Odabrani pokazatelji za ocjenu gospodarskog razvitka

Ekonomski institut Zagreb:

Prof dr sc Nenad Starc

Prostorno planerska analiza

Ratimir Zimmermann, dipl.ing.arh., Darko Martinec, dipl.ing.arh.

Suradnja:

Ljiljana Doležal, dipl.ing.arh.

Hrvoje Kujundžić, dipl.ing.arh.

Vitomir Štokić, dipl.ing.arh.

Mr sc Zdravko Švigir, dipl.ing.arh.

Ekonomski institut Zagreb –

Dr sc Željka Kordej-De Villa

Horwath i Horwath Consulting Zagreb d.o.o. –

Dr sc Miroslav Dragičević, Mr sc Sandra Lisjak

Zagreb, veljača 2009.

STRUČNA EKSPERTIZA GOSPODARSKOG RAZVITKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE S NAGLASKOM NA TURIZAM

za potrebe izrade

**IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA
DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE**

ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ

Sadržaj

stranica

1. POLAZIŠTA I OKVIRI

1.1. SUVREMENO PROSTORNO PLANIRANJE GOSPODARSKOG RAZVOJA S NAGLASKOM NA TURIZAM	
1.1.1. TURIZAM I PROSTOR	2
1.1.2. TURIZAM U HRVATSKOJ	6
1.1.3. O ODRŽIVOM RAZVOJU	10
1.2. KRATAK PREGLED POVIJESTI PLANIRANJA NA PODRUČJU ŽUPANIJE	
1.2.1. PROSTORNI PLANOWI IZRAĐENI OD 1965. – 2005. GODINE	19
1.2.2. PROJEKT JUŽNI JADRAN	20
1.2.3. PROSTORNI PLAN OPĆINE DUBROVNIK 2000 GODINE	21
1.2.3. PROSTORNI PLAN ŽUPANIJE I PROSTORNI PLANOWI OPĆINA I GRADOVA	26
1.3. KRATAK PREGLED RECENTNIH PLANSKIH I ZAKONSKIH OKVIRA	
1.3.1. ZAKON O PROSTORNOM UREĐENJU I GRADNJI	27
1.3.2. STRATEGIJA I PROGRAMA PROSTORNOG UREĐENJA REPUBLIKE HRVATSKE	29
1.3.3. PROSTORNI PLAN DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE	32
1.3.4. RAZVOJNI CILJEVI U STRATEŠKIM DOKUMENTIMA ŽUPANIJE	43
1.4. CILJEVI I ZADACI	52
1.5. METODSKE OSNOVE	52

2. OCJENA STANJA - REZULTATI VALORIZACIJE

2.1. DEMOGRAFSKI ASPEKTI	54
2.1.1. SUVREMENA DEMOGRAFSKA SLIKA	56
2.1.2. CILJEVI DEMOGRAFSKOG RAZVITKA ŽUPANIJE	60
2.1.3. DEMOGRAFSKI POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVITKA	60
2.2. TURISTIČKI POTENCIJAL – TURIZAM I PROSTOR	
2.2.1. PRISTUP	62
2.2.2. TURISTIČKA POLARIZACIJA ŽUPANIJE	66
2.2.3. GLAVNE VRSTE TURIZMA	68
2.2.4. PRELIMINARNA UVJETNA KLASERIZACIJA	70
2.2.5. TRENDOWI	71
2.2.6. TURISTIČKA ATRAKCIJSKA OSNOVA	73
2.3. GOSPODARSKA STRUKTURA I POTENCIJALI	
2.3.1. BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	79
2.3.2. POSLOVANJE PODUZEĆA	81

2.3.3.	INOVACIJE, PATENTI I INFORMACIJSKO-TEHNOLOŠKI SEKTOR	84
2.3.4.	POSLOVANJE MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA	85
2.3.5.	REGIONALNI INDEKS KONKURENTNOSTI	86
2.3.6.	POLOŽAJ LOKALNIH GOSPODARSTAVA	87
2.3.7.	PODUZETNIČKE ZONE I IZRAVNA INOZEMNA ULAGANJA	88
2.3.8.	ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST	89
2.3.9.	OBRAZOVANJE	92
2.3.10.	ZASTITA OKOLIŠA	94
2.3.11.	TURIZAM	95
2.4.	PROSTORNO PLANERSKO VREDNOVANJE	
	POKAZATELJI I KRITERIJI	98
	POKAZATELJI I KRITERIJI ZA TURISTIČKE ZONE	100
	POKAZATELJI I KRITERIJI ZA GOSPODARSKE ZONE	126
3.	ZAKLJUČAK EKSPERTIZE	
3.1.	MOGUĆNOSTI POZITIVNOG DEMOGRAFSKOG RAZVITKA	
3.1.1.	SMJERNICE, MJERE I AKTIVNOSTI	140
3.1.2.	DEMOGRAFSKE PROGNOZE	141
3.2.	STRATEŠKI OKVIR ZA RAZVOJ TURIZMA U ŽUPANIJI	
3.2.1	PROCJENA REDOSLIJEDA ZASTUPLJENOSTI POJEDINIHR VRSTA TURIZMA U ODREĐENOM UVJETNOM KLASERU	143
3.2.2	TURISTIČKA SINTEZA	145
3.2.3	ZAKLJUČAK	149
3.3.	USKLAĐENJE IZRADE PROSTORNIH PLANOVA S METODOLOGIJOM INTEGRALNOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJIMA	
3.3.1.	SAGLEDAVANJE STANJA U PROSTORU I PROCJENA OSTVARENJA POSTOJEĆEG PLANA	150
3.3.2.	ODREĐIVANJE CILJEVA	150
3.3.3.	ODREĐIVANJE PROVEDBENIH POSLOVA I ZADAĆA	151
3.3.4.	PRAĆENJE I VREDNOVANJE PROVEDBE PLANA	155
3.4.	PROSTORNO PLANERSKA SINTEZA	
3.4.1.	REZULTAT VIŠEKRITERIJALNE VALORIZACIJE - TURISTIČKE ZONE	156
3.4.2.	REZULTAT VIŠEKRITERIJALNE VALORIZACIJE - GOSPODARSKE ZONE	157
3.4.3.	ZAKLJUČAK	158
3.4.4.	VALORIZACIJA RASPOREDA LUKA NAUTIČKOG TURIZMA I SPORTSRIH LUKA	159
3.4.5.	VALORIZACIJA RASPOREDA PROSTORA ZA SPORTSKE I REKREACIJSKE NAMJENE	160
4.	SMJERNICE I MJERE ZA DALJNJE PLANIRANJE	
4.1.	VEĆE HOMOGENE PROSTORNO RAZVOJNE CJEKINE (1-7)	161
4.2.	RAZVOJNA PODRUČJA (1-22)	184
4.3.	STANDARDI ZA PLANIRANJE TURISTIČKIH ZONA	239
4.4.	PREPORUKE ZA USPOSTAVU NOVOG SUSTAVA PLANIRANJA	240
5.	LITERATURA I IZVORI	241
6.	PRILOZI	
6.1.	TABLICE – DEMOGRAFIJA	249
6.2.	TABLICE – PROSTORNO PLANIRANJE	260
6.3.	STANDARDI ZA PLANIRANJE UGOSTITELJSKO-TURISTIČKIH ZONA	275

UVOD

Potreba izrade sektorske ekspertize je utvrđena u Odluci o izradi IDPPDNŽ (Sl.gl.DNŽ 02/08) u članku 5. i članku 6., te u Obrazloženju Odluke o izradi IDPPDNŽ (Sl.gl. DNŽ 02/08). Temeljem odredbi iz Odluke o izradi, Zavod za prostorno uređenje dubrovačko-neretvanske županije u ime Županije raspisao je javno nadmetanje za odabir najpovoljnijeg izrađivača ekspertize te izradio Dokumentaciju za nadmetanje s Programom izrade Ekspertize. Otvoreni postupak javne nabave za usluge male vrijednosti objavljen je 25. srpnja 2008. godine.

Tvrtka URBING d.o.o. Zagreb odabrana, je kao najpovoljniji izrađivač temeljem Odluke o odabiru (Klasa: 350-01/08-01/06; Urbroj: 2117/1-21/1-08-10 od 06. kolovoza 2008. godine), te je Županija Dubrovačko – neretvanska s njom sklopila Ugovor o izradi (Klasa: 350-01/08-01/06; Urbroj: 2117/1-21/1-08-16 od 18. kolovoza 2008. godine, odnosno A-416/2008 od 25. kolovoza 2008. godine).

Tvrtka URBING je okupila stručnu skupinu za izradu ekspertize i to na način da su sklopljeni ugovori s Ekonomskim institutom Zagreb i tvrtkom Horwath i Horwath Consulting Zagreb d.o.o. te samostalnim ekspertima: Mr.sc. Tonko Radica, Dr.sc Eduard Kušen, Mr.sc. Zdravko Švigir i Ratimir Zimmermann, dipl.ing.arh. Uz stručnjake zaposlene u URBING-u, navedena stručna skupina mogla je odgovoriti na sve zahtjeve koji su postavljeni u Programu izrade, odnosno sudjelovanje eksperata iz područja demografije, gospodarstva u širem smislu te turizma kao dijela gospodarstva od posebne važnosti za Županiju.

Rad na 1. fazi ekspertize – Polazišta i ciljevi te methodske osnove izrade, započet je odmah nakon potpisivanja Ugovora te je intenziviran nakon sastanka dijela ekspertne skupine s nositeljem zadatka – Zavodom za prostorno uređenje koji je održan 05. rujna 2008. godine. Rezultati 1. faze prezentirani su pred relevantnim predstavnicima Županije na sastanku koji je održan 10. listopada 2008. godine.

Rad na 2. fazi ekspertize - Ocjena stanja temeljem odabranih pokazatelja, nastavljen je kroz sastanke ekspertne skupine te individualni rad eksperata. Rezultati 2. faze prezentirani su na sastanku koji je održan – 12. prosinca 2008. godine pred proširenom grupom predstavnika Županije.

Nakon sastanka intenziviran je rad na 3. fazi ekspertize – Zaključak. Rezultati 3. faze prezentirani su 19. siječnja 2009. godine u Dubrovniku pred istom radnom skupinom Županije.

Uz ovaj Završni izvještaj, izrađen je i Elaborat: Sažetak Ekspertize te Izvještaj za Županijsko poglavarstvo i Županijsku skupštinu kao informacija za članove Poglavarstva i zastupnike u Županijskoj skupštini.

1. POLAZIŠTA I OKVIRI

1.1. SUVREMENO PROSTORNO PLANIRANJE GOSPODARSKOG RAZVOJA S NAGLASKOM NA TURIZAM

1.1.1. TURIZAM I PROSTOR

Turizam

Prihvaćajući turizam kao jednu od glavnih gospodarskih aktivnosti, moramo prihvatiti i promjene u prostoru, ali istodobno donijeti odgovarajuće odluke o temeljnim resursima koji i nadalje moraju zadržati vrijednosti i prepoznatljiva obilježja u užoj i široj regiji.

Odnosi u prostoru iznimno su složeni, opterećeni sukobima interesa, pritiscima, a istodobno i sve strožim kriterijima zaštite prostora i okoliša. Stoga je rješenje prostornog razvoja turizma na prihvatljiv i održivi način iznimno zahtjevno te obuhvaća niz aktivnosti u pripremi i programiranju prostornoga razvoja. Osobito se to odnosi na razvoj turizma na obalnom području Jadrana, što zahtjeva cjelovit pristup ne samo kroz regulativu, nego i kroz odgovarajuće analize, te strategijske i planske interpretacije načelnih stavova. Stoga, u interesu prostorno-razvojne politike turizma i opće gospodarske učinkovitosti treba ubrzano utvrditi postavke održivog razvoja turizma za različite prostorne cjeline. Držimo nužnim sustavno obraditi prostornu problematiku turizma pokretanjem nacionalnog projekta koji će istražiti održiv kapacitet prostora, kvalitetnu preobrazbu prostora i očuvanje pejzažnih i kulturno-povijesnih vrijednosti prostora.

Trendovi prostornog razvoja

Prostorni razvoj će biti ovisan o potrebama razvojnih mogućnosti te uključivanja u šire europske integracije koje donosi očekivano članstvo u Europskoj uniji do procesa globalizacije na svim područjima. U vezi s tim otvaraju se pitanja osobito u vezi s mobilnošću radne snage, protokom kapitala, vlasništvom i međugraničnim sudjelovanjem. Očekuje se moguća daljnja preobrazba kulturnog krajolika zbog prestrukturiranja poljoprivrede ulaskom u Europsku uniju, povećani pritisak na prostor zbog stranih ulaganja i interesa kapitala te pritisak na prostor u infrastrukturnim koridorima koji su interes susjednih država i regija.

Obalno područje hrvatskog Jadrana najvrednije je prirodno bogatstvo i gospodarski potencijal Republike Hrvatske. Za očekivati je da će u slijedećem desetljeću ovo područje biti najinteresantniji poduzetnički i graditeljski prostor, a za Europsku uniju ekonomski najzanimljivije investicijsko područje u Hrvatskoj. Brojni i raznovrsni sadašnji i budući korisnici ovih prostora natjecat će se za svoj novi i kvalitetniji životni i radni prostor, a najintenzivnije graditeljske aktivnosti očekuje se upravo u prostorima najbližim morskoj obali.

Bez sigurne i učinkovite regulative i odgovarajuće prostorno planske dokumentacije nastaviti će se negativni trendovi i u budućnosti. Takav bi razvoj značio nastavak stihijske gradnje, sve veće opterećivanje okoliša i više troškove za infrastrukturno opremanje.

Smjernicama za postizanje ciljeva uređenja prostora treba na svim razinama odlučivanja zaštititi naselja, infrastrukturu i krajolik. Pri tome treba planski i pažljivo usmjeravati policentrični razvoj mreže gradova i drugih naselja te sprječavati daljnju stihijsku i raspršenu gradnju u brizi za razvoj područja i zaštitu prirodnih vrijednosti i kulturne baštine.

Glavni ciljevi uređivanja prostora koje će pridonijeti njegovu održivom razvoju su:

- ukloniti posljedice pravnog nereda i razviti kulturu odnosa u prostoru,
- osigurati javni interes i kontinuirano usklađivanje suprotstavljenih interesa u prostoru,
- osigurati primjenu prostornih mjera u skladu s demografskom politikom,
- osigurati obrazovanje i istraživačke djelatnosti,
- razviti razumijevanje pojedinačnih i društvenih vrijednosti koje se odnose na prostor i okoliš kao i suživot u urbanom, odnosno urbaniziranom prostoru,
- uspostaviti učinkovito sudjelovanje različitih organizacija i stanovništva u odlučivanju o uređenju prostora,
- uspostaviti promocijske djelatnosti u vezi s dobrim prostornim rješenjima.

Prostorno planiranje - definicija i osnovna zadaća

"Najkraća moguća definicija prostornog planiranja je: optimalni raspored ljudi, dobara i djelatnosti na teritoriju radi njegove optimalne upotrebe. Prostorno planiranje se razvilo iz urbanizma kada su urbanisti, početkom 20. stoljeća uvidjeli da je nemoguće raditi generalni urbanistički plan većih gradova a da se ne promotre problemi okolice grada tj. funkcijske regije koja ga okružuje. Korisnik prostornog plana je "društvo" koje se sastoji od različitih veličinskih grupa, od kojih svaka ima svoje interese u korištenju prostora i različito gledaju na njega. Uloga je države da uskladi sve interese prema njihovoj težini u odnosu prema javnom dobru". (A.Marinović-Uzelac)

"Politička i šira stručna javnost često očekuju od prostornih planova previše. Treba imati na umu da se plan (namjera) neće ostvarivati samom činjenicom što je nacrtan, napisan i donesen. Plan je tek obveza za dugotrajno, strpljivo i ustrajno provođenje na terenu, i to dosljednom primjenom mjerodavnih zakona (o komasaciji, o parcelaciji, o građenju, o svim infrastrukturama, o zaštiti prirode i okoliša) koji moraju biti međusobno usklađeni. Stručnjaci upozoravaju na probleme i ukazuju na načine njihova rješavanja. Vlast mora imati volje i snage da to shvati, prihvati i provodi, a to je moguće samo konstantnom dugotrajnom politikom. Uređenje prostora ne trpi političke promjene, ono mora biti dugoročno zacrtan cilj državne politike, bez obzira koja ga politička snaga preuzela i provodila. Druga je česta zablude da se prostorni plan shvaća kao odluka o tome da će baš sve što je planom zacrtano biti i ostvareno. Iz takva shvaćanja proizlaze i pitanja o tome tko će to realizirati s obzirom na uvijek ograničena sredstva. Međutim, prostorni plan predstavlja tek scenarij o tome kako će se prostor upotrebiti ako se realizira ovo ili ono, ali sve se ne mora uvijek realizirati, a nešto se neće realizirati nikada". (A.Marinović-Uzelac)

„Budući da prostor postaje sve više ograničenim i neobnovljivim dobrom, nasuprot sve većoj dinamici i ekspanzivnosti gospodarstva i društvenih potreba i htijenja, on mora postajati sve više i ograničavajućim elementom, nasuprot njima. Prema tome, prostorno se planiranje od kooperativnog elementa društveno-gospodarskom planiranju pretvara sve više u restriktivni instrument. Mjere zaštite prostora postaju sve važnijima pred onima o korištenju prostora, ukratko, prostorno je planiranje, umjesto da bude suradničko, upravo sve više suprotstavljeno gospodarskom. Iz navedenog, dakle, proizlazi da se u prostoru ne mora i nemože uvijek zadovoljavati gospodarske interese svih te da prema tome prostorni planovi ne mogu biti terenskim izvršiteljima gospodarskih planova. Uređenje prostora, zbog toga što određuje način korištenja prostora-zemljišta koje je ograničeni resurs, ima prvenstvo pred svim mogućim gospodarskim i socijalnim planovima. Međutim, za to je potrebno da se prostorno uređenje, pomoću prostornih i urbanističkih planova, bavi samo prostorom i samo prostorno relevantnim stvarima". (A.Marinović-Uzelac)

"Prostorni planovi (regionalni a osobito urbanistički) su u određenom vremenu, za određeni prostor, društveno-politički dogovor, svih mjerodavnih subjekata planiranja, o načinu korištenja i zaštite prostora s jasnim ciljevima i prioritetima, što se tim dokumentima želi riješiti. Koliko god ti dokumenti pokušavali dati viziju ili sliku vodilju skladno uređenog prostora u budućnosti, zapravo prvenstveno služe da određena društveno-politička zajednica riješi svoje najbitnije prostorne probleme i/ili potrebe. Pri tome se oslanja na dugoročniju viziju razvitka s nadom da sadašnje graditeljske aktivnosti neće stvoriti probleme u budućnosti i da će se cijela društveno-gospodarska zajednica skladno i hamonično razvijati barem u nekom srednjoročnom razdoblju. A kada se s vremenom pojavi preveliki nesklad plana i životnih situacija i potreba onda će se nekim novim planom pokušati riješiti najbitnije nove probleme. Ako planovi pripomognu riješiti navedene ljudske potrebe ispunili su svoju misiju" (R.Cimerman).

Stanje u prostoru

Hrvatski prostor ima u europskom kontekstu visoki stupanj prirodne očuvanosti, a sadrži potrebne vrijednosti i objektivne mogućnosti za kvalitetan razvoj, utemeljen na još uvijek povoljnoj strukturi osnovnih kategorija korištenja prostora i očuvanosti okoliša.

Gestrateška pozicija Hrvatske traži povećanu skrb za zaštitu identiteta i učinkovito gospodarenje prostorom. Promjene koje je Republika Hrvatska doživjela u zadnjem desetljeću - osamostaljenje, ratna stradanja s bespoštednim uništavanjem fizičke strukture brojnih urbanih i ruralnih krajolika, poslijeratnu obnovu, privatno vlasništvo, tržno gospodarstvo, parlamentarnu demokraciju, regionalnu samoupravu, procese prilagodbe za uključivanje u Europsku uniju, kao i globalizaciju sa svim

neizbježnim prostornim posljedicama. Sve navedeno zahtijeva učinkovit odgovor i ponašanje u odnosu na pitanja prostornog uređenja. To je i razlog što djelovanje u prostoru, raspoređeno na sve segmente, subjekte i razine, ima strateško značenje.

Osim društvenih i povijesnih čimbenika na razvoj su utjecala i prirodna obilježja prostora (razveden reljef, veliko područje krša, znatna pošumljenost, razmjerno bogatstvo površinskih voda, bioraznolikost, prirodne vrijednosti i raznolikost krajolika, kulturna baština). Značajna je i raznolikost strukture naselja s velikim brojem malih naselja i područjima raspršenog naseljavanja, a zahvaljujući još nezagađenom okolišu postoji razmjerno visoka razina kakvoće življenja.

Dosadašnji razvoj u prostoru obilježava:

- dramatična demografska slika s elementima izumiranja zbog pada prirodnog rasta stanovništva, ratnih migracija te starenja i smanjivanja udjela aktivnog u ukupnom broju stanovnika,
- migracije stanovništva u velike i veće gradove iz ruralnih, graničnih i manje razvijenih područja u kojima dosadašnje mjere za unapređenje regionalnog razvoja i pomoć demografsko ugroženim područjima još uvijek nisu ostvarile potreban učinak,
- nedovoljno istaknuta uloga gradova u formiranju cjelovitog urbanog sustava, kao i njihove međusobne suradnje, te neučinkovitost modela policentričnog razvoja središnjih i drugih naselja,
- kriza sustava vrednovanja razvoja u odnosu na prostorne vrijednosti te brojni oblici samovolje subjekata u zahvatima u prostoru,
- degradacija prostora i gospodarske štete zbog neodgovarajuće uporabe prostora u područjima intenzivnih prirodnih procesa (erozija, poplave),
- pritisak suburbanizacijskih procesa na prostor unutar prostorno razvojnih koridora i koridora prometnica s nejednako vrijednom opremljenosti i dostupnosti do gospodarskih i uslužnih djelatnosti (obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita),
- raspršena i često stihijna gradnja u naseljima i izvan građevinskih područja, osobito zbog nepoštivanja zajedničkih i dugoročnih potreba u očuvanom prostoru i zdravom okolišu,
- nedovoljno korištenje postojećih potencijala u izgrađenim zonama (urbana obnova, transformacija, modernizacija),
- neracionalno korištenje zemljišta za gradnju u naseljima nedostatne opremljenosti komunalnom infrastrukturom,
- neusklađenost interesa i pritisci u korištenju potencijala mora, morske obale i šireg obalnog područja i otoka,
- koncentracija izgradnje u kontaktnoj liniji kopno-more i privatizacija pomorskog dobra,
- dosadašnji koncept "masovnog turizma" te bespoštedna profitna turistička izgradnja osobito na obalnom području (u javnosti aktualni pojmovi "betonizacija" i "apartmanizacija" obale),
- bespravna gradnja objekata i drugi zahvati u prostoru (eksploatacija mineralnih sirovina) zbog manjkavosti u provedbi regulative, neučinkovitog nadzora i mjera kojima se sankcionira takva pojava, međusobne solidarnosti svih subjekata koji sudjeluju u takvoj gradnji odnosno sankcioniranju stanja, pomanjkanja uređenih zemljišta za gradnju te nevoljnog usmjeravanja raspoloživog instrumentarija pravne države u rješavanju tog dugogodišnjeg problema (primjeri bespravne gradnje -ceste, pomorsko dobro, građevine državne važnosti) i u slučajevima državnog investitora),
- promjena uloge i značenje sela (malih naselja) zbog prodora gradskog načina života i nepoljoprivrednih djelatnosti,
- značajna ugroženost kulturnog krajolika zbog utjecaja područja većih naselja i proširene gradnje izvan građevinskih područja,
- smanjivanje poljoprivrednog zemljišta zbog urbanizacijskih procesa i zarastanja (zbog napuštanja poljoprivredne djelatnosti),
- špekulacija sa stambenim zemljištem zbog odsutnosti zemljišne politike i nerazvijenog tržišta nekretninama,
- presporo unapređenje regionalnog i lokalnog prometnog povezivanja,
- zastarjela (otrajala) i/ili manjkava infrastrukturna opremljenost prostora, osobito u opskrbi pitkom vodom i odvodnji otpadnih voda, koja utječe i na onečišćenje voda, tla i zraka i većem trošku djelovanja javnih službi,
- dugotrajno neuređeno postupanje sa otpadom i gospodarenje s mineralnih sirovinama, i lokalno opterećenje okoliša te povećani pritisci na okoliš.

Utjecaj turizma na obalu

Turizam kroz izgradnju turističkih smještajnih i pratećih objekata, cestovnih prometnica i nautičkih luka i velikog fizičkog prometa turista, umnogome je vizualno promijenio izvorna krajobrazna i ambijentalna obilježja jadranskog obalnog područja. U ljetnom razdoblju na brojnim dijelovima obale dolazi do saturacije prostora te psihološkog praga tolerancije turista i domicilnog stanovništva, što dovodi do neželjenih promjena i narušavanja dominantnih izvornih etno-socioloških i kulturnih vrijednosti. Tako je u razdoblju ljetnog vršnog turističkog opterećenja 1988., (najuspješnije dosadašnje turističke sezone u Hrvatskoj, s oko 950.000 svih vrsta turističkih kreveta, s oko 8.000.000 turista i 65.000.000 noćenja), na svakog stanovnika u jadranskom području dolazilo najmanje jedan turist, odnosno 60 noćenja godišnje, što je tada bio sam europski vrh.

Posljedice takvog dosadašnjeg razvojnog usmjerenja često su se pokazale razornima, u prvom redu zbog nekontroliranog i neracionalnog, gotovo rasipničkog korištenja prostorno ograničenih potencijala na najatraktivnijim lokalitetima u mnogim primorskim turističkim područjima. U takvom razvojnem modelu gospodarska uspješnost se mogla postizati isključivo stalnim širenjem-dograđivanjem smještajnih kapaciteta. Nekontrolirano širenje građevinskih zona (često i zbog punjenja proračuna lokalnih zajednica) te često neodgovarajuće rješavanje osnovne komunalne infrastrukture (promet, kanalizacija, vodoopskrba i zbrinjavanje otpada) dovelo je brojna turistička mjesta i područja u kaotično stanje i u nesklad s ambicioznim turističkim razvojnim očekivanjima.

Posebno ozbiljan razvojno-koncepcijski promašaj u gotovo svim značajnijim turističkim područjima nastao je nekontroliranom ekspanzijom izgradnje privatnih kuća i objekata za odmor (vikendica) takvih razmjera da je njihov ukupan prihvatni smještajni kapacitet danas dvostruko veći od smještajnog kapaciteta u komercijalnim objektima, a višestruko nadmašuje kapacitet najkvalitetnije turističke ponude - hotela i sličnih objekata.

Zbog takvog često stihijskog razvoja i neuvažavanja elementarnih pravila i propisa s područja urbanizma i prostornog uređenja, mnoga današnja turistička mjesta morala bi donijeti odluke o prestanku daljnje gradnje dok se ne riješi osiguranje barem minimalne razine komunalne infrastrukture, te izrade i poštujte nužni dokumenti prostornog uređenja. Pri tome najveću pažnju treba usmjeriti uređenju javnih prostora (ulice, trgovi, šetnice, parkirališta, zelene površine i drugo) a arhitektonskim rješenjima vratiti fizionomiju i privlačnost graditeljske tradicije primorskih i kontinentskih mjesta. Kvaliteta prirodnih vrijednosti i očuvanost okoliša, posebice na otocima, ali i na mnogim područjima kontinentalne Hrvatske (toplice, brdsko-planinska područja, brojni gradovi i kulturna odredišta), velika je šansa novog razvojnog koncepta hrvatskog turizma.

S gledišta prostornog uređenja zapažene su osnovne problemske pojave u razvoju turističkog prostora:

- nedostatak odgovarajućih novih prostornih planova za planirane i još neizgrađene turističke zone,
- nedovoljno kvalitetno restrukturiranje i dograđivanje turističkih zona koje su već djelomično ili pretežito izgrađene,
- neprimjerenost rekonstrukcija postojećih objekata razini europske potražnje i standarda,
- nesustavno promišljanje o poboljšanju svih infrastrukturnih sustava i zaštite okoliša,
- nova gradnja samo na atraktivnim lokacijama i zanemarivanje područja kojem je potrebna sanacija svake vrste,
- nepromišljen odnos prema revitalizaciji zapuštenih objekata i malih naselja u funkciji kvalitetne i cjelogodišnje turističke ponude,
- neprimjerenost oblikovanja turističkih objekata i nepoštivanje lokalnih graditeljskih uvjeta i ambijenta,
- neusuglašenost razmjesta i dimenzioniranja marina s ostalim korisnicima prostora i zaštitom vrijednih dijelova obale,
- nepromišljenost novih oblika i sadržaja športa i rekreacije osobito golf igrališta,
- nedostatak prostornih i funkcionalnih standarda osobito za obiteljske turističke jedinice, i
- prostorno neartikularan odnos prema graditeljskoj i prirodnoj baštini radi očuvanja i aktiviranja u funkciji turizma.

Ipak, i pored navedenog, može se objektivno zaključiti da je prostor hrvatskog Jadrana do sada najvećim dijelom pošteđena industrijska revolucija i uništavajući val ranog i zrelog industrijskog razvitka. Zahvaljujući tome hrvatska obala Jadrana ipak je očuvala u najvećoj mjeri ravnotežu između

prirodnih i stvorenih vrijednosti, pa danas predstavlja idealan prostorni okvir i supstancu za "prvi mogući europski-mediteranski ekopark". Da bi se ta razvojna prilika ostvarila nužno je usmjeravati ukupan razvoj turizma, osobito u korištenju i uređenju prostora. Morat će se pratiti i ocjenjivati sve njegove neposredne i posredne učinke, na pojedine djelatnosti i gospodarstvo u cjelini, a osobito na očuvani visokovrijedni prirodni i tradicijski urbani prostor, koji će dugoročno, u turističkoj ponudi, zasigurno sve više dobivati na značaju.

1.1.2. TURIZAM U HRVATSKOJ

Ocjena stanja - Statističke činjenice o hrvatskom turizmu

Turizam u 2005. u Hrvatskoj i zemljama Europske Unije

Neto zarada zemlje od turizma:

- Španjolska 26,369 mld,
- Italija 10,551 mld,
- Francuska 8,911 mld,
- (u zemlju: 33,981 mld ali iz zemlje: 25,070 mld)
- Grčka 8,591 mld,
- **Hrvatska 5,395** milijardama eura,
- Portugal 3,903 mld,
- Austrija 3,549 mld
- (u zemlju: 12,432 mld ali iz zemlje: 8,883 mld)

Neto zarada zemlje od turizma po stanovniku:

- **Hrvatska 1.216 eura**
- Grčka 788
- Španjolska 658
- Austrija 444
- Portugal 383
- Slovenija 352
- Italija 185
- Češka 174
- Francuska 147

Udio neto zarade od turizma u GDP:

- **Hrvatska 17,4 %**
- Grčka 4,7 %
- Bugarska 4,2 %
- Španjolska 2,9 %
- Portugal 2,6 %
- Slovenija 2,5 %
- Češka 1,8 %
- Austrija 1,4 %
- Italija 0,7 %
- Francuska 0,5 %

Turističkih noćenja po stanovniku:

- Austrija 12,1
- Španjolska 8,8
- **Hrvatska 8,4**
- Italija 6,2
- Grčka 5,1
- Nizozemska 5,1
- Francuska 4,9
- Danska 4,9
- Velika Britanija 4,9

65% stranih turista **putuje** u Hrvatsku samostalno

62% noćenja u Hrvatskoj ostvare turisti koji dolaze samostalno (najčešće automobilom)

45% turističkih posjeta ostvare muzeji, galerije i nacionalni parkovi

45% drugi gradovi, hodočasni mjesta, sajmovi, izložbe, priredbe, spomenici kulture, kasino i ZOO.

10% sve ostalo

Zadovoljstvo gostiju 2004. god. s turističkim elementima usluge u % odobravanja Dubrovačko-neretvanska županija

Izvor: Institut za turizam TOMAS 2004.

	Dubrovačka županija	Republika Hrvatska
1. Krajolik	90	86
2. Izgled mjesta	78	67
3. Čisti okoliš	73	63
4. Mir i tišina	83	62
5. Izleti	59	50
6. Ponuda kulture	59	20
7. Čistoća plaže	59	61
8. Sustav prijevoza	50	40
9. Prometna povezanost	48	42
10. Ljubaznost zaposlenih	81	74
11. Ljubaznost domaćina	75	67
12. Usluga	75	67

Statistika 2007. - podaci i pokazatelji Hrvatska i Dubrovačko-neretvanska županija

Dubrovačko-neretvanska županija 2007. god.

(125.300 stanovnika)

(4.440.000)

Republika Hrvatska

1. Migracijski saldo (2006.)	+ 541	+ 7.776
2. Zaposleni	39.755	1.495.000
3. Prosj.br. nezaposlenih	7.030	264.000
4. Stopa reg. nezaposlenosti	17,9%	16,3%
5. Diplomirani studenti 2006./2004.	106	116
6. Upisani studenti 2006./2004.	97	110
7. Završeni stanovni (2006.)	612	22.121
8. Broj osobnih automobila	42.679	1.491.127
9. Noćenja turista – ukupno	4.414.010	56.005.590
10. Udjel industrije u BDV (%)	9,4	24,0
11. Poduzetn. zone (m2/stanovniku)	2,1	10,8
12. Omjer izvoza i uvoza (%)	28	48
13. Kvaliteta opskrbe elek. energ.	3,7	5,3
14. Županijske ceste (km/100 km2)	14,6	18,6
15. Otpad (uporabljjen/ukupno - %)	0,5	5,9

Pokazatelji o odnosu broja zaposlenih i broja kreveta u nekim tipovima smještajnih objekata u Republici Hrvatskoj - stanje 31.08.2007.

1. Hoteli i aparthoteli

- kreveta 115.631
- zaposlenih u hotelima i aparthotelima 20.985
- pokazatelj: **1 zaposlenik na 5,5 kreveta**

2. Turistička naselja

- 52.460 kreveta
- zaposlenih u turističkim naseljima 3.792
- pokazatelj: **1 zaposlenik na 14 kreveta**

3. Kampovi (gotovo svi su autokampovi)

- 214.482 kreveta (prema broju kamp mjesta)
- 2.374 zaposlenih
- pokazatelj: **1 zaposlenik na 100 kreveta**

4. Hosteli

4.972 kreveta

- 356 zaposlenih
- pokazatelj: **1 zaposlenik na 14 kreveta**

5. Lječilišta

- 2.535 kreveta
- 364 zaposlenih
- pokazatelj: **1 zaposlenik na 7 kreveta**

Prosječna iskorištenost kapaciteta 2007. god. po vrstama objekata u Hrvatskoj

1. Hoteli	132 dana
Hoteli s 5*	155
Hoteli s 3*	136
Hoteli s 2*	107
2. Turistička naselja	80 dana
Turistička naselja s 4*	109
Turistička naselja s 2*	85
Turistička naselja s 1*	27
3. Kampovi	61 dan
Kampovi s 4*	87
Kampovi s 2*	52
Kampovi s 1*	49
4. Kućanstva - privatne sobe, apartmani i kuće za odmor	41 dan
5. Ostali objekti za smještaj	45 dana
Ukupno Hrvatska	59 dana

U Republici Hrvatskoj turizam je iznimno važna gospodarska djelatnost obzirom na udio kojim sudjeluje u BDP (2006. god. ostvaruje 6.293.300 eura ili 18,4 % a 2007. ostvaruje 6.739.800 ili oko 18,0%), koja se pretežito odvija u primorskom području zemlje (oko 96% turističkog prometa-noćenja).

Turizam je gospodarska uslužna djelatnost, koja se osobito razvila posljednjih desetljeća kao posljedica materijalnog blagostanja razvijenih zemalja svijeta i porasta slobodnog vremena građana. Prema posljednjim procjenama, računa se da je na turizmu izravno ili neizravno utemeljena gospodarska aktivnost iz koje nastaje oko 10-12% ukupnog svjetskog društvenog bruto proizvoda. Ne zanemaruju se pri tome i svi njegovi drugi brojni i značajni učinci i utjecaji na ukupan društveni razvitak zemlje (politički, socijalno-psihološki, kulturni, prostorni, ekološki i dr.). U dugoročnim predviđanjima

turizam se ocjenjuje jednom od najdinamičnijih djelatnosti svjetskog gospodarstva.

Bit modernog turizma/turista je posjećivanje drugih prostora i mjesta, izvan mjesta stalnog boravka, a privlačnost im se povećava kvalitetnim uslugama, prirodnim ili kulturnim vrijednostima, iznimnošću ili kontroliranom dostupnošću. Danas se stječe dojam da je to nezaustavljiv proces - koji "razara" prirodne i sociokulturne vrijednosti prostora, gdje se u nekom vremenu koncentrira, a tada "odlazi" na nove "neotkrivene i nezagađene" prostore, gdje se proces najčešće ponavlja. Zbog toga danas turizam doimlje poput velikog korisnika i "opasnog potrošača" prostora. Izdvajanje turizma kao zasebne teme nužno proizlazi iz činjenice da je turistička razvojna problematika, kao i utjecaj turizma na ukupan gospodarski razvitak i uređenje prostora znatno širi i složeniji od onih što su proizlazili iz njegova dosad uobičajenog segmentnog sagledavanja gospodarskog djelovanja.

U posljednjih 15-ak godina Hrvatska je znatno pogoršala svoju turističku tržišnu poziciju čemu su u najvećoj mjeri uzrok teške izravne i neizravne posljedice Domovinskog rata i tranzicijski gospodarsko-vlasnički procesi. U tijeku je spori tržišni oporavak, posebice na kvalitetnijim emitivnim tržištima, zbog sadržajno siromašne turističke ponude. Postoje određene rezerve za povećanje fizičkog prometa, ali samo na manje zahtjevnim tržištima. Nužno je stoga hitno usmjerenje prema kvalitetnijim razvojnim rješenjima čime bi bilo jedino moguće znatnije pokrenuti novi turistički razvojni ciklus. Problemi s kojima se danas susreće svjetski, posebno mediteranski i hrvatski turizam, nužno traže prave odgovore i djelotvorna rješenja i razvojna pitanja - kako upravljati (sukladno strateškim ciljevima) ukupnim gospodarskim razvojem, a da se iz turizma ostvare najpovoljniji gospodarski i drugi razvojni učinci.

Utjecaj ovog sektora na prostor i okoliš je značajan i bitan. Razvoj turizma stvara problem s kompleksnim interakcijama između uzroka i posljedica – urbaniziranje obale, zbrinjavanje otpada, djelovanje na osjetljive prirodne prostore dnevnim migracijama i slično. Navedeno traži djelotvoran odgovor s mjerama koje obuhvaćaju prostorno i urbano planiranje, razvoj prometne infrastrukture, zaštitu okoliša, gospodarenje otpadom, obzirno korištenje prirodnih dobara i drugo.

Danas je na obalnom području (do 3 km od obale) Jadrana smješteno 790 naselja (s oko 1.050.000 stanovnika, 370.000 stanova i 190.000 vikend stanova), stotinjak prostorno izdvojenih turističkih zona (oko 430.000 kreveta), više desetaka gospodarskih zona i stotinjak većih luka ili marina (s 17.000 vezova).

Ukupni komercijalni smještajni kapaciteti u Jadranskoj Hrvatskoj 2006. godine su bili 879.000 postelja (od toga u kolektivnim smještajnim objektima 474.500 postelja) u 285.500 apartmana i soba (od toga 148.500 u kolektivnim objektima).

U hotelima i hotelskim naseljima 2006. godine je bilo 106.000 postelja, u turističkim naseljima i sličnim objektima 50.800, u kampovima 210.700, odmaralištima 10.300, lukama nautičkog turizma 62.000, svim oblicima privatnog komercijalnog smještaja 404.600, ostali 26.800, a nekomercijalni privatni smještaj oko 1.071.000 postelja.

U Jadranskoj Hrvatskoj je 2005. evidentirano oko 275 turističkih mjesta (gotovo sva su uz morsku obalu). 153 turistička mjesta imaju smještajni kapacitet u hotelima i/ili turističkim naseljima (sa 184.000 postelja), u 127 mjesta se nalaze kampovi (sa 209.000 postelja), registriran privatni smještaj ima u 246 mjesta u obiteljskim domaćinstvima (sa 366.000 postelja) a u 66 mjesta nalazi se luka nautičkog turizma (51 marina i 15 većih ostalih luka koje imaju oko 14.000 vezova u moru).

Glavnina turista, od ukupno 10.400.000 turista koji posjete Hrvatsku, a od toga 87% dolazi u Jadransku Hrvatsku odsjeda u tri vrste turističkih objekata i to: (1) hoteli, vile i apart hoteli oko 37%, (2) kućanstva – sobe, apartmani, kuće za odmor oko 21% i (3) u svim vrstama kampova 11%.

1.1.3. O ODRŽIVOM RAZVOJU

1. Određenje i mogućnosti provedbe

Najčešće spominjano određenje održivog razvoja je ono iz izvješća Our Common Future (Naša zajednička budućnost) koje je 1987. godine Ujedinjenim narodima podnijelo Svjetsko povjerenstvo za okoliš i razvoj (World Commission on Environment and Development – WCED). Povjerenstvo je odredilo da je razvoj održiv ako „...omogućava zadovoljavanje potreba sadašnjih generacija, a bez ugrožavanja potreba budućih generacija“¹. Ovakvo određenje prihvatili su borci za čisti okoliš, gospodarstvenici, pa i zagađivači i političari tako da se održivi razvoj od tada smatra moralnom obavezom. Ostalo je, međutim, nejasno kako ga primijeniti u praksi.

Kritičari ovakvog određenja zamjerali su da je održivost razvoja određena pojmovima koji sami nisu jednoznačno određeni². Devedesetih godina je stoga ponuđeno mnoštvo dodatnih određenja, a međunarodne financijske institucije (naročito Svjetska banka), pokušale su u raspravu uvući i ekonomiste. Na kraju su se gotovo svi složili da održivi razvoj ima ekonomsku, društvenu³ i ekološku sastavnicu koje su međusobno isprepletene i neodvojive.

Ekonomsku održivost mogli bismo odrediti kao ekonomski rast i učinkovitost uz pravednu⁴ raspodjelu bogatstva. Društvena održivost podrazumijeva sudjelovanje u odlučivanju sviju kojih se odluke tiču, mobilnost svih slojeva društva ali i njihovu koheziju, ostvarivanje društvenog identiteta, svima pogodan razvoj institucija i sl. Treća sastavnica je ekološka održivost. Ostvarena je ako se prirodni resursi štite, a ljudi proizvode, troše i društveno djeluju tako da ne premašuju prihvatni kapacitet ekosustava u kojem žive.

Ekonomisti su se brzo podijelili na dvije grupe čije interpretacije održivosti mogu različito odrediti i usmjeravati razvojnu politiku. Prva grupa određuje održivost na način neoklasične ekonomike⁵, a druga se oslanja na uvide iz ekološke ekonomike⁶. Razišli su se na pitanju u kojoj mjeri prirodni i proizvedeni kapital mogu biti međusobno zamjenjivi. Ekonomisti neoklasične škole smatraju prirodni i proizvedeni kapital zamjenjivima u proizvodnji i kao tzv. „tehnološki optimisti“ smatraju da će tehnološki napredak osigurati odgovarajuće supstitute kad prirodni kapital postane oskudan. Za razliku od njih zagovornici ekološke ekonomike, „tehnološki pesimisti“, smatraju te dvije vrste kapitala komplementarnima u proizvodnom procesu. Povećanje stanovništva i potrošnje, tvrde oni, stvara neodrživi pritisak na prirodne resurse. Rasprave između ovih dvaju grupa su korisne jer nas približavaju odgovoru da pesimizam i optimizam nisu međusobno isključivi jer se u konkretnim slučajevima uvijek radi o stupnju zamjenjivosti između te dvije vrste kapitala⁷.

Mnogim je ekonomistima prihvatljivo određenje održivog razvoja prema kojoj je održivost postignuta ako blagostanje ili potencijalno blagostanje ne opada tijekom vremena, no za upućenije i ona otvara niz pitanja: što sve čini blagostanje i što bi sve trebalo sačuvati za buduće generacije, te o kojim generacijama je riječ; onima u bliskoj ili onima u dalekoj budućnosti⁸. Pritom se rado pretpostavlja da se smanjivanje prirodnih resursa može nadoknaditi povećanjem investicija u druge vrste kapitala (u ljude, tehnologije i sl). To je poznati koncept „slabe održivosti“ (Solow 1986; Pearce i Atkinson 1993) u

¹ Our Common Future, WCED (1987), str. 43.

² Prvo, nije jasno o kojim se potrebama govori i kako odrediti stupanj zadovoljenja potreba kod različitih ljudi. Drugo, o ukusima, preferencijama i potrebama budućih generacija ne znamo ništa. Ostaju i pitanja tko je pozvan odlučivati o tome kako podijeliti blagostanje između sadašnjih i budućih generacija i može li država zastupati interese naših nasljednika. Često korišteni pojmovi "međugeneracijska kompenzacija" i "međugeneracijska pravednost" ostali su tako neodređeni.

³ Ovdje treba istaknuti i društveni pokret (*environmentalism*), koji obrazovanjem, lobiranjem i aktivizmom nastoji utjecati na proces donošenja odluka u cilju zaštite okoliša.

⁴ Što je pravedno ostaje, međutim, sporno. Da li je zatečena raspodjela prihvatljiva pa raspravljamo samo o raspodjeli novostečenog bogatstva ili i zatečeno treba preraspodijeliti, dilema je koja zadire u vlasništvo i u postojeće društvene i političke ustroje kakve nalazimo po svijetu. Rasprava o održivosti može tako postati i politički obojenom.

⁵ Okupljeni su u Udruženju ekonomista za zaštitu okoliša i ekonomiku prirodnih resursa (*Association of Environmental and Resource Economists - AERE*) osnovanog 1978. godine pri institutu *Resources for the Future (RFF)* u Washingtonu.

⁶ Okupljeni su u Međunarodnom udruženju za ekološku ekonomiku (*International Society for Ecological Economics – ISEE*), osnovanom 1988. godine.

⁷ Vidjeti u Goodstein (2003).

⁸ Većina određenja pretpostavlja blagostanje svih budućih generacija. Ipak, prihvatljivi su filozofski argumenti koji naglašavaju nama bliže buduće generacije s kojima se jednostavnije identificirati. Vidjeti Golding (1972), Passmore (1974), Parfit (1983) i Stavins, Wagner i Wagner (2002).

kojem je značajna ukupna razina štednje kapitala za budućnost, pri čemu se prirodni može štediti manje ako se proizvedeni šteti više i obratno. Takvo su određenje kritizirali brojni ekonomisti (Stern 1997; Faucheux i O'Connor 1998), prvenstveno zato što se naglašavanjem značenja budućih generacija umanjuje značenje distribucije blagostanja unutar sadašnje. Odgovor na pitanje kako su aktivnosti kojima se prirodni resursi nastoje sačuvati za budućnost povezane s našim sadašnjim obvezama i odgovornostima, ostalo je tako opterećen nepoznanicama i neizvjesnošću.

Ekonomska određenja održivosti i održivog razvoja zasnovana su na zapažanjima o neučinkovitosti sadašnje razvojne politike i na teoremima o učinkovitom upravljanju i zaštiti okoliša. Zaključuje se da je takozvana internalizacija tržišnih i (političkih) neučinkovitosti ključna za postizanje održivosti⁹. Tim određenjem naglašavaju se dvostruko dobitne mogućnosti uz istovremeno povećanje konvencionalno mjenjenog ekonomskog blagostanja i kvalitete okoliša. U jednom od dokumenata Svjetske banke (1992) može se naći određenje koje standardne preporuke ekonomike okoliša (primijeniti ekonomske instrumente u politici zaštite) spaja sa standardnim preporukama teorije ekonomskog rasta (povećati međunarodnu trgovinu, stabilizirati ekonomsku politiku i precizno odrediti vlasnička prava). Mnogi ekonomisti prihvaćaju te preporuke za povećanje ekonomske aktivnosti i očuvanje okoliša, iako kritičari tvrde da su to nužni, ali ne i dovoljni uvjeti za postizanje održivosti. No, ovdje ne nalazimo odgovor hoće li učinkovitije tržišno ponašanje osigurati dovoljno kapitala (resursa) za buduće generacije ili hoće li se odgovarajuće vrste kapitala očuvati za održavanje budućeg blagostanja. Kao i u slučaju „slabe održivosti“ i ovdje se u velikoj mjeri pretpostavlja zamjenjivost različitih vrsta kapitala, pa se može reći da su zagovornici usredotočeni na povećanje ukupnih mogućnosti za razvoj sadašnjih i budućih generacija. Porter i van der Linde (1995) na svoj su način dali doprinos određenju održivosti koje uključuje dvostruko dobitni ishod (dobitak i za ekonomiju i za okoliš). Oni smatraju da postoje značajne neiskorištene mogućnosti za razvoj tehnoloških inovacija koje će očuvati okoliš i unaprijediti ekonomsku aktivnost. Većini ekonomista prihvatljiv je argument da se odgovarajućom politikom mogu potaknuti inovacije koje će čuvanje resursa učiniti jeftinijim, a mnogi istražuju i neiskorištene mogućnosti čuvanja okoliša smatrajući da će kvalitetniji okoliš biti izvorom povećane ekonomske aktivnosti (Palmer, Oates i Portney, 1995).

Ovakva određenja, uglavnom se temelje na poukama neoklasične ekonomike, a u bitnim se aspektima razlikuju od određenja ekoloških ekonomista koji zagovaraju ekološku dimenziju održivog razvoja. Kao primjer može se navesti prihvatljivo ali ne i posve primjenjivo određenje prema kojem je razvoj održiv „ako unapređuje kvalitetu ljudskog življenja unutar prihvatnog kapaciteta ekosustava“¹⁰. Ekološki ekonomisti naglašavaju ekološke koncepte funkcioniranja sustava i otpornost ekosustava koja nije obuhvaćena standardnim funkcijama proizvodnje i potrošnje koje rabe neoklasičari. To dovodi u pitanje pretpostavke o mogućnostima zamjene pojedinih vrsta kapitala (Daly, 1990). U ovoj grupi ekoloških određenja polazi se od pretpostavke da ljudi ne mogu živjeti u onečišćenom okolišu i ne razmatrati ekološke posljedice svog djelovanja. Zamjena pojedinih vrsta kapitala nije jednostavna, a najčešće je naprosto nemoguća što prije svega upućuje na čuvanje ekosustava. To je koncept tzv. „jake održivosti“. I ovdje postoje brojne rasprave i neslaganja jer vjerodostojnost i prihvatljivost „jakog“ određenja narušavaju neizvjesnosti koje su svojstvene prirodnim sustavima - doprinosi ekoloških funkcija ljudskom blagostanju i učinci naših intervencija na ekosustave. Sve to ne dopušta donošenje čvrstih zaključaka¹¹.

Održivim razvojem i održivošću bave su i sociolozi. Različiti svjetonazori utječu i na odnos prema okolišu i na izbor mjera. Rayner (1994) ističe da je nečije stajalište o tome ovisno o stupnju u kojem se netko poistovjećuje sa svjetonazorom koji je „hijerarhijski“ (poželjno je djelovati u cilju viših interesa), „egalitaristički“ (dužnost je biti pravedan prema ostalima) ili „konkurentan“ (dozvoljeno je tražiti ishode povoljne za sebe). Ova stajališta naglašavaju da pojedinačne vrijednosti i svjetonazori nastaju u kulturalnom okružju, a ne sami po sebi priznajući pritom da se promjenama okružja mijenjaju i vrijednosti i preferencije članova zajednice. Uveden je i pojam „osjećaja pripadnosti“ određenom

⁹ Eksterni učinci (eksternalije) pojavljuju se kada pojedinci svojom proizvodnjom i/ili potrošnjom izravno utječu na proizvodnju i/ili potrošnju drugih (koje to pogađa izvana, to jest eksterno), ali ne djelovanjem tržišnih mehanizama. Eksterni učinci se i pojavljuju zato što je tržište neučinkovito. Internalizirati eksterne učinke znači postići uvjete u kojima bi pojedinci i sami trpili učinke kojima opterećuju druge pa ih stoga ne proizvode. Kad tržište, na kojem se slobodno prenose vlasnička prava počne djelovati, smatra se da su eksternalije internalizirane i time izbjegnute. Mishan (1971).

¹⁰ Određenje Svjetskog fonda za zaštitu prirode (*Worldwide Fund for Nature* - WWF) i Međunarodne unije za zaštitu prirode (*International Union for Conservation of Nature* - IUCN).

¹¹ U tom je smislu značajno istraživanje Commona i Perringsa (1992). Autori pokazuju da je koncept ekološke održivosti vrlo različit od ekonomske održivosti. Njihov je glavni zaključak da ekonomska učinkovitost nije dovoljna za ekološku održivost i da između njih može postojati konflikt.

mjestu i njegovoj ulozi u donošenju, odnosno prihvaćanju razvojnih odluka¹². Kada govorimo o ostvarivanju društvene sastavnice održivosti u zajednici, podrazumijevamo postojanje dvije različite vrste mogućnosti – mogućnosti za pojedinca i mogućnosti za cjelokupnu zajednicu. No da bi zajednica doista i bila održiva potrebno je razvijati, usklađivati i povezivati obje komponente i to prema načelima pravednosti, društvenog uključivanja i interakcije, sigurnosti i prilagodljivosti.

Iako ne postoji općeprihvaćeno određenje održivog razvoja i održivosti, pa nije sasvim jasno jesu li održivi razvoj i održivost procesi, ciljevi ili standardi¹³, održivost se može odrediti dovoljno precizno i operativno da se iz toga može izvesti i odgovarajuća razvojna politika i njeni nositelji. Nositeljima razvojne politike najprihvatljivije je ono određenje koje naglašava da budućim naraštajima treba ostaviti mogućnost i kapacitet za razvoj, a ekonomsku, ekološku i društvenu održivost promatra ravnopravno.

Zanimljivo je vidjeti kako se održivim razvojem i održivošću bave hrvatski autori. Najraniji radovi koji se bave temom održivog razvoja su Pravdić (1996) koji razmatra perspektive održivog razvoja i analizira izbor između ekološke i ekonomske opcije, te Dragičević (1996) koja propituje vezu između ekonomije i *novog razvoja*. U tim ranim godinama dominirali su radovi koji su načelno istraživali stanje i mogućnosti održivog razvoja (Matutinović i Božičević, 1998a), te mogućnosti njegove primjene sustavnim povezivanjem tehničkih i društvenih znanosti s naglaskom na hrvatsko gospodarstvo (Matutinović i Božičević, 1998b). Kordej-De Villa (1999) analizira ekonomsku sastavnicu održivog razvoja, njeno uključivanje u ekonomsku politiku i povezanost s ekonomskim rastom. Načelnim pitanjima održivog razvoja bavio se Cifrić (2001). Primjenu koncepta održivosti u postkomunističkim zemljama oslanjajući se na iskustva Hrvatske analizira Pravdić (1997), koji nešto kasnije (2002) upozorava i na mogućnosti zloupotrebe koncepta zbog njegove nedostatne određenosti. Črnjar i Šišić (2004) analiziraju primjenu koncepta održivosti u tranzicijskim zemljama. U domaćoj je literaturi obrazovanje za okoliš prepoznato kao značajna komponenta koja nedostaje i usporava primjenu samog koncepta (Lay, 1999; Cifrić, 2002; Lay, 2005; Lay et al., 2007; Lay i Puđak, 2008). Na važnost institucija u širem smislu upozoravaju Pravdić (2001), Lay (2003), Lučin et al. (2004) i Črnjar et al. (2008). Matutinović (2007a, 2007b) razmatra odnos održivosti i institucija sa evolucijskog stajališta te povezanost institucija i tehnologije. Održivi razvoj turizma bio je tema brojnih radova (Starc, 1998, 1999; Krbec, 2000; Pravdić, 2003; Črnjar i Sardinšek, 2005), a od sektora analizirano je vodno gospodarstvo (Gereš, 2007) i prometni sustavi (Pašalić, 2005). Povezanost održivog razvoja i razvojne politike razmatra Starc (2003), dok Črnjar i Črnjar (2002) analiziraju povezanost regionalnog planiranja, upravljanja i održivog razvoja. Odnos prostornog planiranja i održivog razvoja opisuju Črnjar i Campeol (2002). Primjena održivog razvoja na određeni prostor našla se u radovima nekolicine autora. Čini se da je u tim istraživanjima najzanimljiviji bio Jadran (Starc, 1997; Starc, 2000; Pravdić, 2004; Tišma et al., 2004; Lay et al., 2005), a odmah za njim i ruralno područje (Cifrić, 2002; Lay, 2002). O vođenju i održivom razvoju za koji su potrebne „globalne societalne inovacije“ piše Lay (2007: 1031). Iscrpnu analizu ekološke osviještenosti upravljačkih i poduzetničkih elita obavio je Lay (2001). Operacionalizacija održivog razvoja i njena povezanost sa strateškim dokumentom zaštite okoliša (Cifrić, 2000) i njegova primjena na lokalnoj razini tema je koja je sve aktualnija (Stiperski i Fürst, 2003; Črnjar, 2004a i 2004b; Črnjar 2006). Održivi razvoj na razini gospodarskog subjekta, te razmatranje odnosa održivog razvoja i interesa poslovne zajednice također privlači pažnju domaćih istraživača (Črnjar, 1999; Pravdić, 2005; Šimleša, 2003). Značajan doprinos svjetskoj literaturi primjenjujući suvremene uvide ekološke ekonomike dao je Matutinović (2001, 2002) razmatrajući ulogu raznolikosti u društveno-ekonomskom sustavu iz evolucijske perspektive, a zatim i povezanost i stabilnost ekonomskih tokova sa stajališta teorijske ekologije. Matutinović tretira globalnu ekonomiju kao globalni ekosustav.

2. Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske

Bez obzira na „jako“ ili „meko“ određenje jasno je da današnji ekonomski i društveni razvoj neće postati održivim sam od sebe, to jest da ga prema održivosti neće usmjeriti ni tržište ni postojeće nacionalne, regionalne i lokalne razvojne politike. Svi se već desetljećima slažu da razvojem treba početi upravljati drugačije nego što se to već stoljećima čini, pa je izrađena i već respektabilna količina strategija i programa. Hrvatska se priključila ovoj djelatnosti programima održivog razvoja otoka koji su 2006. godine izrađeni za sve hrvatske otoke odnosno otočne skupine pa tako i za Elafitske otoke,

¹² U literaturi koja se bavi pitanjima etike u odlučivanju o okolišu, ali i u brojnim razvojnim dokumentima sve se češće pojavljuje ideja o odlučivanju koje se temelji na pripadnosti određenom mjestu (*place-based policymaking*).

¹³ Brojni autori ističu internu podvojenost samog koncepta, jer dok proces pretpostavlja dinamiku, za cilj i standard svojstvena je statičnost. Vidjeti u Cifrić (2001).

Mljet, Korčulu i Pelješac (prema Nacionalnom programu razvitka otoka iz 1997 i Zakonu o otocima iz 1999. Pelješac se smatra prostorno ekonomskom cjelinom izjednačenom s otocima). Što se tiče nacionalnog održivo razvojnog dokumenta, krajem 2008. pripremljen je nacrt Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske, koji bi trebao biti usvojen u Saboru RH u prvoj polovini 2009.

Prema nacrtu Strategije održivi razvoj će se postići ostvarivanjem tri opća cilja:

- stabilni gospodarski rast,
- pravedna raspodjela socijalnih mogućnosti i
- zaštita ekosfere.

Ti ciljevi očito odražavaju pristup prema kojem održivi razvoj ima ekonomsku, ekološku i društvenu sastavnicu, a mogu se ostvariti samo poštujući vlastitu međunarodnu odgovornost za globalna pitanja, u zajedničkoj suradnji svih dionika. U ostvarivanju spomenutih ciljeva treba:

- uvažiti nacionalne osobitosti;
- promicati gospodarstvo temeljno na blagostanju, razvojnim promjenama, natjecateljskom duhu i s društvenom odgovornošću, gospodarstvo koje osigurava visoki standard života te punu i visokokvalitetnu zaposlenost;
- promicati demokratsko, socijalno uključivo, kohezivno, zdravo, sigurno i pravedno društvo koje poštuje temeljna prava i kulturnu raznolikost te koje stvara jednake mogućnosti i bori se protiv diskriminacije u svim oblicima;
- zaštititi kapacitet Zemlje da održi život u svojoj svojoj raznolikosti, poštovati ograničenja koja postoje pri korištenju prirodnih dobara i osiguravati visoku razinu zaštite i poboljšanja kakvoće okoliša, sprečavati i smanjivati zagađivanje okoliša i promicati održivu proizvodnju i potrošnju kako gospodarski rast ne bi nužno značio i degradaciju okoliša;
- znanstvenim i stručnim spoznajama razvijati sustav zaštite zdravlja ljudi, uključujući
- sanirati postojeća opterećenja okoliša;
- jačati uspostavu demokratskih institucija u regiji i svijetu te braniti njihovu stabilnost,
- polaziti od univerzalnog prava na mir, sigurnost i slobodu;
- aktivno promicati održivi razvoj u regiji i svijetu.

Strategija navodi i opća načela održivog razvoja:

- promicanje i zaštita temeljnih ljudskih prava;
- zaštita ljudskog zdravlja kao nacionalnog bogatstva;
- solidarnost unutar generacija i među njima
- ostvarivanje otvorenog i demokratskog društva;
- uključivanje građana;
- uključivanje poslodavaca i socijalnih partnera;
- socijalna odgovornost poslodavaca;
- integracija gospodarskih, socijalnih i okolišnih sastavnica u izradi svih politika (smjernica);
- usklađenost politika svih razina uprave i lokalne samouprave;
- korištenje najboljega dostupnog znanja na tehničko-tehnološki, ekonomski, socijalno i okolišno opravdan način, s optimizacijom troškova;
- obnavljanje prirodnih resursa gdje je to moguće;
- predostrožnost i prevencija;
- načelo „onečišćivač plaća“ za opterećenja koja se nanose okolišu.

Prema nacrtu Strategije Republika Hrvatska će stabilizirati svoj razvoj ako ostvarujući navedene opće ciljeve provede uravnoteženu politiku kojom će :

- o izgraditi stabilno gospodarstvo;
- o osigurati energetska sigurnost;
- o ujednačiti regionalni razvoj;
- o osigurati potpunu spolnu, etničku, vjersku i dobnu ravnopravnost;
- o izgraditi kvalitetno javno zdravstvo;
- o izgraditi učinkoviti sustav socijalne skrbi;
- o omogućiti visoki prosjek obrazovanosti stanovništva;
- o izgraditi sustav posebnih mjera za socijalno ranjiv dio stanovništva;
- o racionalno upravljati svim prirodnim resursima;
- o pratiti stanje okoliša učinkovitim sustavom kontrole emisija;
- o učinkovito štiti dijelove prirode i sastavnice okoliša;

o prilagoditi se klimatskim promjenama.

Posebno je naglašeno da konačna izrada i usvajanje Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske pretpostavlja proces dogovaranja, pregovaranja u cilju postizanja konsenzusa kako bi se izdvojili prioritetni gospodarski, socijalni i okolišni izazovi i odredile mjere kojima na te izazove treba odgovoriti. U proces treba uključiti sve relevantne dionike kako bi se Strategijom oblikovala što realističnija vizija održive Hrvatske. Za to je odgovorno Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva koje izrađuje Strategiju kako bi ju predložila Vladi RG, a ova Saboru. Strategiju svakako treba usvojiti Sabor jer će se tako osigurati potrebna institucionalna podrška. Vlada je, uz to, osnovala Savjet za prostorno uređenje Republike Hrvatske i Savjet za održivi razvoj i zaštitu okoliša. Članove savjeta imenuje Vlada iz redova znanstvenih, stručnih, javnih i drugih djelatnika, te predstavnika nevladinih udruga koje djeluju na području zaštite okoliša.

Strategija će se provesti samo ako Vlada uspije uvesti koncept održivog razvoja u sve dugoročne razvojne politike RH. Posebnu pažnju treba pri tom posvetiti odgovarajućim gospodarskim instrumentima koji promiču transparentnost tržišta i podržavaju cijene koje održavaju stvarne ekonomske, socijalne i okolišne troškove proizvoda i usluga. Gdje god je to moguće oporezivanje treba prebacivati s rada na potrošnju prirodnih dobara i potrošnju energije, a posebno na zagađivanje. Istodobno, treba postupno ukloniti sve poticajne mjere koje potiču djelatnosti s negativnim učinkom na okoliš.

Strategija zadužuje Vladu Republike Hrvatske da stvori pozitivno okruženje u kojem će se u Hrvatskoj uvesti i provesti koncept održivog razvoja na svim razinama uprave i lokalne samouprave. Ideju održivog razvoja Hrvatske Vlada će promicati sustavnim informiranjem javnosti i edukacijom o potrebi održivog razvoja na svim razinama obrazovnog sustava. Prema Zakonu o zaštiti okoliša strategija se obnavlja i donosi svakih deset godina, a resorno ministarstvo može predložiti da to bude i češće. Kako bi se njeno ostvarivanje moglo pratiti i ocjenjivati razvit će se cjeloviti skup specifičnih nacionalnih indikatora održivog razvoja (IOR) koji će pružati potpunu sliku razvojne održivosti.

Nacionalni indikatori će biti razvijeni iz polaznog skupa tematskih indikatora održivosti kojima je u Strategiji posvećena posebna pažnja. Razvrstani su prema osam osnovnih tema i odabrani tako da pokazuju da li se i kako ostvaruju glavni ciljevi Strategije:

Tema 1.

Stanovništvo

Podtema

Demografske promjene

Tematski indikatori

ukupan broj stanovnika, duljina života po spolu, relativne promjene u populaciji po različitim županijama, prosječan broj djece po obitelji, udio useljenog i iseljenog stanovništva, po dobnim skupinama

Tema 2.

Zaštita prirode i prirodna dobra

Podteme

Kvaliteta zraka, status i iskorištavanje zemljišta, dezertifikacija, poljoprivredna djelatnost, količina vode, kvaliteta vode, bioraznolikost

Tematski indikatori

ukupna emisija svih stakleničkih plinova, emisija po sektorima, ukupna emisija zakiseljavajućih tvari, kvaliteta zraka u urbanim područjima (s obzirom na koncentracije zagađivala), prenamjena zemljišta, degradacija tla(ha) - salinitet, alkalinitet, aciditet, raznolikost i gustoća vegetacije, fizičke značajke tla, udio promjena kvalitete i plodnosti tla u određenom vremenskom razdoblju, udio zemljišta degradiran sušom, visokovrijedna poljoprivredna područja, udio zemljišta sa stalnim usjevima u odnosu na cijelo obrađivano područje, potrošnja mineralnih gnojiva, potrošnja pesticida, primjena mjera za uređivanje površina i popravljivanje fizikalnih, kemijskih i bioloških značajki tla, promjene u gospodarenju tlom i oblicima poljoprivredne proizvodnje (veća zastupljenost održive i ekološke poljoprivrede u odnosu na konvencionalnu, zastupljenost

prehrambenog i neprehrambenog lanca proizvodnje, usklađenost biljne i stočarske proizvodnje), indeks eksploatacije obnovljivih izvora vode, potrošnja vode po sektorima, prisutnost koliformnih bakterija u vodi za piće, indeks rizika od kemijskih toksikanata za vodene ekosustave, eutrofikacije površinskih voda, izvori onečišćenja voda i njihovo uklanjanje, zadovoljavanje kategorizacije voda, udio voda koji se obrađuje u sustavima za obradu voda, adekvatno obrađene industrijske otpadne vode prije ispuštanja u more, adekvatno obrađene urbane otpadne vode prije ispuštanja u more, zastupljenost sprečavanja onečišćenja voda, izvodljivost postrojenja i učinkovitost čišćenja voda, indeks bioraznolikosti, udio ugroženih vrsta u ukupnom broju vrsta, ugrožena staništa, fragmentacija staništa cestama/čvorištima, zaštićena područja u odnosu na ukupan teritorij RH, udio šuma pod održivim upravljanjem

Tema 3.

Održiva proizvodnja i potrošnja

Podteme

Eko-učinkovitost, poljoprivreda, obrasci potrošnje, društvena odgovornost

Tematski indikatori

DPM (domaća potrošnja materijala), ukupna količina proizvedenog otpada, količina otpada po domaćinstvu, količine opasnog otpada, količina oporabljene otpada i količina otpada koji se odlaže, broj oporabnih dvorišta, postotak uporabe prema vrsti otpada, postotak adekvatno zbrinutog otpada, kapaciteti za obradu otpada, površina pod ekološkom poljoprivredom u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji, primjena održive umjesto konvencionalne poljoprivrede, provedba regionalizacije poljoprivredne proizvodnje u svrhu razvoja svih grana biljne i stočarske proizvodnje te ostvarivanja boljih proizvodnih rezultata, potrošnja električne energije po stanovniku, "zeleni javna nabava", broj i veličina domaćinstava, potrošnja mesa po stanovniku, potrošnja proizvoda s eko-oznakom, indeks potrošačkih cijena, proizvodi s eko-oznakom, udio tvrtki s uvedenim sustavom upravljanja okolišem, učinkovitost primjene odgovarajućih zakonskih propisa

Tema 4.

Socijalna kohezija i pravda

Podteme

Socijalni status stanovništva, zapošljavanje, pristup društvenoj infrastrukturi, obrazovanje, informiranost i komunikacijske tehnologije, korupcija, kriminal

Tematski indikatori

udio stanovnika na socijalnoj pomoći, udio stanovništva koji živi ispod granice siromaštva, domaćinstva bez zaposlenih članova prema dobnoj skupini, ukupna stopa nezaposlenosti, stopa nezaposlenosti prema spolu, dobnoj skupini i prema stupnju obrazovanja, udio osoba sa smanjenom mogućnošću zapošljavanja ili dugoročno nezaposlene osobe, porast zapošljavanja, trend nezaposlenosti po županijama, pristup vrtićima, pristup školama, pristup socijalnoj skrbi, pristup domovima za stare i nemoćne osobe, udio pismenih odraslih osoba (udio pismenih stanovnika stariji od 15 godina), udio osoba s osnovnoškolskim obrazovanjem po dobnim skupinama, udio aktivnog stanovništva (dobne starosti od 25-64) s visokim obrazovanjem, cjeloživotno učenje, broj stanovnika koji aktivno koriste Internet/100 stanovnika (prema udjelu aktivnih pretplatnika na internet u odnosu na ukupnu populaciju), broj pretplatnika na 100 stanovnika, broj pretplatnika na mobilne mreže na 100 stanovnika, korupcijski indeks, razina povjerenja građana, broj zabilježenih nasilnih zločina i ubojstava na 100.000 stanovnika

Tema 5.

Energija

Podteme

Emisije, Energija

Tematski indikatori

emisije ekv. CO₂ po jedinici BDP-a i po stanovniku, ukupna emisija ekv. CO₂ po sektorima, emisija stakleničkih plinova po stanovniku, izvori opskrbe energijom po vrstama goriva, godišnja potrošnja energije po stanovniku, intenzitet korištenja energije ukupno i po sektorima, ovisnost o uvozu energije, udio obnovljivih izvora energije u energetske bilanci, potrošnja biogoriva kao udio ukupne potrošnje

goriva u prometu, proizvodnja električne energije u elektranama, mogućnost razvoja novih izvora energije u svrhu održivog razvoja

Tema 6.

Javno zdravstvo

Podteme

Smrtnost, zdravstvene navike i zdravstveni rizik, pristup zdravstvenoj skrbi, sigurnosti i kvaliteta prehrane, upravljanje kemikalijama

Tematski indikatori

stopa smrtnosti djece mlađe od 5 godina, očekivana duljina života pri rođenju, pušenje, pretilost, fizička aktivnost, prehrambene navike, zlouporaba droga i alkohola za djecu od 13-15 godina starosti i za odrasle starije od 20 godina, kronične bolesti i ozljede (kardiovaskularne bolesti, karcinomi, hepatitis, dijabetes, spolno prenosive bolesti, samoubojstva), bolesti i ozljede na radu, psihička oboljenja, imunizacija, prenatalna skrb, zdravstveno osiguranje, redovita zdravstvena skrb, udio stanovništva s pristupom primarnoj zdravstvenoj skrbi, udio ukupne potrošnje za zdravstvo u BDP-u, postotak žena koje koriste neku od modernih metoda kontrole začeca, ostaci pesticida u hrani, udio teških metala posebno žive u mesu ribe i školjakaša, dioksini i PCB u hrani, potrošnja toksičnih kemikalija po gospodarskim aktivnostima

Tema 7.

Povezivanje Hrvatske

Podteme

Rast prometa, socijalni i ekološki utjecaj prometa

Tematski indikatori

udio cestovnog prometa u odnosu na robni promet, intenzitet motornog prometa u odnosu na BDP, udio prijevoza osobnim automobilom u transportu putnika, udio transporta u BDP-u, udio cestovnog transporta u domaćem transportu roba, pristup javnom prijevozu, razvoj javnog prijevoza, emisije stakleničkih plinova prema vrsti prijevoza, emisija za ozon štetnih tvari prema vrsti prijevoza, korištenje čistijih i alternativnih goriva, udio voznog parka koji udovoljava standardima vezanima uz buku emisije i zrak (po vrsti), udio transporta u ukupnoj potrošnji energije i u emisijama

Tema 8.

Zaštita Jadranskog mora i priobalja

Podtema

Hranjive tvari, biološka kakvoća mora, standardi kakvoće mora za kupanje, urbanizacija, utjecaj pomorskog prometa, utjecaj kopnenih gospodarskih aktivnosti na more, ribarstvo i akvakultura, turizam

Tematski indikatori

trofički indeks, unos stranih invazivnih vrsta, status bioraznolikosti u moru, granične vrijednosti mikrobioloških pokazatelja i druge značajke mora, postotak ukupnog stanovništva koje živi na priobalnom području, zauzetost obalne crte, broj kolektora, iznenadna onečišćenja mora i pomorskog dobra, utjecaj balastnih voda, iznenadna zagađenja mora i pomorskog dobra kopnenim gospodarskim aktivnostima, ulov ribe i drugih morskih organizama, proizvodnja u marikulturi, broj turističkih noćenja, sanitarna kakvoća mora na morskim plažama

Ovi indikatori su značajni i za upravljanje održivim razvojem na lokalnoj razini. Indikatori koje trebaju razviti jedinice lokalne samouprave, pogotovo one na morskoj obali, moraju biti sukladni indikatorima razvijenim na nacionalnoj razini, a treba izbjeći i preklapanja i izračunavanja onoga što ionako već prikupljaju, izračunavaju i prate državne institucije.

3. Lokalni održivi razvoj

Održivi razvoj je dinamički koncept s brojnim dimenzijama i interpretacijama, koji treba razmatrati kao proces. Kako se radi o uglavnom globalnom i u osnovi političkom konceptu, pitanje primjene na lokalnoj razini otvorilo se odmah po njegovom globalnom usvajanju.

Osnovni dokument koji je izrađen radi primjene koncepta održivog razvoja na lokalnoj razini je Agenda za 21. stoljeće (Agenda 21) usvojena na Konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju održanoj u Rio de Janeiru još 1992. godine i podržana deset godina kasnije na sličnoj konferenciji u Johannesburgu. Poglavlje 28 Agende 21 prepoznaje lokalnu samoupravu „kao najznačajniju razinu upravljanja za operacionalizaciju koncepta održivosti“.

Ograničenja lokalne samouprave¹⁴ u Hrvatskoj, upućuju da bi primjeri dobre prakse iz razvijenijih europskih zemalja, kao i smjernice međunarodnih institucija bile vrlo korisne u odlučivanju za održivi razvoj. Prvo, tu je OECD koji se ulogom upravljanja u održivom razvoju počeo baviti 1998. nakon što je u svoj program uključio projekt „Institucije i odlučivanje“ (1998.-2001.). Godine 2000. Vijeće za javnu upravu OECD (*Public Governance Committee*) pripremilo je i izradilo niz analiza slučajeva o upravljanju održivim razvojem i jedan je od osnovnih zaključaka da je *dobro upravljanje preduvjet provođenja politike koja će dovesti do održivog razvoja*. Godine 2001. formulirana je i korisna lista pitanja za donositelje odluka kojom se prate i nadziru njihovi pristupi u približavanju i ostvarivanju održivog razvoja. Većina europskih dokumenata kao najznačajnije aktivnosti za postizanje održivosti navodi poboljšanje ekonomskog razvoja, promicanje socijalne uključenosti i pravednosti, očuvanje lokalnog okoliša i podršku dobrom upravljanju.

Iako završen još prije devet godina, značajno je spomenuti i projekt SUDECIR (Održivi razvoj europskih gradova i regija - *Sustainable Development of European Cities and Regions*)¹⁵ kojemu je osnovni cilj bio formulirati praktične smjernice za izradu regionalnih planova održivosti. Projekt je bio vrlo uspješan u razvijanju i testiranju pristupa za ocjenu održivosti u određenoj regiji, za utvrđivanje sektora koji najviše doprinose razvoju, za poticanje obrazovanja i participacije potrebne za određene aktivnosti, te za praćenje usmjeravanja prema održivom razvoju.

Postojeće slabosti i ograničenja lokalne administracije¹⁶ upućuju i da županije i veće općine i gradovi mogu i trebaju upravljati javnim izdacima za okoliš, pratiti i vrednovati aktivnosti na lokalnoj razini i pri tom koristiti lokalno primjenjive indikatore održivog razvoja. Trebaju provoditi i takozvane Fano smjernice za unapređenje kapaciteta lokalne održivosti¹⁷. Fano smjernice jedan su od rezultata DISCUS projekta (*Developing Institutional and Social Capacities for Urban Sustainability* - Razvijanje institucionalnih i društvenih kapaciteta za postizanje gradske održivosti) u kojem je sudjelovalo 40 europskih gradova, a u cilju propitkivanja institucionalnih i društvenih kapaciteta nužnih za održivi razvoj. Fano smjernice sažimaju ključne faktore za izgradnju kapaciteta unutar lokalnih samouprava potrebnih za uspješnu primjenu politike održivog razvoja.

Da bi se postigli dobri početni rezultati i tako zasnovalo upravljanje održivim razvojem Dubrovačko neretvanske županije i njenih subregija, gradova i općina županijski institucionalni kapaciteti i njen ljudski kapital moraju biti dovoljni za provođenje razvojne politike i na županijskoj i na lokalnoj razini. Fano smjernice stoga treba dobro razmotriti. One prije svega upućuju na ulaganje u obrazovanje za održivi razvoj kako lokalne administracije (stručnjaka) tako i političara. Analiza lokalnih prilika u RH pokazuje da je znanje o društvenim, okolišnim ili ekonomskim posljedicama različitih razvojnih odluka najčešće nedostatno¹⁸. Lokalne vlasti uvijek mogu „unajmiti“ vanjske stručnjake i to redovno i čine, no dugoročno je daleko povoljnije da novim potrebnim znanjima ovladaju sami.

Koncept održivog razvoja pretpostavlja integraciju različitih područja, tako da zahtijeva administrativno umrežavanje i međusektorsku integraciju¹⁹. Takav pristup zahtijeva svakodnevnu suradnju različitih upravnih odjela gradske i općinske samouprave, Zavoda za prostorno uređenje i županijske razvojne i agencije. Lokalna samouprava je glavni donositelj odluka, ali treba surađivati s brojnim lokalnim dionicima, te s drugim dionicima koji utječu na županijsku i gradsku politiku s viših razina. Županijska

¹⁴ Detaljnije o svim vrstama ograničenja s kojima se susreće lokalna samouprava vidjeti u Rašić Bakarić, Sumpor i Šišinački (2007).

¹⁵ Projekt kojeg je provodilo nekoliko europskih instituta (IEEP-Brussel, MIO-ECSDE iz Atene, STENUM iz Graza, i TAURUS iz Trier) uz podršku DGXII Europske komisije. Trajao je od svibnja 1996. do studenoga 1998.

¹⁶ Sumpor (2007) i Rašić Bakarić, Sumpor i Šišinački (2007).

¹⁷ Široj su javnosti predstavljeni u studenom 2004. godine na konferenciji 'Governing Sustainable Cities' održanoj u mjestu Fano, Italija.

¹⁸ To vrijedi i za DNŽ. Detalje vidjeti u Sumpor (2007).

¹⁹ Može se postići uključivanjem okolišnih, društvenih i ekonomskih kriterija u sve politike.

samouprava treba razumjeti važnost takvog povezivanja jer ona značajno doprinose uspješnosti razvojne politike²⁰.

Pospješivanje procesa i vođenje glavni su poslovi lokalne i regionalne samouprave²¹. Odlučivanje stoga treba stalno „inovirati“. Jedan od osnovnih nalaza DISCUS projekta je da postizanje lokalne održivosti ovisi o inovativnosti, i komunikaciji kako unutar tako i van županije odnosno grada. Lokalne samouprave trebaju koristiti što više raspoloživih kanala za komuniciranje značajnih razvojnih odluka. U najvećoj mogućoj mjeri trebaju biti i „dostupne“ građanima²².

U osnovi, županijska samouprava i središnja razina vlasti određuju mogućnosti za ostvarivanje održivosti²³. Između lokalnih i ostalih razina uprave postoji međusobna ovisnost s obzirom na informacije i sredstva. Kako bi se osnažila održivost u lokalnoj politici, uz Agendu 21 i Fano smjernice korisno je poslužiti se i ostalim međunarodnim dokumentima kao što je na primjer Aalborška povelja i spomenuti međunarodni istraživački projekti. Uz to, lokalna samouprava treba usvojiti procedure samovrednovanja, koje će im pomoći u praćenju napretka u postizanju održivosti, ali i u usporedbi s ostalim lokalnim jedinicama. Ta praksa još nije zaživjela u nas, pa se Dubrovačko neretvanskoj županiji preporuča da takav alat uvede u svoju samoupravnu svakodnevnicu. **Lokalna evaluacija 21** dobar je primjer takvog alata. Dostupna je svim lokalnim samoupravama i dobro je polazište zbog svoje jednostavnosti i praktičnosti²⁴.

Umrežavanje s ostalim lokalnim jedinicama prepoznaje se kao jedan od najznačajnijih faktora za kretanje prema održivosti²⁵. Regionalna suradnja preduvjet je regionalnog razvoja, a ako se radi o održivom razvoju sa svom njegovom složenošću i teškoćama operacionalizacije, potreba za suradnjom još je izraženija.

²⁰ Značajna su i formalna i neformalna partnerstva, a pritom se ne smije zaboraviti i vrednovanje rezultata ostvarenih partnerstava.

²¹ Često se ističe da se „...participacija ne smije protumačiti mehanizmom kojim lokalna samouprava delegira odgovornost za održivi razvoj na građane, iako proces zahtijeva njihovo uključivanje. Lokalna samouprava treba biti pokretač i upravljati razvojnim procesima. Inputi dionika su značajni, no samo lokalna samouprava može pretočiti u razvojnu politiku“. Vidjeti na www.localcapacity21.org/index.php?id=649.

²² Očekuje se da su informacije znanstveno utemeljene, ali razumljive svima.

²³ Suradnja s drugim razinama vlasti povećava mogućnosti uključivanja relevantnih lokalnih pitanja u nacionalne strategije i programe. Smanjena je mogućnost zanemarivanja lokalnih potreba.

²⁴ Riječ je o nastavku LASALA projekta (Samoprocjena lokalnih samouprava u provedbi Lokalne Agende 21 - *Local Authorities' Self Assessment of Local Agenda 21*). Alat je razvio partnerski konzorcij čiji su članovi ICLEI (*International Council for Local Environmental Initiatives - Local Governments for Sustainability*); *The Sustainable Cities Research Institute*, Northumbria University, UK; Åbo Akademi, Finska; *Universidade Nova de Lisboa*, Portugal; REC (*Regional Environment Centre*) Mađarska i FocusLab, Italija. Alat se temelji na LASALA istraživačkoj metodologiji, a uzeti su u obzir i upitnici Europske kampanje za održive gradove i naselja (*European Sustainable Cities and Towns Campaigns' Award questionnaire*), ICLEI metoda za Lokalnu Agendu 21, Aalborška povelja i Zajednički europski pokazatelji (*European Common Indicators*). Lokalne samouprave odgovaraju na niz pitanja, a njihova se pojedinačna izvješća automatski kreiraju i odašilju u lokalne samouprave. Detaljnije na www.iclei.org i www.localevaluation21.org.

²⁵ To omogućava provođenje projekata u partnerstvu s drugim lokalnim zajednicama koji se inače ne bi mogli ostvariti. Više o pitanjima regionalne suradnje kao preduvjeta za postizanje ciljeva održivosti vidjeti u Jurlina Alibegović i Kordej-De Villa (2006).

1.2. KRATAK PREGLED POVIJESTI PLANIRANJA NA PODRUČJU ŽUPANIJE

1.2.1. PROSTORNI PLANOWI IZRAĐENI OD 1965. DO 2005.

U drugoj polovini šezdesetih godina 20. stoljeća SFR Jugoslavija je počela formirati nove i suvremene osnove društvene politike na području urbanizacije, regionalnog razvoja i prostornog uređenja. Modernizirano je zakonodavstvo, upravne i stručne službe, a započeo je i proces usvajanja suvremenih metoda i tehnika regionalnog i urbanističkog planiranja u čemu je Hrvatska najčešće imala prvenstvo. Područje Jadrana se najviše isticalo po turističkom razvoju, a problemi racionalnog uređenja prostora i zaštite prirodnih i kulturnih vrijednosti radi toga su se počeli ozbiljno zaoštravati.

Započeti proces prostornog planiranja koncentrirao se u prvoj fazi na područja u kojima su zaštita i pravilna namjena prostora bile od najveće vrijednosti. To su bila prvenstveno područja uz jadransku obalu u kojima se javlja intenzivan razvoj turizma, koji pored toga što pruža velike mogućnosti regionalnog razvitka predstavlja i veliku opasnost za prostor. Mnoge planerske akcije, koje polaze od priprema općih uvjeta planiranja, izrade regionalnih prostornih planova, urbanističkih planova i velikog broja detaljnih urbanističkih planova i projekata, intenzivno su bile koncentrirane na spomenutim područjima. Međutim, unatoč svim nastojanjima da ti planovi budu primjereno vezani s planiranjem gospodarskog razvitka, nije se mogla izbjeći činjenica da su oni pretežno obrađivali užu obalni pojas, a marginalno zahvaćali dublje obalno zaleđe.

Veliko značenje jadranskog područja za razvoj SFR Jugoslavije, naročito za razvoj turizma, pokrenulo je mnoge važne akcije za planiranje tog prostora u Hrvatskoj i susjednim republikama. Otvaranjem granica zapadnoeuropskim turistima (od 1960.g.) otpočinje i intenzivnija izgradnja hotelskih objekata, radničkih odmarališta, objekata sekundarnog stanovanja (vikendica), dužobalnih cestovnih prometnica i širenje obalnih naselja. Zbog toga što je ocijenjeno da primorski obalni pojas SFRJ (od toga oko 95% u Hrvatskoj) ima velike razvojne mogućnosti Vlada SFRJ je pokrenula aktivnosti na planiranju razvoja jadranskog područja s ciljem da se iznesu, obrazlože i dokažu mogućnosti i potreba stvaranja novog razvojnog područja zemlje – okosnice razvitka.

Tako je od 1965 do 1967.g. izrađen prvi cjelovit programsko-planski dokument, "Program dugoročnog razvoja i Plan prostornog uređenja jadranskog područja" po nalogu i za potrebe ondašnje Vlade i Sabora Hrvatske. Ovaj dokument bio je poticaj republičkim, kotarskim i općinskim vlastima za daljnje brojne prostornoplanerske akcije. Godine 1969. usvojen je Regionalni prostorni plan Istre. Posebno treba istaknuti projekte koji su izrađeni u sklopu suradnje Vlade SFR Jugoslavije i Ujedinjenih nacija (Programi za razvoj, s međunarodnim ekspertima): Projekt "Južni Jadran", Projekt "Gornji Jadran" i Projekt zaštite čovjekove okoline u jadranskoj regiji Jugoslavije – „Jadran III" (1975-1978.). U razdoblju 1968-1969. godine izrađen je projekt Južni Jadran (uz regionalni plan i skup prostornih i urbanističkih planova), a u razdoblju 1970-1972. Projekt Gornji Jadran (uz koordinacijski regionalni prostorni plan još 16 detaljnih urbanističkih planova za područja podobna za turistički razvoj).

U tim prostornim planovima gospodarski programi razvoja razrađeni su do mjere koja omogućuje izbor i konkretizaciju ciljeva razvoja za dugoročno razdoblje uz optimalno korištenje prirodnih izvora, postojeće gospodarske i društvene strukture i tehničke regionalne infrastrukture. Prostorni planovi prvenstveno određuje osnovnu namjenu površina, regionalnu infrastrukturu i mrežu urbanih i drugih središnjih naselja. Planska godina je najčešće utvrđena s godinom 1990. ili 2000. Prostorni planovi u ondašnjem društveno-gospodarskom okružju imali su prvenstveni zadatak da predlože takvu organizaciju prostora i namjenu površina koja će omogućiti razvoj u duljem razdoblju. To znači da su planovi morali biti fleksibilni ako bi se na nekom dijelu planiranog područja razvoj odvijao i puno brže od planiranog. Prostorni planovi u ondašnjem društvenom samoupravnom sustavu nisu mogli davati čvrste smjernice za donošenje investicijskih odluka.

Središnja tema u tim novim planovima bila je, pored ekonomskih efekata, trajno očuvanje prirodnih vrijednosti i drugih atrakcija na kojima se osniva turistička ponuda. Težište svih tih planova i programa je razvitak turizma, ali su uzete u obzir i sve druge aktivnosti u korištenju prostora. Stoga su, gdje god je to prostor dopuštao, planirani, a na nekim mjestima i realizirani, turistički kapaciteti na principu prihvatljivih prostorno raspršenih koncentracija uz maksimalno očuvanje najužeg obalnog pojasa. Na temelju planova i projekata Urbanističkog instituta Hrvatske realizirani su i prvi sezonski (vikend) gradovi na našoj obali, sa svrhom da se ukaže na planske mogućnosti suprotstavljanja intenzivnoj nekontroliranoj izgradnji vikend objekata, koji su već tada devastirali desetke kilometra obale i mnoge prirodne vrijednosti.

U razdoblju od 1970. do 1990. godine izrađeni su najkopleksniji prostorni planovi, među kojima se ističu planovi Republike, planovi nacionalnih parkova, regionalni prostorni planovi i prostorni planovi općina. Prostorni plan SR Hrvatske koji je donesen 1974. bio je prvi republički prostorni plan izrađen u SFR Jugoslaviji. Poslije 1980. godine prostorno planiranje postaje sastavni dio jedinstvenog društvenog (socijalnog i ekonomskog) planiranja, kontinuirana djelatnost koja se temelji na rezultatima znanstvenih istraživanja i praćenja stanja i razvoja u prostoru, te na pravu i dužnosti radnih ljudi i građana da raspolažu prostorom za život i rad, kao i da čuvaju prirodne i od ljudi stvorene vrijednosti, za sadašnje i buduće generacije. U takvim je okolnostima rađen je od 1982. do 1988. godine Prostorni plan SR Hrvatske koji je bio svojom organizacijom i metodom rada, kao i pratećim studijama novi stručni razvojni korak u procesu prostornog planiranja i uzor drugim republikama. Hrvatska je jedina u Jugoslaviji donijela svoj državni prostorni plan, druge generacije.

Od svih vrsta razvojnih planskih dokumenata, zbog svojih sadržajnih karakteristika posebnu važnost i kvalitetu za područje Jadranske Hrvatske imaju prostorno-planski dokumenti kao što su (1) Prostorni planovi Republike Hrvatske, (2) Regionalni planovi jadranskog područja i (3) Prostorni planovi bivših priobalnih i otočkih općina. U njima su na osnovama sektorskih istraživanja (demografskih, socioloških, gospodarskih, prostornih) iznesene sintezne ocjene stanja, mogućnosti razvitka i planska usmjerenja razvitka s posebnim naglaskom na očuvanje i zaštitu obalnog i otočkog okoliša. 1984. godine donosi se Prostorni plan Zajednice općina Rijeka koji sadržava bitnu novinu jer daje naglasak na problematiku zaštite okoliša, koja se prvi put na razini prostornog plana pojavljuje u reguliranom obliku. Od 1980. godine donosili su se brojni općinski prostorni planovi, koji su uz izmjene i dopune trajali sve do nedavno, a bili su prvi direktivni prostorni planovi koji su sadržavali cjelovit planerski instrumentarij - od analitike preko sinteze do provedbenih elemenata - te sa pravnim i tehničkim okvirom za izradbu urbanističkih planova.

1.2.2. PROJEKT "JUŽNI JADRAN"

Od svih navedenih značajnijih prostornih planova izrađenih za područje Jadranske Hrvatske korisno je razmotriti koje su posljedice na društvenu zajednicu i prostor ostavili projekti Južnog i Gornjeg Jadrana - posebno zato što su rađeni prije 35 godina - i što je njihova planska godina 2000. već davno prošla. To su istovremeno jedini regionalni planove koji su dobili svoju kritičku ocjenu kroz knjigu V. Mattionija "Jadranski projekti", 2004. godine. U ovom prilogu koristim citirane ili obrađene zaključke autora.

Pokretački motiv za izradu takve vrste planova bila je potreba za stvaranjem cjelovite slike strateških elemenata razvoja na jednom općem teritoriju, koji je sadržavao više urbanih sustava, a bilo ga je moguće interpretirati složenim prikazima makro i mikro sustava. Ciljevi takvih planova bili su, uglavnom, u prikazivanju razvojnih strategija za velika područja na kojima je dominirao jedan ili više programskih pokretača (promet, industrija, energetika, turizam). Nigdje, osim u tim planovima, nisu bili na okupu svi sustavi jedne društvene zajednice. Takva je slika pružala snažan dojam sigurnosti u vizije budućnosti, nesporno uvjerenje da se budućnost treba događati upravo na način kako je prikaza u planovima.

Bitna obilježja, vrijednosti i slabosti, jadranskih projekata su slijedeća. To su prvi veliki međunarodni projekti u Hrvatskoj, rađeni šest godina, u suradnji s institucijama i ekspertima Ujedinjenim naroda. Izrađena su tri regionalna prostorna plana, za Južni i Gornji Jadran, za splitsku regiju, nekoliko generalnih urbanističkih planova i dvadesetak detaljnih urbanističkih planova. Veliki broj različitih eksperata iz Europe radio je s domaćim planerima, prenosio im svoja znanja, ali sigurno i učeći od njih o stvarima koje im do tada nisu bile poznate. Ova je suradnja unaprijedila metodu osnovu planiranja u nas i stvorila široku stručnu osnovu iz koje se mogla razvijati buduća planerska praksa.

Izrada tih dokumenata sasvim je definirala integralno planiranje kao doktrinarni stručni stav i otvorila putove prema kontinuiranom planiranju - koje će biti aktualna tema sljedećih desetljeća. U stručnom pogledu ti su planovi u potpunosti razvili sve važne aspekte planiranja - organizaciju, metodu, ekonomske i prostorne modele, planerske i urbane standarde i normative. Kao novi akteri, osobito u kasnijim planovima, javljaju se lokalne samoupravne zajednice na čije stavove su planeri morali sve više računati. Stvorio se novi odnos lokalnog i općeg u kojem je velik dio inicijativa središnja vlast spustila na nižu razinu planiranja i upravljanja. U ekonomskom pogledu planovi su imali veliku potporu ekonomskih studija, ali je iza sve opsežnosti često stajala nevjericu samih autora u ostvarivost njihovih postavki. Tako se stvorio bitan odnos struke i politike u kojem je "struka" izabrala neutralnu poziciju neupitnih "znalaca", a političarima je prepustila sav teret "neuspjeha" realizacije planova. Stoga su se

planovi gasili zbog istrošenosti svojih postavki ili su jednostavno zamjenjivani novima zbog administrativnih propisa, koji su se mijenjali svakih nekoliko godina kao posljedica političke nestabilnosti. Zbog svega navedenog kao i zbog brzih izmjena propisa nikada se nije niti mogla stvarno provjeriti vrijednost tih planova i njihova prognostička moć.

Regionalni prostorni planovi nisu sadržavali odredbe kojima bi se provodili kroz administrativnu proceduru, već su računali na uspostavu okvira u kojima bi se kretale sve prostorne odluke niže razine. Tako su oni bili, s jedne strane obvezujući cjelovitošću svojih materijala, a s druge strane dovoljno otvoreni da se na lokalnim razinama mogu preispitivati njihove postavke pa i mijenjati. Čitav sustav planiranja bio je metodski postavljen na tri razine - prostorni, generalni i detaljni planovi. Zamišljeni sustav trebao je tako osigurati i "povratne informacije s niže razine" i učiniti ga jednim organizmom. Međutim praksa je pokazala nešto posve drugo. Lokalne uprave su od planova preuzimale samo ono što su ocijenile kao vlastiti interes a sve drugo su ignorirale. Međuopćinske suradnje gotovo i nije bilo a uloga Republike kao povezujućeg subjekta je potpuno izostala.

Za razliku od dotadašnje pretežno disperzne gradnje planovi predviđaju izgradnju velikih turističkih aglomeracija (od 2.000 do 12.000 postelja), u njihovoj blizini ostavljaju dovoljno prirodnih kompleksa pogodnih za slobodnu rekreaciju a uzajamnim funkcijama i sadržajima blisko ih vežu s postojećim naseljima kako bi postali njihov sastavni dio. Na tim smjernicama izgrađeno je nekoliko velikih turističkih kompleksa. Izbor, namjena i rezervacija prostora za dugoročni turistički razvoj, bazirani na temeljitim i obuhvatnim analizama prostora i drugih bitnih faktora dragocjena je baza za daljnju turističku gradnju.

Ravnopravna i uspješna suradnja naših prostornih planera s inozemnim stručnjacima rezultirala je, osim novog iskustva, punom afirmacijom naših stručnjaka kod nas i u inozemstvu. Suradnja planera s lokalnim vlastima i stanovništvom, posebno u izradi generalnih urbanističkih planova, ukazala je na veliko zanimanje za prostornu problematiku i razumijevanje za prostorno planiranje. Može se s pravom utvrditi da su projekti Južnog i Gornjeg Jadrana izvršili značajnu prekretnicu u pogledu važnosti i nužnosti prostornog planiranja općenito te da je ono steklo puno "pravo građanstva". Studije iz projekata predstavljale su dragocjenu osnovu za izradu projekta Jadran III - o zaštiti okoliša 1975-1978. Posebno kompleksan pristup turizmu kao značajnoj djelatnosti i faktoru sveukupnog razvitka regija, ponukali su Međunarodnu banku da od tada financira i razvoj turizma.

1.2.3. PROSTORNI PLAN OPĆINE DUBROVNIK 2000. GODINE

Naručitelj Plana je Skupština općine Dubrovnik. Izvršitelj radova je Zavod za prostorno planiranje i urbanizam zajednice općina Osijek, koordinator Plana mr. Sonja Cupec, dipl. inž. arh., rukovoditelj Radnog tima Marta Paunović, dipl. oecc., i Radni tim Zavoda uz suradnju konzultanata, izrađivača studija i suradničkih organizacija. Plan je završen u lipnju 1986. godine i donijet na 3. sjednici nadležnih vijeća Skupštine općine Dubrovnik, 9. srpnja 1986. godine Odlukom o donošenju Prostornog plana općine Dubrovnik. Tekstualni dio Plana (310 stranica i pet karata/grafičkih priloga) , podijeljen je u sadržaju Plana u tri makro poglavlja:

Sadržaj Plana

I. ANALIZA STANJA I OCJENA MOGUĆNOSTI RAZVOJA U PROSTORU

Poglavlje prikazuje opće karakteristike, ocjenjuje društveno-ekonomsku i prostornu razvijenost, te prostorne mogućnosti i ograničenja razvoja općine. Analiza ocjenjuje da je demografski potencijal odlučujući ali i ograničavajući činitelj bržeg razvoja. Plan prognozira 79 200 stanovnika na području općine Dubrovnik u 2000. godini. Prirodni i nešto usporeniji mehanički porast broja stanovnika s povećanjem udjela radnog kontingenta na 50 tisuća osoba trebao bi osigurati potrebnu radnu snagu za projicirani gospodarski razvoj uključivo potrebe za turizam. Prostorni razmještaj stanovništva po zonama je neujednačen. Otoke, Pelješac i Dubrovačko primorje karakterizira slab demografski potencijal, dok u zoni grada Dubrovnika demografske karakteristike ne će biti ograničavajući činitelj. Konavli također imaju nešto povoljniju demografsku osnovu za budući razvoj.

Plan ocjenjuje mogućnosti razvoja svih gospodarskih sektora posebno industrije sukladno politici gospodarskog razvoja iz 1980tih godina. U cjelini nezadovoljavajuća infrastruktura zapreka je ravnomjernom razvoju gospodarskih sektora i njihovoj prostornoj distribuciji. Tercijarni sektor je najuspješniji s predviđenom daljnjom ekspanzijom u planskom razdoblju. Turizam s pratećim djelatnostima imat će najveći rast. Prema Planu poljoprivredni su potencijali ograničeni, ocjenjuju se

deficitarnima, dok šume imaju i imat će prvenstveno ekološku i turističko-rekreacijsku vrijednost. Dubrovačko more, posebno akvatorij Malostonskog zaljeva, uz još neke manje lokalitete, omogućava intenzivan razvoj marikulture.

Plan ocjenjuje da općina Dubrovnik ima velike prostorne mogućnosti za razvoj turizma, najatraktivniji prostori su valorizirani i većim dijelom već preopterećeni izgradnjom. Vrednovanjem prostornih parametara ocijenjeno je da kapacitet prostora omogućava izgradnju 40 000 novih postelja uz isti broj postojećih. Najveće rezerve prostora za razvoj turizma su na Pelješcu, otocima i dijelu Dubrovačkog primorja.

Plan uočava konflikte u korištenju prostora i ocjenjuje da se oni produbljuju i zaoštravaju. U području turističke izgradnje očituju se pritiskom na infrastrukturno opremljeno zemljište prvenstveno u Dubrovniku, Cavtatu, Zatonu, Slanom i Trpnju. Poseban problem je individualna izgradnja kuća za odmor, velikim dijelom neplanska. Posljedica je stihijski razvoj u kojem se najatraktivniji prostori uz more zauzimaju vikend izgradnjom, gubi se identitet naselja, smanjuju se poljoprivredne površine i devastira okoliš.

Plan ocjenjuje da cjelokupni razvoj u prostoru, uključivo i razvoj turizma, ograničava stanje infrastrukture. Cestovna prometna infrastruktura je nedovoljna, posebno ceste koje trebaju povezivati periferne i izolirane dijelove općine. Longitudinalne veze su relativno povoljne, no poprečne su nedovoljne. Međunarodna zračna luka je od najveće važnosti, no u ukupnom prometnom sustavu nedostaje željeznica. Energetski sektor je vitalan za razvoj, te Plan predviđa povećanje proizvodnje električne energije HE Dubrovnik i korištenje vodnih potencijala manjih vodotoka i alternativnih izvora, prvenstveno sunčeve energije. Istraživanja dubrovačkog podmorja, koja su u tijeku, usmjerena su na otkrivanje nalazišta plina i nafte. Opskrba vodom je nedovoljna i za postojeće potrebe, te se Planom predviđa korištenje vodnih resursa općine, prvenstveno s područja onkraj Rijeke Dubrovačke, i iz udaljenih izvorišta prvenstveno s područja Neretve što bi trebalo zadovoljiti buduće potrebe. Plan ukazuje na nepostojanje tretmana i odvodnje otpadnih voda što je problem na području cijele općine s izuzetkom užeg područja grada Dubrovnika i malog broja izoliranih hotelskih naselja.

II. DRUŠTVENO-EKONOMSKA OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA

Plan predviđa da će se predloženim konceptom prostornog razvoja omogućiti optimalni efekti u svim oblastima društvenog razvoja poticanjem onih pravaca razvoja koji imaju komparativne prednosti na području općine. Pretpostavka razvoja je eliminacija uočenih nedostataka dosadašnjeg razvoja ili ublažavanje njihovih djelovanja. Prema Planu to su nepovoljan razmještaj stanovništva, tj. visoka koncentracija stanovništva u Dubrovniku, raseljavanje i nepovoljna struktura stanovništva u većem dijelu općine, te zapostavljanje djelatnosti kao što su poljoprivreda, ribarstvo, obrtništvo itd., za koje postoje uvjeti za razvoj na području općine. Visoka koncentracija industrijskih kapaciteta ugrožava okoliš i ograničava razvoj turizma. Stoga je, prema Planu, potrebno stabilizirati demografske tokove na cijelom području općine, racionalnije koristiti raspoložive resurse i provesti odgovarajuću alokaciju gospodarskih i društvenih aktivnosti.

Dosljedno tome Plan na bazi podataka 1983. godine predviđa osnovne parametre razvoja za 1985., 1990. i 2000. godinu. Osnovni planski elementi u tome su predviđanju Društveni proizvod i zaposlenost. Društveni proizvod bi do kraja planskog perioda trebao kontinuirano rasti i bazirano na cijenama 1983. doseći vrijednost od 167% 2000. godine, a broj zaposlenih dosegao bi 43,8% u odnosu na planirani broj stanovnika.

Planom se na osnovu principa ravnomjernog razvoja cijele općine, korištenja postojećih, prvenstveno prirodnih resursa, i racionalnog korištenja prostora, predviđa razvoj slijedećih djelatnosti:

- Turizam, koji bi trebao postati osnovna djelatnost na području općine. U skladu s razvojem turizma trebalo bi uskladiti razvoj ostalih djelatnosti.
- Industrija, koja će unatoč ograničavajućim faktorima biti druga značajna djelatnost i u čijem se razvoju trebaju isključiti lokacijski i funkcionalno one industrije koje bi kolidirale s razvojem turizma. Usklađenost s turizmom, zaštitom okoliša, korištenjem prostora i postojanjem sirovinske osnove mogu postići grane industrije kao što su prehrambena, građevinska, auto-dijelovi, kemijska i kozmetička, mala brodogradnja, drvna, prerada plastičnih masa, prerada metala, elektroindustrija i tekstilna.
- Poljoprivreda, za čiji razvoj postoje značajni kompleksi kvalitetnog zemljišta koje treba zaštititi od prenamjene.

- Grane tercijarnog sektora – promet, trgovina i obrtništvo, treba razvijati tako da uz zadovoljenje potreba stanovništva i gospodarstva, budu u funkciji turizma.
- Izgradnja infrastrukturnog sustava uključivo razvoj komunalne i stambene djelatnosti.

Planom se predviđa nastavak pozitivnog, no usporenog, demografskog razvoja, po stopi manjoj od 0.9% godišnje što bi na kraju planskog razdoblja u 2001. godini rezultiralo brojem od 79.200 stanovnika. Prirodni priraštaj imat će veći utjecaj, jer će se iz ekonomskih razloga smanjiti mehanički priliv stanovništva iz susjednih područja. Koeficijent starenja stanovništva povećat će se sa 63.2 na 65.9 tako da se predviđa prosječna starost od 37.6 godina u 2001. godini. Zanimljiva je prognoza stupnja angažiranosti stanovništva koja bi prema Planu u 2001. godini imala 45.4 % aktivnog, 17% s osobnim prihodima i 37.6% izdržavanog stanovništva. Proces deagrarizacije bi se usporio te bi 2001.godine učešće poljoprivrednog u ukupno aktivnom stanovništvu iznosilo 5.3%. Proces raslojavanja domaćinstva nastaviti će se te bi prosječan broj članova domaćinstva iznosio 3.2.

Razvoj društvenih djelatnosti zaostaje za stvarnim potrebama. Stoga Plan preporuča da se razvoj društvenih djelatnosti unaprijedi sukladno stvarnim potrebama. Izrada planova razvoja i osiguranje financiranja osnovni su preduvjeti razvoja društvenih djelatnosti čiji prioritet trebaju biti objekti zdravstva, te odgoja i obrazovanja.

III. PLAN ORGANIZACIJE, UREĐENJA I KORIŠTENJA PROSTORA

U ovom poglavlju uvodno se određuju ciljevi i zadaci dugoročnog prostornog razvoja. Ciljevi i zadaci baziraju se na osnovama društveno-ekonomskog razvoja, koji prevedeni u prostornu sferu, ciljeve prostornog razvoja povezuju s raspoloživim prirodnim potencijalima, dosadašnjim razvojem, te ograničenjima osnovnih faktora razvoja. Osnovni faktori razvoja su prirodni potencijali i stanovništvo. Stoga je osnovni cilj razvoja općine Dubrovnik stabilni rast životnog i društvenog standarda što u prostoru uvjetuje racionalno korištenje resursa, skladni razvoj gospodarstva na cijelom području općine, te očuvanje i unapređenje čovjekove okoline kako bi se ublažile posljedice stihijskog razvoja i narušavanja prostora.

Prirodne potencijale raspoloživog prostora treba sukladno komparativnim prednostima koristiti za razvoj turizma odnosno vrijedno zemljište za razvoj poljoprivrede. Zacrtni cilj ravnomjernog razvoja cijele općine moguće je, prema Planu, postići ravnomjernijim razmještajem gospodarskih kapaciteta i radnih mjesta, što znači i ravnomjerniji razmještaj stanovništva unutar općine. Depopulacijski procesi su naročito prisutni na otocima, Pelješcu i zaleđu Dubrovačkog primorja. Populacijskom politikom, koja uključuje i povećanje radne aktivnosti, trebalo bi zaustaviti iseljavanje i postići stabilnost stanovništva u tim zonama i usporilo povećanje koncentracije stanovništva u Dubrovniku.

Planom predviđeni razmještaj stanovništva pokazuje rast u svih pet prostorno funkcionalnih cjelina (zona): Konavli, Dubrovnik, Dubrovačko primorje, Pelješac i Otoci.

Međutim, zbog izduženog oblika općine i ekscentričnog položaja grada Dubrovnika, i njegovog ograničenog dometa kao žarišta razvoja, potrebno je u funkcionalnoj organizaciji prostora općine i u cilju njezinog ravnomjernijeg razvoja, odrediti sekundarna žarišta razvoja s njihovim gravitacijskim područjima.

Uloga Dubrovnika kao subregionalnog centra treba jačati i dalje razvijati te funkcije. S obzirom na prostorna ograničenja grada šire priobalno područje Dubrovnika od Orašca do Cavtata će zajedno s gradom razvijati subregionalne funkcije i preuzeti ulogu glavnog žarišta razvoja. Sekundarna žarišta razvoja, odnosno područni centri sa svojim gravitacijskim područjima bit će Cavtat, Gruda, Kupari, Mlini, Slano, Janjina, Trpanj, Babino Polje i subregionalni centar Dubrovnik.

Broj naselja ostaje približno isti. Planom se u najvećem broju naselja predviđa porast broja stanovnika. Od ukupno 129 naselja u 26 se predviđa pad, a u 90 minimalan porast ili stagnacija broja stanovnika. Samo u 15estak naselja predviđa se značajniji porast broja stanovnika. Centralitet naselja (izrađen prema metodologiji Osnova prostornog plana SR Hrvatske) određuje Dubrovnik kao centar subregije i općine, osam navedenih žarišta razvoja kao područne centre i uz to određuje kao lokalne centre Orašac, Šipansku Luku, Lopud, Koločep, Čilipe, Smokovljane, Kunu Pelješku i Polače.

Osnovna koncepcija prostornog razvoja razrađena je unutar pet prostorno- funkcionalnih cjelina (zona):

1. Zona Konavli - Gospodarski razvoj bazirat će se na poljoprivredi. Cavtat, te Molunat i Popovići bit će okosnica razvoja turizma, a Gruda ima mogućnost razvoja agroindustrije. Stabilna

demografska slika omogućit će porast broja stanovnika zone na 10.400 što je povećanje od 21.6%.

2. Zona Dubrovnik – Već formirana jaka gospodarska struktura i dalje će se razvijati. Razvojni pravci bit će turizam i industrija. Područni centar Mlini-Kupari bit će orijentiran na turizam, jednako kao i Orašac, zapadno od grada. Broj stanovnika zone prognozira se na 55.430 što je povećanje od 19.6%. Najveća koncentracija bit će i dalje u gradu Dubrovniku.
3. Zona Dubrovačko primorje – Zona uključuje dva različita područja: mali dio obale oko područnog centra Slanog razvijat će turizam, dok će u zaleđu dominirati poljoprivreda i iskorištavanje mineralnih sirovina. Lokalni centar zaleđa su Smokovljani. Struktura stanovništva je nepovoljna s izraženim iseljavanjem, no očekuje se da će gospodarski razvoj zaustaviti taj trend, te se nakraju planskog perioda predviđa 2.900 stanovnika odnosno povećanje od 12.6%.
4. Zona Pelješac – Specifični geografsko prometni položaj koji integrira prostor Pelješa i Primorja, uz predviđeno prometno povezivanje i gospodarski razvoj, potaknut će razvoj Stona i jugoistočnog Pelješa. Janjina i Trpanj kao žarišta razvoja jačati će svoju ulogu s obzirom na blizinu atraktivnih turističkih zona i poljoprivrednog zemljišta. Turizam će se razvijati na obali a također i marikultura u području Malostonskog zaljeva, te industrija, što bi prema Planu pozitivno djelovalo na demografska kretanja sa predviđenih 7.640 stanovnika, odnosno porastom od 22.5% na kraju planskog razdoblja.
5. Zona Otoci – Geoprometni položaj ograničava gospodarski razvoj i uzrokuje iseljavanje. Uz tradicionalnu poljoprivredu i ribarstvo postoje mogućnosti za razvoj turizma. Otok Mljet s nacionalnim parkom uključenim u gospodarski razvoj i s razvitkom naselja Babinog Polja mogu se razviti autonomne funkcije neophodne za stanovništvo. Elafitski otoci su bliže kopnu i centrima Slano, Orašac i Dubrovnik što će biti poticaj razvitku turizma. Blagi porast stanovnika Mljeta na 1.600 i Elafitskih otoka na 1.230 predviđen je u planskom periodu.

Namjena prostora

Osnovnom koncepcijom prostornog razvoja planiran je razmještaj aktivnosti u prostoru i utvrđene su potrebe za zemljištem u turizmu, industriji, poljoprivredi, šumarstvu, te za razvoj naselja i ostalih djelatnosti.

Bazirano na katastru i stvarnom stanju detaljno su prikazane i analizirane karakteristike prostora, korištenje i struktura poljoprivrednog zemljišta, šumskog zemljišta, te neplodnog zemljišta. Neplodno zemljište obuhvaća građevinsko zemljište, eksploatacijska područja i kamenjar. U građevinsko zemljište uključene su zone naselja i ono se s 3.000 ha u 1984 povećava na 3.240 ha u 2000. godini, što je neznatno povećanje jer se planira racionalnija izgradnja naselja. Van naselja planiraju se do 2000. godine proizvodno-skladišno-servisne zone veličine 256 ha.

Izdvojene turističke zone planiraju se na 1.545 ha, a veće sportsko-rekreacijske zone na 340 ha. Prostor je najviše izgrađen u zoni Dubrovnika, a najviše prostora za turističku izgradnju planira se na Pelješcu. Planirani turističko-rekreacijski prostor po zonama je: zona Konavli 168 ha, zona Dubrovnik 363 ha, zona Dubrovačko primorje 95 ha, zona Pelješac 825 ha i zona Otoci – Mljet 263 ha i Elafiti 171 ha. Ukupno se prema Planu u općini Dubrovnik namjenjuje 1.885 ha za potrebe turizma i rekreacije. U posebnom poglavlju dati su režimi izgradnje novih turističkih kapaciteta, stambenih područja i proizvodnih zona i upućuje se na smjernice za izradu planova užih područja.

Daleko najveće površine namijenjene su poljoprivredi i šumarstvu. Te su grane vrlo detaljno obrađene, a dati su i režimi uređenja tih površina. Također su obrađeni režimi korištenja mora i drugih voda.

Površine intenzivnih aktivnosti s trajnim posljedicama na izgrađenost prostora su, uz navedeni turizam, stanovanje i stambena izgradnja, prateća komunalna djelatnost i društvene djelatnosti, te infrastrukturni sustavi koji obuhvaćaju prometne sustave, vodoprivredu i energetiku.

Analizirane su potrebe za stanovanjem, stanje pratećih djelatnosti, te napravljene projekcije razvoja u skladu s prihvaćenim standardima koji se žele postići. Detaljni podaci, interakcije sustava u korištenju prostora, posljedice za prostor i čovjekovu okolinu sustavno su obrađeni s preporukama za smanjenje negativnih utjecaja.

Turizam

Planom je provedena analiza postojećih smještajnih kapaciteta, utvrđeni su principi budućih razvojnih tokova turizma i detaljno dimenzioniranje planiranih smještajnih kapaciteta. Prostorna raspodjela predviđenih smještajnih kapaciteta po zonama, kategorijama i užim lokacijama provedena je prema kriterijima koji su obuhvatili ocjenu kvalitete lokacije, razvijenost infrastrukture, stupanj razvijenosti postojeće turističke ponude, politiku ravnomjernosti razvoja i raspoloživost kadrova, kao i stalni parametri lociranja turističkih objekata,

Ukupni smještajni kapaciteti općine 2000. godine prema Planu bili bi 77.000 do 60.000 postelja. Po prostorno-razvojnim cjelinama raspodjela smještajnih kapaciteta bila bi kako slijedi:

Prostorno-razvojna Cjelina	Postojeći kapaciteti	Ukupni kapaciteti 2000. godine
Konavli	4.231	9.530
Dubrovnik	30.565	41.150
Dubrovačko primorje	3.465	4.950
Pelješac	7.904	16.650
Otoci	4.180	7.700
Ukupno	50.345	79.980

Prema obliku smještaja u 2000. godini smještaj u hotelima bit će 60.4%, u kampovima 18.7%, a u privatnom smještaju 20.9%. Plan razrađuje broj i strukturu smještajnih kapaciteta po prostorno-razvojnim cjelinama – zonama navodeći detaljne podatke koji karakteriziraju pojedinačne uže zone i lokacije.

Planiranu izgradnju smještajnih kapaciteta pratila bi izgradnja kapaciteta ugostiteljstva, te je prema Planu predviđeno 290 do 370 ugostiteljskih radnji na području općine s oko dvije trećine u privatnom sektoru.

Nautički turizam bio je u dosadašnjem razvoju vezan pretežno uz zonu Dubrovnika, s oko 1520 vezova na području cijele općine. Program razvoja u Planu razlikuje vrste nautičke ponude te se uz postojeću «Dubrovnik Marinu» s 420 vezova, predviđa na desetak lokacija povećati broj vezova s postojećih 330 na ukupno 540. U hotelskim lučicama broj vezova bi se s postojećih 50 povećao na 188, a u sportskim lučicama s 115 na 220.

Plan također razmatra ruralni turizam i daje pregled mogućih lokacija vezanih uz atraktivna seoska naselja. Mogući razvoj kapaciteta nije naveden, no navedena su seoska naselja prvenstveno u okolici turističkih centara tj. U Konavlima i župi Dubrovačkoj.

Plan zagovara politiku razvoja turizma kojim bi se poticao ravnomjerni razvoj područja u cjelini razvijanjem turističke ponude u slabije razvijenim dijelovima općine. Očekuje se da će u prvoj fazi do 1990. godine rast biti sporiji i da se može očekivati povećanje kapaciteta jeftinije izgradnje, kampova i nadogradnji, kao i priprema programa i početak realizacije važnijih infrastrukturnih zahvata. Plan ocjenjuje da je u fazi iza 1990. godine potrebno ostvariti planiranu strukturu smještajnih kapaciteta, poticati razvoj ostalih djelatnosti kako bi se osiguralo funkcioniranje turističke ponude i dovršiti objekte osnovne infrastrukture na čitavom području općine kako bi se omogućilo aktiviranje svih predviđenih turističkih lokaliteta.

Završna poglavlja Plana su Zaštita prostora, Zaštita čovjekove okoline i Smjernice i mjere provođenja Plana.

Zaštitom prostora obuhvaćene su Smjernice za zaštitu objekata prirode s posebnim elaboratom valorizacije i kategorizacije prirodnih vrijednosti općine Dubrovnik, Smjernice za zaštitu i revitalizaciju graditeljskog naslijeđa, te prijedlog zaštite osobito vrijednih voda i vrijednog poljoprivrednog i šumskog zemljišta koje se ne može prenamijeniti. Zaštita čovjekove okoline prikazuje ocjenu stanja i nastavno tendencije i mjere zaštite, posebno onečišćenja zraka, tla, voda i mjere sanacije. Nadalje, identificirana su ugrožena područja flore i faune s mjerama zaštite, kao i zaštita pejzaža, uključivo vrijedna ruralna područja. Problem neadekvatne izgradnje prostora je registriran no Plan daje samo načelne preporuke za rješavanje problema.

Smjernice i mjere za provedbu Plana iznose podatak da je od 1970 do 1984 . godine izrađeno ili je u izradi 50 prostornih planova i zaključuje da je većinu prostornih planova potrebno uskladiti sa Zakonom o prostornom planiranju i uređivanju prostora iz 1980. godine i pravilnicima koji su donijeti na temelju tog zakona. Sastavni dio Plana su detaljne Odredbe o korištenju prostora

1.2.4. PROSTORNI PLAN ŽUPANIJE I PROSTORNI PLANOV I UREĐENJA JLS

Temeljem novog Zakona o prostornom uređenju iz 1993. godine doneseni su osnovni dokumenti prostornog razvoja Hrvatske. Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske (1997.g.) na nacionalnoj razini određuje dugoročne ciljeve, osnove za uravnoteženje i smjernice prostornog razvoja i prostornu organizaciju, određuje priritete i definira područja sa zajedničkim prostornim i razvojnim obilježjima za koje će se donositi prostorni planovi na nižoj razini. Program prostornog uređenja Republike Hrvatske (1999.) određuje mjere i aktivnosti za primjenu strategije. Oba dokumenta su utemeljena na Prostornoj osnovi Hrvatske, informacijskoj bazi koja sadrži postojeće podatke o prostoru i podatke za vrednovanje primjerenosti postojećih mjera i planova.

Županijski prostorni planovi pripadaju svojom svrhom, metodom izrade, mjerilom i sadržajnom formom u skupinu regionalnih planova. Oni su bez sumnje znatan napredak u prvom redu zato što su obvezni, što regionalni planovi prije nisu bili. Do 1993. god. obvezni su bili republički plan i prostorni planovi općina. Međuplanovi regija koji su se tada nazivali Prostorni planovi zajednica općina nisu bili obvezni, pa se nisu često niti radili ili su se izrađivali kao prostorni planovi velikih makroregija. Od 1993. su obvezni državni prostorni plan (koji se naziva Strategijom i Programom prostornog uređenja a zapravo je Koncept prostornog razvoja Hrvatske), županijski prostorni planovi i prostorni planovi uređenja gradova i općina.

Ako bismo ukazivali na slabosti ili nedostatke prostornih planova županija onda bi to bilo prije svega nedovoljno "planiranja" ili "plana" ako pod tim podrazumijevamo neku namjeru i cjelovit pristup stvarnim odnosima u prostoru i društveno-gospodarskoj zajednici za koju se to sve i radi. Dijelom je uzrok tome postojeće zakonodavstvo i raspodjela uloga i nadležnosti kao i hijerarhija među njima, u planiranju. Planovi sadrže kvalitetne kartografske prikaze koji često nisu bili plod usuglašavanja, sinteze i kompromisa brojnih korisnika prostora već su na jedinstvenu podlogu preslikavali ulazne "podatke i planove" brojnih sektora. To su prije svega sektori poljoprivrede, prometa, velikih tehničkih i infrastrukturnih sustava, zaštite prirodne i kulturne-graditeljske baštine. Svi ti sektori smatraju sebe dovoljno nezavisnima (a u tome često imaju i zakonsku potporu) da ih se mora jednostavno "ucrtati", bez prostornog usklađivanja, varijantnih ocjena, optimiranja sinteze i kompromisa. Zakonodavni izvor takvih problema je u tome što se zakonu o prostornom uređenju ne priznaje status "krovnog zakona". Prostorno planiranje je, vrlo često, tek jedan od "sektora". To nije dobro ako se prostorom želi gospodariti obzirno i racionalno. Još jedno obilježje županijskih-regionalnih (pa i urbanističkih) planova je njihova prevelika sadržajna struktura, multisektoralnost, umjesto da se prvenstveno bave samo prostorno-teritorijalno mjerodavnim problemima.

1.3. PREGLED RECENTNIH PLANSKIH I ZAKONSKIH OKVIRA

U ovom poglavlju citiramo osnovne dokumente prostornog uređenja koji predstavljaju okvir ekspertize, kao i zakonske postavke koje također određuju samu ekspertnu procjenu. Naime, osnovni ciljevi ekspertize su mogućnost uvrštenja rezultata u Nacrt prijedloga Izmjena i dopuna prostornog plana dubrovačko-neretvanske županije. Kako bi postigli zadane ciljeve, nužno je poštivanje postavki zakona i dokumenata prostornog uređenja koji su u trenutku izrade ove stručne ekspertize aktualni.

1.3.1. ZAKON O PROSTORNOM UREĐENJU I GRADNJI

Ciljevi i načela prostornog uređenja

Podržavanje održivog razvitka tako da se temelji na:

- ▶ praćenju, analizi i ocjeni razvoja pojedinih djelatnosti
- ▶ Osjetljivosti prostora
- Osigurava se:
 - ▶ Kvaliteta i osobnost prostora
 - ▶ Dugoročna zaštita prostora
 - ▶ Lokalna konkurentnost
- Osigurava se prostorna održivost u odnosu na:
 - ▶ Racionalno korištenje prostora
 - ▶ Očuvanje kapaciteta
 - ▶ Učinkovitu zaštitu prostora
 - ▶ Međusobno usklađen i dopunjujući razmještaj različitih djelatnosti
 - ▶ Stvaranje socioloških, funkcionalno i estetski dobre životne sredine
- Prostornim uređenjem potrebno je ostvariti:
 - ▶ Kvalitetu i ljepotu izgrađenog okoliša, osobito u obalnom području
 - ▶ Kvalitetu uređenja ugostiteljsko-turističkih područja
 - ▶ Procjenu gospodarskih potreba i učinaka
 - ▶ Sagledavanje ukupnosti međusobnih utjecaja postojećih i planiranih zahvata u prostoru
- Odredbe za planiranje u ZOP-u
 - Izdvojena građevinska područja izvan naselja mogu se planirati:
 - ▶ Na predjelima manje prirodne i krajobrazne vrijednosti
 - ▶ Izvan površina koje su u naravi šume
 - ▶ Ne povezivati GP uzduž obale

Zakonske odredbe koje se direktno odnose na planiranje u ZOP-u:

2.4. Zaštićena područja od posebnog interesa za Državu

Članak 48.

Zaštićeno obalno područje mora (u daljnjem tekstu: ZOP), zaštićene prirodne vrijednosti i kulturnopovijesne cjeline su područja od posebnog interesa za Državu.

Zaštićeno obalno područje mora

Članak 49.

(1) U svrhu zaštite, te održivog, svrhovitog i gospodarski učinkovitog korištenja određuje se ZOP, koje obuhvaća sve otoke, pojas kopna u širini od 1.000 m od obalne crte i pojas mora u širini od 300 m od obalne crte. Granice i područje ZOP-a prikazane su na Hrvatskoj osnovnoj karti (HOK) dopunjenoj ortofotokartama.

(2) U ZOP-u se planiranjem, odnosno provođenjem prostornih planova obvezuje:

- očuvati i sanirati ugrožena područja prirodnih, kulturnopovijesnih i tradicijskih vrijednosti obalnog i zaobalnog krajolika te poticati prirodnu obnovu šuma i autohtone vegetacije,
- odrediti mjere zaštite okoliša na kopnu i u moru te osobito zaštititi resurse pitke vode,
- osigurati slobodan pristup obali, prolaz uz obalu te javni interes u korištenju, osobito pomorskog dobra,
- očuvati nenaseljene otoke i otočiće prvenstveno za poljoprivredne djelatnosti, rekreaciju, organizirano posjećivanje, istraživanje i bez građevinskih područja,
- uvjetovati razvitak osobito javne infrastrukture zaštitom i očuvanjem vrijednosti krajolika,
- ograničiti međusobno povezivanje i dužobalno proširenje postojećih građevinskih područja, odnosno planirati nova građevinska područja izvan površina koje su u naravi šume,

– sanirati napuštena eksploatacijska polja mineralnih sirovina i proizvodna područja prvenstveno pejzažnom rekultivacijom ili ugostiteljsko-turističkom i sportsko-rekreacijskom namjenom.

(3) U ZOP-u se u neizgrađenom dijelu građevinskog područja može izdati lokacijska dozvola odnosno rješenje o uvjetima građenja samo ako je donesen urbanistički plan uređenja usklađen s odredbama ovoga Zakona.

Određivanje građevinskih područja u ZOP-u

Članak 50.

(1) U ZOP-u se građevinsko područje planira tako da se:

- može proširiti za najviše 20% površine njegova izgrađenog dijela, ako je taj dio veći od 80% površine toga građevinskog područja,
- mora smanjiti na najmanje 70% njegove površine, ako je njegov izgrađeni dio manji od 50% površine toga građevinskog područja.

(2) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, izdvojeni dijelovi građevinskog područja naselja koji se nalaze u pojasu 100 m od obalne crte ne mogu se proširiti niti se mogu planirati takvi novi dijelovi.

(3) Novo izdvojeno građevinsko područje izvan naselja proizvodne namjene može se planirati samo izvan pojasa od 1.000 m, osim za one djelatnosti koje po svojoj prirodi zahtijevaju smještaj na obali (brodogradilišta, luke i sl.).

(4) Ako se građevinsko područje nalazi izvan granice ZOP-a s više od polovice svoje površine, na planiranje i uređenje tog dijela ne moraju se primijeniti odredbe iz stavka 1. ovoga članka.

Ograničenja zahvata u prostoru ZOP-a

Članak 51.

(1) U ZOP-u se ne može planirati, niti se može izdavati lokacijska dozvola ili rješenje o uvjetima građenja za građevine namijenjene za:

- istraživanje i iskorištavanje mineralnih sirovina,
- iskorištavanje snage vjetra za električnu energiju,
- skladištenje, obradu i odlaganje otpada, osim ako to zahtijevaju prirodni uvjeti i konfiguracija terena,
- uzgoj plave ribe,
- vlastite gospodarske potrebe (spremište za alat, strojeve, poljoprivrednu opremu i sl.),
- privez i luke nautičkog turizma te nasipavanje obale i/ili mora izvan građevinskog područja,
- sidrenje, ako smještaj sidrišta nije objavljen u službenim pomorskim publikacijama.

(2) Stavak 1. podstavak 1. i podstavak 5. ovoga članka ne odnosi se na:

- istraživanje i iskorištavanje morske soli, energetskih mineralnih sirovina (nafta i prirodni plin), mineralne i geotermalne vode te na iskorištavanje tehničko-građevnog kamena u svrhu građenja na otocima površine do 5.0 ha i godišnje proizvodnje do 5.000 m² i arhitektonsko-građevnog kamena u svrhu nastavljanja tradicijske djelatnosti na otoku Braču,
- građevinu za vlastite gospodarske potrebe građevinske (bruto) površine do 30 m² i na poljoprivrednom zemljištu površine veće od 1.000 m², ako se nalazi na području otoka izvan 1.000 m od obalne crte,
- građevinu za potrebe prijavljenog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga u seljačkom domaćinstvu, ako se nalazi na građevnoj čestici površine od najmanje 3 ha i udaljenoj od obalne crte najmanje 300 m, odnosno 100 m na otocima, te koja ima prizemlje (P) i ukupnu građevinsku (bruto) površinu do 200 m².

(3) U građevinskom području naselja u kojem manje od 50% postojećih građevina koriste za stalno stanovanje osobe koje imaju prebivalište u tom naselju, odnosno njegovom izdvojenom dijelu u pojasu najmanje 70 m od obalne crte, te u izdvojenom građevinskom području izvan naselja u pojasu najmanje 100 m od obalne crte ne može se planirati niti se može graditi nova pojedinačna ili više građevina osim građevina komunalne infrastrukture i podzemnih energetskih vodova, pratećih sadržaja ugostiteljsko-turističke namjene, građevina koje po svojoj prirodi zahtijevaju smještaj na obali (brodogradilišta, luke i sl.) te uređenje javnih površina.

(4) U izdvojenom građevinskom području izvan naselja prostornim planom županije može se odrediti veći broj prostornih cjelina jedinstvenog urbanističkog koncepta, tako da pojedina cjelina ima:

- površinu do 15 ha,
- osiguran najmanje jedan javni cestovno-pješački pristup do obale širine najmanje 15 m, ako je cjelina dužobalne širine veća od 500 m,
- osiguran pripadajući broj parkirališnih mjesta unutar svake cjeline i pristup na prometnu površinu.

Planiranje ugostiteljsko-turističke i sportske namjene

Članak 52.

(1) Izdvojena građevinska područja izvan naselja i površine unutar naselja ugostiteljsko-turističke namjene mogu se planirati na predjelima manje prirodne i krajobrazne vrijednosti tako da:

- smještajne građevine i prateći sadržaji (otvoreni športski, rekreacijski, ugostiteljski, uslužni, zabavni i sl.) budu, uz mjere poboljšanja komunalne infrastrukture i zaštite okoliša, više kategorije te položajem, veličinom, osobito visinom u skladu s obilježjem prirodnog krajolika,

- smještajne građevine, organizirane kao turističko naselje budu oblikovanjem sukladne s izvornim urbanim i arhitektonskim obilježjima,
 - smještajne jedinice u autokampu i kampu nisu povezane s tlom na čvrsti način,
 - vrsta i kapacitet pratećih sadržaja i javnih površina budu određeni razmjerno svakoj fazi građenja smještajnih građevina,
 - gustoća korištenja iznosi najviše 120 kreveta/ha,
 - izgrađenost pojedinačne građevne čestice nije veća od 30%, a koeficijent iskoristivosti nije veći od 0,8,
 - najmanje 40% površine svake građevne čestice bude uređeno kao parkovni nasadi i prirodno zelenilo,
 - odvodnja otpadnih voda bude riješena zatvorenim kanalizacijskim sustavom s pročišćavanjem,
 - površina (auto) kampa iznosi najviše 15 ha uz poštivanje zatečene prirodne vegetacije i dijelova obale,
 - unutar golf igrališta bude osiguran pojas od najmanje 25 m od obalne crte uređen kao javno zelenilo,
 - broj vezova jednog ili više priveza plovila iznosi najviše 20% ukupnog broja smještajnih jedinica.
- (2) U ZOP-u u građevinskom području naselja ugostiteljsko-turistička namjena planira se tako da:
- ukupna površina takve namjene iznosi najviše 20% građevinskog područja tog naselja,
 - kapacitet pojedinačne smještajne građevine (hotel, pansion, prenočište i sl.) ako se nalazi unutar površine mješovite namjene iznosi do 80 kreveta,
 - smještajna građevina s pripadajućim zemljištem bude izvan postojećih javnih površina uz obalu.
- (3) Luka nautičkog turizma u građevinskom području naselja i izdvojenom građevinskom području izvan naselja može se prostornim planom županije proširiti ili planirati nova s površinom akvatorija od najviše 10 ha. U luci nautičkog turizma mogu se planirati ugostiteljski, trgovački, uslužni, športski i rekreacijski sadržaji.
- (4) Izdvojena građevinska područja izvan naselja sportske namjene mogu se planirati na predjelima manje prirodne i krajobrazne vrijednosti tako da:
- ukupna tlocrtna bruto površina zatvorenih i natkrivenih građevina može iznositi najviše 10% površine sportskih terena i sadržaja,
 - najmanje 60% površine svake građevne čestice bude uređeno kao parkovni nasadi i prirodno zelenilo.
- (5) Iznimno od stavka 1. podstavka 5. i 6. ovoga članka rekonstrukcija postojećih građevina ugostiteljsko-turističke namjene planira se tako da se ne povećava postojeća gustoća korištenja, izgrađenost građevne čestice i koeficijent iskoristivosti, ako su te veličine veće od onih određenih u stavku 1. ovoga Zakona.

Morske plaže

Članak 53.

- (1) U ZOP-u se površina za plaže određuje kao uređena i prirodna morska plaža.
- (2) Uređena morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna svima pod jednakim uvjetima s kopnene i morske strane uključivo i osobama smanjene pokretljivosti, većim dijelom uređenog i izmijenjenog prirodnog obilježja, te infrastrukturno i sadržajno (tuševi, kabine i sanitarni uređaji) uređen kopneni prostor neposredno povezan s morem, označen i zaštićen s morske strane.
- (3) Prirodna morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna s kopnene i/ili morske strane infrastrukturno neopremljena, potpuno očuvanoga zatečenoga prirodnog obilježja.

1.3.2. STRATEGIJA I PROGRAMA PROSTORNOG UREĐENJA REPUBLIKE HRVATSKE

Poglavlje 4.5.

Turizam

točka (4-16) – Prioriteti

- ukoliko se grade novi objekti, dati prednost gradnji na područjima gdje je potrebna sanacija terena svake vrste, a ne na atraktivnim lokacijama. Objekte treba oblikovati u skladu s lokalnim ambijentom,

Turističke zone, utvrđene u važećim prostornim planovima, u kojima su već djelomično ili u cjelini izgrađeni planirani smještajni i drugi kapaciteti, treba prioritetno kvalitativno restrukturirati i dograđivati.

Turističke zone, utvrđene tim planovima, ali danas još neizgrađene, treba privoditi namjeni na temelju novih prostornih planova donesenim prema važećim zakonima i propisima, a koji će biti u skladu sa Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske. Uređenje zona treba provoditi na temelju Urbanističkih planova uređenja i detaljnih planova uređenja.

Poglavlje 5.

Zaštita posebnih vrijednosti prostora i okoliša

5.1. zaštita okoliša

točka (5-4) – Razvojni kontekst

- ispitati i korigirati dosadašnje prostorno planske i razvojne projekcije, osobito s gledišta pretežito deklarativnih postavki zaštite okoliša i oslonca na neprimjeren i neutemeljen dosadašnji trend rasta svih razvojnih veličina s popratnim učincima zauzimanja prostora te postaviti kriterije korištenja prostora prema smjernicama održivog i ravnomjernijeg razvitka, a koje uvažavaju značajke i osjetljivost (ranjivost) prostorne strukture,

5.4. Krajolik točka (5-27)

U okviru planiranja treba prvenstveno osigurati zaštitu i primjereno uređenje:

- područja s naglašenim značenjem kulturnih krajolika (tradicionalni oblici poljodjelstva, suhozidi, voćnjaci, vinogradi na terasama itd.),
- područja izuzetnih, svojstvenih vizualnih oblika s velikom raznolikošću prirodnih i kulturnih elemenata,
- područja većeg značenja za zaštitu prirode (morska obala, prirodni vodotoci, šume, itd.)
- područja prirodnih biotopa (posebna staništa, močvare, itd.),
- područja podvrgnutih spontanom prirodnim procesima (poplavna, erozijska, potresna, klizišta).

Planiranim zahvatima u prostoru treba što manje mijenjati krajolik kako bi se očuvale lokalne posebnosti (pažljivi i vrijednostima krajolika ograničeni hidroenergetski i agromeliorativni zahvati, izbjegavanje geometrijskih regulacija vodotoka itd.), a pri planiranju smještaja velikih gospodarskih i infrastrukturnih građevina (od značenja za Državu), te pri projektiranju trasa infrastrukturnih mreža, treba voditi računa o njihovom uklapanju u krajolik i, gdje je to moguće, uspostavljati zajedničke koridore.

točka (5-29)

Smjernice za očuvanje i unapređenje krajobrazne raznolikosti..

- **jadranska Hrvatska:** prostornoplanskim mjerama strogo ograničiti i nadzirati daljnje građevinsko zauzimanje neposredne obale, posebno na krajobrazno osjetljivim lokacijama (rtovi, slikovite uvale i sl.); očuvati mediteransku fizionomiju starih naselja, kako pažljivim smještajem novih objekata, tako i poštivanjem lokalne tradicijske arhitekture; podsticati prirodnu regeneraciju šuma, a na pojedinim lokacijama obogatiti krajolik podizanjem novih šuma, u skladu s okolnim prirodnim uvjetima i osobitostima; odgovarajućim mjerama u prvom redu prevencijom, sprečavati šumske požare (između ostalog, izbjegavati borove monokulture, jer su podložnije požarima); uskladiti i prostorno organizirati različite interese u krajobrazno i biološki jedinstvenom području donje Neretve.

Poglavlje 6.

Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organizaciju, korištenje i zaštitu prostora

točka (6-2)

Racionalno korištenje i namjena prostora

Ograničenja korištenja prostora odnose se na područja na kojima se ne mogu locirati određeni sadržaji ili je za to potrebno ispunjenje posebnih uvjeta, odnosno prilagodba posebnim okolnostima. Takva se ograničenja odnose na poljodjelske površine visoke kvalitete tla, područja uz obalu mora i voda, otoke, povijesne cjeline i cjeline zaštite prirodne baštine te prostor osjetljive geološke, hidrološke, geomorfološke i biološke strukture.

Nužno je isključivanje određenih djelatnosti na pojedinim područjima, kao i izuzimanje nekih površina od bilo kakvog građenja, osobito u nacionalnim parkovima i drugim zaštićenim dijelovima prirode, na dijelovima prirodne obale, na kvalitetnom poljoprivrednom zemljištu, u vodozaštitnim zonama, u koridorima prometnica i infrastrukture.

točka (6-7)

Prostor za razvoj gospodarstva i djelatnosti

Korištenje prostora za određene djelatnosti određuje se prostornim planovima i to kao funkcionalna mreža i kao namjena zone. Ovisno o vrsti plana korištenje prostora određuje se načelno uz uvjete detaljnijeg planiranja rezmeštaja (lokacija, vrsta građevine i sl.).

točka (6-8)

Usklađenje interesa i rješavanje konflikata u prostoru treba temeljiti na stručnim analizama u sklopu pripreme i izrade dokumenata prostornog uređenja i razvojnih programa, a uvažavajući prioritete djelatnosti područja. To se posebno odnosi na sukob:

- širenja građevinskih područja s interesima poljoprivrede i zaštite obalnog područja uz more, jezera i vodotoke,
- izgradnje novih kapaciteta turizma, industrije i energetike s ciljevima očuvanja prirodnih i neizgrađenih cjelina, osobito na obalnom području Jadrana, i obalama vodotoka i jezera,
- razvojnih potreba luka i infrastrukture s potrebama drugih gradskih funkcija u obalnim gradovima,
- lociranja trasa velike infrastrukture i proizvodnih objekata s interesima očuvanja vrijednih prirodnih resursa,
- zaštite prirode s interesima turizma i potrebama stanovništva, osobito u nacionalnim parkovima,
- eksploatacije šljunka i kamena s zaštitom krajolika i poljoprivrednog i šumskog zemljišta te vodnih režima,
- potrebe osiguranja prostora od interesa za obranu s drugim korisnicima prostora.

Usklađenjem interesa zaštite prostora i gospodarstva treba prvenstveno riješiti konkurentnost u prostoru te uskladiti kapacitete i tehnologije s gledišta funkcionalnog i ekološki prihvatljivog opterećenja prostora i okoliša. U slučaju neizbježnih kompromisa potrebno je predvidjeti mjere koje će se poduzeti u svrhu ispravljanja šteta i povrata prostora u ekološki prihvatljivo stanje.

Poglavlje 6.

Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.2. Smjernice i kriteriji za uređenje prostornih cjelina točka (6-10)

Obalno područje hrvatskog Jadrana

Uređenje prostora obalnog područja treba temeljiti na sljedećim osnovnim smjernicama:

- izgradnju i uređenje prostora planirati i provoditi tako da se očuvaju prirodne, kulturne i tradicijske vrijednosti obalnog i zaobalnog krajolika te provode mjere za sanaciju i revitalizaciju ugroženih i vrijednih područja prirodne i graditeljske baštine,
- ako je nužno povećati tj. proširiti građevinska područja gradova i naselja smještenih u obalnom području, uz morsku obalu ili ušća vodotoka, to treba činiti u pravilu na prostorima udaljenijim od obala, iznimno uz obalu i to tako da se izbjegne stvaranje neprekidne dužobalne zone građenja,
- treba osigurati dostupnost obali i javni interes za korištenje tog prostora, kao i mogućnost prioritarnog korištenja za rekreaciju i pomorske djelatnosti, te osobito uvesti odgovarajuće režime očuvanja i korištenja prirodnih plaža,
- određenje jedinstvene cjeline uređenja i zaštite obalnog pojasa te granice pomorskog dobra na kopnu mora se temeljiti na funkcionalnim kriterijima i prirodnim uvjetima na način da se osigura cjelovitost planskog obuhvata i režima korištenja prostora morfoloških jedinica,

otoci, otočići i hridi s pretežitim ili potpunim prirodnim ambijentom moraju zadržati te značajke i namjenjuju se prvenstveno istraživanju i ograničenom, isključivo rekreativnom, posjećivanju uz isključivanje formiranja građevinskih područja.

točka (6-21)

Prostorno planiranje na regionalnoj i lokalnoj razini polazi od prostornog plana županije kao temeljnog dokumenta prostornog uređenja u kojem treba odrediti veće cjeline zajedničkih obilježja, uvjete za planiranje užih jedinica, te prostorne elemente, smjernice i kriterije za:

- smještaj djelatnosti s gledišta značajki pojedinačne djelatnosti i specifičnosti prostora u odnosu na tehnološke procese, veličinu i kapacitete, položaj u naselju ili izvan naselja, prirodne i razvojne karakteristike prostora, odnosno naselja,
- racionalno korištenje prostora te oblikovanje i dimenzioniranje naselja (građevinskih područja) u odnosu na razvojna obilježja, demografsku situaciju (porast-pad broja stanovnika), funkcije i tip naselja, prirodna razvojna obilježja prostora i druge relevantne aspekte uređenja i izgradnje naselja,
- utvrđivanje prirodne i funkcionalne cjelovitosti gospodarskih, infrastrukturnih i prirodnih sustava te prostora i sustava od interesa za obranu,
- donošenje planova niže razine na temelju stvarnih potreba i specifičnih problema te za one aspekte i sastavnice koje se ne mogu odrediti dovoljno jasno u prostornim planovima županija.

Prostorni plan županije treba odrediti mjere očuvanja vrijednosti nezaštićenog prostora i kontaktnih prostora sa zaštićenim cjelinama, osobito nacionalnih parkova i parkova prirode.

Za cjeline koje se nalaze na području dvije ili više županija plansko razvojne odrednice i mjere treba oblikovati uz međuzupanijsku koordinaciju na temelju smjernica utvrđenih Strategijom i ovim Programom.

U slučaju kada se zahvati u prostoru nalaze na području dvije ili više jedinica lokalne samouprave takvi zahvati moraju se planirati kao jedinstvena prostorna i funkcionalna cjelina (otoci, morfološke i razvojne cjeline).

Planske odrednice o površinama naselja, ostalim površinama, zatim o zaštiti i uvjetima korištenja prostora, stanovništvu, djelatnostima, infrastrukturi, moraju biti iskazane na mjerljiv način, a planske odrednice razvoja pojedinih područja trebaju pratiti programi i mjere za razvoj infrastrukture, gospodarstva i društvenih djelatnosti.

Sve planske mjere, a osobito one u svezi dimenzioniranjima građevinskih područja i osiguranja prostora za djelatnosti i infrastrukture moraju se temeljiti na dokazanim stvarnim potrebama i provedivim razvojnim programima.

1.3.3. PROSTORNI PLAN DUBROVAČKO – NERETVANSKE ŽUPANIJE

3. UVJETI SMJEŠTAJA GOSPODARSKIH SADRŽAJA U PROSTORU

(kartografski prikaz 1. Korištenje i namjena prostora)

3.1. Općenito

31. U PPDNŽ se u okviru razvoja gospodarske strukture utvrđuju osnovna usmjerenja za razmjestaj sadržaja u građevinskim područjima izdvojene namjene:
 - gospodarstva i komunalne infrastrukture,
 - ugostiteljstva i turizma,
 - poljoprivrede, stočarstva, ribarstva i marikulture,
 - šumarstva.
32. Razmjestaj gospodarskih sadržaja u građevinskim područjima izdvojene namjene prikazan je na kartografskom prikazu 1. "Korištenje i namjena prostora" u mjerilu 1:100 000.
33. Prostor za razvoj gospodarskih djelatnosti osigurati će se uvažavanjem prioritarnih djelatnosti ovisno o značajkama i tipu prostora te na temelju kriterija predodređenosti prostora za određene djelatnosti.
34. U razmjestaju sadržaja iz odredbe 31. težiti će se boljem iskorištenju prostora i infrastrukture, popunjavanju postojećih industrijskih i drugih zona namijenjenih tim djelatnostima te sprječavanju neopravdanog zauzimanja novih površina.
35. U naseljima Vela Luka, Blato, Opuzen, Cavtat, Ston, Opuzen i Lastovo poticati će se u cilju aktiviranja neiskorištenih potencijala ubrzati razvoj gospodarstva, a jačanjem funkcija i stvaranjem pretpostavki za postupnu preobrazbu obilježja u gradove srednje veličine, ta će naselja preuzeti funkciju žarišta i nositelja policentričnog razvitka pripadajućeg prostora u mreži gradova Županije.
36. Razvoj malog i srednjeg gospodarstva, poduzetništva i obrtništva poticati će se posebice u općinskim središtima i naseljima s više od 1000 stanovnika (Babino Polje, Vlaka, Slano, Trpanj, Janjina, Smokvica, Kula Norinska, Otrič-Seoci, Mlinište, Lumbarda i Srebreno).

3.2. Gospodarstvo i komunalni objekti

(kartografski prikaz 1. Korištenje i namjena prostora)

38. Gospodarski sadržaji - industrijski objekti, malo gospodarstvo i poduzetništvo, obrtničke djelatnosti, sadržaji za eksploataciju mineralnih sirovina te sadržaji za turizam i ugostiteljstvo smještaju se u:
 - građevinsko područje naselja,
 - građevinsko područje za izdvojene namjene.
39. Razmjestaj gospodarskih sadržaja u građevinskim područjima izdvojene namjene ~~iz točke 38.~~ prikazan je na kartografskom prikazu 1. "Korištenje i namjena prostora" u mjerilu 1:100 000. Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za **proizvodnu namjenu** su sljedeće::
 - o pretežito industrijska I1
 - o pretežito zanatska I2
 - o pretežito prehrambeno-prerađivačka I3
 - o pretežito građevinarska (asfaltna baza) I4

Građevinska područja izdvojene gospodarske namjene izvan naselja pretežito

I – industrijske ili mješovite industrijsko-poslovne I,K

Općina/Grad	Naselje	Lokalitet	Vrsta		Površina (ha)	Postojeći/ planirano	ZOP Da/ne
Dubrovnik	Mokošica	Petrovo selo- Pobrežje	I1, I2	I	14,0	pl	da

STRUČNA EKSPERTIZA GOSPODARSKOG RAZVITKA S NAGLASKOM NA TURIZAM

	Trsteno	Trsteno	I1, I2	I	7,0	pl	ne
Korčula	Dominče	Dominče 1, 2, 3	I1, K1 i K3	I	12,00	pt/pl	da
	Čara	Čara 1	I3	I	2,0	pt/pl	ne
Opuzen	Opuzen	Opuzen "Zapad"	I2 i I4, K1, K2, K3,	I	44,0	pl	ne
Ploče	Ploče	Luka Ploče	I1	I	235,0	pt/pl	da
	Ploče	Vranjak2, Vranjak3, Vranjak4	I1	I	57,0	pl	da
	Staševica	Staševica	I3	I	9,0	pl	de
	Rogotin/Banja/Šarić Struga	Rogotin	I3	I	31,0	pt/pl	ne
	Plina jezero	Karamatići-Eraci	I1, I3	I	6,00	pl	ne
Metković	Glušci	Bijeli vir	I4	I	5,0	pt	ne
Blato	Blato	Bristva	I1	I	4,0	pt	da
	Blato	Radež-Trikop	I1, I2	I	16,0	pt	da
Dubrovačko Primorje	Imotica	Imotica	I2	I	1,0	pt	ne
	Štedrica	Štedrica	I3	I	8,0	pt/pl	ne
	Smokovljani-Visočani	Smokovljani-Visočani	I2	I	16,0	pt/pl	ne
	Visočani	Visočani	I2	I	4,0	pt/pl	ne
	Visočani II	Visočani	I2	I	4,0	pt/pl	ne
	Podimoč	Rudine	I1	I	43,0	pl	ne
	Podimoč	Mironja	I4	I	3,0	pt	ne
Janjina	Sreser	Vardište	I1, K4	I	5,0	pl	ne
Konavle	Gruda	Gruda	I3	I	24,0	pt/pl	ne
	Popovići	Popovići	I3, K3	I	2,0	pt	ne
	Zvekovića	Zvekovića	I1, K1, K2	I	3,0		ne
Lumbarda	Lumbarda	Humac- Pudarica	I2	I	9,0	pl	ne
Orebić	Lovište	Lovište	I3 i K3	I	12,0	pl	da
	Stankovići	Podvlaštica	I3, K1, K2, K3	I	7,0	pl	da
	Prizdrina	Donja Banda	I3	I	1,0	pt	ne
	Potomje	Potomje 2	I3	I	1,0	pt	ne
	Potomje	Potomje 1	I3	I	2,0	pt	ne
	Potomje	Potomje 4	I3	I	1,0	pt	ne
	Kuna	Kuna 1	I3	I	3,0	pt/pl	ne
	Prizdrina	Zakotarac	I3 i K3	I	2,0	pl	ne
	Kuna	Kuna 3	I3	I	2,0	pl	ne
	Kuna	Kuna 4	I3 i K3	I	1,0	pl	ne
	Pijavičino	Pijavičino 1	I3	I	1,0	pt	ne
	Pijavičino	Pijavičino 2	I3	I	2,0	pt	ne
	Pijavičino	Pijavičino 3	I3	I	1,0	pl	ne
	Trstenik	Trstenik	I3	I	1,0	pt	da
Pojezerje	Mali Prolog	Industrijska zona uz D62	I2	I	25,00	pl	ne
Slivno	Raba	Raba	I2	I	3,0	pl	ne
	Podgradina	Glavice	I4	I	1,0	pt	ne
Smokvica	Smokvica	Smokvica	I3	I	1,0	pt	ne
Trpanj	Trpanj	Gornja Vručica	I2 i I3	I	1,0	pl	ne
Vela Luka	Vela Luka	Industrijska zona	I1, I2, K3, K2	I	22,0		da
Župa dubrovačka	Dubac	Dočine	I4	I	5,0	pl	da
UKUPNO					683,0		

Brodogradilišne luke državnog i županijskog značaja

OPĆINA/GRAD	naselje	naziv/lokalitet	Veličina navoza D preko 50m Ž do 50m	Veličina doka D Veće od 1000t nosivosti Ž do 1000t nosivosti	Postojeće/ planirano
Dubrovnik	Mokošica	Mokošica	Ž	Ž	pt
Korčula	Korčula	Dominče/Koromačna	D	D	Pt/pl
Vela Luka	Vela Luka	Greben	Ž	Ž	pt

Industrijske luke državnog i županijskog značaja

OPĆINA/GRAD	naselje	naziv/lokalitet	Mogu uploviti brodovi preko 1000 GT	Postojeće/planirano
Blato	Blato	Bristva	D	pt

Ribarske luke županijskog značaja

OPĆINA/GRAD	naselje	naziv/lokalitet	Dužina obale preko 50m	Dubina veća od 3m	Postojeće/planirano
Dubrovnik	Sustjepan	Sustjepan	D	D	pl
Vela Luka	Vela Luka	Vela Luka	D	D	pl

3.3. Eksploatacija mineralnih sirovina

(kartografski prikaz 1. Korištenje i namjena prostora, kartografski prikaz 3.2. Uvjeti za korištenje, uređenje i zaštitu prostora - Područja posebnih ograničenja u korištenju kartografski prikaz 3.3. Uvjeti za korištenje, uređenje i zaštitu - Područja primjene posebnih uvjeta uređenja i zaštite)

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za iskorištavanje mineralnih sirovina su sljedeće::

- o kamen E3
- o sol E5

Izdvojena građevinska područja gospodarske namjene pretežito

E – eksploatacija mineralnih sirovina;

Općina/Grad	Naselje	Lokalitet	Vrsta		Površina (ha)	Postojeće/planirano	ZOP Da/ne
Dubrovnik	Osojnik	Osojnik	E3	E	12,54	pl	
Korčula	Račišće	Piske	E3	E	1,5	pt	da
	Korčula	Vrnik	E3	E	2,93	pt	da
Ploče	Plina jezero	Oblićevac	E3	E	19,00	pl	ne
Dubrovačko Primorje	Visočani	Visočani	E3	E	25,82	pt/pl	ne
	Podimoč	Mironja	E3	E	28,72	pt/pl	ne
	Mravinca	Mironjall	E3	E	12,46	pl	ne
Lumbarda	Lumbarda	Humac	E3	E	1,89	pt/pl	da/ne
		Humac II	E3	E	3,6	pt/pl	da/ne
Orebić	Stankovići	Podvlaštica	E3	E	7,0	pt	ne
Slivno	Podgradina	Glavice	E3	E	22,1	pt	ne
Smokvica	Smokvica	Mala Kapja	E3	E	6,7	pt	ne
Ston	Ston	Ston	E5	E	60,0	pt	da
Zažablje	Bijeli Vir	Bijeli Vir	E3	E	25,74	pt	ne
UKUPNO					230,00		

44. Postojeći i planirani zahvati eksploatacije mineralnih sirovina, posebno kamena, šljunka i pijeska u građevinarstvu, moraju se uskladiti u odnosu na zahtjeve zaštite okoliša i sa susjednim prostorom.

Područja za eksploataciju mineralnih sirovina prikazana su na kartografskom prikazu 1. Korištenje i namjena prostora, a istražni prostori mineralnih sirovina prikazani su na kartografskom prikazu 3.2. Uvjeti za korištenje, uređenje i zaštitu prostora - Područja posebnih ograničenja u korištenju i kartografskom prikazu 3.3. Uvjeti za korištenje, uređenje i zaštitu - Područja primjene posebnih uvjeta uređenja i zaštite, sve u mjerilu 1:100 000.

45. Nova eksploatacijska polja određivat će se na najmanje vizualno osjetljivim lokacijama temeljem geološko-rudarske osnove Županije, kojom će se definirati potencijalnost prostora po vrstama mineralnih sirovina, prijedlog gospodarenja te način sanacije tijekom korištenja i nakon zatvaranja eksploatacijskih polja odnosno uređenja prenamjenom napuštenih polja.

Eksploatacijska polja ne mogu se odobravati u zaštićenim dijelovima prirode, obalnom području, na prostoru šuma i osobito vrijednih poljoprivrednog zemljišta, infrastrukturnih koridora i unutar građevinskih područja. Ovisno o vrsti mineralne sirovine teži se otvaranju eksploatacijskih polja u podzemlju.

Na postojećim legalno odobrenim eksploatacijskim poljima moguća je eksploatacija mineralnih sirovina sukladno Zakonu.

46. Prostorni planovi uređenja gradova/općina moraju odrediti planskim mjerama sve elemente zaštite prostora i okoliša za vrijeme i poslije korištenja, uključivo sanaciju i konačnu namjenu površina za eksploataciju mineralnih sirovina, poglavito kamenoloma i iskopa šljunka. U prostornim planovima iz stavka 1. ove točke eksploatacijska polja i istražni prostori mineralnih sirovina određuju se na sljedeći način:

- legalno eksploatacijsko polje, koje se prema posebnom propisu može koristiti odnosno proširiti (vremenski horizont prostornog plana),
- legalno eksploatacijsko polje koje se može iskoristiti bez proširenja u planskom razdoblju,
- potencijalni istražni prostor prema odgovarajućim stručnim podlogama,
- odobreni istražni prostor,
- postojeće nelegalno iskorištavanje mineralnih sirovina koje se u prostornom planu zadržava kao potencijalni istražni prostor,
- postojeće nelegalno iskorištavanje mineralnih sirovina, koje se u prostornom planu ne zadržava i
- napušteno eksploatacijsko polje koje treba sanirati.

Prostornim planovima uređenja općine odnosno grada ne mogu se planirati istražni prostori i eksploatacijska polja mineralnih sirovina u ZOP-u.»

47. Postojeća eksploatacijska polja mogu se koristiti (proširivati) u skladu s propisanim uvjetima, a dijelove i cjeline koji se napuštaju i zatvaraju potrebno je sanirati, revitalizirati ili prenamjeniti prema dokumentaciji za sanaciju izrađenoj na načelima zaštite okoliša.

Eksploatacijsko polje tehničkog građevnog kamena Krmača u Općini Lumbarda smješteno na samoj obali se zbog devastacije prostora ne zadržava u PPDNŽ i nakon sanacije će se prenamjeniti u turističku zonu. Napuštena eksploatacijska polja: Osobjava u Općini Janjina, Žukovac u Općini Mljet, Čilipi i Mikulići u Općini Konavle, Komolac u Gradu Dubrovniku i Giča u Općini Vela Luka treba sanirati i namijeniti sukladno odredbama PPUG/O.

3.6. Ribarstvo i marikultura

(kartografski prikaz 1. Korištenje i namjena prostora)

c) Gospodarska namjena – površine uzgajališta (akvakultura) H

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za akvakulturu su sljedeće:

Gospodarska namjena – površine uzgajališta (akvakultura)

- o uzgajalište školjakaša H1
- o kavezni uzgoj riba H2
- o kavezni uzgoj riba i školjakaša H3
- o otpremni centar H4

Izdvojena građevinska područja gospodarske namjene pretežito

H – akvakultura

Općina/Grad	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Postojeće/ planirano	ZOP Da/ne
Dubrovnik	Brsečine/Trsteno	Brsečine/Trsteno	H2		pl	da
	Vrbica/Lozica	Vrbica/Lozica	H2		pl	da
Ploče	Rogotin	Sestrin	H2	10,0	pt/pl	da
Dubrovačko Primorje	Stupa	Bistrina	IC H1		pt	da
	Stupa	Bistrina	IC H4		pt/pl	da
Janjina	Sreser, Drače	Malostonski zaljev, Malo more (s uvalom Sutvid)	H1	59,60	pl	da
	Osobjava	Sreser- Osobjava. Neretvanski kanal	H2	57,00	pl	da
	Popova luka	Mljetski kanal	H2	22,60	pl	da
Mljet	Sobra	Sobra	H2	9,00	pt/pl	da
	Kozarica	Kozarica	H2	250,00	pl	da
	Prožurska Luka	Prožurska Luka	H2	9,00	pl	da
	Okuklje	Okuklje	H2	9,00	pl	da
Orebić	Sjeverna obala, istočni dio O. Orebić: od granice s O.Trpanj do granice s O. Janjina	Sjeverna obala, istočni dio O. Orebić: od granice s O.Trpanj do granice s O. Janjina	H2		pl	da

	Nakovana	Uvala Bezdiđa	H2		pt	da
Slivno	Blace	Blace-Osinj	H1	52,27	pl	da
	Blace	Uvala Vinogradina	H3	66,37	pl	da
	Komarna	Uvala Soline	H1		pl	da
Ston	Malostonski kanal	Malostonski kanal	H1		pt/pl	da
	Brijesta	Brijesta	H4		pl	
	Duba Stonska	Bjejevica	H4		pl	
	Duba Stonska	Bjejevica	H2		pt	da
	Brijesta- Drače	Brijesta- Drače	H2		pt/pl	da
Trpanj	Trpanj	Od granice općine do uvale Perna (Jarišta)	H2		pl	da
Vela Luka	Vela Luka	Česminova-Žukova	H2	29,4	pl	da

d) Gospodarska namjena – poslovna namjena K

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za poslovnu namjenu su sljedeće:

- o pretežito uslužna K1
- o pretežito trgovačka K2
- o komunalno-servisna K3
- o pretežito reciklažna K4
- o mješovito zone pretežito poslovne K5

Izdvojena građevinska područja gospodarske namjene pretežito

K – poslovne;

Općina/Grad	Naselje	Lokalitet	Vrsta		Površina (ha)	Postojeće/ planirano	ZOP Da/ne
Korčula	Žrnovo	Žrnovo	K1, K2, K3	K	20,00	pl	ne
	Pupnat	Pupnat	K1, K2, K3	K	2,0	pl	ne
	čARA	Čara 2	K1, K2,K3	K	4,0	pl	ne
Opuzen	Opuzen	Opuzen "Sjever"	K1	K	2,0	pl	ne
	Opuzen	Opuzen "Istok"	K2	K	3,0	pl	ne
Ploče	Rogotin	Rogotin K2 Istočno od mosta	K2	K	6,0	pl	da
	Rogotin	Rogotin K5 zapadno od mosta	K5	K	6,0	pl	da
	Rogotin	Rogotin K2 zapadno od mosta	K2	K	6,0	pl	Ne
	Komin	Marinuša	K	K	6,0	pl	ne
	Komin	Kozjak	K	K	20,0	pl	da
Metković	Metković	Metković-Vid	K2,3	K	11,0	pt/pl	ne
	Dubravica		K2,3	K	9,0	pl	ne
	Metković	Metković (zona veletržnice)	K2	K	5,0	pl	ne
Blato	Blato	Blato uz D118	K3	K	3,0	pt/pl	ne
Dubrovačko Primorje	Banići	Banići	K5	K	31,0	pt/pl	da
Konavle	Čilipi/ Močići	Poslovna zona – Zračna Luka Dubrovnik- sjever	K1; K2; K3	K	106,0	pl	ne
	Komaji	Poslovna zona Komaji	K1	K	1,0	pl	ne
Kula norinska	Nova Sela	Nova Sela	K1, K2	K	170,00	pl	ne
Lumbarda	Lumbarda-Mindel	Kokojevica	K1	K	10,0	pt/pl	ne
Mljet	Babino polje	Babino polje-Žukovac	K1, K2 i K3	K	2,0	pl	da
	Sobra	Zaglavac	K1	K	1,0	pl	da
	Prožura	Crnac kok	K1 i K2	K	1,0	pl	da
Orebić	Stankovići !	Dubravica 1	K2	K	2,0	pl	da
	Stankovići	Dubravica 2	K3	K	1,0	pl	da
	Potomje	Potomje 3	K1 i K2	K	1,0	pt	ne
	Kuna	Kuna 2	K3 i K2	K	3,0	pl	ne
Pojezerje	Mali prolog	Poslovna zona uz D62	K1, K2, K3	K	32,0	pl	ne
	Mali prolog	Zona uz D222 – granični prijelaz	K1	K	5,0	Pl	ne

Ston	Česvinica	Česvinica	K1 i K2	K	19,0	pt/pl	ne
	Zamaslina	Zamaslina	K1	K	7,0	pl	da
	Zabrđe	Ponikve/Zabrđe	K1	K	15,0	pl	ne
Vela Luka	Vela Luka	Poslovna zona	K1, K2	K	6,0	pl	da
Zažablje	Mlinište	Mlinište	K5	K	5,00	pl	ne
	Mlinište	Postoliče	K5	K	11,0	pl	ne
Župa dubrovačka	Gornji Brgat	Poslovna zona 2	K1	K	3,0	pl	ne
	Čibača	Poslovna zona 1	K1	K	18,0	pt	ne
UKUPNO					553,0		

3.4. Ugostiteljstvo i turizam

(kartografski prikaz 1. Korištenje i namjena prostora)

e) Gospodarska namjena – ugostiteljsko-turistička namjena T

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za ugostiteljsko-turističku namjenu su sljedeće:

- o hotel T1
- o turističko naselje T2
- o auto-kamp T3
- o konačište i sl. T4
- o luka nautičkog turizma LN

Izdvojena građevinska područja (izvan naselja) ugostiteljsko-turističke namjene u DNŽ

T1 – hotel; T2 – turističko naselje; T3 – kamp i auto-kamp;

T4 - pojedinačne ugostiteljsko-turističke građevine (konačište i sl.) koje mogu formirati i zasebne cjeline

Općina/ Grad	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Vrsta	Površina (ha)	Kapacitet	Pt/pl	ZOP Da/ne
Dubrovnik	Bosanka	Jug	T2	T	10,0	800	pl	da
	Bosanka	Sjever	T2	T	10,0	800	pl	da
	Orašac	Konjevac	T3 + T2	T	14,0	750	pl	da
	Zaton	Auto kamp - rt Gaj	T3	T	1,0	70	pl	da
	Brsečine	Zapadno od naselja	T2	T	4,0	300	pl	da
	Šipanska Luka	Jakljan	T4	T	1,0	80	pt	da
	Lopud	Skalini	T2	T	3,0	300	pl	da
	Dubrovnik/ Bosanka	Srđ (golf)	R1	T	310,00 (gp 31,0 ha)	1200	pl	da/ne
	Orašac	Vrtovi sunca	T1 i T2	T	30,0	1700	pt/pl	da
	Suđurađ	Za orsanom	T2	T	2,7	270	pl	da
Korčula	Žrnovo	Devet hliba	T2	T	7,8	450	pl	da
	Račišće	Kneža	T2	T	7,7	750	pl	da
	Pupnat	Koromačna	T2	T	8,1	600	pl	da
	Korčula	Dominče	T1 i T2	T	12,0	500	pl	da
Opuzen	Pržinovac	Plaža	T1 i T2	T	5,0	400	pl	da
Ploče	Komin	Galičak	T2	T	8,0	400	pl	da
	Komin	Ušće	T3	T	1,0	100	pt	da
	Baćina	Željugrad	T1	T	0,5	80	pl	ne
	Baćina	Željugrad	T3	T	0,5	100	pl	ne
	Baćina	Mindel	T1	T	0,5	50	pl	ne
	Baćina	Dobrogošće	T1 i T2	T	12,0	1100	pl	da
Blato	Blato	Prižba-Ravno	T1	T	6,6	380	pl	da
	Blato	Izmeta	T1	T	3,8	220	pl	da
	Blato	Žukova	T1	T	3,7	200	pl	da
Dubrovačko primorje	Slano	Hotel Osmine	T1	T	11,0	900	pt/pl	da
	Podimoč	Uvala Smokvina	T3	T	4,0	300	pt/pl	da
	Štedrica	Planikovac	T2	T	5,0	400	pl	da
	Podimoč- Banići	Budima	T1 i T2	T	21,0	1700	pl	da
	Banići	Rat	T1 i T2	T	27,0	2200	pl	da
	Doli	Sestrice*	T1 i T2	T	15,0	800	pl	da
	Doli	Rudine	R1	T	96,15 (gp 10ha)	500	pl	ne
Janjina	Sreser	Palat	T1	T	11,0	900	pl	da
Konavle	Vitaljina	Prevlaka	T1 i T2	T	27,0	1800	pl	da
	Zastolje/ Gnjile		R1	T	110,00 (gp 11ha)	1100	pl	ne

	Ljuta							
Lastovo	Pasadur	Jurjeva luka	T1	T	30,0	250	pl	da
	Uble	Ex vojna zona	T2	T	15,0	1500	pl	da
	Uble	Zaglav	T3	T	3,0	150	pl	da
Lumbarda	Lumbarda	Berkovica	T2	T	15,0	1200	pl	da
Mljet	Saplunara	Gornja pinjevica 1	T2	T	9,2	400	pl	da
	Saplunara	Gornja Pinjevica 2	T2	T	4,5	300	pl	da
	Prožurska luka	Prožurska luka 2	T2	T	6,0	325	pl	da
	Korita	Zaglavac	T2	T	10,0	300	pl	da
Orebić	Kučiste	Hotel Komodor, Perna	T1	T	11,0	900	pt	da
	Kučiste	Zamošće	T3	T	3,0	300	pt	da
	Lovište	Bili dvori	T1	T	6,0	400	pt	da
	Viganj	Liberan	T3	T	10,0	800	pl	da
	Stanković	Dubravica 2	T2 i T3	T	25,1	3000	pl	da
	Stanković	Donja Banda/ Kujevan Mokalo	T2	T	3,0	300	pl	da
	Stanković	Rivijera	T1	T	1,5	180	pl	da
	Podgorje	HTP Orebić	T1	T	8,0	1100	pt	da
	Trstenik	Trstenik	T3	T	3,5	300	pl	da
	Donja Banda	Pratnice	T3	T	5,0	500	pl/pt	da
Slivno	Klek	Moračna	T3	T	6,0	500	pl	da
	Raba	Uvala Soline	T1	T	15,0	1200	pl	da
Smokvica	Smokvica	Prihodišća	T1	T	10,0	500	pl	da
Ston	Metohija	Prapratno	T3	T	6,0	600	pl	da
	Brijesta	Brijesta	T1	T	5,0	250	pl	da
	Kobaš	Kobaš	T2	T	0,5	50	pl	da
	Zuljana	Vučina	T2	T	10,0	250	pl	da
	Dubrava	Sutvid	T3	T	3,0	300	pt	da
	Metohija	Prapratno	T2	T	15,0	1000	pl	da
Trpanj	Donja Vručica	Divna	T2	T	3,0	300	pl	da
	Trpanj	Luka	T1 i T3	T	4,5	250	pl	da
	Duba Pelješka	Javić-Zaglav	T2	T	6,0	480	pl	da
Vela Luka	Vela Luka	Tankaraca-Tečar	T3	T	1,0	100	pt	da
	Vela Luka	Gradina	T2	T	5,0	400	pl	da
	Vela Luka	Gabrica	T2	T	10,0	600	pl	da
	Vela Luka	Martina Bok-Požar	T3	T	8,0	600	pl	da
	Vela Luka	Poplat	T3	T	1,0	100	pl	da
Župa dubrovačka	Soline	Gaj Beterina	T1 i T2	T	5,6	400	pl	da
	Kupari	Kupari IV	T1 i T2	T	15,3	300	pl	da
	Gornji Brgat	Žarkovica	T1	T	12,0	200	pl	da
	Plat	Zona hotela Plat	T1 i T2	T	11,0	1500	pt	da
	Mlini	Astarea	T1	T	7,0	1100	pt	da
	Kupari	Kupari I	T1	T	14,0	1500	pt	da
	Kupari	Kupari II - villa	T2	T	5,0	200	pt	da

T4 – pojedinačne ugostiteljsko-turističke građevine (konačište i sl.) koje mogu formirati i zasebne cjeline

* Lokacija u istraživanju

Kapacitet

- ▶ HOTELI: po ležaju
- ▶ TURISTIČKO NASELJE po apartmanu
- ▶ AUTO KAMP: po jedinici smještaja

Luke nautičkog turizma državnog značaja

OPĆINA/GRAD	naselje	naziv/lokalitet	Kapacitet (broj vezova)	Postojeće/planirano
Dubrovnik	Dubrovnik	Marina Gruž - Lapad	400	pt
	Komolac	ACI Marina Miho Pracat	450	pt

Dubrovačko primorje	Kručica	Luka – suha marina	400	pl
Ploče	Ploče	Pod cestom	400	pl
Lastovo	Pasadur	Kremena	400	pl

Luke nautičkog turizma županijskog značaja

Do 200 vezova				
OPĆINA/GRAD	naselje	naziv/lokalitet	Kapacitet (broj vezova)	Postojeće/ planirano
Korčula	Korčula	ACI marina Korčula	200	pt
Korčula	Korčula	Korčula (Dominče -Inkobrod)	200	pl
Blato	Blato	Otočac	200	pl
Dubrovačko Primorje	Slano	Slano	200	pl
Konavle	Cavtat	Prahivac	200	pl
	Vitaljina	Prevlaka	200	pl
Ston	Žuljana	Žuljana	200	pl
Trpanj	Trpanj	Trpanj	200	pl
Vela Luka	Vela Luka	Vela Luka	200	pl
Do 100 vezova				
OPĆINA/GRAD	naselje	naziv/lokalitet	Kapacitet (broj vezova)	Postojeće/ planirano
Dubrovnik	Zaton	Zaton	100	pl
	Šipanska luka	Jakljan	100	pl
	Šipanska luka	Šipanska luka	100	pl
	Suđurađ	Suđurađ	100	pl
	Lopud	Lopud	100	pl
	Koločep	Donje Čelo	100	pl
Korčula	Korčula	Korčula (Badija)	100	pl
	Račišće	Račišće	100	pl
Ploče	Rogotin	Jezero Vlaška	100	pl
Opuzen	Opuzen	Opuzen	100	pl
Metković	Metković	Metković	100	pl
Dubrovačko primorje	Kručica	Luka-Kručica	100	pl
Konavle	Molunat	Gornji Molunat	100	pl
Lastovo	Skrivena luka	Skrivena luka	100	pl
Lumbarda	Lumbarda	Lumbarda	100	pl
Mljet	Prožurska luka	Prožurska luka	100	pl
	Okuklje	Okuklje	100	pl
	Polače	Polače *	100	pl
	Sobra	Sobra	50	pl
Orebić	Trstenik	Trstenik	100	pl
	Lovište	Lovište	50	pl
	Kučiste	Hotel «Komodor»	100	pl
	Orebić	Orebić	100	pl
Smokvica	Brna	Brna	100	pl
Ston	Kobaš	Kobaš	100	pl
Vela Luka	Vela Luka	Gradina	100	pl

Ograničenja zahvata u prostoru ZOP-a

Sukladno Zakonu o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine 76/2007), čl. 51., u ZOP-u se ne može planirati, niti se može izdavati lokacijska dozvola ili rješenje o uvjetima građenja za građevine namijenjene za:

- privez i luke nautičkog turizma te nasipavanje obale i/ili mora izvan građevinskog područja,
- sidrenje, ako smještaj sidrišta nije objavljen u službenim pomorskim publikacijama.

U izdvojenom građevinskom području izvan naselja u pojasu najmanje 100 m od obalne crte ne može se planirati niti se može graditi nova pojedinačna ili više građevina osim građevina komunalne infrastrukture i podzemnih energetske vodova, pratećih sadržaja ugostiteljsko-turističke namjene, građevina koje po svojoj prirodi zahtijevaju smještaj na obali (brodogradilišta, luke i sl.) te uređenje javnih površina.

U izdvojenom građevinskom području izvan naselja prostornim planom županije može se odrediti veći broj prostornih cjelina jedinstvenog urbanističkog koncepta, tako da pojedina cjelina ima:

- površinu do 15 ha,

- osiguran najmanje jedan javni cestovno-pješački pristup do obale širine najmanje 15 m, ako je cjelina dužobalne širine veća od 500 m,
- osiguran pripadajući broj parkirališnih mjesta unutar svake cjeline i pristup na prometnu površinu.

Prema članku 52. Zakona, izdvojena građevinska područja izvan naselja i površine unutar naselja ugostiteljsko-turističke namjene mogu se planirati na predjelima manje prirodne i krajobrazne vrijednosti tako da:

- smještajne građevine i prateći sadržaji (otvoreni športski, rekreacijski, ugostiteljski, uslužni, zabavni i sl.) budu, uz mjere poboljšanja komunalne infrastrukture i zaštite okoliša, više kategorije te položajem, veličinom, osobito visinom u skladu s obilježjem prirodnog krajolika,
- smještajne građevine, organizirane kao turističko naselje budu oblikovanjem sukladne s izvornim urbanim i arhitektonskim obilježjima,
- smještajne jedinice u autokampu i kampu nisu povezane s tlom na čvrsti način,
- vrsta i kapacitet pratećih sadržaja i javnih površina budu određeni razmjerno svakoj fazi građenja smještajnih građevina,
- gustoća korištenja iznosi najviše 120 kreveta/ha,
- izgrađenost pojedinačne građevne čestice nije veća od 30%, a koeficijent iskoristivosti nije veći od 0,8,
- najmanje 40% površine svake građevne čestice bude uređeno kao parkovni nasadi i prirodno zelenilo,
- odvodnja otpadnih voda bude riješena zatvorenim kanalizacijskim sustavom s pročišćavanjem,
- površina (auto) kampa iznosi najviše 15 ha uz poštivanje zatečene prirodne vegetacije i dijelova obale,
- unutar golf igrališta bude osiguran pojas od najmanje 25 m od obalne crte uređen kao javno zelenilo,
- broj vezova jednog ili više priveza plovila iznosi najviše 20% ukupnog broja smještajnih jedinica.

U ZOP-u u građevinskom području naselja ugostiteljsko-turistička namjena planira se tako da:

- ukupna površina takve namjene iznosi najviše 20% građevinskog područja tog naselja,
- kapacitet pojedinačne smještajne građevine (hotel, pansion, prenočište i sl.) ako se nalazi unutar površine mješovite namjene iznosi do 80 kreveta,
- smještajna građevina s pripadajućim zemljištem bude izvan postojećih javnih površina uz obalu.

Luka nautičkog turizma u građevinskom području naselja i izdvojenom građevinskom području izvan naselja može se prostornim planom županije proširiti ili planirati nova s površinom akvatorija od najviše 10 ha. U luci nautičkog turizma mogu se planirati ugostiteljski, trgovački, uslužni, športski i rekreacijski sadržaji.

Iznimno od stavka 1. podstavka 5. i 6. ovoga članka rekonstrukcija postojećih građevina ugostiteljsko-turističke namjene planira se tako da se ne povećava postojeća gustoća korištenja, izgrađenost građevne čestice i koeficijent iskoristivosti, ako su te veličine veće od onih određenih u stavku 1. ovoga Zakona.

Sukladno članku 71. Zakona, u prostornom planu županije osobito se određuju područja ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja (položaj, vrsta, te najveći kapacitet i veličina) i smjernice za utvrđivanje izdvojenih građevinskih područja te namjene i to:

- (T1) – za hotele sa 70% i vile s 30% smještajnog kapaciteta,
- (T2) – za turističko naselje u kojem će hoteli imati 30% i vile 70% smještajnog kapaciteta,
- (T3) – autokamp i kamp,
- luke nautičkog turizma,
- golf igrališta,
- područja za marikulturu i ribarsku infrastrukturu.

U prostornom planu županije mogu se odrediti nova izdvojena građevinska područja izvan naselja ugostiteljsko-turističke namjene samo ako su postojeća područja te namjene izgrađena 80% i više svoje površine.

Ugostiteljsko-turističke građevine namijenjene smještaju i pratećim sadržajima trgovačke, uslužne, ugostiteljske, športske, rekreacijske, zabavne i slične namjene u izdvojenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja ne mogu se etažirati.

Gore navedene luke posebne namjene detaljnije će se planirati u PPUO/G.

Luka nautičkog turizma planira se u naseljima i izdvojenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene s najviše 400 vezova.

Broj vezova postojeće luke nautičkog turizma ne može se povećati ako to nije predviđeno u prostornom planu županije. U luci nautičkog turizma mogu se planirati sadržaji ugostiteljske, trgovačke, uslužne i športsko-rekreacijske namjene.

U ZOP-u izvan građevinskog područja nije dopušteno planirati luke nautičkog turizma niti planirati ili izvoditi radove nasipavanja obale.

- 50.** Razmještaj, kategorija, kapacitet, veličina i ostali pokazatelji ugostiteljsko-turističkih područja primijeniti će se u skladu s kvalitativnim značajkama prostora prema sljedećim smjernicama:
- prilagoditi nužno ponudu na turističkom tržištu globalnoj strategiji razvoja Županije,
 - ulagati prilikom investiranja u turizam u prilagodbu po namjeni postojećih ruralnih naselja poštujući načela zaštite kulturnih dobara i tradicionalne gradnje (Ropa, Goveđari, Lisac, Točionik, Mravinca, Vidonje, Dobranje, Bačina, Maranovići, Lovorno, Doli, itd.),
 - poticati razvoj turističkih kapaciteta kod privatnih iznajmljivača soba,
 - usmjeriti gradnju novih kapaciteta u turizmu pretežito na kvalitetnu dopunu postojeće turističke ponude,
 - stimulirati gradnju samo viših i visokih kategorija (npr. hoteli sa četiri i pet zvjezdica) investiranjem u postojeće ili nove objekte,
 - dati prednost poboljšanju unutarnje i vanjske infrastrukture i zaštiti okoliša,
 - ostvariti gradnju novih građevina na prirodno manje vrijednim područjima prema Provedbenim odredbama (t.54.-56.) i uskladiti ih s lokalnim oblicima gradnje,
 - osigurati prostore za nove i atraktivne sadržaje (npr. golf igrališta - Konavle i Dubrovnik, Dubrovačko primorje, reprezentativni turistički-rekreacijski sadržaj za visoki turizam - ronjenje, jedrenje, rafting, jahanje i sl.).
- 51.** Razmještaj sadržaja ugostiteljstva i turizma prikazan je na kartografskom prikazu PPDNŽ 1. "Korištenje i namjena prostora" u mjerilu (1:100 000).
- 52.** U PPDNŽ struktura sadržaja za ugostiteljstvo i turizam je sljedeća:
- turistička naselja,
 - turističke vile,
 - auto-kampovi,
 - hoteli,
 - luke posebne namjene (marine, privezišta),
 - ugostiteljski sadržaji.
- 53.** U funkciji poboljšanja turističke ponude kao dio komunalne infrastrukture u svakom građevinskom području i naseljenom mjestu na obali predviđa se mogućnost uređenja privezišta prema prostornim mogućnostima, PPUO/G i PPPPO.
- Pod pojmom «privezište» iz prethodnog stavka ne podrazumijeva se luka nautičkog turizma.
- U ZOP-u se ne može planirati gradnja, niti se može graditi pojedinačna ili više građevina namijenjenih za privez izvan građevinskog područja.

f) Športsko-rekreacijska namjena R

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za športsko-rekreacijsku namjenu su sljedeće:

- Športsko-rekreacijska namjena
 - o golf R1
 - o vodeni sportovi R2
 - o športska dvorana R3
 - o športska igrališta R4
 - o rekreacijski park R5
- Prirodne plaže

Izdvojena građevinska područja sportske namjene - R

R1-golf; R2-vodeni sportovi; R3 - sportske dvorane, ŠRC; R4- sportska igrališta; R5 – rekreacijski park

Općina/Grad	Naselje	Lokalitet	Vrsta		Površina (ha)	Postojeće/planirano	ZOP Da/ne
Dubrovnik	Dubrovnik/Bosanka	Srđ (golf)	R1	R	310,00	planirano	da/ ne
	Orašac	Vrtovi sunca	R2	R	1,0	pl	da
Korčula	Čara	Zavalatica	R3	R	6,0	PI	Da
Ploče	Bačina	Male Bare	R3	R	1,0	PI	Ne
	Bačina	Dobrogošće	R2	R	5,0	PI	Da
	Bačina	Bačinska jezera	R5	R	270,0	PI	da/ne
	Bačina	Bačina, igrališta	R4	R	1,0	PI	Ne
Metković	Metković	Dubravica 1	R4	R	1,0	PI	Ne

	Dubravica	Dubravica 2	R4	R	1,0	PI	Ne
	Metković	Luka Metković	R3	R	1,0	PI	Ne
Dubrovačko Primorje	Visočani / Lisac	Rudine	R1	R	96,0	PI	ne
	Slano	Sladenovići	R4	R	23,0	PI	da
	Slano	Mješnice	R3	R	4,0	PI	Da
Konavle	Gruda/ Zastolje	Zastolje/Ljuta	R1 i R3	R	110,0 56,0	PI	ne
	Popovići	Lokvice	R4	R	6,0	PI	Da
Kula norinska	Desne, Momići	Podravnica	R4	R	3,0	PI	ne
Lumbarda	Lumbarda	Pržina	R2	R	0,2	pt	Da
	Lumbarda	Prvi Žal	R2	R	0,2	Pt	Da
Mljet	Babino Polje	ŠRC Omani	R3	R	3,0	pl	da
	Ropa	ŠRC Ropa	R3	R	0,5	pl	Da
Orebić	Podgorje	ŠRC Podgorje	R3	R	9,0	pl	Da
Slivno	Blace	Blace	R3	R	9,00	pl	Da
	Klek	Moračna	R5	R	1,0	pl	Da
	Lovorje	Lovorje	R3	R	7,0	pl	Da
	Otok-Duba	Otok-Duba	R3	R	6,0	pl	Da
Smokvica	Smokvica	ŠRC Smokvica	R3	R	3,0	PI	Da
Ston	Ston	Prapratno Metohija	R2	R	1,0	pl	Da
Vela Luka	Vela luka	Tri porte	R5	R	1,0	PI	Da
Zažablje	Bijeli vir	Bobovište	R4	R	1,0	pl	Ne
Župa dubrovačka	Čibača	SRČ Čibača	R3	R	4,0	PI	Ne
	Kupari	Kupari IV	R2	R	13,0	pl	Da
	Soline	Soline	R2	R	8,0	pl	Da
Ukupno					986,9		

Sukladno Zakonu o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine 76/2007) izdvojena građevinska područja izvan naselja športske namjene mogu se planirati na predjelima manje prirodne i krajobrazne vrijednosti tako da

- ukupna tlocrtna bruto površina zatvorenih i natkrivenih građevina može iznositi najviše 10% površine sportskih terena i sadržaja,
- najmanje 60% površine svake građevne čestice bude uređeno kao parkovni nasadi i prirodno zelenilo.

Sportske luke županijskog značaja

OPĆINA/GRAD	naselje	naziv/lokalitet	Kapacitet (broj vezova)	Postojeće/ planirano
Dubrovnik	Dubrovnik	Orsan	Do 200	pt
	Dubrovnik	Solitude (LS i centar za vodene sportove)	Do 200	Planirano
Korčula	Korčula	Korčula	Do 200	pl
Metković	Metković	Metković	Do 200	plo
Orebić	Orebić	Orebić	Do 200	pt
Trpanj	Trpanj	Trpanj	Do 200	pl

Morske plaže

Sukladno Zakonu o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine 76/07, članak 53) u. ZOP-u se površina za plaže određuje kao uređena i prirodna morska plaža.

Uređena morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna svima pod jednakim uvjetima s kopnene i morske strane uključivo i osobama smanjene pokretljivosti, većim dijelom uređenog i izmijenjenog prirodnog obilježja, te infrastrukturno i sadržajno (tuševi, kabine i sanitarni uređaji) uređen kopneni prostor neposredno povezan s morem, označen i zaštićen s morske strane.

Prirodna morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna s kopnene i/ili morske strane infrastrukturno neopremljena, potpuno očuvanoga zatečenoga prirodnog obilježja.

Morske plaže se moraju utvrditi u Prostornim planovima uređenja Općina/Gradova.

1.3.4. RAZVOJNI CILJEVI U STRATEŠKIM DOKUMENTIMA ŽUPANIJE

Razvojni ciljevi i kako ih ostvariti

Ciljevi razvoja u prostoru Dubrovačko-neretvanske županije (DNŽ) određeni su dvama razvojnim dokumentima: županijskim Prostornim planom iz 2003. godine i Regionalnim operativnim planom (ROP-om) iz 2007. Prostorni plan će ove godine biti izmijenjen i dopunjen. ROP je značajno izmijenjen i dopunjen krajem 2008. godine.

1. Ciljevi i odredbe Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije iz 2003. godine

Županijski prostorni plan dio je hijerarhijskog sustava planiranja pa prenosi ciljeve, smjernice i preporuke nadređenog razvojnog dokumenta, Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske. Strategija RH iz 1997. godine određuje ciljeve, smjernice i preporuke uređenja hrvatskog prostora u cjelini i prostora pojedinih županija. Županijski planovi su tako dijelom određeni unaprijed.

Županijski prostorni plan iz 2003. najčešće se poziva na Strategiju prostornog uređenja RH i Program prostornog uređenja RH, a rabi i Strategiju prometnog razvoja RH i Nacionalnu strategiju zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti. Slijedeće prioritetne smjernice Strategije prostornog uređenja RH uvrštene su u poglavlje o ciljevima:

- pokrenuti inicijativu da grad Dubrovnik dobije status grada s višim ovlastima;
- gradove stradale tijekom Domovinskog rata, a bitne za harmoničan sustav razvojnih središta, u graničnom području poticati mjerama državne politike;
- spriječiti daljnje neopravdano širenje građevinskih područja i stimulirati optimalno korištenje postojećih građevinskih područja;
- obnova i razvoj ruralnog prostora i sela;
- policentričan razvitak tj. razvitak središnjih naselja poticati investicijskom politikom i decentralizacijom gospodarskih struktura;
- osigurati prostorne uvjete za ravnomjerniji i usklađeniji razvitak i razmještaj stanovništva;
- utvrđivati realne troškove uređivanja građevinskog zemljišta;
- usmjeravati novu stambenu i drugu gradnju u prostorne cjeline gradova i naselja koja su već opremljena infrastrukturom te u nedostatno ili neracionalno izgrađene dijelove gradova;
- turističke zone u kojima su već djelomično ili u cjelini izgrađeni planirani smještajni i drugi kapaciteti kvalitativno prestrukturirati i dograđivati. Turističke zone bez izgrađenih objekata, gdje god je to moguće, ne graditi do vremena izrade nove generacije prostornih planova.

Ove smjernice smještene su među ciljeve, ali nisu od njih pojmovno razdvojene. Provođenje plana suočen je tako s izričajima koji su formulirani kao nalozi razvojnih poslova i zadataka pa nije jasno radi li se o ciljevima, smjernicama ili nečem trećem. Izvršitelji se ne spominju jer se, čini se, podrazumijeva da je izvršenje u cijelosti prepušteno nositeljima politike prostornog uređenja županije, dakle odgovarajućim županijskim i gradskim/općinskim tijelima i županijskom Zavodu za prostorno uređenje. U skladu s uobičajenim prostorno-planerskim pristupom prema kojem se odgovara na pitanja „što” i „gdje”, ali ne i „kada” i „pošto”, ne spominju se ni rokovi ni potrebna sredstva.

Ciljevi koje određuje Prostorni plan DNŽ izvedeni su i iz sagledavanja vlastitih prostorno razvojnih potreba. Opći ciljevi prostornog razvoja županije sagledani iz tog kuta su:

- inventarizacija i ocjena potencijala i ograničenja u prostoru u svrhu preciznijeg profiliranja budućeg prostornog razvoja Županije;
- stvaranje podloge za dugoročno efikasno upravljanje prostornim dobrima Županije;
- koncipiranje instrumentarija sukladnog postojećoj društveno-političkoj situaciji u svrhu korištenja i unapređenja prostornih dobara, poštujući načela dugoročne zaštite svih elemenata životne sredine.

Ciljevi su ovdje formulirani kao radnje koje bi trebale dovesti do određenih poboljšanja u upravljanju razvojem u prostoru, ali ni ovdje nema naznaka o tome kad što počinje i kad bi trebalo završiti. Uz to je navedeno da je „...osnovni cilj izrade ovog Plana načelo definirano u Strategiji prostornog uređenja....” Formulirani kao radnje i k tome pojmovno izjednačeni s načelom, opći ciljevi teško mogu poslužiti prilikom izvođenja posebnih ciljeva, a još teže prilikom određivanja poslova i zadataka koje treba obaviti kako bi se ciljevi ostvarili.

Posebni ciljevi županijskog prostornog plana broje se na desetke ali nisu taksativno nabrojani. Formulirani čas kao poslovi, čas kao radnje ili tvrdnje, pojavljuju se u tekstu poglavlja o ciljevima prostornog razvoja i uređenja i u Odredbama za provođenje. Na primjer:

- neophodno je stalno poboljšavati struktura i ostala obilježja stanovništva;
- potrebno je predložiti prostore za rješavanje pitanja stanovanja;
- potrebno je predložiti određenu strukturu, sastav, kvalitetu objekata društvenog standarda;
- potrebno je predložiti racionalnu, ekonomičnu i funkcionalnu prometnu mrežu;
- nužno je poduzeti korake obnove postojeće lučke infrastrukture i suprastrukture;
- nužno je osigurati uvjete za mrežu malih zračnih luka i helidroma;
- potrebno je uspostaviti učinkovitije korištenje izvorišta uključenih u vodoopskrbu;
- utvrdit će se prioritete izgradnje vodoopskrbnih građevina;
- ublažavati i ispravljati negativne demografske tendencije;
- osigurati ravnomjerniji razmještaj stanovništva unutar Županije;
- stalno poboljšavati struktura i ostala obilježja stanovništva, te što je moguće prije vratiti sve prognanike te smanjiti interes, osobito kod mlađeg i zrelog stanovništva, za odlaskom;
- provesti korjenitu preobrazbu društva, izvršiti kvalitetne strukturne promjene.

Većina ovih ciljeva (pogotovo oni o korjenitoj preobrazbi društva i ispravljanju negativnih demografskih tendencija) teško će se ostvariti samo određivanjem namjene prostora. Potrebna je i aktivna gospodarska politika koja mora biti usklađena s prostorno planskim usmjerenjima i ograničenjima. Prostorni plan tako podrazumijeva, ali ne navodi da će trebati i neki program gospodarskog pa i društvenog razvoja. Nadalje, ako provoditelj plana smatra da je „potrebno predložiti prostore za rješavanje pitanja stanovanja” onda treba napisati cilj (zadaću) koji glasi: „predložiti prostore za rješavanje.... „ Ako smatra da je „nužno je osigurati uvjete za mrežu malih zračnih luka i helidroma” treba napisati cilj (zadaću) koji glasi: „osigurati uvjete za mrežu malih zračnih luka i helidroma” i tako dalje.

Ima i ciljeva koji, navedeni jedan za drugim, ostavljaju dojam podvojenosti. Na primjer:

- zaustavljanje nepotrebnog zauzimanja prostora za izgradnju;
- gospodarske djelatnosti se prioritetno moraju smjestiti u već postojeće gospodarske zone uz moguća proširenja;

ili

- svim instrumentima politike uređenja prostora spriječiti svako daljnje neopravdano širenje građevinskih područja naselja i stimulirati optimalno korištenje postojećih građevinskih područja;
- kada je nužno povećati tj. proširiti građevinska područja gradova i naselja smještenih u obalnom području, uz morsku obalu ili obalu osobito vrijednih voda, to treba činiti u pravilu na prostorima udaljenijim od obala, a samo u opravdanim slučajevima i uz obalu.

Ovako formulirani ciljevi mogu se ostvarivati samo ako su točno određeni kriteriji opravdanosti slučajeva u kojima se neće priječiti inače zapriječena izgradnja. Kako granica između opravdanog i neopravdanog i nužnog i nepotrebnog nije određena, učinkovitost prostornog plana kao instrumenta prostorne politike znatno je umanjena.

Nadalje, Prostorni plan DNŽ nalaže da na otocima treba „...pokušati primijeniti “Korčulanski model”... koji ima sljedeće ...”ciljeve upravljanja gospodarskom politikom”:

- glavni cilj razvojne gospodarske politike je održivi razvitak;
- daljnji cilj upravljanja razvitkom je društveno zadovoljavajuća naseljenost;
- demografski ciljevi su ostanak sadašnjeg stanovništva, poticaji obiteljima da imaju više djece i povratak mlađeg radno-aktivnog stanovništva;
- izjednačavanje uvjeta otočnih ulaganja s uvjetima u kojima se ulaže na kopnu;
- raznovrsnija struktura gospodarstva;
- gospodarski i mikrosocijalno stabilna, polivalentna domaćinstava;
- potpuna fizička dostupnost resursa predstavlja kratkoročni cilj upravljanja razvitkom;
- dostupnost vrijednosti u pravnom prometu je cilj koji će biti ostvaren kad promet zemljištem i nekretninama na cijelom prostoru bude pravno moguć.

Treba upozoriti da ovdje ne može biti riječi o posebnom “Korčulanskom modelu” jer su ciljevi gotovo doslovno prepisani iz Nacionalnog programa razvitka otoka iz 1997. godine. Oni već preko deset

godina, vrijede za sve hrvatske otoke i obavezuju niz ministarstava i javnih poduzeća. Ti ciljevi bi (riječ je o ukupnim razvojnim, a ne samo gospodarskim ciljevima) uz manje preinake mogli vrijediti i za upravljanje razvojem ostalih dijelova županije. To je implicitno uvaženo i u Odredbama za provođenje Prostornog plana gdje nalazimo da će se „u naseljima Vela Luka, Blato, Opuzen, Cavtat, Ston, i Lastovo u cilju aktiviranja neiskorištenih potencijala poticati ubrzani razvoj gospodarstva“. Odredba stavlja otočna i obalna naselja te naselja u zaleđu u isti koš, a uz to im nalaže brzi gospodarski razvoj iako institucije koje provode i nadziru prostorni plan nemaju instrumente kojima bi poticali gospodarstvo. I ovdje se podrazumijeva da uz prostorni postoji i gospodarski razvojni program.

Treba napomenuti i da formulacija „...ciljevi upravljanja gospodarskom politikom...“ zaokružuje dojam o terminološkoj, pa i pojmovnoj nedorečenosti tekstualnog dijela Prostornog plana DNŽ. Ne može, naime, biti riječi o „upravljanju gospodarskom politikom“ već o upravljanju gospodarskim razvojem pri čemu je politika skup načela i mjera koje upravljač provodi kako bi razvoj usmjerio u željenom pravcu.

Među ciljevima se može naći i onih čijim će se ostvarenjem ostvariti neki već navedeni cilj. Na primjer:

- odrediti optimalan stupanj urbanizacije;
- poticati razvoj manjih gradova-naselja, do 2.000 stanovnika koji moraju postati nositelji svekolikog razvitka svojih gravitacijskih područja.

Određivanje optimalnog stupnja urbanizacije je navedeno kao cilj, a zatim je u formulaciji sljedećeg cilja implicitno rečeno da optimalnu urbanu mrežu čine gradovi do 2000 stanovnika. Ti gradovi trebaju postati nositeljima svekolikog razvitka okolnih područja čime je, čini se, zanemaren dio funkcija koje u ukupnoj mreži naselja županije imaju veći gradovi. U odredbama za provođenje, uz to, stoji sljedeće:

- razvoj malog i srednjeg gospodarstva, poduzetništva i obrtništva poticati će se posebice u općinskim središtima i naseljima s više od 1000 stanovnika.

Prostorni plan, dakle, prema jednom cilju potiče razvoj naselja od 2000, a prema drugom, gospodarski razvoj onih s više od 1000 stanovnika. Izlazi da urbanu mrežu trebaju činiti naselja između 1000 i 2000 stanovnika i da to treba poticati. U Prostornom planu nije, međutim, predložena ni jedna poticajna mjera, a uz to nije jasno raspolaže li nositelj županijske prostorne politike s odgovarajućim razvojnim instrumentima. Dio Plana o ciljevima trebalo bi, dakle, uskladiti s dijelom o odredbama.

Ima i ciljeva odnosno zadataka (razlika između ciljeva i zadataka je svo vrijeme nejasna) koji se tiču županijskih institucija. Na primjer:

- osnivanje jedne ili više javnih ustanova županijskog značaja za skrb i gospodarenje prirodnim vrijednostima.

Ovom cilju ne prethodi institucionalna analiza koja bi odredila kako treba gospodariti prirodnim vrijednostima i kakva institucionalna struktura je za to potrebna, te da li postojeće institucije obavljaju svoj posao kako treba. U nas se često osnivaju institucije bez prethodnog definiranja njihovog posla i to malo kad ima dobre učinke. Nositelj županijske politike prostornog uređenja bi to svakako trebao izbjeći.

Treba biti oprezniji i s ciljevima (zadacima) koji podrazumijevaju prethodnu ekonomsku analizu. U Prostornom planu je, na primjer, naveden cilj:

- utvrđivati realne troškove uređivanja građevinskog zemljišta, osobito u gradovima, i ostvarivati objektivnu ekonomsku naknadu za uređeno zemljište i položajnu rentu.

U nas (još) nema primjera uspješnog zahvaćanja položajne rente i ne treba se nadati da će u DNŽ tako što uspjeti bez prethodnog višegodišnjeg praćenja poslovanja onih poduzetnika koji po pretpostavci prisvajaju rentu. Primjeri turističkih mediteranskih zemalja govore o višegodišnjem postepenom uvođenju raznih gradskih i županijskih nameta kojima se zahvaća dio poduzetničke dobiti nastao zbog posebno povoljnog smještaja. I ovdje se, dakle, podrazumijeva, ali ne navodi potreba za nekim programom gospodarskog razvoja županije koji bi se izradio i provodio usporedno i u skladu sa županijskim prostornim planom.

Konačno, tu su i ciljevi odnosno poslovi koji bez obzira na formulaciju nisu mogli biti ostvareni jer se trebalo prilagoditi razvojnom dokumentu kojeg nema. Na primjer:

- prilagoditi nužno ponudu na turističkom tržištu globalnoj strategiji razvoja Županije;

- identificirati, ocijeniti i izvršiti odabir strategije i mjera za odabrani način rješavanja pojedinog prioritetnog problema.

Ostvarenje prvog od ova dva cilja očito je odgođeno na neodređeno vrijeme jer „globalna strategija razvoja županije” još nije izrađena. Drugi navedeni cilj možda najbolje ocrta pojmovnu zbrku koja karakterizira tekstualni dio županijskog prostornog plana. Nakon što je većini ciljeva oslonac bila Strategija prostornog uređenja RH, dakle jedna strategija na koju je izrađivač prostornog plana ionako hijerarhijski upućen, provoditelju plana se ovdje nalaže da prilikom rješavanja pojedinih problema svaki puta izabere odgovarajuću strategiju. Izrađivačima plana očito treba preporučiti da prije no što počnu mijenjati i dopunjavati Prostorni plan odrede čemu služe strategije, te što je to cilj, što smjernica, a što mjera odnosno razvojni posao. Izrađivaču se preporuča i da popiše razvojne instrumente koji stoje na raspolaganju nositeljima politike razvoja u prostoru županije i razjasni koje se mjere mogu s njima poduzimati.

2. Regionalni operativni plan (ROP) Dubrovačko-neretvanske županije

Regionalni operativni plan - ROP izrađen je 2007. godine, a bavi se razdobljem 2007-2013. Godine 2008. značajno je izmijenjen i dopunjen ali ciljevi nisu problematizirani. ROP DNŽ tako i dalje ima tri opća razvojna cilja:

- Uravnotežen i održiv razvoj obale otoka i zaleđa;
- Očuvanje i zaštita prirodne i kulturne baštine uz poboljšanje kvalitete življenja;
- Unapređenje kvalitete odgoja i obrazovanja.

Ovi ciljevi imaju svoje prioritete, koji pak imaju svoje specifične ciljeve. Prvi cilj “Uravnotežen i održiv razvoj obale otoka i zaleđa” ima tako četiri prioriteta:

Prioritet 1.1: Definirati pravce razvoja u poljoprivredi;
 Prioritet 1.2: Osigurati pozitivnu poduzetničku klimu;
 Prioritet 1.3: Produžiti turističku sezonu kvalitetnim sadržajima;
 Prioritet 1.4: Planski razvijati infrastrukturu;

i niz od 29 specifičnih ciljeva (dovoljno je navesti petnaestak):

- potaknuti zapošljavanje i samozapošljavanje;
- podržati razvoj i osnivanje poslovnih zona;
- podržati inovativni pristup poduzetništvu;
- srediti imovinsko-pravne odnose;
- potaknuti veću iskoristivost poljoprivrednog zemljišta;
- konkretizirati sustav poticaja;
- unaprijediti razinu znanja i društvene svijesti poljoprivrednika;
- podržati sudjelovanje na izložbama, sajmovima i sl.
- potaknuti udruživanje radi stvaranja zajedničkog proizvoda i istupa na tržištu;
- podržati usvajanje novih tehnologija;
- potpuno legalizirati turističku ponudu;
- povećati broj posjeta i noćenja;
- obogatiti turističku ponudu;
- omogućiti trajnu međusobnu povezanost svih dijelova DNŽ, kao i njenu povezanost s drugim županijama i zemljama;
- ostvariti projekte komunalne infrastrukture;
- osigurati nesmetanu komunikaciju helikoptera i zrakoplova na planiranim relacijama.

Uz prvi cilj ROP-a navedene su i mjere koje treba poduzeti kako bi se „uravnotežen i održiv razvoj obale otoka i zaleđa” i ostvario. Ima ih svega 10:

- poticati i podržati specijaliziranu poljoprivrednu proizvodnju uz kvalitetan pristup poljoprivrednom zemljištu;
- unaprijediti organizirani pristup obrtu, malom i srednjem poduzetništvu;
- poduprijeti organizirani pristup obrtu, malom i srednjem poduzetništvu;
- inicirati i omogućiti pristup novom tržištu kroz moderan marketinški pristup;
- osnažiti pozitivnu korelaciju razvoja poljoprivrede, turizma, maloga i srednjeg poduzetništva uz sve oblike;
- podržati projekte prilagođene standardima EU;

- uskladiti turističke potencijale i potrebe za sportskim, kulturnim i drugim sadržajima kroz kampove, centre i manifestacije;
- osigurati potpunu komunalnu infrastrukturu na cijelom području DNŽ;
- osigurati kontinuirani razvoj institucionalne infrastrukture u skladu sa standardima EU;
- omogućiti trajnu i kvalitetnu prometnu komunikaciju unutar DNŽ, kao i na međužupanijskoj i međunarodnoj razini.

Slično su raščlanjena i ostala dva opća cilja, tako da ROP određuje složenu matricu ciljeva, prioriteta i mjera:

Tablica 1. ROP Dubrovačko neretvanske županije - ciljevi, prioriteti i mjere

Cilj 1	Cilj 2	Cilj 3
Prioritet 1.1. 11 specifičnih ciljeva 2 mjere	Prioritet 2.1. 5 specifičnih ciljeva 2 mjere	Prioritet 3.1. 3 specifična cilja 1 mjera
Prioritet 1.2 9 specifičnih ciljeva 3 mjere	Prioritet 2.2. 5 specifičnih ciljeva 2 mjere	Prioritet 3.2. 2 specifična cilja 3 mjere
Prioritet 1.3. 6 specifičnih ciljeva 2 mjere	Prioritet 2.3. 3 specifična cilja 3 mjere	Prioritet 3.3. 2 specifična cilja 2 mjere
Prioritet 1.4. 5 specifičnih ciljeva 3 mjere		

Upada u oči da ukupno 10 prioriteta ima 51 specifični cilj i da za njihovo ostvarenje treba poduzeti svega 23 mjere. Mjera, dakle, ima upola manje nego ciljeva, dok se sami ciljevi znatno razlikuju značajem, obujmom i vremenom potrebnim za ostvarivanje. I ciljevi i mjere su, uz to, formulirani kao nalozi razvojnih poslova.

Ciljevi „podržati sudjelovanje na izložbama, sajmovima” (lako provedivo s nevelikim sredstvima) i „srediti imovinsko-pravne odnose” (dugotrajan i vrlo skup posao koji nadilazi mogućnosti županije) su, na primjer, toliko različiti da zavređuju i različitu pažnju i prije svega različito obimnu razradu. Mjere „unaprijediti organizirani pristup obrtu...” i „podržati organizirani pristup obrtu...” je očito trebalo objediniti i tako dalje. Mjere su, dakle, formulirane isto kao i ciljevi pri čemu je mjera (izrečena kao nalog) često obimnija od cilja (izrečenog na isti način).

S druge strane, izveden je proračun ROP-a u kojem su naznačeni izvršitelji pa i potrebna sredstva. Kako je dopunama iz 2008. godine određena i baza projekata, ROP se u cjelini može ocijeniti kao provedivi gospodarski razvojni dokument. S druge strane, u njemu nema ni spomena o prostornom planu, što znači da Prostorni plan DNŽ i ROP tek treba uskladiti. Time bi se učinio prvi korak ka integralnom upravljanju obalnim područjem (IUOP) i počele provoditi i odredbe Protokola o IUOP koji je Hrvatska potpisala siječnja 2008. godine. Dvije ključne institucije koje ovdje mogu i trebaju surađivati su Zavod za prostorno uređenje DNŽ i županijska razvojna agencija DUNEa. Njihov zajednički nastup prema poduzetnicima i ulagačima s jedne, i gradskim i općinskim samoupravama kao nositeljima izrade PPU-a s druge strane, pospješio bi ostvarenje mnogih ciljeva Prostornog plana, naročito onih koji podrazumijevaju aktivnu županijsku gospodarsku politiku i gospodarske razvojne programe.

3. Preporuke za određivanje i formuliranje ciljeva i odredbi županijskog Prostornog plana

Treba podsjetiti da se u strateškom planiranju ciljevi formuliraju u sadašnjem vremenu kako bi se što bolje opisalo stanje koje treba postići ili razvojni proces koji treba uspostaviti i zatim podržavati. Uz tako formulirani cilj navode se poslovi u koje se treba upustiti kako bi se cilj ostvario. Navode se i institucije koje će posao obaviti, a na kraju i potreban novac i odakle ga treba namaknuti. Tako se ne odgovara samo na pitanja „gdje” i „što”, nego i na „tko” i „pošto” i provedba može početi. Ciljeve

Prostornog plana stoga nije dobro formulirati u infinitivu kojim se u kontekstu plana izriče nalog čiji konačni učinak ostaje nejasan, a izvršitelj nepoznat. Umjesto gotovo neobavezne formulacije „potrebno je predložiti prostore za rješavanje pitanja stanovanja” ili „utvrdit će se prioritete izgradnje vodoopskrbnih građevina”, treba jasno navesti cilj i sve što ide uz njega. Za to su najpogodnije tablice. Na primjer:

Ciljevi prostorno-ekonomskog razvoja Dubrovačko neretvanske županije

Ciljevi (stanja koje treba ostvariti)	Provoditelji	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. općinski i gradski PPU na području županije odredili prostor za stanovanje	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Općinska/ gradska poglavarstva	zadovoljavajuća nezadovoljavajuća	kraj 2011		Proračun DNŽ proračuni gradova i općina donacije sredstva pretprijetnih fondova EU
2. prioritete izgradnje vodoopskrbnih građevina utvrđeni i uvršteni u trogodišnji proračun	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Županijsko poglavarstvo Hrvatski zavod za prostorni razvoj	zadovoljavajuća zadovoljavajuća zadovoljavajuća	kraj 2011		Proračun DNŽ
3.					
4.					

Ciljevi su dakle formulirani kao već ostvarena stanja, ali je jasno do kada trebaju biti ostvareni, čiji je to posao i da li je onaj tko ga treba obaviti za to osposobljen. Jasno je i koliko za to treba novaca i tko će ga dati (u primjeru nisu navođeni iznosi jer ovise o cijenama i o pregovaračkim sposobnostima). Ovako popunjenu tablicu treba proširiti tako da se, korak po korak, provoditeljima razrade poslovi. Ustanovi li se da provoditelj (još) nije dovoljno osposobljen, jedan od prvih koraka bit će organizacija dodatnog obrazovanja, reorganizacija provoditelja i sl.

Treba upozoriti da je dodjela razvojnih poslova i zadataka županijskim institucijama stvar županije, ali da u županijskom planu (bio to PP, ROP ili nešto treće) ne treba navoditi provoditelje s viših upravnih razina ako se to prije ne dogovori. Uvrštavanje Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj među provoditelje županijskog plana (Cilj br. 2 u primjeru) pretpostavlja, dakle, da je Zavod bio za to pitan i da je pristao. Što se tiče izvora, sa sigurnošću se može oslanjati na županijski proračun, a ako plan istovremeno usvajaju i gradovi i općine, može se računati i na proračune gradova i općina. Sredstva ostalih potencijalnih domaćih i stranih financijera procjenjuju se i navode kao manje ili više izgledna, što nadalje znači da planom treba odrediti i aktivnosti oko prijave projekata raznim fondovima i donatorima.

Treba naglasiti da se ciljevi određuju iz razvojnih problema i poteškoća te iz razvojnih namjera i želja. Izrađivač plana stoga prvo treba analizirati zatečeno stanje i uočiti osnovne razvojne probleme. Ciljevi se zatim određuju kao stanja u kojima su uočeni problemi riješeni. Izrađivač će u suradnji s županijskim razvojnim dionicima uočiti i postojeće razvojne namjere i želje i zatim odrediti još ciljeva, formulirajući ih kao stanja u kojima su namjere i želje ostvarene. Tako određeni i formulirani ciljevi raspravljaju se sa županijskim dionicima i svrstavaju prema važnosti odnosno hitnosti ostvarenja, te prema osposobljenosti županijskih institucija da ih počnu ostvarivati. Popis prema hitnosti i važnosti itekako je potreban jer će ciljeva uvijek biti puno, a izvršitelja malo, pa treba znati što je prvo na redu.

Dubrovačko neretvanska županija može se analitički podijeliti u 7 manjih područja koja se izdvajaju svojim prostorno-ekonomskim karakteristikama. To su: Korčula, Lastovo i Mljet, Pelješac, ušće Neretve, Dubrovačko primorje, Grad Dubrovnik i Konavle. Različite karakteristike vode i različitim razvojnim ciljevima pa se uz opće i posebne ciljeve koji će vrijediti za cijelo područje DNŽ mogu formulirati i ciljevi manjih, izdvojenih područja. Kako Korčula, Lastovo, Mljet, Pelješac i Elafitsko otočje u sklopu Grada Dubrovnika imaju svoje Programe održivog razvoja otoka (PORO) izrađene pred tri godine u Upravi za otoke ondašnjeg Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, neki od ciljeva iz tih programa mogu se prenijeti i u prostorni plan i u ROP. Usklađivanje ciljeva razasutih po raznim razvojnim dokumentima načelno je potrebno radi objedinjavanja upravljanja ukupnim razvojem županije. U slučaju otoka je i nužno zbog toga što Ministarstvo (u međuvremenu je promijenilo ime u Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture - MMPI) financira otočke projekte izvedene iz ciljeva PORO.

Ciljeve, dakle, treba formulirati kako nalaže metodologija strateškog planiranja. U slučajevima 7 spomenutih područja županije to može izgledati ovako:

Otok Korčula

Ciljevi	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Planovi razvoja vinogradarstva u Smokvici i Čari usklađeni s rezervacijom građevinskih područja u PPU općine Smokvica i grada Korčule	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Poglavarstvo općine Smokvica Poglavarstvo Grada Korčule	zadovoljava zadovoljava zadovoljava	početak 2010		Proračun DNŽ Proračun općine Smokvica Proračun grada Korčule Sredstva pretprijetupnih fondova EU
2. Izrađen plan dovršenja mreže nerazvrstanih cesta i poljskih putova	Zavod za prostorno uređenje DNŽ	zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Sredstva za otoke u MMPI
3.					
4.					

Otoci Lastovo i Mljet

Ciljevi	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Područja turističkog razvoja u PPU Lastova usklađena s PORO	Zavod za prostorno uređenje DNŽ MMPI Poglavarstvo općine	zadovoljava zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Proračun općine Lastovo Sredstva za otoke u MMPI
2. Izvršena valorizacija povijesnih sakralnih građevina na otoku	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Ministarstvo kulture	zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Sredstva za otoke u Ministarstvu kulture

3.	PPU Mljeta usklađen s Prostornim planom Nacionalnog parka	Zavod za prostorno uređenje DNŽ	zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Sredstva za otoke u MMPI
4.						
5.						

Pelješac

Cilj	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Plan razvoja kapilarne cestovne infrastrukture usklađen s planom izgradnje mosta Pelješac – kopno	Zavod za prostorno uređenje DNŽ	zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Sredstva za otoke u MMPI
2. Izrađen plan razvoja poslovne zone u Orebiću	Poglavarstvo općine Orebić	zadovoljava	kraj 2009		Proračun općine Orebić
3.					
4.					

Ušće Neretve

Cilj	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Plan razvoja Slobodne zone Ploče usklađen s PPU Ploča	Poduzeće slobodna zona Ploče Poglavarstvo grada Ploče	zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Sredstva Poduzeća slobodna zona Ploče Proračun grada Ploče
2. Plan razvoja cestovne infrastrukture prilagođen trasi autoceste	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Poglavarstvo grada Ploče	zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ
3.					
4.					

Dubrovačko primorje

Cilj	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Rezervacija prostora za	Zavod za prostorno uređenje DNŽ	zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Proračun općine

turistička područja u PPU usklađena s Master planom turizma Grada Dubrovnika	Poglavarstvo općine Dubrovačko primorje	ne zadovoljava			Dubrovačko primorje
2.					
3.					

Grad Dubrovnik

Cilj	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Izrađen Master plan turističkog razvoja Grada	Poglavarstvo grada Dubrovnika	zadovoljava	početak 2010		Proračun grada Dubrovnika
2. Izrađen plan razvoja Gruške luke	Poglavarstvo grada Dubrovnika	zadovoljava	početak 2010		Proračun grada Dubrovnika
3.					
4.					

Konavle

Cilj	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Izrađen Program razvoja poljoprivrede za turističke potrebe	Zavod za prostorno uređenje DNŽ DUNEA	zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ
2. Rezervacija građevinskih područja u PPU usklađena s Programom poljoprivrede	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Poglavarstvo općine Konavle	zadovoljava	početak 2010		Proračun DNŽ Proračun općine Konavle
3.					
4.					

Prilikom izrade izmjena i dopuna Prostornog plana DNŽ za svako od ovih područja zacijelo će se odrediti daleko više ciljeva. Njih treba pretočiti u razvojne poslove čiji izvršitelji će biti što županijska, a što gradska/općinska samoupravna tijela i javna poduzeća. Treba uznapostovati da ciljevi budu određeni participativno, to jest u suradnji izrađivača plana s lokalnim razvojnim dionicima. Treba ostvariti i potrebnu suradnju s županijskom razvojnom agencijom. Samo tako, učinit će se korak dalje ka integriranom upravljanju razvojem u području DNŽ.

1.4. CILJEVI I ZADACI

Osnovni cilj Stručne ekspertize gospodarskog razvitka Dubrovačko-neretvanske županije s naglaskom na turizam bio je stvaranje pretpostavki za daljnji gospodarski razvoj Županije temeljen na principima održivog razvoja.

U ekspertizi gospodarskog razvitka glavni naglasak treba biti na ugostiteljsko-turističkoj djelatnosti. Rezultati ekspertize trebaju dati određene odgovore na potrebu otvaranja novih ugostiteljsko-turističkih zona izvan naselja. Upravo zbog toga bilo je potrebno koncipirati istraživanje na način da se rezultati istraživanja direktno mogu očitavati i ugrađivati u poglavljima sadržaja Izmjena i dopuna Prostornog plana županije.

Kao poseban cilj ekspertize bilo je određeno da će se tijekom ekspertize pokušati dobiti prostorno planerske standarde prema tipovima, odnosno oblicima turističkog korištenja (hotel, turističko naselje, autokamp) odnosno odrediti odnose površina i broja korisnika određene u prostornim planovima sa standardima koji se primjenjuju prilikom planiranja turističkih destinacija:

- a) standardi kapaciteta turističkih destinacija
- b) standardi kapaciteta turističkih zona/ lokacija - gustoće (broj korisnika /ha);
- c) standardi planiranja turističkih objekata - optimalna površina lokacije (koliko m² za 100 kreveta, odnosno ukupno ha); optimalne površine pojedinih sadržaja po turističkim objektima;
- d) standardi zapošljavanja (broj zaposlenih po jedinici smještaja);
- e) infrastrukturni standardi – vodoopskrba, elektroopskrba, odvodnja, generirana količina otpada.

1.5. METODSKE OSNOVE

Ekspertiza je izrađivana u nekoliko koraka primjenom metode ekspertog mišljenja temeljenog na dugogodišnjem poznavanju problematike te prostora istraživanja. Tijekom ekspertize izvršene su i analize stanja primjenom odabranih pokazatelja, a temeljem dostupnih statističkih podataka, odnosno podataka iz dokumenata prostornog uređenja koji su bili dostupni ekspertima. Također su izvršene i analize dosadašnjih dokumenata prostornog uređenja kao i relevantnih strateških dokumenata izrađenih za područje županije.

Eksperti za pojedina područja (demografija, turizam, ekonomija/ gospodarstvo, prostorno planiranje) radili su ekspertizu odvojeno svaki za svoje područje, te zajednički na sastancima ekspertne skupine.

U prvom koraku ekspertize, određen je prostor za pojedine analize stanja. To je prije svega cjelokupni prostor Dubrovačko-neretvanske županije. Prostor županije je zatim u skladu s prirodno - geografskim, društveno-gospodarskim i funkcionalno-gravitacijskim obilježjima podijeljen na fizički gotovo odjeljene tri veće geografske cjeline (subregije):

- Dubrovačko priobalje (gradska aglomeracija Dubrovnika, koju čine uže gradsko područje Dubrovnika, Rijeka dubrovačka i Župa dubrovačka, zatim Konavle, Dubrovačko primorje i Elafitski otoci),
- Poluotok Pelješac i otoci Korčula, Mljet i Lastovo,
- Donjoneretvanski kraj.

Navedene subregije podijeljene su još detaljnije na sedam homogenih prostorno – razvojnih cjelina - područja: 1.Konavle, 2.Dubrovnik, 3.Dubrovačko primorje, 4.Neretvanski kraj, 5.Poluotok pelješac, 6.Otok Korčula i 7.Vanjski otoci (Lastovo i Mljet)

Prema Zakonu o području županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj Dubrovačko - neretvanska županija se sastoji od 5 gradova (Dubrovnik, Korčula, Metković, Opuzen i Ploče) i 17 općina (Dubrovačko primorje (Slano), Župa dubrovačka (Srebreno), Konavle (Cavtat), Ston, Janjina, Trpanj, Orebić, Lumbarda, Smokvica, Blato, Vela luka, Mljet (Babino polje), Lastovo, Kula Norinska, Pojezerje (Otrić-Seoci), Slivno (Vlaka) i Zažablje (Mlinište). Ova podjela bila je prije svega temelj za demografske analize jer su statistički podaci vezani uz nju.

Za detaljnu sinteznu ocjenu razvojnog potencijala, određene su 22 homogene razvojne cjeline koje se nužno ne poklapaju s teritorijalo-administrativnom podjelom, ali obuhvaćaju sve turističke i gospodarske zone koje su evidentirane izvan područja naselja u zaštićenom obalnom području. To su slijedeće cjeline: 1.Ubli (Lastovo), 2.Vela Luka (Vela Luka), 3.Prižba (Blato), 4.Prihodišće (Blato, Smokvica), 5.Korčula (Korčula, Lumbarda), 6.Lovište (Orebić), 7.Trpanj (Trpanj), 8.Orebić (Orebić),

9.Kuna (Orebić), 10.Janjina (Orebić, Janjina, Ston), 11.Prapratno (Ston), 12.Ploče (Ploče), 13.Klek (Ploče, Opuzen, Klek), 14.Planinkovac (Dubrovačko primorje), 15.Slano (Dubrovačko primorje), 16.Prožura (Mljet), 17.Šipan (Dubrovnik), 18.Zaton (Dubrovnik), 19.Srđ (Dubrovnik), 20.Kupari – Cavtat (Župa dubrovačka, Konavle), 21.Gruda (Konavle) i 22.Prevlaka (Konavle).

Prostor županije koji je ostao izvan ovih homogenih razvojnih, cjelina obrađen je kroz komentar o pojedinim izdvojenim gospodarskim zonama prema jedinicama lokalne samouprave. Prije svega se to odnosi na jedinice lokalne samouprave u neretvanskom kraju (Kula Norinska, Pojezerje, Metković i Zažablje).

U drugom koraku su, kroz pojedinačni rad eksperata te rad unutar ekspertne skupine, određeni pokazatelji koji su korišteni za pojedinačne analize stanja, odnosno utvrđivanja razvojnog potencijala: demografskog, gospodarskog i uslužnog, atrakcijsku privlačnost, prirodne i kulturno-povijesne osobitosti, prometnu dostupnost te potencijal infrastrukturne opremljenosti.

U trećem koraku ekspertize temeljem odabranih pokazatelja izvršene su detaljne analize stanja, odnosno stupnja razvijenosti, atrakcijske privlačnosti, odnosno razvojne osjetljivosti i to na prostorima određenim u prvom koraku. Utvrđeno stanje elaborirano je prema pojedinim područjima: demografija, turizam, gospodarstvo.

U četvrtom koraku su temeljem sinteznih pokazatelja i kriterija valorizirana razvojna područja koja su određena na osnovi utvrđenih zona turističke, odnosno gospodarske namjene izvan naselja. Također su temeljem posebnih analiza i istraživanja utvrđeni standardi koji bi se trebali koristiti prilikom planiranja turističkih destinacija.

U petom koraku su definirani zaključci i preporuke i to za svako područje ekspertize: demografija, turizam i gospodarstvo. Posebno su prikazane smjernice za planiranje zona turističke namjene izvan područja naselja u planovima nižeg reda. Smjernice i preporuke su prikazane za svako od sedam većih razvojnih područja te za svako od 22 manjih homogenih razvojnih područja

2. OCJENA STANJA – REZULTATI VALORIZACIJE

2.1. DEMOGRAFSKI ASPEKTI

Uvod

Prostorni planovi dužni su osigurati najbolje uvjete i ustrojstvo života u okviru održivog razvitka na nekom području. Oni moraju odgovoriti sa zadovoljavajućim rješenjima na brojne aktualne prostorne i razvojne probleme.

Radi boljeg i pobližeg upoznavanja nekog prostora veoma je potrebno, korisno i značajno istraživati stanje međusobnih odnosa prirodnih uvjeta i rezultata društvenog djelovanja na nekom prostoru, kroz uzročno i posljedično objašnjenje značenja tih pojava i procesa. Tako treba proučiti geostrateške, prirodno – geografske, prometno – geografske, društveno – političke, društveno – gospodarske prilike i drugo, koji su posebno važni za ocjenu demografskih prilika i tijekova u razmatranom prostoru kao cjelini i u njegovim manjim geografskim cjelinama i jedinicama lokalne samouprave, a po potrebi i za pojedina naselja.

Sve to se posebno razmatra s aspekta činjenice da je u međuvremenu osnovana Dubrovačko – neretvanska županija s 22 jedinice lokalne samouprave unutar neovisne i samostalne države Republike Hrvatske te da je okončan obrambeni Domovinski rat porazom jugoslavensko – srpsko – crnogorskog agresora sa svim posljedicama koje su iz toga proizašle.

Dubrovačko – neretvanska županija smještena je na krajnjem jugoistoku države i znatnim dijelom u priobalnom pojasu, u blizini magistralnih prometnica, ali obuhvaća i neka rubna, izoliranija i viša područja. Okupljena je oko jednog većeg regionalnog i nekoliko manji područnih gradskih središta, te je isključivo homogena u narodnosnom pogledu. Unutar ove cjeline postoje brojni stvarni kontrasti i javljaju se suprotnosti između pojedinih njezinih dijelova, bilo jedinica lokalne samouprave, bilo naselja, što se moralo odraziti i na razlike u ocjeni njihovih demografskih prilika i tijekova.

Izrazita je polarizacija između pojedinih jedinica lokalne samouprave kod pojedinih demografskih obilježja i tijekova. Grad Dubrovnik sa svojom bližom okolicom i svojim razvijenijim funkcijama najviše privlači stanovništvo iz drugih naselja u županiji i iz drugih područja. Zato nije čudno da je među manjim geografskim cjelinama najnapučenije Dubrovačko priobalje i gradska aglomeracija Dubrovnika, najrjeđe naseljeni otok Mljet i Dubrovačko primorje, dok Donjoneretvanski kraj i Grad Metković imaju najpovoljnija vitalna obilježja u županiji. Postoje izraženi kontrasti i razlike i kod drugih obilježja.

Iz svih tih razloga potrebno je razmotriti bitna obilježja koja proizlaze iz geografskog položaja ove županije i njezinih jedinica lokalne samouprave, upoznati suvremenu demografsku sliku i procese u ovom prostoru, utvrditi ciljeve demografskog razvitka, označiti demografske pokazatelje koji su u skladu s ostvarenjem održivog društvenog, gospodarskog i prostornog razvitka pojedinih dijelova ovog područja te utvrditi i donijeti smjernice, mjere i aktivnosti radi ostvarenja lokalne samoupravne populacijske politike, kako bi se na kraju napravile i neke demografske prognoze, odnosno pokušalo predvidjeti buduće demografske promjene.

Bitna obilježja geografskog položaja dubrovačko – neretvanske županije

Analiza obilježja geografskog položaja Dubrovačko – neretvanske županije utvrdila je neke **bitne činjenice** koje su značajne za razvitak ovog područja.

Dubrovačko – neretvanska županija nalazi se na krajnjem jugoistočnom dijelu Hrvatskog primorja i Republike Hrvatske. Ona je od veoma osjetljivog državnog i nacionalnog **geostrateškog značenja**, kao rubno, periferno i **granično područje** (ukupna dužina granice 417,71 km), na političkoj, etničkoj i kulturnoj međi prema susjednim područjima Bosne i Hercegovine i Crne Gore (kopnena granica duga 164,29 km), a na moru i prema Italiji (dužina morske granice 253,42 km). Na većem dijelu ovog prostora (područje bivše Dubrovačke Republike od Neuma do Konfina) granična crta ide vrhovima i hrptovima nizom graničnih brda viših od 500 m, te predstavlja određenu fizičku prepreku, dok je na preostalom području (Donjoneretvanski kraj) ona utvrđena na znatno nižim visinama i ne predstavlja fizičku prepreku prema susjednom državnom teritoriju..

Dubrovačko – neretvanska županija pripada skupini **manjih hrvatskih županija**, kako po kopnenoj površini (1.782,49 km²), tako i prema broju stanovnika (122.870). Njezino se prostiranje znatno povećava ako joj se pridoda 7.489,88 km² teritorijalnog mora. Jedina je hrvatska županija čiji je veći dio kopnenim teritorijem druge države (Neumski koridor u BiH, širine 5 – 10 km) **odjeljen međusobno i od matice zemlje** i samo morskom površinom povezan u jednu cjelinu.

Nalazi se u **hrvatskom jadranskom priobalnom pojasu**, a znatnim dijelom je i otočnog karaktera. Ima dinarski pravac pružanja od sjeverozapada prema jugoistoku u dužini od oko 195 km, dok je njezina širina od obale prema unutrašnjosti do granične crte 1 – 20 km, a do krajnjih otoka oko 110 km. U **sastavu i građi** stijena prevladavaju vapnenci i dolomiti, fliš i naplavni materijal. Sastavni je dio **hrvatskog krškog područja** na kojem se ističe rijeka Neretva i brojna vrela pitke vode, ali i bezvodica na prostranom krškom vapnenačkom prostoru. U prostoru se izmjenjuju nizovi viših brda (Šume, pašnjaci i kamenjar), a između njih plodna polja, poljica i doci. Među prostranijim plodnim površinama ističu se one u dolini i na ušću Neretve, Konavosko polje, polje u Župi dubrovačkoj, plodna polja na poluotoku Pelješcu i na otocima Korčuli, Lastovu, Mljetu, Šipanu, skromne plodne površine u Dubrovačkom primorju itd. Dugi je, razvedeni i nehomogeni obalni pojas (dužina razvedene obale 1.024,63 km). **Izrazito je mediteransko područje** s ugodnom klimom i djelotvornom vegetacijom. Raspolaže s rezervama kamena, čistim morem za uzgoj školjaka i razvoj marikulture, te za proizvodnju morske soli, dok su na obali pogodni uvjeti za razvitak turizma.

Dubrovačko – neretvanska županija u vrhu je državnog interesa prema vrijednostima i značenju **prirodne i kulturno - graditeljske baštine**,

Bogata je krajobraznom raznolikošću i po tome je jedinstvena na Sredozemlju. Na njezinom prostoru se ističu brojna prirodna zaštićena područja, kao što su Nacionalni park Mljet, parkovi prirode ušće Neretve (ramsarski pojas močvara međunarodne važnosti, važno područje življenja brojnih vrsta ptica u Europi), Elafitski otoci, Lastovo s okolnim otocima i otočićima, dok su ostala zaštićena područja Malostonski zaljev – posebni rezervat u moru, Arboretum Trsteno, otoci Mrkan, Bobara i Supetar – specijalni ornitološki rezervat, otok Lokrum – park šuma i posebni rezervat šumske vegetacije, geomorfološki spomenici prirode (špilje, jame, stijene i sl.), te brojni zaštićeni krajolici i drugo.

Bogata je zaštićenim spomenicima graditeljskog naslijeđa i kulture, među kojima se na prostoru bivše Dubrovačke Republike ističe raznolikost lokaliteta, a među njima vrijedna povijesna graditeljska cjelina Dubrovnika, pa Ston-Mali Ston, Cavtat, Orebić, a izvan toga Korčula, itd.

Dubrovačko – neretvanska županija ima odgovarajuće **prometno – geografsko značenje** unutar jadransko - mediteranskog područja. Istaknuto je područje na ulazu u Jadransko more kroz Otrantska vrata te obalna fasada za znatan dio susjednih bližih i daljih europskih država.

Iz toga slijede glavni prometni pravci i objekti:

Longitudinalni (uzdužni) pravci: Jadransko – jonska autocesta (Italija-Slovenija-Hrvatska-BiH-Crna Gora-Albanija-Grčka i dalje) s priključcima za Zagreb i dr., te priobalna Jadranska turistička cesta, uključujući uzdužne ceste na poluotoku Pelješcu, te na otocima Korčuli, Lastovu i Mljetu.

Transverzalni (poprečni) pravci: autocesta Mađarska – Hrvatska - Bosna i Hercegovina - Hrvatska na ušću Neretve, te magistralna cesta Opuzen–Metković–Mostar–Sarajevo itd.

Ostali prometni pravci i prometnice su regionalnog i subregionalnog značenja.

Glavne luke: Dubrovnik – putnička i Ploče – teretna.

Glavni aerodrom – zračna luka: Dubrovnik.

Tek predstoji bolje prometno povezivanje ove županije s drugim okolnim područjima, ali i međusobno povezivanje pojedinih njezinih područja, posebno sa županijskim i regionalnim središtem Dubrovnikom, kao i s drugim radnim i uslužnim središtima (cestovni most preko Malostonskog zaljeva, pa most preko Stonskog zaljeva, brza cesta preko poluotoka Pelješca, autocesta do Dubrovnika i dr.).

U skladu s prirodno - geografskim, društveno-gospodarskim i funkcionalno-gravitacijskim obilježjima Dubrovačko – neretvanska županija se dijeli u fizički gotovo odjeljene **tri veće geografske cjeline (subregije)**:

- Dubrovačko priobalje (gradska aglomeracija Dubrovnika, koju čine uže gradsko područje Dubrovnika, Rijeka dubrovačka i Župa dubrovačka, zatim Konavle, Dubrovačko primorje i Elafitski otoci),
- Poluotok Pelješac i otoci Korčula, Mljet i Lastovo,
- Donjoneretvanski kraj.

Prema **Zakonu o području županija, gradova i općina** u Republici Hrvatskoj Dubrovačko - neretvanska županija se sastoji od 5 gradova (Dubrovnik, Korčula, Metković, Opuzen i Ploče) i 17 općina (Dubrovačko primorje (Slano), Župa dubrovačka (Srebreno), Konavle (Cavtat), Ston, Janjina, Trpanj, Orebić, Lumbarda, Smokvica, Blato, Vela luka, Mljet (Babino polje), Lastovo, Kula Norinska, Pojezerje (Otrić-Seoci), Slivno (Vlaka) i Zažablje (Mlinište).

Hrvatski je narod prisutan na ovom južnom europskom i mediteranskom prostoru već punih 13 stoljeća. Ima drevnu baštinu, te jezičnu, kulturnu i vjersku prepoznatljivost. Tu su se susretali i prožimali razni utjecaji (politički, vojni, gospodarski, kulturni, vjerski) sa Zapada i Istoka, Sjevera i Juga. Dugotrajne su veze hrvatskog naroda ovog kraja sa zemljama jugoistočne Europe, Bliskog Istoka i Mediterana, ali i s drugim europskim državama i novim Svijetom.

Na većem dijelu ovog područja (od Konavala do poluotoka Pelješca, te na otocima Lastovu i Mljetu) kroz dugotrajnu prošlost prostirala se mala, ali poznata i priznata Dubrovačka Republika, dok su samo otok Korčula i Donjoneretvanski kraj u tom razdoblju bili pod vlašću Mletačke Republike.

U nedavnoj prošlosti Dubrovačko – neretvanska županija je jednim svojim dijelom bila direktno zahvaćena srpsko-crnogorsko-jugoslavenskom agresijom i okupacijom te razaranjem tijekom hrvatskog domovinskog obrambenog rata, a prije i poslije toga i razornim potresima, čije su posljedice još prisutne. Obnova ovog kraja još je u tijeku, ali većim dijelom je već završena.

Hrvatska se nalazi u tranzicijskom razdoblju nakon prelaska iz socijalističkog u kapitalističko društveno uređenje. Još uvijek se provodi pretvorba i privatizacija u gospodarstvu i drugim sferama života, pa se to kašnjenje i nedovršen proces negativno odražava i na sveukupni razvitak i demografske prilike i procese u ovom području.

2.1.1. SUVREMENA DEMOGRAFSKA SLIKA

Poslije Drugog svjetskog rata stalno je rastao broj stanovnika u Dubrovačko – neretvanskoj županiji pa je **gustoća naseljenosti** s 50 st/km² (1948.g.) narasla na **69 stanovnika na km²** (2001.g.). To je manje od državnog prosjeka (78,4 st/km²). Najveću gustoću naseljenosti imaju Grad Dubrovnik (305,70 st/km²) i njegova prigradska općina Župa dubrovačka (292,11 st/km²) te Grad Metković (302,89 st/km²), gdje živi i najveći broj stanovnika u ovom području. Gustoća naseljenosti je veoma mala u općinama Janjina (19,57 st/km²), Lastovo (15,80 st/km²), Ston (15,28 st/km²) i Zažablje (15,01 st/km²) te najmanja u općinama Dubrovačko primorje (11,24 st/km²) i Mljet (11,10 st/km²). Ovakvu polarizaciju u razmještanju stanovništva i gustoći naseljenosti prate i ostala demografska obilježja.

Između dva posljednja službena popisa stanovništva (1991. i 2001.) smanjio se **broj stanovnika** Dubrovačko – neretvanske županije sa 126.329 na **122.870 stanovnika** tj. za -3.459 stanovnika ili za 2,74%. Do ovog smanjenja došlo je također u 14 jedinica lokalne samouprave, porast je zabilježilo 7 općina i gradova, dok je jedna općina zadržala isti broj stanovnika.

Ove promjene, kao i **bitno pogoršano opće demografsko stanje u Dubrovačko –neretvanskoj županiji**, uslijedile su zbog **izmjenjenih političkih, društvenih i gospodarskih prilika** početkom tog posljednjeg međupopisnog desetljeća, te kao **posljedica obrambenog Domovinskog rata (1991. – 1995.)**, a iskazani su kroz smanjenje nataliteta, porast smrtnosti, prijelaz prirodnog priraštaja u prirodni pad stanovništva, pojačano iseljavanje umjesto useljavanja novog stanovništva i drugo.

U razdoblju 1991. – 2001. na području gradske aglomeracije Dubrovnika, Konavala i Donjoneretvanskog kraja prisutan je bio prirodni prirast (ukupno 2.815 stanovnika), dok je na području Dubrovačkog primorja, na poluotoku Pelješcu i na otocima Korčuli, Lastovu i Mljetu utvrđen prirodni pad stanovništva (ukupno -880 stanovnika). Tako je u tom razdoblju na čitavom području Dubrovačko – neretvanske županije **prirodnim priraštajem** dobijeno svega **1.935 novih stanovnika**. U slijedećih 7 godina (2001.-2007.) u Dubrovačko – neretvanskoj županiji su prirodnim priraštajem dobijena još

samo 143 nova stanovnika. Prirodni prirast imaju još općina Župa dubrovačka te Gradovi Metković, Opuzen i Ploče. Prirodni pad je, uz već ranije istaknuta područja, zahvatio još Grad Dubrovnik, općinu Konavle te četiri općine u Donjoneretvanskom kraju.

Na temelju svega toga se može utvrditi da je u tom posljednjem 10-godišnjem međupopisnom razdoblju na području Dubrovačko – neretvanske županije bio **negativan migracijski saldo** i da je iz nje iselilo (više nego uselilo) **-5.369 stanovnika**.

Među tim novim **iseljenicima** su većim dijelom oni stanovnici koji nisu mogli i željeli prihvatiti život u novoj i neovisnoj hrvatskoj državi (uglavnom brojni Srbi, Crnogorci, Muslimani, Jugoslaveni i drugi), dio hrvatskih prognanika, koji su pred agresorom uglavnom iselili u inozemstvo, ali i u druge krajeve hrvatske države, kao i dio onih stanovnika koji su se do tada vodili da se nalaze na privremenom radu i boravku u inozemstvu, gdje su odlučili ostati definitivno raditi, boraviti i živjeti.

Taj bi broj bio i veći da se nijesu u ovo područje doselile brojne izbjeglice i drugi **doseljenici** iz Bosne i Hercegovine (najviše Hrvati), ali i neki drugi stanovnici iz zemlje i inozemstva, koji su se dijelom stalno naselili u manjim naseljima u do tada samo povremeno naseljenim kućama za odmor (osobito u općinama Janjina, Trpanj, Orebić, Lumbarda i Slivno). Jedino pravo imigracijsko područje su ostali Grad Metković i općina Župa dubrovačka, kao dio gradske aglomeracije Dubrovnika.

Da je Dubrovačko – neretvanska županija dugo godina bila tradicionalno **doseljeničko (imigracijsko) područje**, potkrepljuje činjenica da je prema popisu iz 2001. godine od rođenja stanovalo u istom naselju 66.083 stanovnika ili 53,78%, dok je doseljeno u neko njezino naselje 56.644 stanovnika ili 46,10%, od kojih nekako podjednako iz drugog naselja iste općine/grada (12.729), iz drugih općina/gradova iste županije (15.786) ili iz Bosne i Hercegovine (15.765), kao najbližeg susjedstva, a zatim slijede doseljenici iz drugih županija u Hrvatskoj (8.321) i iz ostalog inozemstva (3.736). Takvom stanju pridonijelo je dugotrajno relativno stabilno prirodno kretanje stanovništva, ali i pozitivan migracijski saldo, što upućuje na privlačnu moć ove županije za mlado i radno stanovništvo. Nažalost, ovo najbliže susjedstvo se demografski ispraznilo i više nije potencijalno područje za jače useljavanje u ovu županiju.

Jedno od bitnih negativnih obilježja stanovništva Dubrovačko – neretvanske županije je stalan i dugoročan **proces starenja**, odnosno što se ono nalazi u fazi **duboke demografske starosti**. Prema podacima popisa stanovništva iz 2001. godine **prosječna starost** njegovog stanovništva iznosi **39 godina**. Još uvijek ima nešto više mladog nego starog stanovništva, tako da je **indeks starenja** iznosio **86,33**, a **koeficijent starosti 21,7**. Istovremeno udio **ženskog fertilnog stanovništva** iznosio je samo **46,67%**, a **radni kontingent** je obuhvaćao **62,40%** od ukupnog broja stanovnika. Dobna struktura stanovništva je bila nešto povoljnija u većem dijelu Donjoneretvanskog kraja i u gradskoj aglomeraciji Dubrovnika, dok je izrazito loša u Dubrovačkom primorju, na poluotoku Pelješcu i na otocima ove županije. Ipak njezina je dobna struktura nešto povoljnija nego ona za Republiku Hrvatsku u cjelini. Udio radnog kontingenta u ukupnom broju stanovnika znatno je veći u Gradovima (najzastupljeniji u gradskoj aglomeraciji Dubrovnika – oko 65%) od onog u Općinama (najniži u općini Janjina sa svega 51,77%). Pojednim područjima u Dubrovačko – neretvanskoj županiji prijeti ozbiljan problem nedostatka radno sposobnog stanovništva, a k tome još potrebne stručnosti (školovanosti).

Dubrovačko – neretvanska županija je etnički homogen prostor, jer njezino stanovništvo u cjelosti povijesno pripada **matičnom hrvatskom narodnom korpusu** (93,29% Hrvata), pripadnici su **katoličke vjere** (90,21%) i govori **hrvatskim jezikom** (97,74%).

Tako je 2001. godine u ovoj županiji živjelo 114.621 ili čak 93,29% Hrvata. U njoj je još bilo 2.409 ili 1,96% Srba, te 5.840 ili 4,75% pripadnika drugih naroda, nacionalno neopredjeljenih i onih nepoznate narodnosti.

Emigracijsko obilježje Dubrovačko – neretvanske županije u posljednjem međupopisnom razdoblju 1991. – 2001. ukazuje, među ostalim, na znatno smanjenje broja Srba (sa 6.249 ili 4,95% na 2.409 ili 1,96% od ukupnog broja stanovnika, a među iseljenicima su prevladavali oni doseljeni u novije vrijeme), ali i drugih narodnosti, osobito Muslimana, Crnogoraca, Jugoslavena i nekih drugih nacionalnih manjina (s 11.324 ili 8,96% na 5.840 ili 4,75% od ukupnog broja stanovnika), koji su uglavnom svojevrijedno napustili ovaj teritorij, jer nisu mogli i željeli ili su se bojali prihvatiti novu stvarnost i život u hrvatskoj državi. S druge strane se još više povećao broj i udjel Hrvata u ukupnom

stanovništvu županije (s 86,09% na 93,29%), iako se u nekim područjima smanjio i broj Hrvata (Grad Dubrovnik, Konavle, Lastovo i neka druga područja), odakle su oni iselili najviše kao prognanici i gospodarski emigranti. Ova promjena najizraženija je u Gradu Dubrovniku, ali došlo je do vidljivih promjena i u Gradovima Metkoviću, Pločama i Korčuli, te u općinama Konavle i Lastovo, dok su ove promjene od manjeg značenja u drugim općinama i Gradovima.

Jedno od rijetkih demografskih obilježja, za koje su, između dva posljednja službena popisa stanovništva, utvrđene pozitivne promjene je **obrazovna struktura stanovništva**. Tako je prema popisu iz 1991. godine, među stanovništvom starim 15 i više godina, bio nešto veći broj i udjel onih koji su stekli neku vrstu osnovnog obrazovanja (43.258 ili 43,20%) od onih s ostvarenim srednjim obrazovanjem (40.931 ili 40,87%), dok je više i visoko obrazovanih stanovnika (10.853 ili 10,84%) bilo znatno više nego onih bez školske spreme (3.705 ili 3,70%). Prema posljednjem službenom popisu stanovništva iz 2001. godine među stanovništvom starim 15 i više godina bez škole je bilo još svega 1.996 ili 1,99% stanovnika i to pretežno u starijim dobnim skupinama ženskog stanovništva. Bitno se smanjio broj i udjel osoba s nekim osnovnim obrazovanjem (32.471 ili 32,34%), a znatno porastao broj i udjel osoba sa završenom srednjom školom (51.337 ili 51,10%), dakle više od polovice ove skupine stanovnika steklo je srednje obrazovanje. Porastao je broj i udjel osoba koje su stekle više i visoko obrazovanje (14.008 ili 13,95%), među kojima je manje s višom školom (5.813), a veći broj s fakultetskom naobrazbom (7.812), dok je znanstveni stupanj magistra steklo 249, a doktora 134 osobe. To još nije dovoljno, ali je zabilježen vidan napredak u podizanju obrazovne strukture stanovništva ove županije. U svakom slučaju, u većini općinskih jedinica lokalne samouprave prevladava stanovništvo sa stečenim osnovnim obrazovanjem, povoljnija je obrazovna struktura stanovništva u Gradovima, gdje se nalaze srednje škole, dok je najpovoljnija u Gradu Dubrovniku, koji se razvija kao sveučilišno središte.

Smanjenje prirodnog priraštaja i ukupnog broja stanovnika, iseljavanje znatnog broja stanovništva, pretežno zrele i radne dobi, te pogoršanje dobne strukture stanovništva, ali i gospodarskih prilika, bitno su morali utjecati na promjenu **strukture stanovništva prema aktivnosti** u Dubrovačko – neretvanskoj županiji. U odnosu na prethodni popis, prema popisu iz 2001. godine nešto se malo smanjio broj i udjel aktivnog stanovništva (52.242 ili 42,52%), znatno se smanjio broj i udjel uzdržavanog stanovništva (40.112 ili 32,64%), dok se bitno povećao broj i udjel osoba s osobnim prihodima (30.516 ili 24,84%).

Smanjenje gospodarske aktivnosti i utvrđene migracije ostavile su traga na skupini aktivnog stanovništva. Negativne pojave u prirodnom kretanju stanovništva najviše su se odrazile na smanjenju u skupini uzdržavanog stanovništva. Kao posljedica Domovinskog rata, ali i nedjelotvorne pretvorbe i privatizacije, pa zbog toga i smanjenja gospodarske aktivnosti, državna i lokalna politika usmjerili su znatan broj stanovnika prema osiguranju izvora svoje egzistencije izvan zaposlenja. Znatno je porastao broj starosnih, prijevremenih i obiteljskih umirovljenika, invalida, stipendista, korisnika drugih naknada i socijalne pomoći, ali i rentijera i drugih osoba s osobnim prihodima od koristi koju im donosi osobni ili obiteljski imetak.

Manji udjel aktivnih stanovnika prisutan je u većini Gradova i općina (12) zbog smanjenja gospodarske aktivnosti i iseljavanja zrelog i za rad sposobnog stanovništva, ali i znatnog dijela prelaska među osobe s osobnim prihodima. Svi su Gradovi i općine utvrdile porast osoba s osobnim prihodima. Međutim, među njima odskaaće općina Janjina, gdje se povećao udjel osoba s osobnim prihodima za 2,5 puta. Ovim se može još bolje protumačiti porast broja stanovnika u ovoj općini u posljednjem međupopisnom razdoblju. To je posljedica doseljavanja starijih i umirovljenih osoba ili samo njihovog prijavljivanja da im to postaje mjesto i općina stalnog boravka, što se moralo odraziti na bitne promjene struktura stanovništva u ovoj općini. Sličnih pojava ima i u još nekim općinama ove županije, samo u nešto manjem opsegu. Suprotno tome, u općini Župa dubrovačka porast aktivnog stanovništva na 46,30% posljedica je doseljavanja zrelog i za rad sposobnog stanovništva, koje migrirara prema Dubrovniku, ali svoj smještaj i boravak usmjerava prema Župi dubrovačkoj. U općini Dubrovačko primorje najviši je udjel aktivnog stanovništva (49,68%), kao posljedica ponovnog aktiviranja dijela uzdržavanog stanovništva u poljodjelstvu, jer im je to tada preostalo kao jedina gospodarska aktivnost u kojoj su morali pokušati osigurati izvore svoje egzistencije. Smanjenje broja djece posebno se odrazio na bitno smanjenje uzdržavanog stanovništva u općinama Janjina, Vele luka, Dubrovačko primorje, Smokvica, Trpanj i druge.

Između dva posljednja službena popisa stanovništva nastavio se **proces deagrarizacije** u Dubrovačko – neretvanskoj županiji. Tako je 2001. godine u njoj živjelo isključivo od poljodjelstva 4.773 osobe ili svega 3,88% od ukupnog broja stanovnika. To je bilo manje nego je bio državni prosjek (5,55%). Većina jedinica lokalne samouprave ima taj udjel manji od prosjeka za županiju i državu. Ipak među njima svojim učešćem oskaću one općine koje su velikim dijelom orijentirane prema razvijanju poljodjelstva, kako zbog postojanja plodnog zemljišta i tradicije, tako i jer nema razvijene druge aktivnosti (Slivno, Opuzen, Ston, Janjina i Dubrovačko primorje).

Ponovno postepeno raste **broj zaposlenih osoba (31. 3. 2006. godine bilo je 38.366, a tijekom ljeta se povećalo na više od 40.000 osoba)**. Najviše je zaposlenih u trgovini. Ponovno se nastavila smanjivati zaposlenost u poljodjelstvu. Zbog propadanja i zatvaranja nekih tvornica i pogona još se nije bitno povećao broj zaposlenih u industriji i drugim proizvodnim djelatnostima. Zbog neobnovljenih hotela i nezavršene njihove pretvorbe i privatizacije sporo raste broj zaposlenih u ugostiteljstvu i hoteljerstvu (turizmu). Raste zaposlenost u društvenim djelatnostima.

Positivan trend pokazuje smanjenje **broja nezaposlenih osoba** (2006. godine je bilo još 7.473 nezaposlene osobe, ali se njihov broj smanjuje tijekom turističke sezone).

Između dva posljednja popisa neznatno je porastao broj **domaćinstava/kućanstava** (samo za 116), tako da je 2001. godine u ovoj županiji bilo 39.125 domaćinstava/kućanstava. Njihova prosječna veličina prema broju članova bila je 3,14. Javlja se problem samačkih i staračkih domaćinstava.

Broj domaćinstava/kućanstava je porastao u 10 jedinica lokalne samouprave (to su bile imigracijske općine bez obzira na motive doseljavanja stanovništva i čitavih obitelji). U iseljeničkim Gradovima i općinama smanjio se ukupan broj domaćinstava/kućanstava, dok je zadržan njihov isti broj u općini Trpanj. Kako se smanjio broj stanovnika, a promjenile su se i njegove strukture, u većem broju jedinica lokalne samouprave u Dubrovačko – neretvanskoj županiji, logična je pojava smanjenja prosječnog broja članova domaćinstava/kućanstava u čak 18 Gradova i općina, jedna je zadržala isti prosjek, dok su samo tri imigracijske jedinice s pozitivnim prirodnim priraštajem (Metković, Ploče i Župa dubrovačka) zabilježile izvjesni porast prosječne veličine domaćinstava/kućanstava prema broju članova.

Svi analizirani pokazatelji, prema rezultatima posljednjeg službenog popisa stanovništva iz 2001. godine i iskazanog trenda u razdoblju 1991. – 2001. godine, nejednako se iskazuju po pojedinim jedinicama lokalne samouprave na području ove županije.

Može se zaključiti da na području Dubrovačko – neretvanske županije uglavnom imaju **pozitivan demografski razvitak** Grad Dubrovnik i osobito prigradska mu urbanizirana općina Župa dubrovačka, kao sastavni dio gradske aglomeracije Dubrovnika, te Gradovi Metković, Opuzen i Ploče u Donjoneretvanskom kraju. Djelomično pozitivan demografski razvitak imaju još općina Konavle, priobalni dio općine Orebić, te općine Lumbarda i Kula norinska.

Sve ostale općine i gradovi imaju **negativan demografski razvitak**, a među njima najteža je situacija u općinama Mljet i Dubrovačko primorje, a zatim u ostalim općinama na poluotoku Pelješcu (Ston, Janjina, Trpanj i unutarnji dio općine Orebić), na otoku Korčuli (Grad Korčula i općine Smokvica, Blato i Vela luka), u općini Lastovo, te u nekoliko općina u Donjoneretvanskom kraju (Pojezerje, Slivno i Zažablje).

Tek će sljedeći popis stanovništva uistinu pokazati kakve su tendencije demografskih obilježja Dubrovačko – neretvanske županije.

U Dubrovačko – neretvanskoj županiji širi se **proces urbanizacije**. Unutar longitudinalne (uzdužne) priobalske **urbanizirane okosnice razvitka** razvija se **gradska regija Dubrovnika** i to od današnje Banići-Slano-Dubrovnik-Cavtat-Močići-Čilipi prema budućoj Ston – Dubrovnik – Gruda, te u dolini Neretve **urbanizirana okosnica razvitka** na pravcu **gradskih središta Metković – Opuzen – Ploče**. Na krajnjim dijelovima otoka Korčule razvijaju se **gradsko središte Korčula i konurbacija Blato – Vela luka**. To su istovremeno glavna radna i središnja naselja na području ove županije s odgovarajućim **gravitacijskim i utjecajnim područjem**.

2.1.2. CILJEVI DEMOGRAFSKOG RAZVITKA DUBROVAČKO – NERETVANSKE ŽUPANIJE

Sa svrhom ublažavanja demografskih poremećaja i popravljavanja demografskih prilika u Dubrovačko - neretvanskoj županiji, potrebno je utvrditi ciljeve demografskog razvitka, kako bi se demografska sastavnica kvalitetno integrirala u kontekst politike cjelokupnog održivog prostornog i društveno-gospodarskog razvitka u ovoj županiji.

Opći ciljevi demografskog razvitka ove županije su:

- ublažavati i ispravljati negativne demografske tendencije, što pretpostavlja osigurati optimalno opće kretanje stanovništva, uključujući povoljnije prirodno kretanje i prihvatljive migracijske tokove,
- osigurati ravnomjerniji razmještaj stanovništva i gustoću naseljenosti unutar županije,
- stalno poboljšavati strukturna i ostala obilježja stanovništva u jedinicama lokalne samouprave,
- zaustaviti ili bar smanjiti interes, osobito kod mlađeg i zrelog stanovništva, za odlaskom na rad i trajno iseljenje u inozemstvo i u druga područja Hrvatske, te poticati povratak iseljenog lokalnog i drugog hrvatskog stanovništva iz drugih zemalja i drugih područja u domovini u ovaj kraj,
- pokušati revitalizirati demografski najugroženije i strateški značajne dijelove Dubrovačko - neretvanske županije (granična područja, dijelovi zaleđa, otoci i poluotok Pelješac), te demografski obnavljati ruralna naselja u svim dijelovima županije, gdje za to postoje objektivne potrebe i mogućnosti, podrazumijevajući pod tim osigurati zaposlenje za rad sposobnom stanovništvu, skrb prema starom i nemoćnom stanovništvu te nastojati stvarno poboljšati standard i kvalitetu življenja stanovništva,
- osigurati uvjete za pozitivne učinke širenja procesa urbanizacije u svim dijelovima županije, te poticati umjereni rast Dubrovnika i drugih gradova, a brži rast stanovništva u drugim gradićima, općinskim, lokalnim i radnim središtima podržavajući tako policentrični razvitak u ovoj županiji,
- planom dugoročnog prostornog razvitka ovog područja treba osigurati uvjete da se racionalno i funkcionalno gospodari prostorom, te se moraju optimalno aktivirati komparativne vrijednosti i prednosti ovog prostora za ubrzani održivi razvitak njegovog gospodarstva kako bi se uspostavila ekološka i razvojna ravnoteža u tom prostoru.

2.1.3. DEMOGRAFSKI POKAZATELJI ODRŽIVOG DRUŠTVENOG, GOSPODARSKOG I PROSTORNOG RAZVITKA JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE

Demografski pokazatelji održivog društvenog, gospodarskog i prostornog razvitka skupno pokazuju mogućnost pozitivnog demografskog razvitka u nekoj jedinici lokalne samouprave, što neizbježno mora pratiti njezin društveni, gospodarski i prostorni održivi razvitak, odnosno pozitivan demografski razvitak je sastavni dio cjelokupnog održivog razvitka nekog područja.

Da bi se ostvario **pozitivan demografski razvitak** u okviru cjelokupnog održivog razvitka nekog područja potrebno je da ta područja ostvare sljedeće **demografske pokazatelje**:

Vitalni i dinamični demografski pokazatelji:

- Prirodni prirast stanovništva (viši natalitet od mortaliteta, više živorođenih od umrlih).
- Pozitivan migracijski saldo (više useljenih novih nego iseljenih domicilnih stanovnika).
- Porast broja stanovnika.
- Porast broja domaćinstava/kućanstava.

Strukturni demografski pokazatelji:

- Doseljenog stanovništva iz drugih naselja u mjesto stalnog stanovanja više od 50%, a ne manje od 45% od ukupnog broja stanovnika.
- Indeks starenja obvezno manji od 100,00, a poželjno i manji od 60,00 (više mladog stanovništva 0 – 19 godina nego starog stanovništva 60 i više godina).
- Udio zrelog stanovništva 20 – 59 godina viši od 50% od ukupnog broja stanovnika.
- Udio fertilnog ženskog stanovništva (15 – 49 godina) veći od 45%, a ne manji od 40% od ukupnog broja ženskog stanovništva.
- Udio radnog kontingenta stanovništva (žene 15-59 g. i muški 15-64 g.) veći od 60%, a ne manji od 55% od ukupnog broja stanovnika.
- Više od 80% homogene narodnosne strukture stanovništva, a ne manje od 70% od ukupnog broja stanovnika.
- Među stanovništvom starim 15 i više godina više od 50% sa završenom srednjom školom, a ne manje od 40%.
- Među stanovništvom starim 15 i više godina više od 10% sa stečenim višim ili visokim obrazovanjem, a ne manje od 5% u općinama, a više od 15%, a ne manje od 10% u gradovima.
- Udio aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika viši od 45%, a ne manje od 40%.
- Udio uzdržavanog stanovništva u ukupnom broju stanovnika viši od 35%, a ne manje od 30%.
- Udio osoba s osobnim prihodima u ukupnom broju stanovnika manji od 25%, a ne viši od 30%.
- U poljodjelskim područjima manje od 20% poljodjelskih stanovnika od ukupnog broja stanovnika, a u deagrariziranim područjima manje od 5% poljodjelskih stanovnika od ukupnog broja stanovnika (radi se o stanovnicima koji žive isključivo od poljodjelstva)..
- Prosječni broj članova domaćinstava/kućanstava trebao bi biti veći od 3,00.

Detalnija analiza za svaku jedinicu lokalne samouprave treba pokazati njihovo pravo sadašnje demografsko stanje, koji su najizraženiji nedostaci i negativni procesi te kako prevladati i poboljšati demografske prilike u dugoročnom razdoblju.

2.2. TURISTIČKI POTENCIJAL - TURIZAM I PROSTOR

2.2.1. PRISTUP (UVOD)

DNŽ je turistički vrlo privlačna županija, a po Dubrovniku, u svijetu najpoznatija hrvatska turistička destinacija. Međutim, po svojoj atrakcijskoj osnovici ona je vrlo heterogena kako fizionomski tako i po različitosti turističkih motiva i vrsta turizma s kojima ona korespondira. Neujednačena je po svojoj turističkoj razvijenosti, a velike su razlike u značajkama njenih turističkih proizvoda koji se nude na europskom pa i svjetskom tržištu. Također, velike su lokalne razlike u iskorištenosti turističkih razvojnih potencijala pojedinih dijelova Županije.

Za ujednačavanje ovih razlika, u planskom smislu, na raspolaganju stoje dvije razine, županijska te gradska odnosno općinska. Ovom prigodom će se koristiti županijska razina, što znači da će se analizirati samo sastavnice koje su od županijske važnosti (međunarodne, nacionalne i regionalne). To će se poglavito odnositi na ključne potencijalne i realne turističke atrakcije te na ključne vrste turizma koje se mogu razviti na ovim turističkim atrakcijama, a koji zajedno određuju okvir za optimalni, uravnoteženi i održivi razvoj turizma u DNŽ putem *turističke polarizacije Županije i utvrđivanja uvjetnih turističkih klastera u Županiji*.

Detaljni, operativni parametri utvrditi će se kasnije na drugoj razini, pojedinačno za svaki *uvjetni klaster* (turističku prostorno-funkcionalnu cjelinu) detaljnim analiziranjem cjelokupne resursne svakog uvjetnog klastera te zasebnim kreiranjem njegove autonomne *konceptije turističke prostorne organizacije* u skladu s županijskim konceptom.

Odmah, u nastavku će se sažeto izložiti cjelokupno obrazloženje pristupa i sadržaja koncepta održivog razvoja turizma DNŽ, dok će se u sljedećim poglavljima detaljno argumentirati izneseni stavovi. Tekstualni dio upotpunjava pet grafičkih prikaza.

Turistička polarizacija županije

Današnja turistička ponuda i učinci turizma pokazuju određenu prostornu turističku polarizaciju DNŽ. Dubrovnik, s Cavtatom i Župom Dubrovačkom, čak ako se mjeri samo po broju noćenja turista, predstavlja neupitni županijski turistički pol razvoja I. kategorije, kako po broju noćenja tako i po turističkim centralnim funkcijama i integrativnim turističkim svojstvima. Znatno manji, ali drugi po važnosti u Županiji je turistički pol razvoja II. kategorije koji čini tandem Korčula-Orebić, s Trpnjem i Lumbardom. Turističkih polova razvoja III. kategorije ima više, to su: Mljet, Vela Luka, Blato, Slivno, Ston i Dubrovačko Primorje (Slano). Na kraju, kao turistički polovi razvoja IV. kategorije, javljaju se Lastovo, Smokvica, Janjina, Opuzen i Ploče.

Stvarno rasprostiranje navedenih turističkih sadržaja ponekad se razlikuje od granica općinske administrativne podjele, međutim, to ne umanjuje vjerodostojnost iznesene „armature“ shematskog prikaza postojeće turističke prostorne polarizacije DNŽ. Ovakva shema prikazuje sliku spontano nastale turističke polarizacije, koja je u bitnim dijelovima bila objektivno neizbježna a koju će u budućnosti biti moći i potrebno optimalno nadograditi. Procjenjuje se da bi se polu II. kategorije trebali približi Ston, tandem Blato – Vela Luka te definirati takav pol u Delti Neretve, a polu III. kategorije trebalo bi se približiti Lastovo, dok bi polu između III. i IV. kategorije valjalo pridružiti prostor Vitaljina-Prevlaka, kao južnu turističku fasadu, južni morski (nautički) prilaz Konavlima i Županiji.

Glavne vrste turizma u županiji

Na području Županije su se, osim *ljetnog odmorišnog (kupališnog) turizma*, tzv. *masovnog turizma*, poglavito temeljenog na privlačnosti *sunca i mora*, razvile i neke druge vrste turizma: *veliki kulturni turizam*, temeljen na privlačnosti vrlo vrijedne kulturno-povijesne baštine, poglavito one s popisa UNESCO-a, *nautički turizam*, blizak ljetnom odmorišnom turizmu koji se oslanja na atraktivnost mora i morske obale, *kongresni turizam*, koji u posezoni i predsezoni koristi privlačno okruženje i smještajne objekte s raspoloživim kongresnim dvoranama, *kruzing turizam*, koji se je razvio u novije vrijeme, a temelji se na mediteranskom geoprometnom položaju Dubrovnika, njegovoj kulturno-povijesnoj baštini i odgovarajućim lučkim kapacitetima, te *tranzitni turizam*, poglavito oslonjen na postojeću prometnu infrastrukturu (zračna luka, putnička luka i sustav magistralnih cesta).

S obzirom na značajke potencijalnih a neiskorištenih turističkih atrakcija DNŽ, mogle bi se razviti i neke nove vrste turizma: *primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam* kao komplementarni korisnik smještajnih kapaciteta ljetnog odmorišnog turizma izvan kupališne sezone, *ruralni turizam*, temeljen na ruralnim atraktivnim značajkama zaleđa morske obale te unutrašnjosti otoka i poluotoka, bogato strukturiran od mnogih oblika turizma (turizam na seljačkom gospodarstvu, seoski turizam, turizam zaštićenih dijelova prirode, eko-turizam, kulturni turizam, vjerski turizam, zdravstveni turizam, planinarstvo, avanturistički turizam i sl.), *zdravstveni turizam*, temeljen na umjerenoj ili jakoj insolaciji i drugim značajkama mediteranske klime, moru i morskom aerosolu, eteričnom bilju, šumama i privlačnom krajobrazu, te određeni oblici *ekskluzivnog turizma*, primjerice, ekskluzivni golf turizam (18 ili 27 rupa), ekskluzivni konjički turizam (hipodrom i kladionica), mondeni turizam i sl..

Preliminarna uvjetna klasterizacija

Put do održivog razvoja turizma DNŽ ne može se tražiti u stereotipima plošnog, jednostranog pristupa, temeljenog samo na zasadama masovnog kupališnog turizma (ljetni odmorišni turizam), koji se procjenjuje isključivo kroz *broj dolazaka i broj noćenja turista* u kupališnoj sezoni. Da je takav pristup neprihvatljiv, zorno pokazuju neki etablirani turistički proizvodi u Županiji, osobito *veliki kulturni turizam Grada Dubrovnika*, koji gotovo cijelo stoljeće natkriljuje njegovu kupališnu komponentu, da se i ne govori o kruzing turizmu, njegovom najnovijem derivatu, čiji sudionici uopće ne ostvaruju noćenja.

Područje **Cavtata**, i područje što ga čine **Korčula i Orebić** zajedno, osim tipično kupališne ponude sadrže i naglašenu ponudu velikog kulturnog turizma i afirmiraju se kao središta susreta različitih oblika turizma u relativno jednoličnom okruženju kupališnog turizma. U tom kontekstu se nameće pitanje kako to da istu razvojnu sudbinu nije doživio prostor **Stona** (najveće zidine u Europi, druge na svijetu, povijesna jezgra Velog i Malog Stona, antička solana te Malostonski zaljev s prepoznatljivom gastronomskom osnovom i ponudom).

Pojedini turistički prepoznatljivi dijelovi Županije, kao što su **Delta Neretve i Konavle**, u svom pretežitom dijelu ne raspolažu sa značajnim kupališnim (plažnim) potencijalima koji bi bili razmjerni njihovoj ukupnoj površini i atraktivnosti, međutim, upravo taj preostali prostor predstavlja osnovicu za razvoj drugih vrsta i oblika turizma te za oblikovanje njihove prepoznatljivosti. Nasuprot tome, područje **Župe Dubrovačke** te **zapadni izvangradski prostor Grada Dubrovnika** imaju karakteristične značajke masovnog kupališnog turizma sa znakovima mjestimične saturacije.

Poluotok Pelješac i otok Korčula najbliži su stereotipi hrvatske ponude masovnog kupališnog turizma, dovoljno raskošni po svojim prirodnim datostima, a bez izričitih i prevelikih zaštitarskih ograničenja, za razliku od **otoka Mljeta**, čiji je dio proglašen nacionalnim parkom, **Lastovskog arhipelaga**, koji je cijeli proglašen parkom prirode i **Elafitskih otoka**, osobito vrijednog prirodnog krajobraza i kandidata za park prirode. Negdje postrance je ostalo područje **Dubrovačkog primorja**, koje ima turistički slabo razvijen obalni prostor, a potpuno zapušteno zaleđe, tipično ruralno područje s očuvanim tradicijskim morfološkim značajkama.

Dane naznake za turističko-funkcionalnu mikro-regionalizaciju područja Županije sadrže njihovu tipologiju glede pretežite vrste turizma koje bi se optimalno u njima razvijale, osobito u odnosu na primorski ljetni odmorišni turizam. Međutim, ova podjela ne zagovara niti jednu vrstu turističke monostrukture. U svakoj od ovih mikroregija (osnovnih turističkih destinacija) uvijek će se javljati više vrsta i oblika turizma, ovisno o pripadajućoj atrakcijskoj osnovi. Stoga se u ovom slučaju može govoriti samo o *uvjetnoj klasterizaciji* budući da se ona ne temelji na homogenim već na polariziranim mikro-regijama, čiji se destinacijski turistički proizvodi razlikuju po suptilnoj turističkoj prepoznatljivosti a ne po isključivosti istovrsnih turističkih proizvoda. Tu se nalazi ključ za mikro-regionalizaciju područja Županije na načelima polarizirane a ne homogene regije kakvu zagovara standardna klasterizacija.

Stoga svaki takav *uvjetni klaster*, nije moguće pojednostavljeno prikazati kroz monostrukturni pojedinačni turistički proizvod, već samo kroz *specifični destinacijski turistički proizvod*, izbalansirano sastavljen od parcijalnih turističkih proizvoda s obzirom na raspoložive atrakcijske značajke. Za provedbu ovakvog pristupa, s jedne strane, na županjskoj razini je potrebno osigurati minimalne direktivne (programske) podatke za svaki uvjetni klaster, a s druge strane dati naputke (metodološke) za detaljno turističko planiranje takve polarizirane mikro-regije.

Izvan i iznad ovakve podjele, valja podsjetiti na *gravitacijsku silu Dubrovnika* koja prelazi administrativne granice, a koja će djelovati zaključno s Konavlima, na istoku, i Dubrovačkim

primorjem, na zapadu. U **gravitacijskom prostoru Dubrovnika** afirmirati će se sadržaji vezani uz izravni utjecaj Dubrovnika, što se poglavito odnosi na odabrane oblike ekskluzivnog turizma.

Trendovi

Za promišljanje dugoročnog razvoja turizma DNŽ, od osobite je važnosti njen geoprometni položaj u odnosu na europska emitivna tržišta. Aktualnu bitnu novost predstavlja produžetak kraka europskog sustava autocesta do Ploča i njegovo daljnje produženje do Dubrovnika, ali i dalje, do Crne Gore, Albanije i Grčke, čime se stvaraju novi uvjeti za individualni posjet turista automobilom ovoj Županiji. Nadalje, sadašnja slaba pomorska povezanost hrvatske i talijanske obale te beznačajna nautička aktivnost na Jadranskom moru u odnosu na Tirensko i Ligursko more, mogu se relativno brzo izmijeniti u korist novih mogućnosti razvoja turizma na ovim prostorima. Za vremenski najdalje projekcije razvoja turizma treba uzeti u obzir i mogućnost izgradnje dužobalne željezničke pruge od Trsta, preko Dubrovnika do gradova uz Jonsko more.

Trendovi, koji se u razvoju turizma javljaju od 80-ih godina prošlog stoljeća, imaju duboke prostorno-okolišne implikacije. U preko trideset identificiranih razlika između «masovnog» i «novog» turizma. U tom smislu se i u turističkom prostoru očekuje odgovor na neke od navedenih zahtjeva novih turista, kao primjerice: *sveukupno turističko planiranje (integralno planiranje), prepoznavanje važnosti kompleksa faktora koji mogu utjecati na promjene razvoja (politički, socijalni, ekonomski, kulturni, obrazovni i okolišni), optimalizacija ekonomskih rezultata plus nematerijalne dobiti, emancipirani turisti, zaštita okoliša, integracija s lokalnom populacijom, pravodobno uzimanje u obzir nosivog kapaciteta turističke destinacije, kreiranje prirodnih rezervata, konzervacijske aktivnosti i spašavanje poljoprivrede, individualni turizam podređen potrebama svakog pojedinog turista (različiti segmenti), individualne spontane odluke, prethodno zanimanje za zemlju koja se posjećuje, upoznavanje jezika, običaja i kulture, uz jedan glavni i nekoliko kraćih tematskih putovanja (sport, kultura, rekreacija, zabavni parkovi), avantura, zabava, hobi, zdravlje, uživanje, porast kvalitete života, zbog promjene vrste putovanja i profila turista sezona se produžuje, koriste se odgovarajuća prijevozna sredstva koja mogu biti i spora, aktivan i naporan odmor, težnja prema upoznavanju i stjecanju prijatelja među lokalnim stanovništvom i veća pozornost zaštiti okoliša, prednost se daje obiteljskim pansionima i iznimno kvalitetnim hotelima visoke razine usluga.*

Turistička atrakcijska osnova po uvjetnim klasterima

Za svaki klaster je izvučen i analiziran onaj dio njegove atrakcijske osnove koji može najbolje odrediti njegovu turističku fizionomiju. Načelno su razmatrane sve vrste turističkih atrakcija (1. geološke značajke prostora, 2. klima, 3. voda, 4. biljni svijet, 5. životinjski svijet, 6. zaštićena prirodna baština, 7. zaštićena kulturno-povijesna baština, 8. kultura života i rada, 9. znamenite osobe i povijesni događaji, 10. manifestacije, 11. kulturne i vjerske ustanove, 12. prirodna lječilišta, 13. sportsko-rekreacijske građevine i tereni, 14. turističke staze, putovi i ceste, 15. atrakcije zbog atrakcija, 16. turističke paraatrakcije.).

Izdvojene su potencijalne i realne turističke atrakcije međunarodne, nacionalne i regionalne važnosti. Označen je stupanj njihove iskorištenosti u glavnoj sezoni i izvan nje. Za procjenjivanje atraktivnosti uvjetnog klastera u Županiji, od osobite važnosti su bili klima, zaštićena prirodna i kulturno-povijesna baština, a prije svega voda, konkretno more (zbog kupanja, sportova na vodi, inhalacije aerosola, plovidbe, sidrenja i vezivanja plovila) te u obalnom dijelu, geološke značajke prostora (prirodne plaže).

Procjena redoslijeda zastupljenosti pojedinih vrsta turizma u određenom uvjetnom klasteru

Iz grafičkog prikaza ukriženih odabranih vrsta turizma i uvjetnih klastera (slika 5.) može se vidjeti struktura bogatstva turističke ponude koju može kreirati DNŽ.

Dubrovnik (1) ima najbogatiju paletu vrsta turizma, a na prvom mu je veliki kulturni turizam, a na drugom mjestu ljetni odmorišni turizam, a na trećem mjestu kruzing turizam i na četvrtom mjestu kongresni turizam. Cavtat (2) na prvom mjestu ima ljetni odmorišni turizam, ali odmah na drugom mjestu ima uvjete za razvoj jesensko-proljetnog odmorišnog turizma, a na trećem mjestu za razvoj zdravstvenog turizma. Korčula-Orebić (3) također na prvom mjestu imaju ljetni odmorišni turizam, ali na drugom mjestu imaju nautički turizam, dok je na trećem mjestu mogući jesensko-proljetni odmorišni turizam. Ston (4) ima na prvom mjestu ljetni odmorišni turizam, a na drugom mjestu veliki kulturni

turizam, a na trećem mjestu *jesensko-proljetni turizam*. *Župa Dubrovačka* (5) također ima na prvom mjestu *ljetni odmorišni turizam*, na drugom mjestu *jesensko-proljetni odmorišni turizam*, a na trećem mjestu *zdravstveni turizam*. *Dubrovnik – zapad* (6) ima istu hijerarhiju kao i prethodni uvjetni klaster. *Konavle* (7) odskaku i na prvom mjestu imaju *ruralni turizam*, na drugom mjestu *ljetni kupališni turizam*, a na trećem mjestu *jesensko-proljetni turizam*. *Delta Neretve* (8) započinje slično kao i prethodni klaster, *ruralni turizam*, pa *ljetni odmorišni turizam*, ali na treće mjesto dolazi *nautički turizam*. *Otok Korčula* (9) na prvom mjestu ima *ljetni odmorišni turizam*, a na drugom mjestu *ruralni turizam*, a na trećem mjestu *nautički turizam*. *Pelješac* (10) ima iste značajke kao i prethodni uvjetni klaster, ali isto tako i *Dubrovačko Primorje* (11), *Mljet* (12) i *Lastovo* (13). *Elafiti* (14) na prvom mjestu imaju *ljetni odmorišni turizam*, na drugom mjestu *nautički turizam* i na trećem mjestu *ruralni turizam*.

Gledajući na vrste turizma, bez premca je *ljetni odmorišni turizam*, koji samo u tri uvjetna klastera (*Dubrovnik*, *Konavle* i *Delta Neretve*) nije na prvom mjestu, ali je i u njima na drugom mjestu. *Veliki kulturni turizam* je samo jednom na prvom mjestu (*Dubrovnik*), a u trgovima se javlja samo još u pet uvjetnih klastera. *Ruralni turizam* zauzima prvo mjesto u dva uvjetna klastera (*Konavle* i *Delta Neretve*), a u pet drugo mjesto a ukupno je zastupljen u 11 klastera. *Nautički turizam* je također zastupljen u 11 uvjetnih klastera od čega s 2 druga mjesta i s 6 trećih mjesta. *Kruzing i kongresni turizam* su ograničeni na mali broj uvjetnih klastera, 3 odnosno 2. *Jesensko-proljetni turizam* je uz *ljetni odmorišni turizam* je jedini zastupljen i svim uvjetnim klasterima. U svega jednom manje je zastupljen i *zdravstveni turizam*. *Tranzitni turizam* se javlja u trgovima u četiri uvjetna klastera (*Dubrovnik*, *Cavtat*, *Korčula-Orebić* i *Delta Neretve*). *Elitni turizam* iako s relativno niskim pozicijama je zastupljen u šest uvjetnih klastera (*Dubrovnik*, *Cavtat*, *Župa Dubrovačka*, *Dubrovnik – zapad*, *Konavle* i *Dubrovačko Primorje*), sve u obalnoj *Utjecajnoj zoni Grada Dubrovnika*.

Turistička sinteza

Turistička sinteza se iskazuje kao mozaik od tri vrste pokazatelja: (1) kao optimalni odnos turističkih uvjetnih klastera i pojedinih vrsta turizma koje su se već ranije afirmirale i onih koje tek treba razviti na području *Županije*, (2) kao posebna načela za razvoj turizma na području *Županije* i (3) kao niz naglasaka bitnih za razvoj turizma u određenom uvjetnom turističkom klasteru.

2.2.2. TURISTIČKA POLARIZACIJA ŽUPANIJE

U nastavku se utvrđuju žarišta dosadašnjeg turističkog razvoja Županije, svrstana u četiri kategorije prema broju ostvarenih noćenja turista. Međutim, ovakva polarizacija je nefunkcionalna a nije ni u skladu s turističkim potencijalima Županije pa ju treba racionalno mijenjati.

a. Postojeća polarizacija

- a. I. KATEGORIJA
 - i. Skupina: Dubrovnik, Cavtat, Župa Dubrovačka
- b. II. KATEGORIJA
 - i. Skupina: Korčula, Orebić, Trpanj, Lumbarda
- c. III. KATEGORIJA
 - i. Dubrovačko primorje
 - ii. Ston
 - iii. Mljet
 - iv. Slivno
 - v. Vela Luka
 - vi. Blato
- d. IV. KATEGORIJA
 - i. Lastovo
 - ii. Smokvica
 - iii. Janjina
 - iv. Opuzen
 - v. Ploče

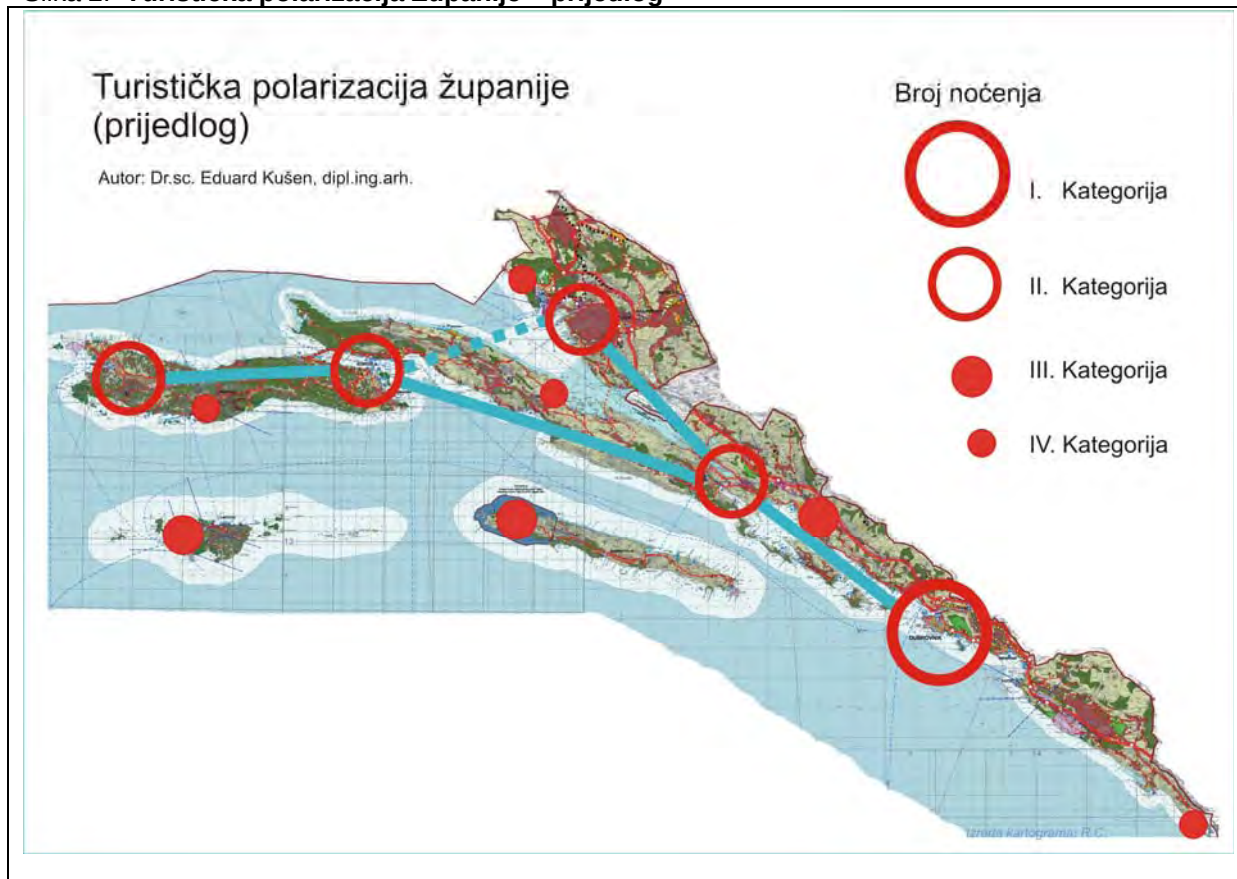
b. Prijedlog nove polarizacije

- a. I. KATEGORIJA
 - i. Skupina: Dubrovnik, Cavtat, Župa Dubrovačka
- b. II. KATEGORIJA
 - i. Skupina: Korčula, Orebić, Trpanj, Lumbarda
 - ii. Ston
 - iii. Blato – Vela Luka
 - iv. Slivno – Opuzen (Delta Neretve)
- c. III. KATEGORIJA
 - i. Dubrovačko primorje
 - ii. Mljet
 - iii. Lastovo
- d. IV. KATEGORIJA
 - i. Smokvica
 - ii. Janjina
 - iii. Ploče
 - iv. Vitaljina - Prevlaka

Slika 1. Turistička polarizacija Županije – postojeće stanje

Slika 2. Turistička polarizacija Županije – prijedlog

2.2.3. GLAVNE VRSTE TURIZMA

Izbor glavnih vrsta turizma u Županiji je neophodan za njenu podjelu na prostorno funkcionalne turističke jedinice – uvjetne klastere. Za izbor glavnih vrsta turizma koje bi se trebale razvijati u DNŽ odabrani su slijedeći pokazatelji:

- Razvijenost određene vrste turizma
- Glavne vrste turističkih atrakcija na kojima ona počiva
- Stacionarno/vizitacijske značajke te vrste turizma
- Njena sezonalnost
- Njena raspoređenost po Županiji
- Posebne značajke

Na osnovi dostupnih ključnih pokazatelja za Županiju utvrđene su najznačajnije postojeće vrste turizma i one koje je potrebno u budućnosti razvijati.

o Postojeće vrste

- LJETNI ODMORIŠNI TURIZAM
- NAUČKI TURIZAM (BLIZAK LJETNOM ODMORIŠNOM TURIZMU)
- VELIKI KULTURNI TURIZAM
- KRUIZING TURIZAM (BLIZAK VELIKOM KULTURNOM TURIZMU)
- KONGRESNI TURIZAM
- TRANZITNI TURIZAM

o Potencijalne vrste

- PRIMORSKI JESENSKO-PROLJETNI ODMORIŠNI TURIZAM (KOMPLEMENTARAN LJETNOM ODMORIŠNOM TURIZMU)
- RURALNI TURIZAM
- ZDRAVSTVENI TURIZAM
- ODABRANI OBLICI ELITNOG TURIZMA

A. Postojeće vrste turizma

- **(A1) LJETNI ODMORIŠNI (KUPALIŠNI) TURIZAM**
 - o najrazvijenija vrsta turizma
 - o plaže, more, mediteranska klima, šume, mediteranska kuhinja (jelo+vino)
 - o stacionarni
 - o sezona 01. VI. do 15. IX.
 - o relativno ravnomjerno raspoređen po cijeloj Županiji s obzirom na prirodne (kupališne) uvjete.
 - o najslabije razvijen u strukturi turizma na području grada Dubrovnika
- **(A2) NAUČKI TURIZAM (BLIZAK LJETNOM ODMORIŠNOM TURIZMU)**
 - o slabo razvijen na ostale primorske županije
 - o more
 - otvoreno more, morska obala (osobito kanali, otoci i hridi), morsko dno, podmorski živi svijet.
 - Nautička infrastruktura (marine, luke nautičkog turizma)
 - o Pretežito stacionarni
 - o Sezona 01. IV. do 30. X.
 - o Dubrovnik, Korčula, Lumbarda
- **(A3) VELIKI KULTURNI TURIZAM**
 - o Izolirano vrlo razvijena vrsta turizma (Grad Dubrovnik)
 - o Stari grad Dubrovnik (povijesna gradska jezgra – Stari grad, kulturne institucije, kulturne manifestacije – Dubrovačke ljetne igre), Korčula (povijesna gradska jezgra, kulturne manifestacije): Cavtat; u tragovima Sv. Vid (Narona), Mali Ston (zidine, antička solana), otok Šipan (ljetnikovci), Lastovo (povijesna jezgra)
 - o Vizitacijsko-stacionarni
 - o Sezona od 01. IV. do 30. 10.
 - o Dubrovnik, Korčula, Cavtat.
- **(A4) KRUIZING TURIZAM (BLIZAK VELIKOM KULTURNOM TURIZMU)**
 - o U gradu Dubrovniku razvijen na razini Mediterana

- o Dubrovačka kulturna baština svjetskog glasa te putnička luka (luke) za prihvat kruzera (ekspoziture Korčula i Cavtat)
- o Vizitacijski
- o Sezona cijele godine, a glavna od 01. IV. do 30. X.
- o Dubrovnik, Korčula, Cavtat
- **(A5) KONGRESNI TURIZAM**
 - o Kongresni turizam na trećem mjestu u Hrvatskoj (iza Zagreba i Opatije)
 - o Dubrovački hoteli i kongresne dvorane
 - o Stacionarni
 - o Sezona 15. IX. do 30. XI. i 01. II. do 15. VI.
 - o Dubrovnik, Cavtat
- **(A6) TRANZITNI TURIZAM**
 - o Slabo razvijen
 - o Putničke luke: Dubrovnik, Korčula i Cavtat, (potencijalno Ploče i Vela Luka); Zračna luka Čilipi, glavni jadranski dužobalni cestovni pravac (u planu Jadransko-Jonska autocesta)
 - o vizitacijski
 - o Naglašeno vezano uz ljetnu odmorišnu sezonu
 - o Dubrovnik s okruženjem, Korčula

B. Potencijalne vrste turizma

- **(B1) PRIMORSKI JESENSKO-PROLJETNI ODMORIŠNI TURIZAM (KOMPLEMENTARAN LJETNOM ODMORIŠNOM TURIZMU)**
 - o Gotovo nerazvijena vrsta turizma
 - o More, morski aerosol, mediteranska klima (tada blaga), eterično bilje, šume, smještajni kapaciteti
 - o stacionarni
 - o Sezona 15. IX. do 30. XI. i 25. 12. do 01. VI.
 - o U tragovima na području Grada Dubrovnika i Cavtata
- **(B2) RURALNI TURIZAM**
 - o Nerazvijen
 - o Atraktivan ruralni prostor
 - o Pretežito stacionarni
 - o Cijelu godinu
 - o Područje Županije izvan gradova i centara masovnog turizma
 - o Oblici ruralnog turizma:
 - Turizam na seljačkom gospodarstvu
 - Seoski turizam
 - Turizam zaštićenih dijelova prirode
 - Eko-turizam
 - Kulturni turizam
 - Vjerski turizam
 - Zdravstveni turizam
 - Planinarstvo
 - Avanturistički turizam
- **(B3) ZDRAVSTVENI TURIZAM (BLIZAK PRIMORSKOM JESENSKO-PROLJETNOM ODMORIŠNOM TURIZMU)**
 - o Nerazvijen
 - o Morski aerosol, mediteranska klima, eterična ulja, aromatično bilje, postojeći smještajni objekti
 - o Stacionarni
 - o Cijelu godinu
 - o Turistički razvijeni dio Županije.
- **(B4) ODREĐENE VRSTE ELITNOG TURIZMA**
 - o ELITNI GOLF TURIZAM (TERENI S 18 ILI 27 RUPA)
 - Nerazvijen
 - Mediteranska klima – Dubrovnik (svjetsko mondeno središte)

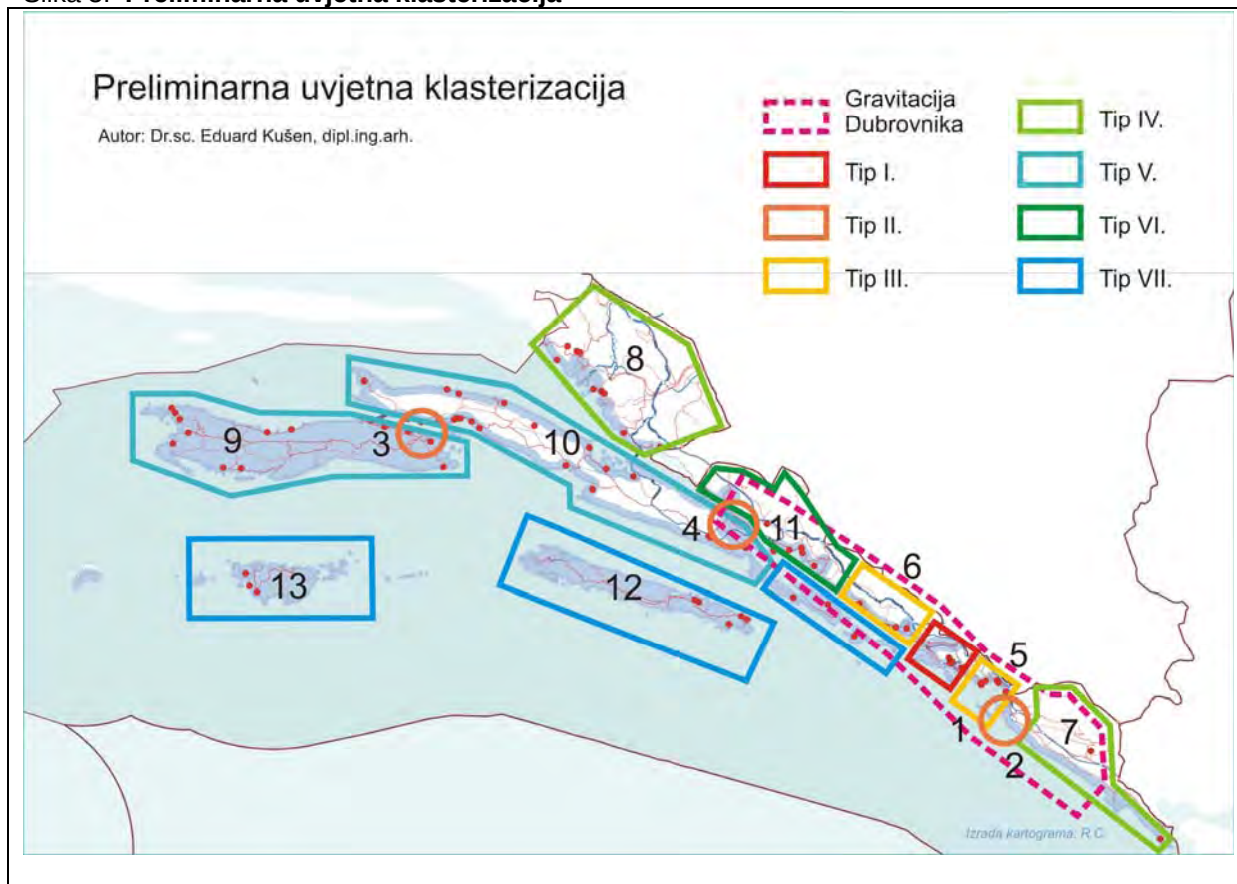
- Pretežito stacionarni
- Cijelu godinu
- Gravitacija Dubrovnika
- o ELITNI KONJIČKI TURIZAM (HIPODROM I KLADIONICA)
 - Nerazvijen
 - Mediteranska klima – Dubrovnik (svjetsko mondeno središte)
 - Pretežito stacionarni
 - Cijelu godinu
 - Gravitacija Dubrovnika
- o MONDENI TURIZAM (ELITNI NAUTIČKI TURIZAM, KOCKANJE I SLIČNO)
 - Slabo razvijen
 - Uvjeti za skupljanje svjetske elite
 - Stacionarno-vizitacijski
 - Cijele godine
 - Gravitacija Dubrovnika

2.2.4. PRELIMINARNA UVJETNA KLASERIZACIJA

Turistička prepoznatljivost izražena u destinacijskom proizvodu sastavljenom od specifičnih parcijalnih tursitičkih proizvoda te pretežitost pojedinih vrsta turizma, ali nikako njihova monostruktura, osobito ne klasičnog «masovnog turizma», određuju podjelu područja Županije na uvjetne turističke klastere. Njih 14 razvrstano je u 7 karakterističnih tipova.

- a. **Tip I. PROSTOR SVJETSKE KULTURNE BAŠTINE**
 - a. Dubrovnik (1)
- b. **Tip II. PROSTOR MARITIMNOG TURIZMA S NAZNAKAMA SVJETSKE ILI NACIONALNE KULTURNE BAŠTINE**
 - a. Cavtat (2)
 - b. Korčula-Orebić (3)
 - c. Ston (4)
- c. **Tip III. PROSTOR LJETNOG ODMORIŠNOG TURIZMA INTENZIVNO KORIŠTEN, OSOBITO ZBOG BLIZINE GRADA DUBROVNIKA**
 - a. Župa Dubrovačka (5)
 - b. Dubrovnik-zapad (6)
- d. **Tip IV. ATRAKTIVNI RURALNI PROSTOR S MALI UDJELOM MORSKE OBALE PODOBNE ZA LJETNI ODMORIŠNI TURIZAM**
 - a. Konavle (7)
 - b. Delta Neretve (8)
- e. **Tip V. TIPIČAN PROSTOR LJETNOG KUPALIŠNOG TURIZMA, VELIKIH MARITIMNOH POGOTNOSTI I RELATIVNO MALIH OKOLIŠNIH OGRANIČENJA**
 - a. Otok Korčula (9)
 - b. Pelješac (10)
- f. **Tip VI. TURISTIČKI SLABO RAZVIJEN PROSTOR S VELIKIM MARITIMNIM POTENCIJALOM I OČUVANIM RURALNIM PROSTOROM U ZALEĐU**
 - a. Dubrovačko Primorje (11)
- g. **Tip VII. ATRAKTIVNI MARITIMNI PROSTOR S VELIKIM OKOLIŠNIM OGRANIČENJIMA (ZAŠTIĆENI DIJELOVI PRIRODE)**
 - a. Mljet (12)
 - b. Lastovo (13)
 - c. Elafiti (14)

Slika 3. Preliminarna uvjetna klasterizacija

2.2.5. TRENDОВИ

U prethodnoj turističkoj polarizaciji, utvrđivanju glavnih vrsta turizma i uvjetnoj klasterizaciji Županje već su anticipirani trendovi u razvoju turizma, koji će se u nastavku detaljnije razraditi.

Trendovi u razvoju turizma naglašeno se prate za segment ljetnog odmorišnog turizma, dok je to za druge vrste turizma znatno rjeđe. Međutim, znakovito je da je raslojavanje tradicijskog «masovnog turizma», koji je nastao nakon Drugog svjetskog rata, započelo u osamdesetim godinama prošlog stoljeća. Suptilnu ekonomsku, političku, tehničko-tehnološku, komunikacijsku, prostorno-okolišnu, socio-demografsku i kulturnu polarizaciju između «masovnog» i «novog» turizma, iskazuje čitav niz razlika u njihovim značajkama.

Masovni „tvrđi“ turizam

Spontani razvoj međunarodnog turizma (sektorsko planiranje)
 Strategija poduzeća
 Naglasak na ekonomskom aspektu turizma

Naglasak na materijalnim aspektima turizma
 Maksimiranje profita

Kvantitativni pristup
 Cjenovna orijentacija
 Rast
 Odmor

Novi „meki“ turizam

Sveukupno turističko planiranje (integralno planiranje)

Turistička politika na nacionalnoj razini
 Prepoznavanje važnosti kompleksa faktora (političkih, socijalnih, ekonomskih, kulturnih, obrazovnih okolišnih)

Naglasak na nematerijalnim aspektima turizma

Optimalizacija ekonomskih rezultata plus nematerijalne dobiti

Kvalitativni pristup

Vrijednosna orijentacija

Razvoj

Odmor plus izleti i vikend putovanja

Pasivnost	10	Aktivnost
Vodiči	11	Animatori, osoblje za organizaciju rekreacije
Stereotipni proizvodi (paket-ture zasnovane na «suncu i moru»)	12	Diferencirani proizvodi (pojedinač određuje putovanje)
Reklamiranje i promocija	13	Informacija i obrazovanje
Zapošljavanje osoblja iz drugih sektora	14	Specijalizirano osoblje
Obrazovanje uz rad	15	Razvoj sustava za obrazovanje i vježbe
Manipulirani turist	16	Emancipirani turist
Nepoznavanje stranih jezika i kultura	17	Poznavanje stranih jezika i kultura
Degradacija okoliša	18	Zaštita okoliša
Turistička geta i enklave	19	Integracija s lokalnom populacijom
Saturacija	20	Pravodobno uzimanje u obzir nosivog (prihvatnog) kapaciteta turističke destinacije
Eksploatacija najatraktivnijih turističkih destinacija	21	Kreiranje prirodnih rezervata, konzervacijske aktivnosti i spašavanje poljoprivrede
Masovni (grupni turizam)	22	Individualni turizam podređen potrebama svakog pojedinog turista (različiti segmenti)
Unaprijed isplanirani, čvrsti paket aranžmani	23	Individualne spontane odluke
Pripreme za putovanje minimalne ili nikakve i nepoznavanje jezika	24	Prethodno zanimanje za zemlju koja se posjećuje, upoznavanje jezika, običaja i kulture
Cilj putovanja «sunce i more»	25	Osim «sunca i mora» dodatni sadržaji: glavni gradovi, egzotične zemlje i zabavni parkovi
Godišnje jedan glavni odmor	26	Uz jedan glavni i nekoliko kraćih tematskih putovanja (sport, kultura, rekreacija, zabavni parkovi)
Motivi putovanja: odmor, kupanje, sunčanje	27	Avantura, zabava, hobi, zdravlje, uživanje, porast kvalitete života
Putovanje isključivo u «špici» sezone	28	Zbog promjene vrste putovanja i profila turista sezona se produžuje
Koriste se isključivo brza prijevozna sredstva	29	Koriste se odgovarajuća prijevozna sredstva koja mogu biti i spora
Mirno, pasivno i udobno provođenje odmora	30	Aktivan i naporan odmor
Ponašanje na odmoru u turističkoj destinaciji: nadmoćnost u odnosu na lokalno stanovništvo, nemaran odnos prema zaštiti okoliša	31	Težnja prema upoznavanju i stjecanju prijatelja među lokalnim stanovništvom i veća pozornost zaštiti okoliša
Dodatne aktivnosti: kupovina (suveniri),	32	Donošenje poklona i prenošenje impresija
Veliki gigantski hoteli (neboderi)	33	Obiteljski pansioni i iznimno kvalitetni hoteli visoke razine usluga
Unificirani paket aranžman zadovoljstva	34	Traži se «value for money» (vrijednost za novac)

Također, veliki otklon u turističkim trendovima su izazvali zdravstveni razlozi vezani uz pojavu «ozonske rupe», jer se dnevni boravak na plaži i suncu prepолоvio. To je afirmiralo druge turističke atrakcije u primorskim mjestima i u njihovu zaleđu, proširilo motive boravka i turističke aktivnosti. Turističke destinacije koje nisu pripremile ovakvu komplementarnu ponudu, ostale su bez najkvalitetnije klijentele ljetnog odmorišnog turizma.

2.2.6. TURISTIČKA ATRAKCIJSKA OSNOVA PO UVJETNIM KLASITERIMA

Budući da za područje Županije ne postoji cjelovita dokumentacija o potencijalnim i realnim turističkim atrakcijama (katastar i atlas turističkih atrakcija ili slično), to je bilo potrebno pribjeći raspoloživim palijativnim rješenjima, koja su dovoljna za izvršenje konkretne zadaće.

Utvrđivanje cjelokupne turističke atrakcijske osnove za svaki uvjetni klaster, moći će se i trebati obaviti kasnije.

a. Pristup

Zbog mjerila i zadaće promišljanja ovog osvrta, u nastavku će se za svaki uvjetni klaster obuhvatiti referentne, samo autorski procijenjene potencijalne i realne turističke atrakcije međunarodne i nacionalne, iznimno regionalne *kategorije*, često kao zbirne atrakcije. Osim toga, one će se vrednovati i prema procjeni njihove *iskorištenosti*. Kriteriji:

- Kategorija
 - o Međunarodna važnost – (MV)
 - o Nacionalna važnost – (NV)
 - o Regionalna važnost – (RV)
- Iskorištenost
 - o U kupališnoj sezoni – IS
 - o Izvan kupališne sezone – IIS
 - o Opisna kvantifikacija
 - Nikakva – n
 - Slaba – s
 - Prosječna – p
 - Visoka – v
 - Cjelovita - c

b. Vrednovanje po turističkim prostorno-funkcionalnim cjelinama

1. DUROVNIK (I.)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - c
 - ii. Vidikovci (Srđ) (RV), IS – s, IIS – n
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, međunarodna važnost (MV), IS – p, IIS - s
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 1. za kupanje, IS - v
 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - s
 4. za plovidbu, IS - v
 5. za sidrenje i vezove, IS – c, IIS - p
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Posebni rezervat šumske vegetacije: otok Lokrum, (NV), IS – v, IIS - s
 - ii. Značajni krajobraz: Rijeka Dubrovačka (RV), IS – s, IIS – n
- e. Zaštićena kulturno-povijesna baština
 - i. Urbana cjelina Dubrovnika – UNESCO (MV), IS – c, IIS - s,
 - ii. Određene pojedinačne građevine, (MV) i (NV), IS – p do c
- f. Kultura života i rada
 - i. Luksuzni povijesni turistički objekti (MV), IS – v, IIS - s
 - ii. Mondeni sadržaji i brend, IS – p, IIS - n
- g. Znamenite osobe i povijesni događaji
 - i. Ruđer Bošković (MV) i Marin Držić (NV) IS – s, IIS – n
- h. Kulturne manifestacije
 - i. Dubrovačke ljetne igre (MV), IS – c, IIS – n,
- i. Kulturne i vjerske ustanove
 - i. Muzeji, galerije (NV), IS – c, IIS - s
- j. Turističke paraatrakcije

- i. Putnička luka (MV), IS – c, IIS – s
- ii. Međunarodni cestovni pravac (MV). IS – p, IIS – s
- iii. Kongresne dvorane i smještaj (NV), IS – p, IIS - n

2. CAVTAT (II.)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (NV), IS - v
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, međunarodna važnost (MV), IS – v, IIS - s
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - v
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - s
 - 4. za plovidbu, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS - p
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Đurovića špilja Čilipi (prijedlog) (RV), IS – n, IIS - n
- e. Zaštićena kulturno-povijesna baština
 - i. Urbana cjelina Cavtata
- f. Turističke paraatrakcije
 - i. Zračna luka Čilipi (MV), IS – v, IIS – s
 - ii. Međunarodni cestovni pravac (MV). IS – p, IIS – s
 - iii. Kongresne dvorane i smještaj – hotel Croatia (NV), IS – p, IIS - n

3. KORČULA-OREBIĆ (II.)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - v
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, međunarodna važnost (MV), IS – p, IIS - s
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - v
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - s
 - 4. za plovidbu, IS - v
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – v, IIS – p
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Značajni krajobraz otok Badija (NV), IS –s, IIS - n
- e. Zaštićena kulturno-povijesna baština
 - i. Povijesna urbana cjelina Korčule (NV), IS – v, IIS - s,
- f. Znamenite osobe i povijesni događaji
 - i. Marco Polo (MV) IS – s, IIS – n
- g. Turističke paraatrakcije
 - i. Putnička luka (MV), IS – p, IIS – s

4. STON (IV.)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - p
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, međunarodna važnost (MV), IS – p, IIS - s
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - v
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - s
 - 4. za plovidbu, IS - v
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – c, IIS – p
 - 6. izvor plodova mora, IS – v, IIS - v
- d. Zaštićena prirodna baština

- i. Posebni rezervat u moru: Malostonski zaljev i Malo more, (NV), IS – v, IIS - s
- e. Zaštićena kulturno-povijesna baština
 - i. Povijesna urbana cjelina Velog i Malog Stona
 - ii. Zidine iznad Velog i Malog Stona – Najveće u Europi (MV), IS – s, IIS - s,
- f. Kultura života i rada
 - i. Solana (NV), IS – s, IIS - s

5. ŽUPA DUBROVAČKA (III.)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (NV), IS - c
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, međunarodna važnost (MV), IS – v, IIS - s
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - v
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - s
 - 4. za plovidbu, IS - v
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – c, IIS - p

6. DUROVNIK ZAPAD (III.)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - p
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, međunarodna važnost (MV), IS – p, IIS - s
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - p
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - s
 - 4. za plovidbu, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS - s
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Arboretum Trsteno (NV), IS – v, IIS – s

7. KONAVLE (IV.)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - c
 - ii. Vidikovci (Sniježnica) (RV), IS – s, IIS – n
 - iii. Klifovi (NV), IS – s, IIS - n
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, (MV), IS – s, IIS - n
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - v
 - 2. za sportove na vodi, IS – s, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – s, IIS - n
 - 4. za plovidbu, IS - s
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – s, IIS - n
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Značajni krajobraz Konavoski Dvori (NV), IS – s, IIS – n
 - ii. Značajni krajobraz poluotok Molunat – prijedlog (RV), IS – v, IIS – s
 - iii. Značajni krajobraz Prevlaka – prijedlog (NV), IS – s, IIS -n
 - iv. Posebni geološko-hidrografske rezervat Konavoske stijene – prijedlog (NV), IS – s, IIS - n
- e. Kultura života i rada
 - i. Konavoska narodna nošnja (NV), SI - s
 - ii. Ruralna arhitektura (RV), SI - n
 - iii. Kultivirani krajobraz (RV), SI - n
 - iv. Poljoprivredna proizvodnja (RV), SI - s

v. Muzeji (RV), IS – p, IIS - s

8. DELTA NERETVE (IV)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - p
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, (MV), IS – p, IIS - n
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - p
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - n
 - 4. za plovību, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS – s
 - ii. Rijeka Neretva (NV)
 - 1. za sportove na vodi, IS – p, IIS – s
 - 2. za plovību, IS – p, IIS – p
 - 3. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS - p
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Park prirode Delta Neretve (NP) – prijedlog, IS – s, IIS - n
 - ii. Značajni krajobraz Modro oko i jezero kod Ploča (RV), IS – s, IIS – n
 - iii. Posebni ornitološki rezervat Močvarno područje Orepak i Prud kod Metkovića (NV), IS – s, IIS – n
 - iv. Posebni ornitološki rezervat JI dio delte Neretve, (NV), IS – s, IIS - n
 - v. Posebni ornitološki rezervat Jezero Kut – Opuzen (NV) – prijedlog, IS – s, IIS – n
 - vi. Posebni ornitološki rezervat Delta Neretve (Ploče-Parila) (RV) – prijedlog, IS – s, IIS – n
- e. Zaštićena kulturna baština
 - i. Naron (Vid) (MV), IS – p, IIS - s
- f. Kultura života i rada
 - i. Neretvanske lađe i trupice (NV), SI - p
 - ii. Ruralna arhitektura (RV), SI - n
 - iii. Kultivirani krajobraz (RV), SI - n
 - iv. Poljoprivredna proizvodnja – agrumi (RV), SI – s
- g. Manifestacije
 - i. Utrka neretvanskih lađa (NV), SI – v, IIS - n
- h. Kulturne i vjerske ustanove
 - i. Muzeji Naron i Metković (RV), IS – p, IIS – s
- i. Turističke paraatrakcije
 - i. Luka
 - ii. Željenički (zaglavni) kolodvor
 - iii. Jadranski cestovni pravac

9. OTOK KORČULA (V)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - p
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, (MV), IS – p, IIS - n
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - p
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - n
 - 4. za plovību, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS – s
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Park šuma – otočić Ošjak (RV), SI - v
- e. Kultura života i rada
 - i. Vinogradarstvo i maslinarstvo (RV), SI - p
 - ii. Ruralna arhitektura (RV), SI - n

- iii. Kultivirani krajobraz (RV), SI - n

10. PELJEŠAC (V)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS – p
 - ii. Vidikovci (RV), IS – p, IIS - n
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, (MV), IS – p, IIS - n
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - p
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - n
 - 4. za plovidbu, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS – s
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Značajni krajobraz obala Vučina (RV), SI – p
 - ii. Značajni krajobraz uvala Prapratno (RV), SI – v
 - iii. Značajni krajobraz šuma Šaknjarat – Vela Luka (RV), SI – p, IIS - s
- e. Kultura života i rada
 - i. Vinogradarstvo i maslinarstvo (RV), SI - p
 - ii. Ruralna arhitektura (RV), SI - n
 - iii. Kultivirani krajobraz (RV), SI - n

11. DUBROVAČKO PRIMORJE (VI.)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS – p
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, međunarodna važnost (MV), IS – p, IIS - s
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - p
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - s
 - 4. za plovidbu, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS – s
- d. Kultura života i rada
 - i. Očuvana ruralna arhitektura (RV), IS – s, IIS - n
 - ii. Očuvan kultivirani krajobraz (RV), IS – s, IIS – n

12. MLJET (VII)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - p
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, (MV), IS – p, IIS - n
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - p
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - n
 - 4. za plovidbu, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS – s
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Nacionalni park Mljet (MV), IS – v, IIS – s
 - ii. Značajni krajobraz Splunara (RV), IS – v, IIS - s
- e. Kultura života i rada
 - i. Ribarstvo (RV), SI - p
 - ii. Ruralna arhitektura (RV), SI - n

13. LASTOVO (VII)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - p
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, (MV), IS – p, IIS - n
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - p
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - n
 - 4. za plovidbu, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS – s
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Park prirode Lastovsko otočje (NV), IS – p, IIS – n
 - ii. Značajni krajobraz Splunara (RV), IS – v, II - s
- e. Zaštićena kulturno-povijesna baština
 - i. Povijesna jezgra Lastova
- f. Kultura života i rada
 - i. Ribarstvo i maslinarstvo (RV), SI - p

14. ELAFITI (VII)

- a. Geološke značajke prostora
 - i. Prirodne plaže (RV), IS - p
- b. Klima
 - i. Mediteranska klima, (MV), IS – p, IIS - n
- c. Voda
 - i. More, (MV),
 - 1. za kupanje, IS - p
 - 2. za sportove na vodi, IS – p, IIS - s
 - 3. za inhalaciju morskog aerosola, IS – p, IIS - n
 - 4. za plovidbu, IS - p
 - 5. za sidrenje i vezove, IS – p, IIS – s
- d. Zaštićena prirodna baština
 - i. Park prirode Elafitsko otočje (NV), IS – p, IIS – n
- e. Zaštićena kulturno-povijesna baština
 - i. Ljetnikovci (NV), IS – p, IIS - n
- f. Kultura života i rada
 - i. Ruralna arhitektura (RV), IS – p, IIS - n
 - ii. Kultivirani krajobraz (RV), IS – p, IIS - n

2.3. STANJE GOSPODARSTVA¹

2.3.1. Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod Dubrovačko-neretvanske županije iznosio je u 2005. godini 6.109 milijuna kuna. To čini 2,6% BDP-a Hrvatske i prema veličini BDP-a svrstava županiju na 10. mjesto. Usporedi li se udio županije u BDP-u Hrvatske s udjelom u ukupnom stanovništvu koji iznosi 2,8%, izlazi da DNŽ ne doseže ni prosječnu razinu hrvatskog BDP-a po stanovniku. Međutim, kao što pokazuje Tablica 1 u kojoj su županije svrstane od najbolje do najgore stojeće, i s takvom razinom BDP-a po stanovniku, Dubrovačko neretvanska županija nalazi se na visokom četvrtom mjestu.

Tablica 1. Bruto domaći proizvod na županijskoj razini, 2005.

	Bruto domaći proizvod po stanovniku, EUR	Bruto domaći proizvod po stanovniku, (RH=100)	BDP po stanovniku 2005 (PKM)	BDP po stanovniku 2005, PPS (EU-27=100)
Grad Zagreb	12.908	183	20.524	92
Istarska	9.126	130	14.510	65
Primorsko-goranska	8.376	119	13.318	59
Dubrovačko-neretvanska	6.615	94	10.518	47
Koprivničko-križevačka	6.452	92	10.259	46
Ličko-senjska	6.363	90	10.117	45
Varaždinska	5.928	84	9.426	42
Zadarska	5.526	79	8.786	39
Sisačko-moslavačka	5.525	79	8.785	39
Zagrebačka	5.446	77	8.659	39
Splitsko-dalmatinska	5.395	77	8.578	38
Karlovačka	5.335	76	8.483	38
Međimurska	5.323	76	8.464	38
Osječko-baranjska	5.313	75	8.448	38
Šibensko-kninska	5.299	75	8.425	38
Krapinsko-zagorska	5.172	73	8.223	37
Bjelovarsko-bilogorska	5.149	73	8.187	37
Požeško-slavonska	4.834	69	7.686	34
Virovitičko-podravska	4.803	68	7.637	34
Vukovarsko-srijemska	4.028	57	6.405	29
Brodsko-posavska	3.785	54	6.018	27
Republika Hrvatska	7.038	100	11.191	50

Napomena: BDP - PKM (bruto domaći proizvod po paritetu kupovne moći) dobija se korekcijom BDP-a prema cijenama dobara u Dubrovačko neretvanskoj županiji. Ako su u županiji cijene niže nego recimo u Zagrebu, Dubrovčani će za isti iznos moći kupiti više nego Zagrepčani, pa će BDP PKM biti veći od nominalnog BDP.

Izvor: podaci DZS-a i Eurostata obrađeni u radnoj verziji ROP-a iz 2008. godine

Treba upozoriti da je ovako visoko mjesto dosegnuto uglavnom zbog zaostajanja ostalih županija i prekomjerno brzog rasta gospodarstva Grada Zagreba. Nositelji razvojne politike DNŽ ne trebaju zbog toga biti nezadovoljni; zabrinuti se trebaju nositelji državne regionalne razvojne politike.

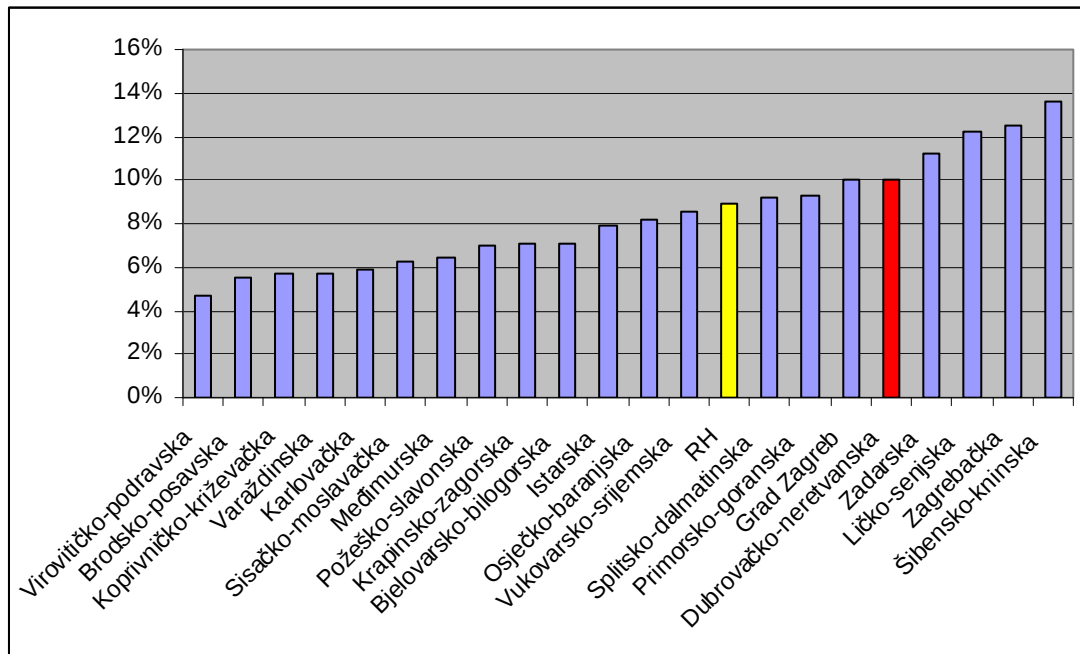
Unutar Jadranske NUTS II regije DNŽ se prema BDP-u po stanovniku nalazi iza Istarske i Primorsko-goranske županije, ali značajno ispred Zadarske, Splitsko-dalmatinske i Šibensko-kninske županije. Treba istaknuti i da od svih županija koje su zabilježile znatna ratna stradanja DNŽ postiže najvišu razinu BDP-a po stanovniku. Tako se potvrđuje da se županija zadovoljavajuće uspješno oporavlja od

¹ Ovo poglavlje Ekspertize je, na poticaj Dubrovačko neretvanske razvojne agencije DUNEAE, dijelom preuzeto iz radne verzije Regionalnog operativnog plana (ROP) Dubrovačko neretvanske županije iz 2008. godine. Zavodu za prostorno uređenje DNŽ se preporuča da prilikom izrade izmjena i dopuna županijskog Prostornog plana koristi i ostale materijale i razvojne dokumente DUNEAE-a i tako učini korak više ka integralnom upravljanju razvojem u prostoru županije.

ratnih stradanja i približava predratnoj poziciji jednog od najrazvijenijih područja Hrvatske. U europskim okvirima županija, međutim, pripada slabo razvijenim regijama. Za prosjekom EU-27 zaostaje više od 50%.

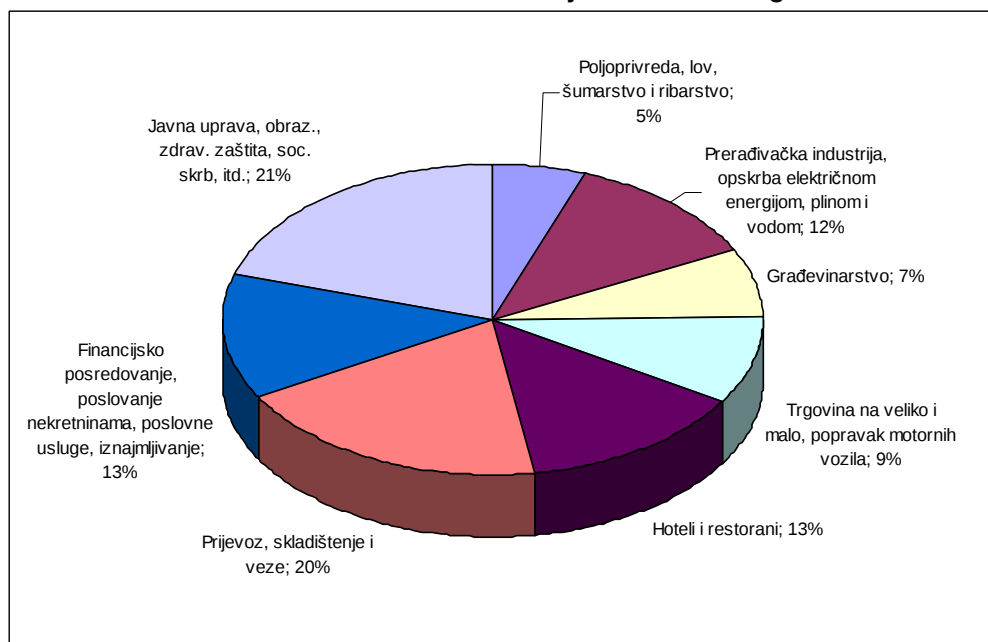
Stope rasta BDP-a po stanovniku bile su iznadprosječne i u cijelom razdoblju 2001. - 2005. Nominalni BDP po stanovniku županije povećao za 46,4%, dok je povećanje na nacionalnoj razini iznosilo 40,8%, pa se prema rastu BDP-a županija našla na petom mjestu. Unutar Jadranske NUTS II regije, DNŽ se prema prosječnoj stopi rasta nalazi na trećem mjestu iza Šibensko-kninske i Zadarske županije, a ispred Splitsko-dalmatinske, Primorsko-goranske i Istarske županije. Slika 1. pokazuje kako DNŽ na taj način sustiže dvije vodeće jadranske županije prema razini BDP-a po stanovniku. Slika 2. upozorava, međutim, da je gospodarska struktura neuravnotežena.

Slika 1. Prosječna godišnja stopa rasta nominalnog BDP-a na županijskoj razini 2001.-2005.

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Slika 2. Sektorska struktura bruto dodane vrijednosti u 2005.g.

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Čak 75% ukupnog BDP-a stvara u uslužnom sektoru, više nego i u jednoj drugoj hrvatskoj županiji uključivo i Grad Zagreb. S druge strane, DNŽ među ostalim županijama ima najmanji udio industrije u ukupnom BDP-u. Najveću važnost imaju sektori javne uprave, obrazovanja, zdravstvene zaštite i ostalih usluga te sektor prijevoza, skladištenja i veza sa udjelima od oko 20%. Udjele iznad 10% postižu još sektori hotela i restorana, financijskog posredovanja te industrije. Uspoređeno sa stanjem 2001. godine, najveće promjene dogodile su se u javnom sektoru čiji se udio u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti smanjio za oko 7,5%. Do slične promjene došlo je i u sektoru poljoprivrede čiji se udio smanjio za značajnih 3,6%. S druge strane, najveći porast udjela ostvarili su sektori hotela i restorana (4,5%), građevinarstva (2,7%) i trgovine (2%). Porast udjela sektora hotela i restorana nije u skladu sa najnovijim podacima FINA-e o poslovanju poduzeća, prema kojima se važnost navedenog sektora smanjuje. Jedan od razloga za razlike u rezultatima je taj što su podaci FINA-e noviji od podataka DZS-a; prikupljeni su 2007. godine.

2.3.2. Poslovanje poduzeća

Pokazatelji poduzetništva u DNŽ nešto su povoljniji od prosjeka RH. 2007. godine u DNŽ je bilo 1,7 a u Hrvatskoj 1,5 poduzetnika na km². Povoljan je i odnos poduzetnika i stanovnika. U DNŽ je bilo 24,7 a u Hrvatskoj 18,8 poduzetnika na 1000 stanovnika.

Poduzeća s područja županije koja su 2007. godine dostavila godišnje izvješće o poslovanju FINA-i prijavila su ukupne prihode u visini od 10,9 milijardi kuna, što čini 1,65% ukupnih prihoda poduzeća u Republici Hrvatskoj. Dobit prije oporezivanja je iznosila oko 900 milijuna kuna; oko 2% ukupne dobiti svih poduzeća RH. U Tablici 2. prikazani su relativni pokazatelji razvijenosti županijskih poduzeća kao i komparativni podaci ostalih primorskih županija, s izuzetkom Ličko-senjske.

Tablica 2. Razvijenost županijskog gospodarstva u 2007. (RH=100)

	Prihodi po stan. u 2007.	Aktiva po stan. u 2007.	Dobit prije oporez. po stan. 2005.- 2007.	Gubitak prije oporez. po stan. 2005.- 2007.	Investicije po stan. 2005-2007	Izvoz po stan. u 2007.
Dubrovačko- neretvanska	60	77	83	103	154	114
Splitsko-dalmatinska	68	63	56	138	58	62
Šibensko-kninska	45	42	50	83	27	45
Zadarska	50	55	63	87	69	71
Primorsko-goranska	81	76	68	116	73	94
Istarska	102	121	153	181	127	174

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Vrijednosti pokazatelja razvijenosti poduzeća županije manje su od hrvatskog prosjeka. Tome je tako i zato što FINA ne obuhvaća podatke o poduzećima koja imaju sjedište izvan županije, a proizvode i pružaju usluge na području županije. Podaci FINA-e nikad ne daju potpunu sliku županijskog gospodarstva pa vrijednosti pokazatelja treba usporediti s vrijednostima koje su na isti način izračunate u ostalim županijama Jadranske NUTS II regije. Usporedba (Tablica 2.) otkriva da poduzeća DNŽ po stanovniku investiraju 50% više od hrvatskog prosjeka nadmašujući u tome čak i Istarsku županiju. Dobro ide i izvoz, što je posljedica snažnog rasta uslužnog sektora orijentiranog na izvoz u proteklom godinama, prije svega sektora brodarstva i turizma. S druge strane, poduzeća DNŽ imaju najniže prihode po stanovniku u Jadranskoj NUTS II regiji što upozorava na još uvijek nezadovoljavajuću razinu ukupne poduzetničke aktivnosti. Zabrinjavajuće je i da gubici poduzeća po stanovniku nadmašuju nacionalni prosjek. Sve u svemu, vrijednosti pokazatelji poduzeća Dubrovačko neretvanske županije veće su od vrijednosti u ostalim primorskim županijama, s izuzetkom Istarske. Zaostatak u pogledu razine prihoda poduzeća po stanovniku za Istarskom i Primorsko-goranskom županijom je, međutim, značajan.

Uz razvijenost gospodarstva, važno je ocijeniti njegovu učinkovitost. Za to se koriste pokazatelji po zaposlenom prikazani u Tablici 3.

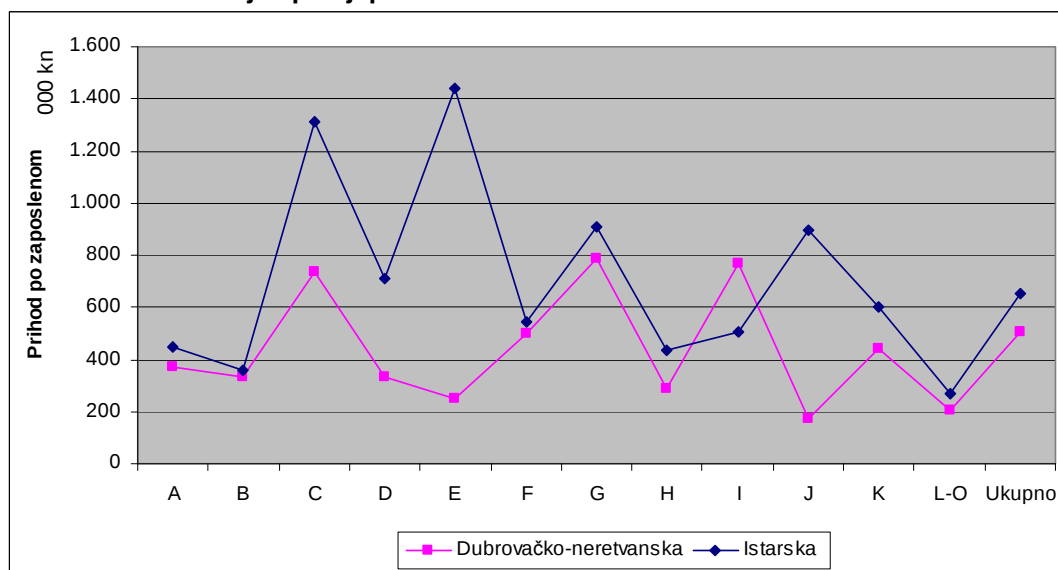
Tablica 3. Učinkovitost poduzeća u 2007.g. (RH=100)

	Prihod po zaposle- nom	Aktiva po zaposle-nom	Dobit po zaposle-nom prije oporez.	Investicije po zaposlenom	Izvoz po zaposleno m
Dubrovačko- neretvanska	70	90	87	126	133
Splitsko-dalmatinska	85	78	80	76	78
Šibensko-kninska	83	78	148	42	83
Zadarska	87	94	94	121	122
Primorsko-goranska	80	74	65	77	92
Istarska	90	107	136	96	153

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Vrijednosti pokazatelja učinkovitosti su, kao i u slučaju pokazatelja razvijenosti gospodarstva, dijelom povoljne, a dijelom nepovoljne. S jedne strane investicije i izvoz po zaposlenom su nadprosječni, dok je, s druge, dohodovnost poduzeća mjerena prihodima po zaposlenom najmanja u Jadranskoj NUTS II regiji. Takav rezultat se samo dijelom može protumačiti gospodarskom strukturom u kojoj naglašeni udio imaju radno-intenzivne djelatnosti kao što je turizam. Uzroke treba tražiti i na drugoj strani, a to je slabija konkurentnost poduzeća, bez obzira na sektor u kojem posluju. Da konkurentnost poduzeća značajno zaostaje u pojedinim sektorima za vodećim županijama, pokazuje i usporedba s Istarskom županijom prikazana na Slici 3.

Slika 3. Usporedba prihoda poduzeća po zaposlenom u Dubrovačko-neretvanskoj i Istarskoj županiji po sektorima

A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	G	Trgovina na veliko i malo
B	Ribarstvo	H	Hoteli i restorani
C	Rudarstvo i vađenje	I	Prijevoz, skladištenje i veze
D	Prerađivačka ind.	J	Financijsko posredovanje
E	Opskrba el. energijom, plinom i vodom	K	Poslovanje nekretninama, iznajmlj.
F	Građevinarstvo	L-O	Ostale usluge

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Uspoređena s istarskim, poduzeća DNŽ imaju veće prihode po zaposlenom samo u sektoru prijevoza, skladištenja i veza. Za Istarskom županijom najviše se zaostaje u proizvodnji i opskrbi električne energije, vodi i plina, što se može objasniti značajnim elektroenergetskim postrojenjima smještenim u Istarskoj županiji. Značajan je i zaostatak u rudarstvu i vađenju mineralnih sirovina. Posebno, međutim, zabrinjavaj veliki zaostatak poduzeća DNŽ u sektoru financijskog posredovanja te prerađivačke industrije, gdje ostvaruju čak 80,8%, odnosno 52,8% niže prihode po zaposlenom od

poduzeća Istarske županije.² U važnom sektoru hotela i restorana poduzeća DNŽ zaostaju značajnih 33,7%, a u sektoru poslovanja nekretninama, iznajmljivanja i ostalih poslovnih usluga 26,5%. Poduzeća DNŽ zaostaju dakle za poduzećima za Istarskom županijom u cijelom nizu sektora. Zaostaje se i u pogledu dobiti po zaposlenom, što samo potvrđuje da su poduzeća DNŽ manje konkurentna od istarskih. Bolja su samo u investicijama po zaposlenom s obzirom da DNŽ ima značajnu prednost u sektorima građevinarstva, hotela i restorana te u poslovanju nekretninama.

Daljnji važan pokazatelj profitabilnosti gospodarstva jest udio dobiti u ukupnim prihodima. U Tablici 4. uspoređeni su udjeli gospodarstva Dubrovačko neretvanske županije, Istarske županije i RH.

Tablica 4. Profitabilnost gospodarstva po sektorima u 2007.

Sektori	Udio dobiti u prihodima (u %)		
	Dubrovačko-neretvanska	Istarska	RH
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1,8	1,9	6,4
Ribarstvo	4,6	0,7	8,6
Rudarstvo i vađenje	2,3	10,0	10,4
Prerađivačka industrija	5,2	11,1	6,5
Opskrba el. energijom, plinom i vodom	0,9	3,3	3,3
Građevinarstvo	6,8	6,1	5,6
Trgovina na veliko i malo	4,9	5,1	4,2
Hoteli i restorani	6,2	8,9	8,1
Prijevoz, skladištenje i veze	13,0	8,9	13,8
Financijsko posredovanje	18,3	57,9	7,3
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje, druge poslovne usluge	23,6	31,4	12,0
Ostale usluge	6,8	4,8	8,6
Ukupno sve djelatnosti	8,3	10,3	6,7

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Vrijednosti u Tablici 4. pokazuju da je gospodarstvo DNŽ profitabilnije od hrvatskog ali da još uvijek zaostaje za profitabilnošću gospodarstva Istarske županije. Pri tom su sektori hotela i restorana te prerađivačke industrije ispodprosječno profitabilni dok je profitabilnost poslovanja nekretninama i iznajmljivanja, trgovine i građevinarstva bilježe iznadprosječna. Sektor prijevoza, skladištenja i veza je zamalo prosječno profitabilan uz napomenu da profitabilnost tog sektora na nacionalnoj razini određuju telekomunikacije, a u DNŽ prijevoz, prije svega Atlantska plovidba.

Dinamički pokazatelji poslovanja poduzeća prikazani u Tablici 5. uglavnom su jako dobri. Županija prema većini pokazatelja nadmašuje dvije vodeće primorske županije, što znači da se jaz u razvijenosti i učinkovitosti poduzeća smanjuje. Stope rasta prihoda poduzeća, broja zaposlenih i dobiti poduzeća su nadprosječne. S druge strane, stope rasta aktive i smanjivanja gubitaka su ispodprosječne. Štoviše, gubici u razdoblju 2000. – 2007. rastu.

Tablica 5. Godišnje stope rasta pokazatelja poslovanja poduzeća 2000.-2007. (u %)

	Prihodi	Broj zaposlenih	Aktiva	Dobit prije oporez.	Gubici prije oporez.
Dubrovačko-neretvanska	12,0	3,8	10,3	26,7	1,7
Splitsko-dalmatinska	12,1	4,4	13,0	28,7	4,8
Šibensko-kninska	12,9	0,0	8,5	29,4	-11,3
Zadarska	8,9	3,2	10,7	8,1	-6,9
Primorsko-goranska	10,2	3,5	10,0	16,3	-0,5

² Budući da podaci FINA-e ne uključuju podatke o poslovanju banaka i osiguravajućih društava, podaci za sektor financijskog posredovanja nisu dovoljni za ocjenu stvarne situacije u sektoru.

Istarska	6,4	2,1	8,9	15,6	10,4
Republika Hrvatska	11,5	3,1	12,7	20,2	-1,2

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Gotovo sve navedene stope su pozitivne, a u većini slučajeva i iznad hrvatskog prosječne, što govori o značajnom oporavku gospodarstva na području cijele Dalmacije. U promatranom razdoblju poduzeća u DNŽ naročito su poboljšala profitabilnost. U 2000. godini konsolidirani gubitak iznosio je oko 838 milijuna kuna, u 2007. dobit bila veća od gubitaka za 428 milijuna kuna. To je značajno i zbog toga što je u 2007. zadržana visoka razina investiranja.

Sektorska analiza dinamike poslovanje ukazuje na „pobjednike“ i „gubitnike“. U razdoblju 2003. i 2007. najveći porast udjela u ukupnim prihodima imali su građevinarstvo, prijevoz, skladištenje i veze, poslovanje nekretninama, iznajmljivanje te druge poslovne usluge. S druge strane, najveći pad udjela u ukupnim prihodima imala je trgovina, a u nešto manjoj mjeri i hoteli i restorani. Slabljenje važnosti trgovine te jačanje drugih sektora ukazuje na postupnu diverzifikaciju strukture gospodarstva, što je svakako povoljno. Sektorske promjene su, međutim, puno manje kada je u pitanju struktura zaposlenosti. Najveći pad udjela opet ima trgovina, a u puno manjoj mjeri i prerađivačka industrija. S druge strane, najveći rast udjela postiže građevinarstvo. Porast udjela veći od 1% imaju još hoteli i restorani te poslovanje nekretninama. Kod dobiti, najviše rastu udjeli u sektorima prijevoza, skladištenja i veza, poslovanja nekretninama, i građevinarstva. Daleko najveći pad udjela u ukupnoj dobiti zabilježen je u sektoru hotela i restorana, koji je s vodećeg mjesta pa o na peto i potvrdio snažan pad važnosti trgovine i hotela i restorana u ukupnom gospodarstvu županije. To, međutim, ne treba tumačiti kao stagnaciju sektora. Neki drugi sektori županijskog gospodarstva naprosto su rasli znatno brže.

Tablica 6. Promjene u sektorskoj strukturi županijskog gospodarstva

Sektori	Udio u ukupnom prihodu (u %)		Udio u ukupnoj zaposlenosti (u %)		Udio u ukupnoj dobiti prije oporez. (u %)	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	2,0	1,5	2,0	2,0	1,7	0,4
Ribarstvo	0,2	0,2	0,4	0,3	0,1	0,1
Rudarstvo i vađenje	1,3	2,5	1,0	1,7	0,3	0,7
Prerađivačka industrija	7,0	6,4	11,9	9,6	5,6	4,0
Opskrba el. energijom, plinom i vodom	0,9	0,9	1,9	1,8	0,5	0,1
Građevinarstvo	9,7	14,3	10,6	14,4	4,0	11,5
Trgovina na veliko i malo	41,0	29,9	26,5	19,3	16,3	18,0
Hoteli i restorani	16,7	13,9	23,0	24,4	48,2	10,6
Prijevoz, skladištenje i veze	16,8	22,3	13,6	14,5	18,0	34,9
Financijsko posredovanje	0,2	0,3	0,2	0,8	0,2	0,6
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje, druge poslovne usluge	2,9	6,0	5,3	6,8	4,5	17,5
Ostale usluge	1,2	1,8	3,7	4,5	0,7	1,5

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

2.3.3. Inovacije, patenti i informacijsko-tehnološki (IT) sektor

Razvijenost IT sektora jedan je važnijih parametara pri ocjenjivanju konkurentnosti država i regija. U slučaju Hrvatske, IT sektor, na žalost, još uvijek ima relativno malu ulogu u ukupnom gospodarstvu.³ Slična se ocjena može ponoviti i za Dubrovačko-neretvansku županiju. Prema podacima FINA-e, IT poduzeća su u 2007.g. ostvarila oko 70 milijuna kuna prihoda i zapošljavala oko 200 radnika. U

³ Pod IT sektorom u Hrvatskoj misli se na slijedeće djelatnosti: Proizvodnja računala i druge opreme za obradu podataka, Trgovina na veliko računalima, perifernom opremom i softverom, Trgovina na malo računalima i uredskom opremom, Iznajmljivanjem uredske strojeva, opreme i računala, Pružanje savjeta o računalnoj opremi, Izrada softvera, Obrada podataka, Izrada i upravljanje bazama podataka, Održavanje računalne opreme, Ostale srodne djelatnosti.

županijskim okvirima riječ je o još uvijek nejakom, ali strateški važnom sektoru, pa treba ocijeniti njegovu dinamiku i dobiti sliku o razvojnim izgledima.

Tablica 7. Razvijenost IT sektora u Županiji

	Broj IT poduzeća na 1000 stan.		Broj zaposlenih u IT sektoru na 1000 stanovnika		Prosječan prihod po IT poduzeću (mil. HRK)	
	2007.	Prosječna stopa rasta 2003.-2007. (u %)	2007.	Prosječna stopa rasta 2003.-2007. (u %)	2007.	Prosječna stopa rasta 2003.-2007. (u %)
DNŽ	0,48	12,5	1,59	5,6	1,18	-2,9
RH	0,55	4,6	2,68	6,9	4,86	5,5

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Podaci pokazuju da IT sektor županije uglavnom zaostaje za nacionalnim prosjekom. Najmanji je zaostatak u relativnoj brojnosti IT poduzeća, a najveći u pogledu prihoda po poduzeću. Niski prosječni prihodi ukazuju kako su postojeća IT poduzeća uglavnom vrlo mala. **S druge strane, stopa rasta broja IT poduzeća višestruko nadmašuje onu na nacionalnoj razini.** Očito je da novi lokalni poduzetnici pokazuju sve veću zainteresiranost za radom u ovom sektoru, pokazujući da su prepoznali njegovu atraktivnost i budući potencijal. Zaposlenosti u sektoru se tako povećava, iako sporije od nacionalnog prosjeka. Veliki broj novih poduzeća je vjerojatno glavni razlog padu prosječnih prihoda poduzeća u promatranom razdoblju, što je u suprotnosti s rastom prosječnih prihoda na nacionalnoj razini. Neveliki broj podnesenih i priznatih patenata prikazan u Tablici 8. upozorava da IT sektor županije treba posebno analizirati i ocijeniti koliko njegovom rastu doprinose savjetodavna djelatnosti i izrada software-a a koliko trgovina računalnom opremom.

Tablica 8. Podneseni i priznati patenti u DNŽ u razdoblju 2002.-2007.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Podneseni patenti (izvor: DZIV)	3	6	6	5	3	3
Priznati patenti	1				2	1
Registrirani industrijski dizajn	2	2			2	4

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

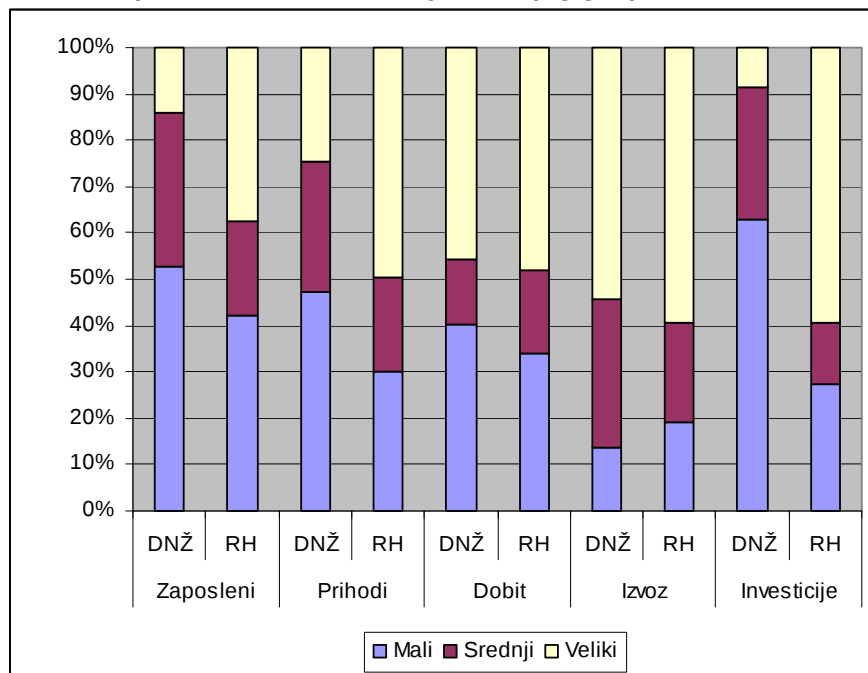
2.3.4. Poslovanje malih i srednjih poduzeća

Mala i srednja poduzeća posebno su značajna u gospodarstvu županije. 2007. godine ostvarila su 75% ukupnih županijskih prihoda i zapošljavala 86% zaposlenih u poduzećima. Pridoda li se i broj zaposlenih u obrtu, ukupan udio zaposlenih u malom i srednjem gospodarstvu veći je od 90%. Za usporedbu,

hrvatsko malo i srednje gospodarstvo ostvaruje oko 50% ukupnih prihoda ukupnog gospodarstva i zapošljava oko 63% svih zaposlenih. Mala i srednja poduzeća su i glavni investitori u županiji. 2007. godine ostvarili su više od 90% ukupnih investicija poduzeća. Treba napomenuti da u gospodarstvu Hrvatske mala i srednja poduzeća ostvaruju tek 40% svih investicija.

S druge strane mala i srednja poduzeća županije znatno zaostaju za velikima u profitabilnosti. Na njih otpada tek 55% ukupne dobiti i čak 97,5% ukupnih gubitaka gospodarstva DNŽ. Očito je da brojna mala i srednja poduzeća još uvijek ne postižu dovoljnu konkurentnost poslovanja, i da stoga ne uspijevaju ostvariti profitne stope koje se ostvaruju na nacionalnoj razini. Dostupni podaci nisu dovoljni za iole detaljniju analizu niske profitabilnosti. Neki uzroci mogu se nazrijeti u rezultatima studije o konkurentnosti regija u Hrvatskoj koju je 2008. godine priredilo Nacionalno vijeće za konkurentnost. Premda se rezultati odnose na cjelokupno gospodarstvo, oni dobrim dijelom reflektiraju položaj malih i srednjih poduzeća, upravo zbog njegove iznadprosječne zastupljenosti u gospodarstvu županije. Posebno treba istaknuti loše rezultate poduzeća u ulaganju u opremu i nove tehnologije, što je vjerojatno jedan od važnijih uzroka slabije konkurentnosti.

Slika 4. Usporedba važnosti malog i srednjeg gospodarstva za DNŽ i RH u 2007.

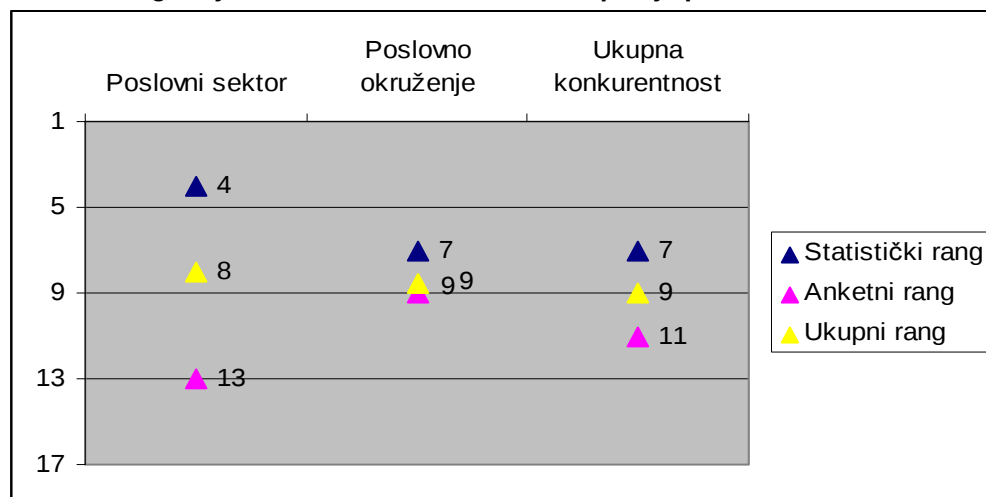

Izvor: FINA

2.3.5. Regionalni indeks konkurentnosti

Studija Nacionalnog vijeća za konkurentnost o konkurentnosti hrvatskih regija pod nazivom „Regionalni indeks konkurentnosti“ pruža niz korisnih podataka o ključnim čimbenicima konkurentnosti. Analizom je obuhvaćen veliki broj čimbenika, ne samo iz poslovnog sektora već i poslovnog okruženja, koje su prethodne studije istakle kao posebno važne za stjecanje i održavanje konkurentnosti. U nastavku će se predstaviti ključni rezultati iz studije, s posebnim naglaskom na položaj poslovnog sektora. Prema indeksu konkurentnosti prikazanom u studiji Dubrovačko neretvanska županija nalazi se na 9. mjestu.

Slika 5. Rangiranje Dubrovačko neretvanske županije prema konkurentnosti

Izvor: Regionalni indeks konkurentnosti, NVK, 2008..

Zauzeto 9. mjesto svakako je lošije od 4. mjesta zauzetoga prilikom mjerenja BDP-a po stanovniku. Razlika upozorava da visoko mjesto prema BDP-u po stanovniku nije dugoročno održivo ukoliko ne dođe do znatnijih promjena u poslovanju poduzeća, odnosno kvaliteti poslovnog okruženja. Treba upozoriti da su anketne ocjene puno lošije od onih koje se mogu dati na osnovi statističkih pokazatelja. Ispitanici su posebno loše ocijenili korištenje najmodernijih tehnologija u poslovnim

procesima, stjecanje novih tehnologija licencama, delegiranje ovlasti nižim menadžerima, nagrađivanje menadžera prema rezultatima, kvalitet opskrbe električnom energijom, standarde kvalitete i ekološke propise. S druge strane, ispitanici su se vrlo pozitivno izjasnili o kvaliteti poslovnih škola u županiji, raspoloživosti znanstvenika i inženjera, razvijenosti zrakoplovnog prijevoza, kvaliteti pravnog okvira, razini korupcije, kvaliteti luka, lokalnoj raspoloživosti strojeva i opreme i zahtjevnosti kupaca.

Statistički pokazatelji izdvajaju županiju ako vodeću u rastu broja pravnih osoba i u investicijama poduzeća. Ostvarena je i vrlo visoka razina izravnih inozemnih investicija, izraziti rast potražnje za radnicima, te brzi rast dohodaka i izvoza. S druge strane, prerađivačka industrija zaostaje u odnosu na gospodarstva ostalih županija. Zapažen je i relativno visoki udio visokoobrazovanih u ukupnom broju nezaposlenih. Ključni rezultati iz studije su sažeti u Tablici 9.

Tablica 9. Ključni rezultati anketne analize poslovnog sektora iz studije „Regionalni indeks konkurentnosti“

Pozitivni aspekti	Negativni aspekti
↑ Dinamika broja poduzeća	↓ Slaba prerađivačka industrija
↑ Razina i dinamika investicija	↓ Niska razina investicija u opremu
↑ Vlastita kontrola izvozne distribucije i marketinga	↓ Slabo korištenje najmodernijih tehnologija
↑ Visoka zapošljivost osoba sa evidencije HZZ-a	↓ Slabo korištenje licenci kao načina za stjecanje novih tehnologija
↑ Dinamika izvoza	↓ Značajan udio visokoobrazovanih među nezaposlenima

Značajan udio visokobrazovanih među zaposlenima svrstan je u pokazatelje slabe konkurentnosti iako to može govoriti i o još nezaokruženom ciklusu investiranja. Poduzeća županije značajno puno investiraju i to namjeravaju činiti i dalje što znači da se veliki broj visokobrazovanih među nezaposlenima može smatrati vrijednim potencijalom, „rezervoarom“ visokokvalificirane radne snage na raspoloženju investitorima.

2.3.6. Položaj lokalnih gospodarstava

Pokazatelji računati na lokalnoj razini ističu Grad Dubrovnik, Konavle, Metković i Ploče kao gospodarska središta. Poduzeća u tim općinama /gradovima ostvaruju 83% ukupnih prihoda i zapošljavaju 77,8% svih zaposlenih u pravnim i fizičkim osobama županije. Konavle se posebno ističu visokom razinom gospodarske razvijenosti. Prema prihodima poduzeća po stanovniku nalaze se na prvom mjestu, a isplaćene plaće kod pravnih osoba su im najveće. S druge strane, postoji niz jedinica lokalne samouprave s vrlo slabim lokalnim poduzećima. Čak 6 JLS ima prihode lokalnih poduzeća manje od 10 milijuna kuna u 2007. godini. Većina najslabijih lokalnih gospodarstava nalazi se na Pelješcu i u dolini Neretve.

Tablica 10. Usporedba gospodarskih rezultata na lokalnoj razini u 2007.g.

Ime	Prihodi pravnih osoba	Prihodi pravnih osoba per capita	Prosječna neto plaća kod pravnih osoba	Broj zaposlenih kod pravnih osoba	Broj zaposlenih kod fizičkih osoba
Dubrovnik	6.041.649.930	138.032	4.413	17.558	2.567
Konavle	1.518.395.607	184.048	5.242	2.278	497
Metković	988.802.093	64.275	3.032	3.092	1.424
Ploče	484.274.251	44.699	3.717	3.028	572
Župa dubrovačka	387.841.143	58.208	3.686	745	339
Korčula	313.893.153	53.302	3.924	1.370	492
Opuzen	268.346.095	82.772	2.995	752	211

Orebić	228.846.036	54.945	3.402	453	287
Blato	228.100.585	61.984	3.934	911	265
Vela Luka	136.560.141	31.178	3.344	803	267
Ston	52.356.326	20.098	2.595	259	203
Mljet	42.955.642	38.664	3.112	221	46
Smokvica	42.836.559	42.329	2.950	129	109
Dubrovačko primorje	41.334.631	18.653	3.131	135	123
Lastovo	36.844.717	44.125	3.462	142	46
Lumbarda	17.992.909	14.736	3.110	53	55
Trpanj	9.432.207	10.829	2.727	71	61
Janjina	9.172.688	15.468	3.072	35	45
Slivno	8.719.007	4.196	2.560	30	41
Kula Norinska	5.954.665	3.092	2.321	38	40
Zažablje	5.750.875	6.306	3.865	19	18
Pojezerje	-	-	-	13	29
Županija	10.870.059.260	88.468	4.115	32.122	7.737

Izvor: podaci FINA-e o prihodima i neto plaćama kod pravnih osoba i podaci MIORH o broju zaposlenih kod pravnih i fizičkih osoba, obrađeni u IMO.

2007. godine jedino su Dubrovnik i Konavle imali plaće kod pravnih osoba veće od županijskog (4.115 kn) i državnog prosjeka (4.228 kn). Slično je s prihodima poduzeća po stanovniku, što ukazuje da su relativno dobri gospodarski rezultati županije zapravo posljedica uspješnosti poduzeća u vrlo malom broju jedinica lokalne samouprave. Drugim riječima, unutar-županijske razlike u uspješnosti lokalnih poduzeća vrlo su značajne. Posebno niske plaće su u JLS u zapadnom dijelu županije (Kula Norinska, Slivno, Ston...). Opravdano je, međutim, pretpostaviti da bi se razlike među JLS smanjile kada bi se uračunali prihodi u poljoprivredi i prihodi fizičkih osoba.

Značajan dio radne snage zaposlen je kod fizičkih osoba. Prema podacima Mirovinsko-invalidskog osiguranja oko 20% svih zaposlenih radi kod fizičkih osoba, što je u skladu sa nacionalnim prosjekom. Navedeni je postotak u pravilu veći u malim JLS, dok veće jedinice uglavnom imaju niže udjele zaposlenih kod fizičkih osoba. Izuzetak je donekle Metković, u kojem kod fizičkih osoba radi oko 31% svih zaposlenih.

Najveći relativni porast prihoda u razdoblju 2003.-2007. ostvarila su poduzeća u općinama Zažablje(183,4%) i Slivno (402,3%), uz napomenu da je riječ vrlo niskoj početnoj osnovici s koje će se i najmanji porast činiti značajnim. Među većim lokalnim gospodarstavima, najveći rast prihoda imaju poduzeća u Opuzenu (230,8%) i Konavlima (132,3%). S druge strane, poduzeća iz Metkovića (9,0%) i Korčule (11,3%) rastu sporo. Poduzeća iz Dubrovnika su, pak, povećala prihode za 52,1%. Prihodi poduzeća kod točno polovice svih JLS su u promatranom razdoblju porasli za više od 40%. (prosjeak na nacionalnoj razini iznosio je 45%). Dinamika rasta gospodarstva u značajnom dijelu JLS je, dakle, jako dobra, ali postoji značajan dio jedinica čija poduzeća rastu sporije od prosjeka.

2.3.7. Poduzetničke zone i izravna inozemna ulaganja

Prema podacima ministarstva gospodarstva iz lipnja 2008. g. u Dubrovačko-neretvanskoj županije je do sada osnovano sedam zona, s tim da se u dvije još ništa ne događa. Prema broju osnovanih zona DNŽ se nalazi na pretposljednem mjestu u Hrvatskoj. Manji broj zona ima jedino Požeško-slavonska županija. Kako u Požeško-slavonskoj županiji ima tek 10 jedinica lokalne samouprave, a u DNŽ 22, rezultat je utoliko lošiji. Sudeći prema po površini zona, broju poduzetnika i broju zaposlenih, zone još uvijek nemaju posebno značajnu ulogu u ukupnom gospodarstvu županije.

Tablica 11. Poduzetničke zone u županiji u 2008.

	Površina zemljišta (ha)	Broj aktivnih poduzetnika	Broj zaposlenih	Broj zona
DNŽ	128,2	35	663	7
Općina Blato (Pod. zona Krtnja)	5	6	9	
Općina Vela Luka (Industrijsko servisna zona Vela Luka)	21,2	10	254	
Općina Lumbarda (Servisna zona Humac Pudarica)	8	0	0	
Općina Dubrovačko primorje (Poduzetnička zona Banići)	29,6	2	25	
Grad Opuzen (Poduzetnička zona Opuzen)	5	0	0	
Općina Župa Dubrovačka (servisna zona Čibaća)	21	5	222	
Grad Ploče (Poduzetnička zona Vranjak)	38,4	12	143	
Slobodna zona u DNŽ	Broj korisnika	Broj zaposlenih		
Slobodna zona luke Ploče	6	133		

Izvor: www.mingorp.hr

Ukupna površina zona iznosi 128,2 ha. Odnos površine i stanovnika pokazuje da na svakih 1000 stanovnika otpada 1,04 hektara zone, što je gotovo dvostruko manje od nacionalnog prosjeka (1,84 hektara na 1000 stanovnika). Prema pojedinačnim podacima proizlazi da se uglavnom radi o malim i srednje velikim zonama. Četiri zone veće su od 20 hektara, a najveća se nalazi u Pločama (38,4 ha). U zonama djeluje tek 35 poduzetnika sa ukupno 663 zaposlena, a samo u tri zone zaposleno je više od 100 radnika. Udio zaposlenih u zonama u ukupnom broju zaposlenih županije iznosi 2,0%, a nacionalni prosjek je 2,5%. S druge strane, broj zaposlenih po poduzeću u zoni je 18,9 što je nešto povoljnije od 17,5 koliko iznosi omjer na nacionalnoj razini. Prosječna veličina poduzeća u zonama je, dakle, nešto veća od hrvatskog prosjeka. Navedeni podaci ipak upozoravaju da DNŽ u ovom pogledu zaostaje za ostalim županijama.

Prva, ne velika inozemna ulaganja u županiji, zabilježena su 1997. godine. Takvima su ostala slijedećih 5-6 godina. Veća ulaganja ostvarena su tek u razdoblju 2004. – 2007., kad je na području županije uloženo oko 108 milijuna eura, odnosno 82,7% svih dosadašnjih ulaganja. Ukupna vrijednost inozemnih ulaganja od 1997. godine na ovamo iznosi 131,4 milijuna eura, oko 1.070 eura po stanovniku. To je za oko 44% manje od hrvatskog prosjeka u istom razdoblju i pokazuje da je županija tek nedavno postala privlačnom stranim ulagačima. Struktura ulaganja u razdoblju 1997. - 2007. pokazuje da su ulagači prije svega zainteresirani za hotele, restorane i poslovanje nekretninama. S obzirom na tekuću krizu na svjetskim tržištima kapitala, u narednih nekoliko godina ne treba očekivati povećanje obujma inozemnih ulaganja.

2.3.8. Zaposlenost i nezaposlenost

Podaci koje prikupljaju Državni zavod za statistiku i Hrvatski zavod za zapošljavanje omogućuju dobar uvid u zaposlenost i nezaposlenost stanovnika Dubrovačko neretvanske županije. U Tablici 12. navedeni su zaposleni i nezaposleni po općinama/gradovima županije s time da broj zaposlenih

uključuje zaposlene u pravnim osobama, obrtnike, poljoprivrednike, zaposlene u samostalnim djelatnostima i kod fizičkih osoba. Stopa nezaposlenosti računata je kao omjer broja nezaposlenih i zbroja zaposlenih i nezaposlenih.

Tablica 12. Zaposleni, nezaposleni i stopa nezaposlenosti u Dubrovačko neretvanskoj županiji u 2007. godini

	Nezaposleni prijavljeni na HZZ	Broj zaposlenih (31.12.2007.)	Stopa nezaposlenosti
Županija	7159	41466	14,72
Dubrovnik	2109	20943	9,15
Korčula	393	1911	17,06
Metković	1142	4619	19,82
Opuzen	282	1133	19,93
Ploče	711	3663	16,26
Blato	236	1189	16,56
Dubrovačko primorje	88	279	23,98
Janjina	34	85	28,57
Konavle	527	2951	15,15
Kula Norinska	123	81	60,29
Lastovo	57	189	23,17
Lumbarda	111	121	47,84
Mljet	37	282	11,60
Orebić	189	808	18,96
Pojezerje	41	46	47,13
Slivno	112	82	57,73
Smokvica	57	228	20,00
Ston	164	476	25,63
Trpanj	31	132	19,02
Vela Luka	298	1075	21,70
Zažablje	55	33	62,50
Župa dubrovačka	362	1140	24,10

Izvor: DZS i HZZ (godina?).

2007. godine najmanju stopu nezaposlenosti imao je Grad Dubrovnik. Ostale stope su uglavnom visoke uz napomenu da je riječ o malim općinama s malo poduzeća u kojima zatvaranje ili otvaranje jednog ili dva poduzeća izaziva relativno velike ali ne i značajne promjene zaposlenosti. Visoke stope nezaposlenosti u dolini Neretve ina Pelješcu u skladu s nepovoljnim već navedenim vrijednostima pokazatelja poslovanja poduzeća. Korisnika naknade za nezaposlenost je sve manje, ali njihov broj ne opada dovoljno brzo. Podaci u Tablici 13. pokazuju da je u razdoblju 2003. – 2007. broj korisnika i u Hrvatskoj pao za 13, a u DNŽ za 12%.

Tablica 13. Broj korisnika naknade za nezaposlenost i omjer korisnika naknade za nezaposlenost i broja stanovnika u DNŽ i RH u razdoblju 2003.-2007.

	2003	2004	2005	2006	2007
Broj korisnika naknade za nezaposlenost u DNŽ	2542	2658	2571	2496	2247
Broj korisnika naknade za nezaposlenost u RH	68584	76710	72332	64902	59752
Omjer korisnika naknade za nezaposlenost i broja stanovnika u DNŽ (u %)	2,07	2,16	2,09	2,03	1,83
Omjer korisnika naknade za nezaposlenost i broja stanovnika u RH (u %)	1,55	1,73	1,63	1,46	1,35

Izvor: DZS i HZZ, 2008.

Udio korisnika naknade za nezaposlenost u stanovništvu DNŽ viši je i opada sporije od udjela korisnika u stanovništvu Hrvatske. Podaci ipak govore o pozitivnim pomacima županijskog gospodarstva pogotovo što prema podacima DZS i HZZ navedenim u Tablici 14. opada i stopa nezaposlenosti računata kao udio broja nezaposlenih u aktivnom stanovništvu. S gotovo 20% u 2001. godini udio se u 2005. smanjio na 15%.

Tablica 14. Stopa nezaposlenosti u DNŽ u razdoblju 2001.-2005. (%)

	2001	2002	2003	2004	2005
Dubrovačko-neretvanska županija	19,82	20,59	17,40	15,64	15,04
Republika Hrvatska	19,47	19,96	16,89	15,87	15,81

Izvor podataka: DZS (Popis stanovništva 2001) i HZZ, 2008.

Podaci o zaposlenosti po sektorima gospodarstva dopunjuju sliku gospodarske strukture dobivenu prethodnom analizom poslovanja poduzeća.

Zaposlenost u poljoprivredi županije (Tablica 15.) porasla je za gotovo 62% dok je zaposlenost u poljoprivredi Hrvatske pala za 12%. Tolika razlika dijelom je zbog niske startne osnovice u DNŽ, ali svejedno govori o intenziviranju poljoprivrede i njenom doprinosu postepenom ujednačavanju županijske gospodarske strukture.

Tablica 15. Zaposleni u poljoprivredi u razdoblju 2003. – 2006., stanje u ožujku

		Dubrovačko-neretvanska županija	Republika Hrvatska
2003.	A	301	29.026
	B	57	1.669
	Poljoprivreda	358	30.695
2004.	A	317	27.137
	B	71	1.442
	Poljoprivreda	388	28.579
2005.	A	497	26.105
	B	75	1.470
	Poljoprivreda	572	27.575
2006.	A	521	25.876
	B	58	1.521
	Poljoprivreda	579	27.397
Indeks 2006./2003.		161,73	89,26

A - poljoprivreda, lov i šumarstvo, B - ribarstvo.

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, različita godišta.

Postupno ujednačavanje gospodarske strukture nazire se i u podacima o zaposlenosti u županijskoj industriji (Tablica 16.) i u sektoru privatnih usluga u razdoblju 2003. – 2006. (Tablica 17.) Industrijska zaposlenost u DNŽ u promatranom je razdoblju porasla za 21, a u RH tek za 4%. Zaposlenost u privatnom sektoru DNŽ kretala se slično kao i u RH; u promatranom razdoblju u DNŽ je porasla za 9, a u RH za 10%.

Tablica 16. Zaposleni u industriji u razdoblju 2003. – 2006., stanje u ožujku

		Dubrovačko-neretvanska županija	Republika Hrvatska
2003.	C	183	7.661
	D	2.075	249.144
	E	789	26.720
	F	1.842	76.687
	Industrija	4.889	360.212
2004.	C	242	8.054
	D	2.053	246.752
	E	793	26.962
	F	2.219	82.024

	Industrija	5.307	363.792
2005.	C	238	8.245
	D	2.045	243.325
	E	782	27.093
	F	2.465	83.403
	Industrija	5.530	362.066
2006.	C	294	8.413
	D	2.045	247.806
	E	773	27.111
	F	2.824	91.845
	Industrija	5.936	375.175
Indeks 2006./2003.		121,42	104,15

C - rudarstvo i vađenje; D - prerađivačka industrija; E - opskrba električnom energijom, plinom i vodom; F - građevinarstvo.

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, različita godišta.

Tablica 17. Zaposleni u sektoru privatnih usluga u razdoblju 2003. – 2006., stanje u ožujku

		Dubrovačko-neretvanska županija	Republika Hrvatska
2003.	G	5.162	174.189
	H	3.471	33.742
	I	3.542	81.686
	J	862	29.931
	K	962	962
	Privatne usluge	13.999	320.510
2004.	G	4.844	185.362
	H	3.693	35.188
	I	3.445	80.234
	J	867	30.080
	K	1.234	1.234
	Privatne usluge	14.083	330.864
2005.	G	4.754	187.077
	H	4.038	35.036
	I	3.539	79.187
	J	816	31.006
	K	1.256	1.256
	Privatne usluge	14.403	333.562
2006.	G	5.096	198.321
	H	4.215	37.322
	I	3.694	80.955
	J	805	33.150
	K	1.389	1.389
	Privatne usluge	15.199	351.137
Indeks 2006./2003		108,57	109,56

G - trgovina na veliko i malo; H - hoteli i restorani; I - prijevoz, skladištenje i veze; J - financijsko posredovanje; K - poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge.

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, različita godišta.

2.3.9. Obrazovanje

Obrazovanje, od osnovnog do visokoškolskog, u Dubrovačko neretvanskoj županiji zahtijeva naglašenu brigu. Podaci pokazuju da ju, uglavnom i dobija. Od školske godine 2003/2004 do 2006/2007 u vrtićima je uz porast broja osiguran i porast broja zaposlenih (Tablica 18.). Povoljno je što

se to događa i u većini JLS koje u gospodarstvu, a posebno u zaposlenosti ostvaruju vidno lošije rezultate od nekolicine središta županije.

Tablica 18. Predškolsko obrazovanje u pedagoškoj godini 2003./2004. i 2006./2007.

	Dječji vrtići i druge pravne osobe		Djeca		Zaposleni	
	2003./2004.	2006./2007.	2003./2004.	2006./2007.	2003./2004.	2006./2007.
Dubrovačko-neretvanska županija	40	43	3 004	3 129	351	368
Državni	37	39	2 898	3 011	338	352
Vjerskih zajednica	3	2	106	81	13	11
Privatni	-	2	-	37	-	5
Gradovi						
Dubrovnik	9	11	1 260	1 236	147	152
Korčula	5	5	153	120	27	20
Metković	6	5	337	433	37	44
Opuzen	1	1	103	115	10	10
Ploče	4	4	239	236	28	24
Općine						
Blato	2	2	115	130	11	14
Dubrovačko primorje	*	2	*	34	*	3
Konavle	3	3	279	297	35	42
Lastovo	1	1	28	15	3	3
Lumbarda	1	1	26	15	1	1
Orebić	3	3	118	140	14	15
Smokvica	1	1	16	18	4	2
Ston	1	1	45	39	4	4
Trpanj	1	1	17	24	1	1
Vela Luka	1	1	83	76	9	9
Župa dubrovačka	1	1	185	201	20	24

Izvor: Podaci za 2003./2004. su iz Statističkog izvješća 1237, a podaci za 2006./2007. su iz Statističkog izvješća 1330; DZS.

I podaci o srednjoškolskom (Tablica 19.) i visokoškolskom (Tablica 20.) obrazovanju govore o pedagoškoj i organizacijskoj brizi. Broj osnovaca i srednjoškolaca se ne mijenja značajno, srednjoškolaca po svemu sudeći zato što praktički svi nakon osnovne škole nastavljaju školovanje. Broj učitelja/nastavnika međutim raste i na jednoj i na drugoj obrazovnoj razini. Od školske godine 2003/2004 do 2006/2007 broj učitelja u osnovnim školama porastao je za 13, a broj nastavnika u srednjim školama za čak 25%. U istom razdoblju, se zbog pojedinih poteza visokoškolske politike na koje DNŽ nema utjecaja, broj visokoškolskih ustanova smanjio s 3 na 2. Zbog toga se znatno smanjio broj studenata na stručnim a povećao na sveučilišnim studijima ali se ukupan broj studenata nije iole značajno promijenio. To je u skladu s nalazom studije o regionalnoj konkurentnosti o visokom broju nezaposlenih visokobrazovanih stanovnika županije. Komentar, međutim, ostakje isti. Visokoobrazovani među nezaposlenima predstavljaju potencijal koji je na raspoloženju postojećim poduzećima i poduzećima u osnivanju i uklanja u nas notorni problem nedostatka visokobrazovanih kadrova u regionalnim gospodarstvima.

Tablica 19. Osnovno i srednje obrazovanje u DNŽ u školskoj godini 2003/2004 i 2006/2007

	Škole		Učenici		Učitelji	
	2003/ 2004	2006/ 2007	2003/ 2004	2006/ 2007	2003/ 2004	2006/ 2007
Osnovno obrazovanje	76	76	11720	11215	878	994
Srednje obrazovanje	28	29	5638	5729	648	833

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, različita godišta.

Tablica 20. Visoko obrazovanje u DNŽ u akademskoj godini 2003./2004. i 2006./2007.

	Visoka učilišta	Ukupno upisani studenti u zimski semestar	Studenti upisani u stručni studij	Studenti upisani u sveučilišni studij
2003./2004.	3	4353	2306	2048
2006./2007.	2	4243	1185	3058

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, različita godišta.

2.3.10. Zaštita okoliša

Zaštita okoliša značajna je u regionalnom gospodarstvu koje je počelo uravnoteživati svoju strukturu tražeći mjesta i za turizam i za industriju. Ulaganja u zaštitu od zagađenja koja nastaju nakon proizvodnog procesa i treba ih posebno zbrinjavati, porasla su u razdoblju 2003. – 2006. gotovo dva i pol puta (indeks = 232). Ulaganja u integrirane tehnologije koje većinu zagađenja uklanjaju već tijekom proizvodnog procesa rastu puno brže. U istom razdoblju porasle su 50 puta što, naravno, proizlazi iz male osnovice (svega 40 000 kn ulaganja u 2003.) ali govori i o brizi za okoliš nametnutoj ulagačima koji posljednjih godina ulažu na području županije. Podaci o ulaganjima po godinama promatranog razdoblja prikazani su u Tablici 21.

Tablica 21. Investicije u ZO u DNŽ u razdoblju 2003.-2006. (u 000 kn)

	Investicije na koncu proizvodnog procesa	Investicije u integrirane tehnologije	Ukupno
2003	-	-	2633
2004	5775	40	5815
2005	3724	484	4208
2006	13417	2058	15475

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, različita godišta.

Tablica 22. Investicije i tekući izdaci u ZO u DNŽ prema području zaštite (u 000 kn)

	Zaštita zraka i klime	Gospodarenje otpadnim vodama	Gospodarenje otpadom	Zaštita i sanacija tla, podzemnih i površ. voda	Zaštita biološke raznolikosti i krajolika	Ostale djelatnosti	Ukupno
Investicije u zaštitu okoliša							
2003	-	-	2553	20**	51	6	2633
2004	87	257	4976	495	-	-	5815
2005	25	2417	1766	-	-	-	4208
2006	40	8065	7006	-	168	196*	15475
Tekući izdaci							
2003	-	72	2306	5**	225	-	2609
2004	49	402	18431	69	324	184	19459
2005	3	598	20738	142	655	127	22263
2006	-	-	-	-	-	-	25266

Napomena: *smanjenje buke i vibracija; ** podatak za investicije u ZO i tekući izdatke uključuje samo površinske vode 2003. Izvor: DZS, Statistički ljetopis, različita godišta.

Podaci iz Tablice 21. razrađeni su u Tablici 22. prema području zaštite, a dodani su i tekući izdaci. Tablica otkriva da se ulaganja na koncu proizvodnog procesa, svode na ulaganja u gospodarenje otpadnim vodama i otpadom (97%), dok se briga o integriranim tehnologijama nazire u brzo rastućim tekućim izdacima. U izmjenama i dopunama Prostornog plana županije, ove podatke će trebati razraditi.

2.3.11. Turizam

Premda podaci o strukturi BDP-a pokazuju da je sektor hotela i restorana tek na trećem mjestu po važnosti, turizam je svakako najvažniji i prostorno planerski najvažniji sektor gospodarstva županije. Njegova važnost je u utjecaju koji ima na građevinarstvo, poslovanje nekretninama, usluge prijevoza, poljoprivredu i, u manjoj mjeri, na gotovo sve ostale sektore gospodarstva. Zaključke o važnosti turizma stoga ne treba donositi isključivo na osnovu poslovnih rezultata hotela i restorana.

Prema podacima FINA-e hoteli i restorani su povećali prihode u 2007. u odnosu na 2003. za 23,2%, dok je rast prihoda u tom sektoru u Hrvatskoj iznosio 34,1%. To govori o zaostajanju razvoja turizma DNŽ. Na razini županije, došlo je i do pada relativne važnosti sektora hotela i restorana u ukupnom gospodarstvu, budući da su sva poduzeća u istom razdoblju povećala prihode za 48,3%.

Profitabilnost sektora hotela i restorana je, uz to, ispod hrvatskog prosjeka, a zaostaje i za županijskim prosjekom profitabilnosti svih djelatnosti. Ovaj strateški sektor županijskog gospodarstva suočen je, dakle, sa značajnim izazovima povećanja profitabilnosti. Povećanje profitabilnosti potrebno je kako bi se očuvala atraktivnost za daljnja ulaganja i osigurao povoljni multiplikativni utjecaj na ostatak gospodarstva i u budućnosti. Kako je nedovršena privatizacija sigurno jedan od važnih razloga slabijoj poslovnoj učinkovitosti u turizmu, nastavak i kvalitetan završetak privatizacijskih procesa posebno je značajan.

Povoljno je što županijska poduzeća u sektoru turizma puno ulažu. Vrijednost ulaganja u 2007. iznosila je 1,06 milijardi kuna, što čini 47,5% svih ulaganja županijskih poduzeća. Za usporedbu, turistička poduzeća sa područja Istarske županije su u istoj godini investirala 819 milijuna kuna (vidi i Tablicu 3.). Usprkos tome podaci o dolascima turista ukazuju na usporavanje fizičkog obujma turističkog prometa u 2006. i 2007.

Tablica 23. Dolasci turista u Dubrovačko-neretvansku županiju

	Dolasci turista ukupno (u 000)	Godišnja promjena	Dolasci stranih turista (u 000)	Godišnja promjena	Dolasci domaćih turista (u 000)	Godišnja promjena
2000	507,7	-	399,4	-	108,6	-
2001	563,6	11%	459,4	15%	104,2	-4%
2002	597,2	6%	500,9	9%	96,4	-7,6%
2003	697,0	16,7%	593,3	18,5%	103,6	7,5%
2004	796,8	14,3%	698,3	17,7%	98,5	-4,9%
2005	909,4	14,1%	806,9	15,6%	102,4	3,9%
2006	928,6	2,1%	819,4	1,5%	109,2	6,6%
2007	978,4	5,4%	859,2	5,0%	119,2	9,2%

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, različita godišta.

Domaći turisti ostvarili su najveću stopu rasta dolazaka upravo u 2007. godini tako da se usporavanje ukupnih turističkih dolazaka rezultat sporog rasta dolazaka stranih turista. Ipak, zahvaljujući prije svega iznimno visokim stopama rasta u ranijim godinama, broj turističkih dolazaka je u proteklih osam godina gotovo udvostručen.

Noćenja potvrđuju već dvogodišnju stagnaciju. Za razliku od dolazaka, kod noćenja je u 2006. godini zabilježen i pad. Rezultat bi bio još nepovoljniji da nije došlo do značajnog porasta noćenja domaćih turista. Međutim, udio domaćih turista u ukupnim noćenjima još uvijek je malen, pa su i učinci domaćih turista na turističku bilancu i dalje prilično ograničeni.

Tablica 24: Noćenja turista u Dubrovačko–neretvanskoj županiji

Dubrovačko-neretvanska županija	Noćenja turista ukupno (u 000)	Godišnja promjena (u %)	Noćenja stranih turista (u 000)	Godišnja promjena (u %)	Udio noćenja stranih turista (u %)	Udio noćenja domaćih turista (u %)
2000	2.844,4		2.380,2		83,7	16,2
2001	3.128,8	10	2.737,2	15	87,5	12,5
2002	3.260,1	4,2	2.897,6	5,9	88,9	11,1
2003	3.657,0	12,2	3.280,3	13,2	89,7	10,3
2004	3.944,6	7,9	3.613,2	10,1	91,6	8,4
2005	4.478,5	13,5	4.117,4	14	91,9	8,1
2006	4.385,3	-2,0	3.985,7	-3,2	90,8	9,2
2007	4.414,0	0,7	3.983,2	-0,01	90,2	9,8

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Podaci o smještajnim kapacitetima pokazuju kako su privatne sobe i apartmani još uvijek dominantni oblik ponude i u županiji i u Hrvatskoj. Povoljno je što su hoteli, apart hoteli i turistička naselja sa udjelom od 31,5% iznadprosječno zastupljeni (nacionalni prosjek iznosi 21,1%). Od ostalih tipova smještaja važnu ulogu još imaju kampovi.

Tablica 25. Broj kreveta i noćenja po smještajnim kapacitetima u 2007.

Smještajni kapaciteti	Hoteli, apart-hoteli i turistička naselja	Kampovi	Privatne sobe-apartmani	Luke nautičkog turizma	Ostalo	Ukupno
Hrvatska	177.651	215.070	363.282	58.045	28.597	842.645
Udio	21,1%	25,5%	43,1%	6,9%	3,4%	100%
Dubrovačko-neretvanska županija	18.952	8 838	27.940	3.060	1.349	60.139
Udio	31,5%	14,7%	46,5%	5,1%	2,2%	100%
Udio DNŽ u Hrvatskoj	10,7%	4,1%	7,7%	5,3%	4,7%	7,1%
Noćenja						
Hrvatska	21.024.465	13.357.720	13.844.653	1.135.265	1.743.304	51.105.407
Udio	41,1%	26,1%	27,1%	2,2%	3,4%	100%
Dubrovačko-neretvanska županija	2.886.449	347.207	1.283.099	102.942	4.320	4.624.016
Udio	62,4%	7,5%	27,8%	2,2%	0,1%	100%
Udio DNŽ u Hrvatskoj	13,7%	2,6%	9,3%	9,1%	0,3%	9,1%

Izvor: ROP - radna verzija, 2008

Turisti, dakle, noće najviše u hotelima. Hoteli imaju dvostruko veći udio u ukupnim noćenjima u odnosu na svoje kapacitete, dok se druge strane svi ostali oblici smještaja imaju puno manju popunjenost u odnosu na kapacitete kojima raspolažu. Važnost koju hoteli imaju u ukupnom turističkom prometu se tako potvrđuje pa i naglašava jer je hotelska ponuda ključni čimbenik produženja turističke sezone.

Osim strukture smještajnih kapaciteta, posebno je važno ocijeniti kvalitetu postojećeg smještaja. U slijedećoj se tablici nalaze podaci Ministarstva turizma o broju i kapacitetima objekata sukladno kategorizaciji objekata sa stanjem 18.8.2008.

Tablica 26. Broj i kapaciteti kategoriziranih turističkih objekata u Županiji u 2008.

Vrsta objekta		Turistički objekti prema broju zvjezdica				Ukupno
		2	3	4	5	
Hoteli	Broj objekata	12	39	8	8	67
	Broj kreveta	2.185	4.022	1.284	2.658	10.149
	Udio u broju kreveta	21,5%	39,6%	12,7%	26,2%	100,0%
Turističko naselje	Broj objekata	3	1	-	-	4
	Broj kreveta	1.242	339	-	-	1.581
	Udio u broju kreveta	78,6%	21,4%	-	-	100,0%
Turistički apartmani	Broj objekata	1	2	-	-	3
	Broj kreveta	200	280	-	-	480
	Udio u broju kreveta	41,7%	58,3%	-	-	100,0%
Ukupno	Broj objekata	16	42	8	8	74
	Broj kreveta	3.627	4.641	1.284	2.658	12.210
	Udio u broju kreveta	29,7%	38,0%	10,5%	21,8%	100,0%

Izvor: Ministarstvo turizma, www.mint.hr

Najviše smještajnih kapaciteta je u objektima s tri (38%) i dvije zvjezdice (29,7%). Visoka kvaliteta ponude održava se zahvaljujući objektima s 5 zvjezdica u kojima je čak 21,8% ukupnog broja kreveta. Dubrovačko neretvanska županija je po tome uz grad Zagreb, vodeća u Hrvatskoj. U pogledu broja kreveta u objektima sa 5 zvjezdica, Županija je, štoviše, sama na prvom mjestu. Izlazi da niže kategorizirani objekti još uvijek dominiraju u ukupnoj ponudi, ali da istovremeno postoji vrlo jaka ponuda vrhunskih turističkih objekata. Istovremeno, uočljivo je mali kapacitet objekata sa 4 zvjezdice. Postojeća struktura se ipak ne može ocijeniti posve povoljno jer nema visoko-kategoriziranih turističkih naselja i apartmana. Upadljiva je razlika u odnosu na Istarsku županiju u kojoj se nalaze 4 turistička i 3 apartmanska naselja s četiri zvjezdice i s kapacitetom od 2709 kreveta.

Nautički turizam je jedan na najbrže rastućih segmenata ukupnog turizma i u županiji i na cijelom Jadranu. Interes nautičara nije, međutim, praćen odgovarajućom razinom ulaganja u nautičku infrastrukturu županije. 2007. godine u županiji je bilo svega 5 luka za nautički turizam, od kojih su samo dvije bile kategorizirane, i to kao marine druge kategorije. Riječ je ACI-jevim marinama u Komolcu i Korčuli. Tih 5 luka ima tek 664 veza, ni izdaleka dovoljno za potrebe nautičara u sezoni. U pogledu vezova DNŽ značajno zaostaje za ostalima u Jadranskoj NUTS II regiji.

2.4. PROSTORNO PLANERSKO VREDNOVANJE

Vrednovanje - Pokazatelji i kriteriji za turističke zone

U ukupnom procesu planiranja postupak vrednovanja pojavljuje se u dva dijela planerskog procesa: pri vrednovanju **postojećeg stanja** prostornog uređenja i pri vrednovanju **alternativnih-scenarijskih budućih slika-načina** prostornog uređenja. U oba slučaja je ovaj postupak vrednovanja vrlo značajan.

Budući da je proces planiranja jedan svjestan i racionalan proces odlučivanja onda to podrazumijeva **da moraju postojati logički instrumenti, koji će omogućiti razne vrste vrednovanja odnosno uporedbi** (za odlučivanje) i da moraju postojati instrumenti koji će omogućiti **da se vrednovanje obavi objektivno i precizno** (racionalno). **Da bi se zadovoljili ti uvjeti**, postojanje instrumenata, **određuju se pokazatelji i kriteriji** koji nam omogućavaju racionalno odlučivanje.

Pokazatelji su strogo naučne kategorije, koje se svode na određene matematičke relacije, dok su kriteriji društvene kategorije, jer se izvode iz određenih društvenih opredjeljenja u datom trenutku, odnosno vremenskom presjeku. Kriteriji se mijenjaju prema tome kako društvo ili pojedinac gleda na datu situaciju, a pokazatelji su uvijek isti, samo im se relevantnost može mijenjati, što opet ovisi od kriterija.

Kriteriji i pokazatelji su vrlo bitni u postupku vrednovanja i toliko međusobno povezani da ih je u tom postupku nemoguće odvajati. I jedni i drugi, svaki na svoj način, omogućuju da postupak vrednovanja bude smislen i racionalan, odnosno da se proces odlučivanja obavi na osnovu smislenog i racionalno postavljenog instrumentarija.

Pokazatelji (strogo naučne kategorije, uvijek su isti)

Pokazatelj - ono po čemu se može dobiti slika o čemu, objektivni podatak kao broj, iznos čega, grafikon, znak, izraz, indikator. Indikator - pokazivač čega, znak, upućivač, pokazni način, izrični, izjavni. Tehnička sprava, aparat koji registrira neku pojavu ili uzajamne odnose više pojava.

Pokazatelji su logički instrumenti koji služe za objektivno mjerenje ukupnog stanja ili svojstava nekog sustava. na osnovu takvog mjerenja moguće je ustanoviti objektivno stanje ili pojedina svojstva nekog sustava, bez donošenja suda ili ocjene o tome koliko je to stanje dobro ili poželjno. Pokazatelje prostornog uređenja možemo definirati kao skup relevantnih i objektivnih podataka o stanju onih elemenata i odnosa (veza, funkcija) u prostoru, koje društvo vidi kao neophodne predmete njegove svjesne akcije, a u cilju postizanja željenog-planskog stanja uređenja prostora.

Kriteriji (društvene kategorije, mijenjaju se u vremenu sukladno društv. opredjeljenju)

Grčki: kriterion = razlučiti. Način kojim se mjeri vrijednost čega, nađena odlika ili svojstvo po kojem se ocjenjuje, odlučuje, raspoređuje. Mjerilo.

kriterijum - znači sredstvo prosuđivanja, činjenicu na osnovu koje se može donijeti neki sud) su logički instrumenti koji služe za donošenje suda ili ocjene o cjelokupnom stanju ili pojedinim svojstvima nekog sustava. Na osnovu takvog suda ili ocjene moguće je donijeti odluku o tome da li su i koliko takvo stanje, odnosno svojstva, "poželjni" ili "dobri".

Dakle, na osnovu kriterija mi prosuđujemo kvalitativno stanje sustava u sjelini ili određenom dijelu. Prema tome, kriteriji kao instrumenti u procesu vrednovanja ne mogu dovesti do apsolutne ocjene o stanju ili osobinama nekog sustava, već samo do relativne ocjene u odnosu na neku zadanu vrijednost ili veličinu - a to su standardi ili norme.

U postupku vrednovanja u ovoj ekspertnoj procjeni pokazatelji su grupirani u šest jedinstvenih grupa. Svako od navedenih grupa pridodana je vrijednost (težinski faktor) koja iskazuje udio te grupe u valorizaciji pojedinog razvojnog područja prema mišljenju autora ove ekspertize.

Pokazatelji o stanovnicima, stanovima i komunalnoj opremljenosti naselja uz koja se planira razvijati turističke zone:

Stanovništvo - 20%				Stanovi - 10%			Komun. infrastr. - 20%			
Odnos broja stalnih stanovnika i ukupno kreveta (sociološki međiodnos)	Udio stanovnika do 50 godina starosti (moguće zapošljavanje)	Udio visokoobrazovanih stanovnika (nositelji razvoja)	Demografski potencijal - sintezni pokazatelji	Broj svih vrsta stanova i dinamika izgradnje (sintezni pokazatelj kvalitete življenja-boravka)	Odnos vikend stanova i stalno nastanjenih stanova (turistička privlačnost)	Opremljenost svih stanova komunalnom infrastrukturom	Opremljenost područja kvalitetnom cestovnom mrežom (automobilski pristup)	Opremljenost područja vodovodnom mrežom	Opremljenost područja kanalizacijskom mrežom	Opremljenost područja elektro mrežom
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Pokazatelji o urbaniziranom i prirodnom okruženju područja ili lokacije te prometna dostupnost:

Urbanizirano okruženje - 25%				Prirodno okr. - 10%				Promet. dost. - 15%			
Blizina regionalnog središta - Dubrovnik (svjetska kulturna vrijednost)	Blizina većeg urbanog središta (regionalna vrijednost)	Blizina tradicijskog manjeg mjesta (lokalna vrijednost)	Gustoća graditeljske baštine (kulturna vrijednost)	Blizina postojeće turističke zone ili nautičkog centra (uslužna vrijednost)	Blizina Nacionalnog parka (vrlo velika prirodna vrijednost)	Blizina Parka prirode (velika prirodna vrijednost)	Gustoća ostalih prirodnih vrijednosti (vrijednost krajolika)	Područja erozije požarom (umanjena vrijednost krajolika)	Cestovna dostupnost iz smjera Rijeke i Zagreb (samostalnost putovanja)	Zrakoplovna dostupnost s aerodroma Čilipi (brzina putovanja)	Pomorska dostupnost iz trajektnih i drugih luka (varijantnost putovanja)
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23

Rezultat višekriterijalne valorizacije s prostorno planskih gledišta

Za potrebe ove stručne ekspertize određena su 22 razvojna područja unutar kojih se očekuje određeni razvoj turističkih kapaciteta, odnosno formiranje ugostiteljsko-turističkih zona različitih (hotel, turističko naselje, auto-kamp) struktura, odnosno kapaciteta.

Temeljem ekspertne valorizacije primjenom odabranih kriterija svako razvojno područje dobilo je svoju vrijednost te je okarakterizirano kao područje koje ima najbolji razvojni potencijal (pozitivno okruženje za razvoj turizma), prosječni potencijal za razvoj te kao područje koje primjenom odabranih kriterija ima najlošije karakteristike za razvoj (negativno okruženje za razvoj turizma).

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovništvo

1. Pokazatelj

Odnos broja stalnih stanovnika
i ukupno planiranih kreveta
(sociološko kulturni odnosi)

Način računanja:

Broj stalno nastanjenih stanovnika u analiziranom području

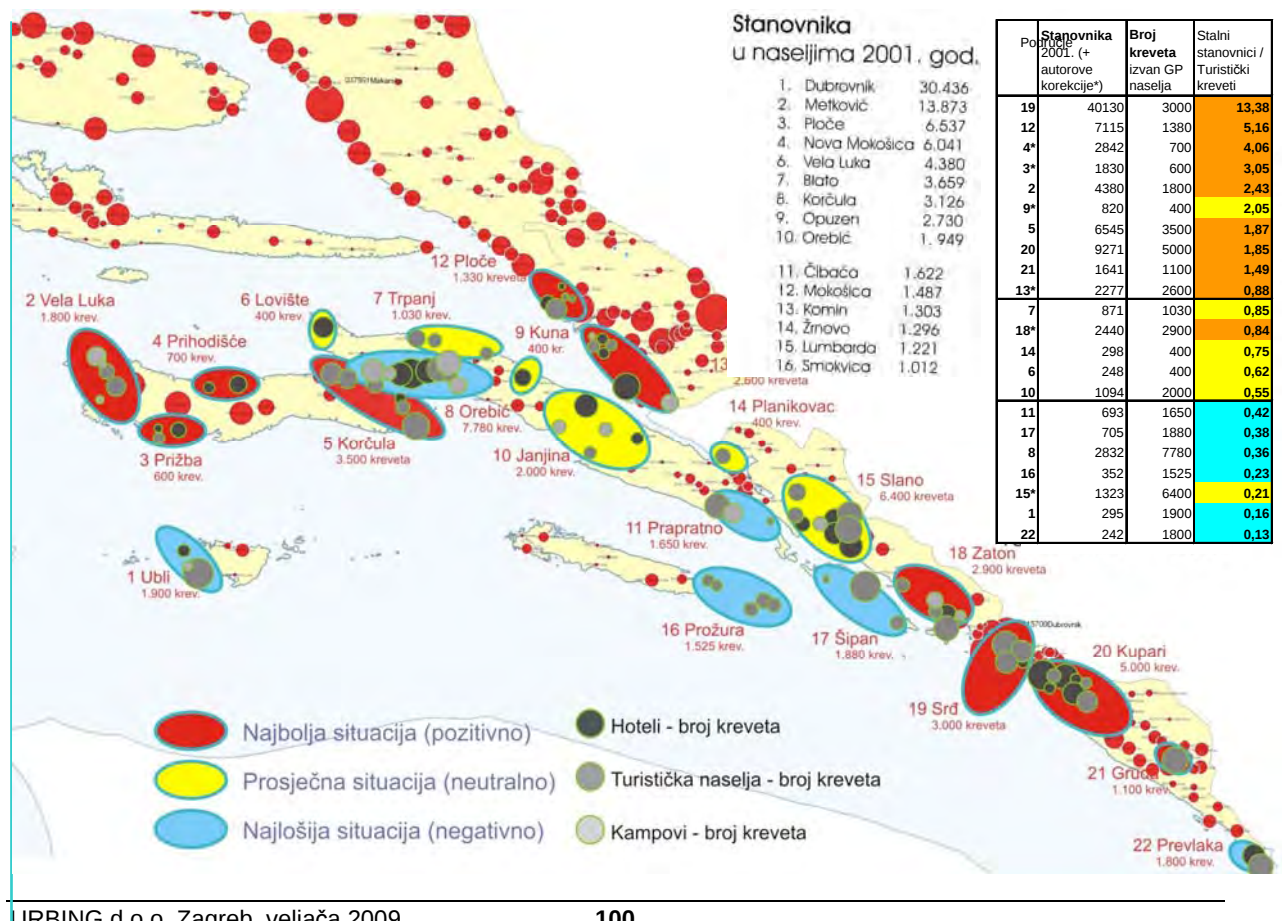
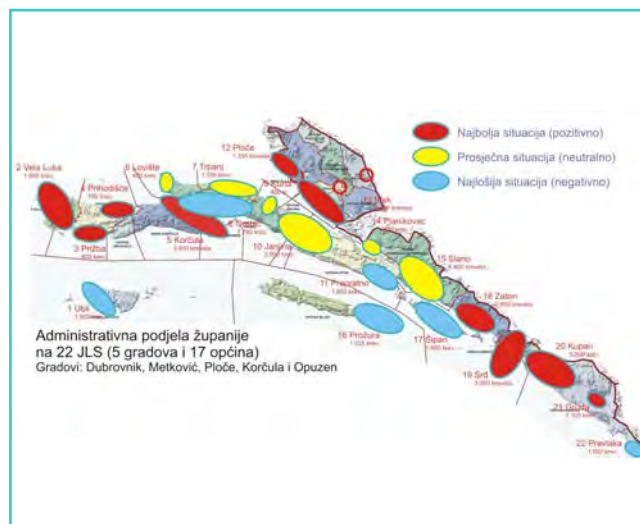
Broj ukupno planiranih (postojeći + planirani) kreveta
turističkih zona (1 ili više) u analiziranom području

Obrazloženje:

Polazno je stajalište da je buduća situacija u nekom području povoljnija ako je broj lokalnog, stalnog stanovništva u odnosu na povremene posjetitelje, turiste veći. Pri tome prvenstveno mislimo na sociološko kulturni odnos u kojem broj stranaca neće u većoj mjeri poremetiti lokalni društveni odnos a s druge strane će turisti biti u boljoj prilici upoznati obilježja lokalnog stanovništva. Snošljivost i gostoljubivost je navišoj razini ako je brojčani odnos domaćina i stranaca prihvatljiv (ovdje treba napomenuti da to nije veličina koju je moguće točno izračunati i zavisi od obilježja socio-kulturnih lokalnih zajednica).

Kriterij:

Prosječna situacija je broj koji se dobije računanjem podataka za cijelu županiju (2,47) i za 22 analizirana područja (1,81). Povoljnija je situacija u područjima koja pripadaju gornjoj trećini izračunatih brojeva, prosječna je koja pripada srednjoj trećini izračunatih brojeva i nepovoljnija je koja pripada donjoj trećini izračunatih brojeva za analizirana područja. Proračun je korigiran ocjenom za tri područja da su u neposrednoj blizini većih urbanih mjesta (koji su i česti povremeni posjetitelji analiziranih područja).

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovništvo

2. Pokazatelj

**Udio stanovnika
do 50 godina starosti
(moguće zapošljavanje)**

Način računanja:

**Broj stalno nastanjenih stanovnika
do 50 godina starosti**

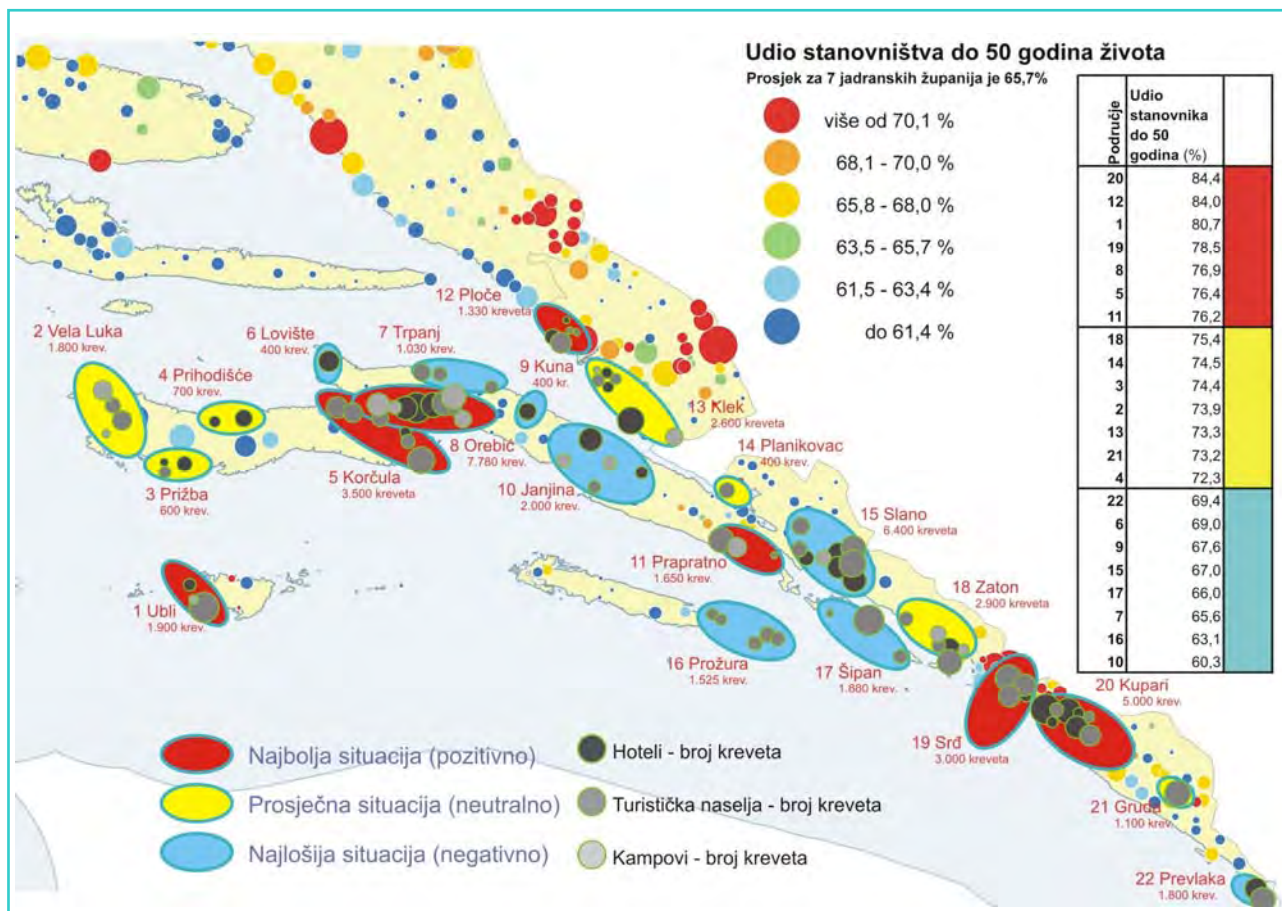
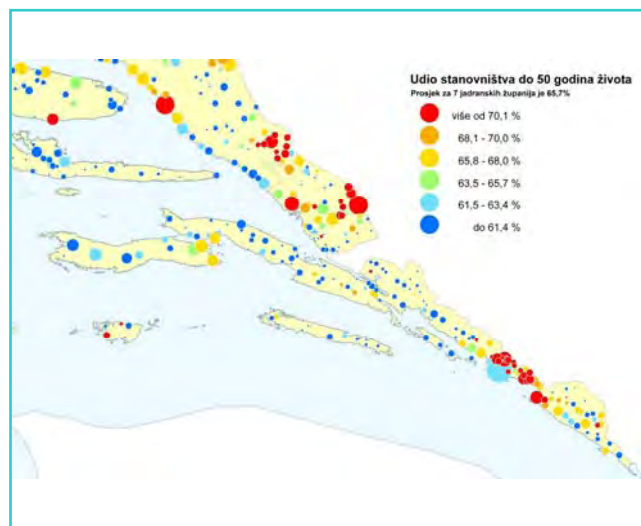
Broj ukupno stalno nastanjenih stanovnika

Obrazloženje:

Polazno je stajalište da je buduća situacija u nekom području povoljnija ako je broj stalnog stanovništva do 50 godina starosti veći. Za očekivati je da je iz kontingenta mlađeg stanovništva moguće pridobiti i nužni broj odgovarajućih zaposlenika za turističku djelatnost.

Kriterij:

Prosječna situacija je broj koji je dobiven računanjem podataka za 22 analizirana područja. On iznosi 77,7%. Povoljnija je situacija u područjima gdje je taj broj veći od 76,2%, prosječna je gdje su izračunati brojevi od 72,3% do 75,4% i nepovoljnija je gdje su izračunati brojevi manji od 69,4% u analiziranom području.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovništvo

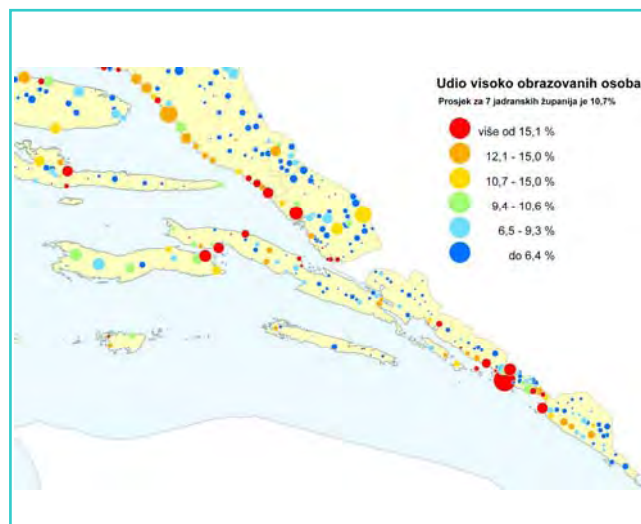
3. Pokazatelj

Udio visokoobrazovanih stanovnika
(nositelji razvitka)

Način računanja:

Broj visoko obrazovanih stanovnika
(s višom školom, fakultetom i mr.sc. i dr.sc.)

Broj stalno nastanjenih stanovnika

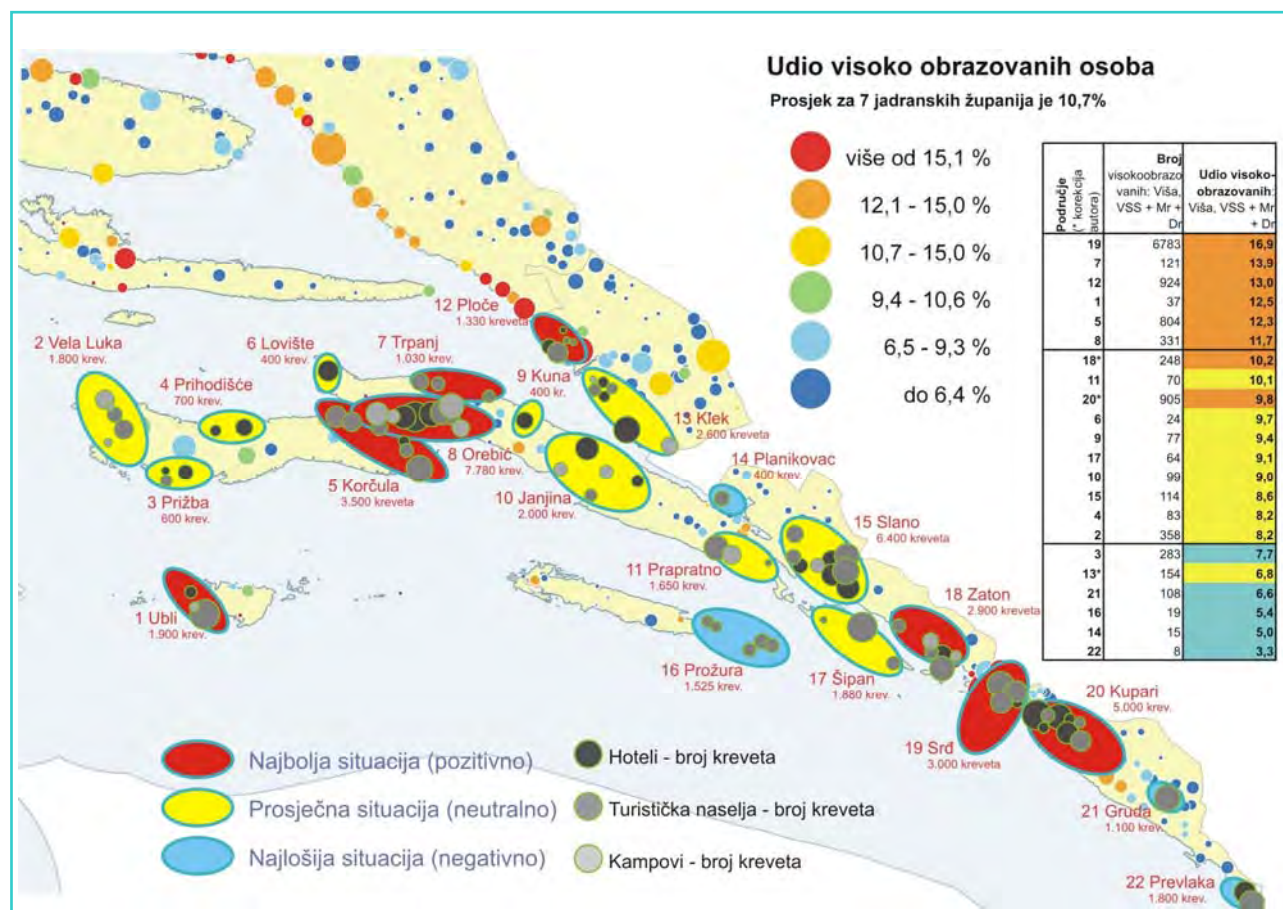

Obrazloženje:

Buduća situacija u nekom području je povoljnija ako je broj visokoobrazovanih stanovnika veći. Pri tome mislimo na dokazane situacije da je poduzetnička klima u takvim sredinama povoljnija odnosno da su visokoobrazovani stručnjaci nužni preduvjet svekolikog razvitka nekog područja. Ulaganje u obrazovanje daje najbrži povrat uložених sredstava.

Kriterij:

Prosječna situacija je broj koji je dobiven računanjem podataka za 22 analizirana područja. On iznosi 13,2%. Povoljnija je situacija u područjima gdje je taj broj 10,2% i više, prosječna je gdje su izračunati brojevi od 8,2% do 10,1% i nepovoljnija je gdje su izračunati brojevi manji od 7,7% u analiziranom području. Proračun je korigiran ocjenom za dva područja da su u neposrednoj blizini većih urbanih mjesta, pa je za očekivati da se dnevnim migracijama može optimizirati potreba za visokoobrazovanim kadrovima.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovništvo

4. Pokazatelj

Demografski potencijal
- sintezni pokazatelji

Način računanja:

Demografski potencijal kao sintezni pokazatelj je preuzet iz Izvješća o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2003. -
gdje je prikazama metoda računanja.

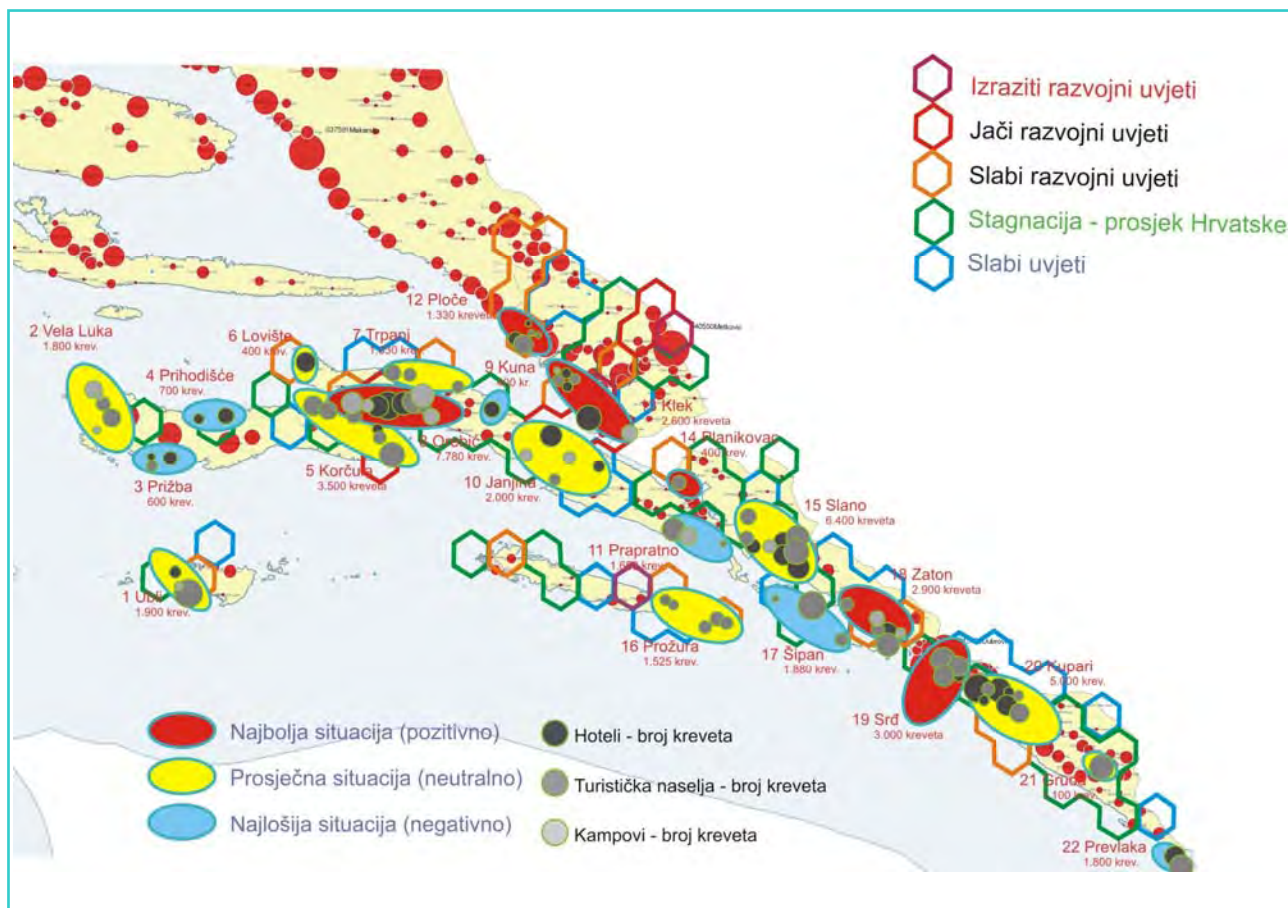
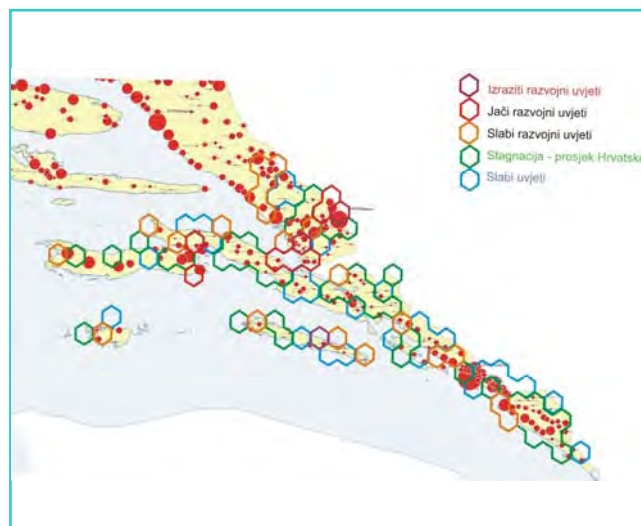
Obrazloženje:

Situacija u nekom području je povoljnija ako je demografski potencijal iskazan višom zbirnom ocjenom.

Demografski potencijal se izračunava primjenom slijedećih demografskih kriterija i ocjena: (1) indeks stanovništva 2001/1991. i (2) 1991/1981., (3) udio osoba starijih od 60 godina u ukupnom stanovništvu, (4) područja koncentracije stanovništva i (5) tipovi općeg kretanja stanovništva. Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2003.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima gdje je demografski potencijal iskazan zbirnom ocjenom kao jači razvojni uvjeti i izraziti razvojni uvjeti, prosječna je gdje su slabi razvojni uvjeti i stagnacija (to je i prosjek Hrvatske) i nepovoljnija je gdje su slabi uvjeti u analiziranom području.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovi

5. Pokazatelj

**Broj svih vrsta stanova i dinamika izgradnje
(sintezni pokazatelj
kvalitete življenja - boravka)**

Način računanja:

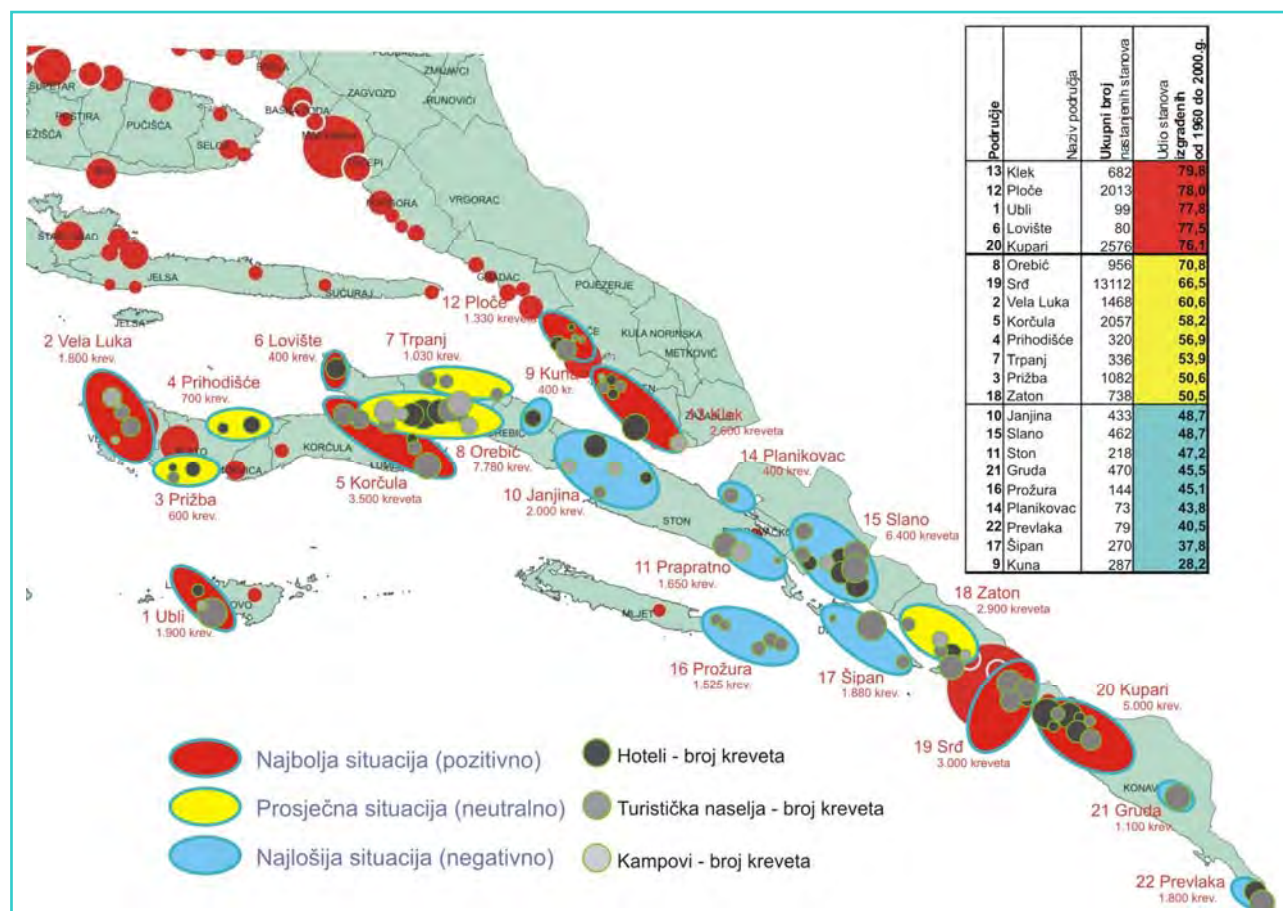
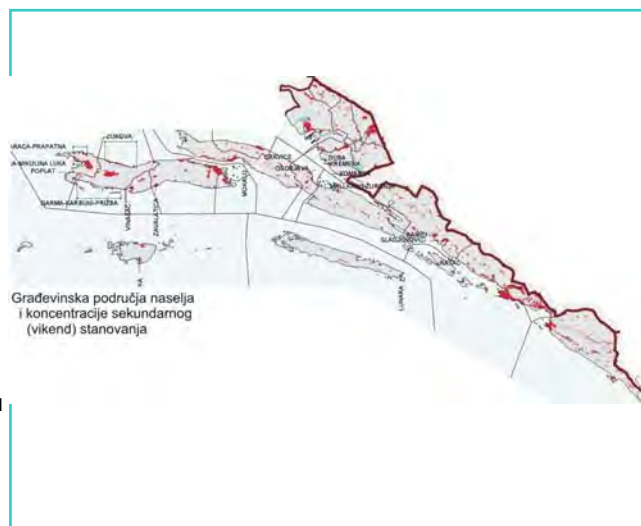
Broj svih vrsta stanova na 1 km² u analiziranom području
i
udio stanova izgrađenih od 1961. do 2000. godine
u ukupnom stambenom fondu

Obrazloženje:

Stajalište je da je situacija u nekom području povoljnija ako je veći broj svih vrsta stanova na 1 km² analiziranog područja kao i ako je udio izgrađenih stanova od 1960-2000. godine veći. Držimo da je broj i dinamika gradnje stanova u nekom urbanom području sintezni pokazatelj privlačnosti tog prostora za naseljavanje kao i visoke kvalitete boravka i življenja. Takva obilježja urbanih prostora sukladna su s potrebama i obilježjima turističkih zona.

Kriterij:

Prosječna situacija je broj koji se dobije računanjem podataka za cijelu županiju. Povoljnija je situacija u područjima koja pripadaju gornjoj trećini izračunatih brojeva, prosječna je koja pripada srednjoj trećini izračunatih brojeva i nepovoljnija je koja pripada donjoj trećini izračunatih brojeva za analizirana područja.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovi

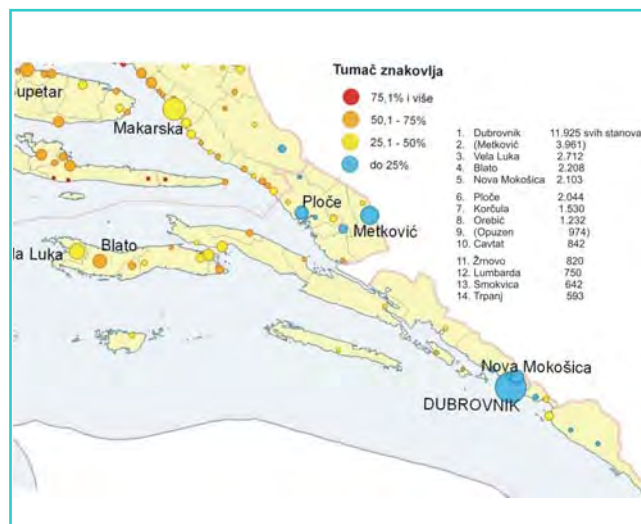
6. Pokazatelj

Odnos stanova za odmor
i stalno nastanjenih stanova
(turistička privlačnost)

Način računanja:

**Broj stanova za odmor i privremeno
nenastanjenih stanova**

Broj svih vrsta stanova u analiziranom području

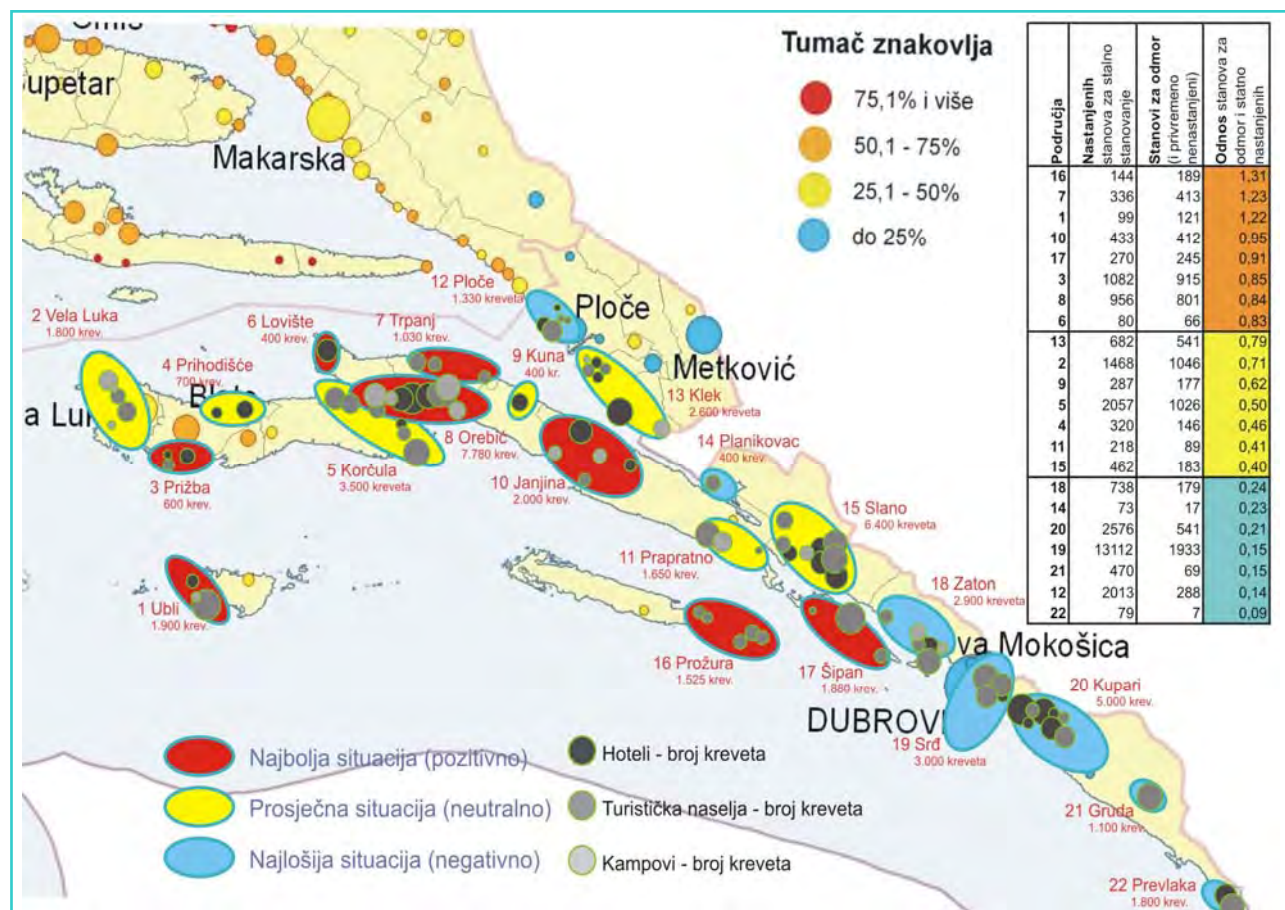

Obrazloženje:

Situacija u nekom području je bolja ako je udio povremeno nastanjenih stanova u ukupnom stambenom fondu analiziranog područja veći. Mišljenja smo da to pokazuje privlačnost područja za povremeni boravak tj. turistički boravak u klimatski povoljnijem razdoblju u godini. Ako je područje privlačno "vikend" korisnicima zasigurno će biti i ostalim turistima, korisnicima planiranih turističkih zona.

Kriterij:

Prosječna situacija je broj koji je dobiven računanjem podataka za 22 analizirana područja. On iznosi 0,34. Povoljnija je situacija u područjima gdje je udio povremeno nastanjenih stanova (stanovi za odmor i privremeno nenastanjeni stanovi) u odnosu na broj stalno nastanjenih stanova veći od 0,80, prosječna je gdje je udio 0,40 - 0,79 i nepovoljnija je gdje su izračunati brojevi manji od 0,34.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

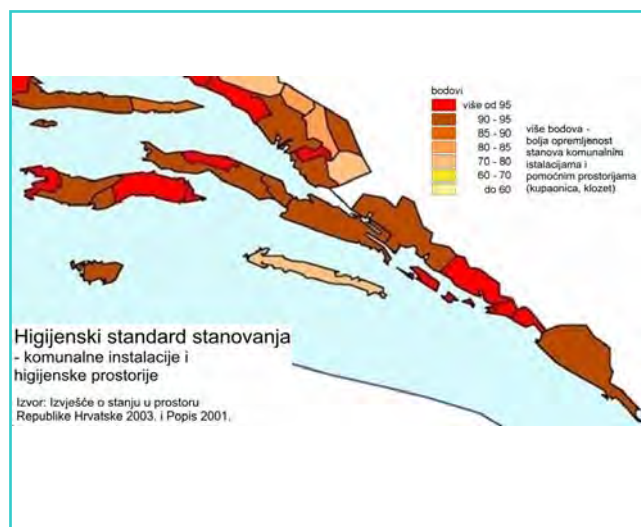
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovi

7. Pokazatelj

**Opremljenost svih vrsta stanova
komunalnom infrastrukturom
(kvaliteta urbanog okoliša)**

Način računanja:

**Opremljenost stanova komunalnom infrastrukturom
preuzet je iz Izvješća o stanju u prostoru
Republike Hrvatske 2003. -**
gdje je prikazama metoda računanja.

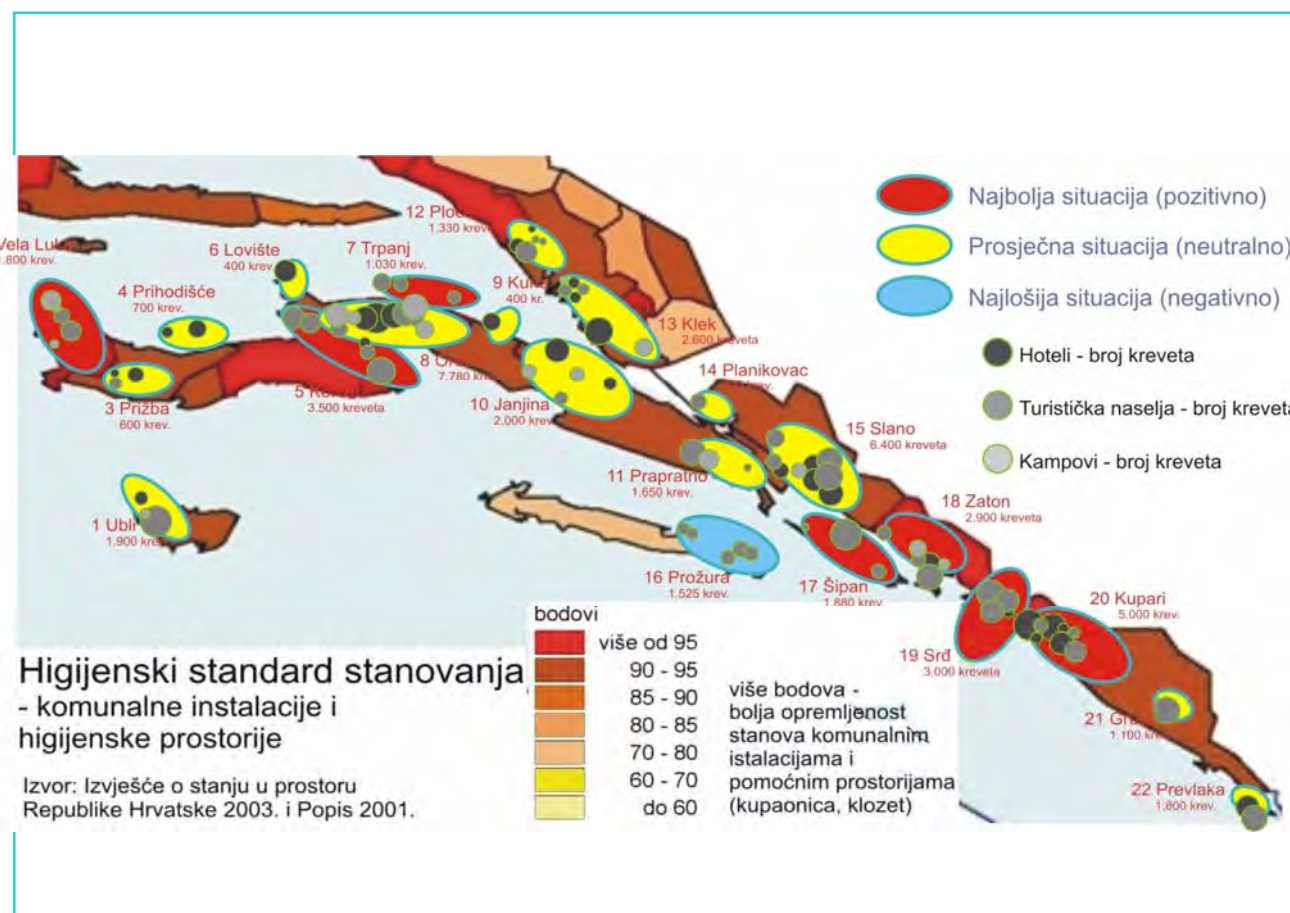

Obrazloženje:

Situacija u nekom području je povoljnija ako je broj bodova veći. Više bodova znači da je u tom području bolja opremljenost stanova komunalnim instalacijama te da stanovi imaju sve nužne pomoćne prostorije. Skupni naziv tog vrednovanja je utvrđivanje higijenskog standarda stanovanja u nekom području. Taj pokazatelj posredno iskazuje i kvalitetu urbanog okoliša naselja ili područja što je posebno poželjno kod razvoja novih turističkih zona.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima gdje je izračunati broj 96 ili veći, prosječna je kod brojeva 80-95 i nepovoljnija je u analiziranim područjima s manje od 80 bodova.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

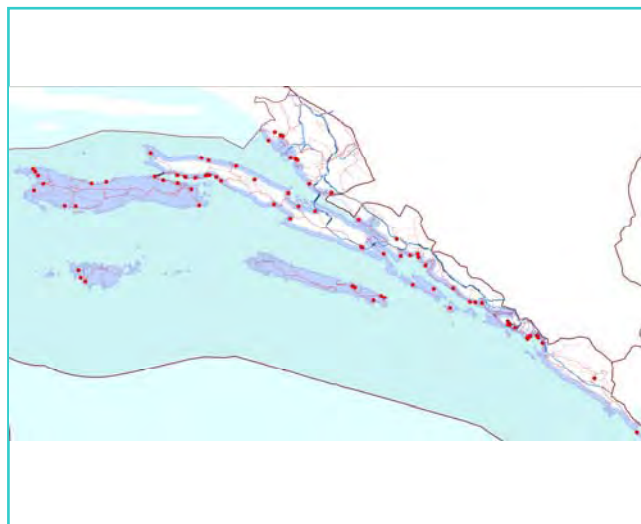
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Komunalna infrastruktura

8. Pokazatelj

Opremljenost područja kvalitetnom
cestovnom mrežom
(automobilski pristup)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema kvalitetnim cestovnim prometnicama

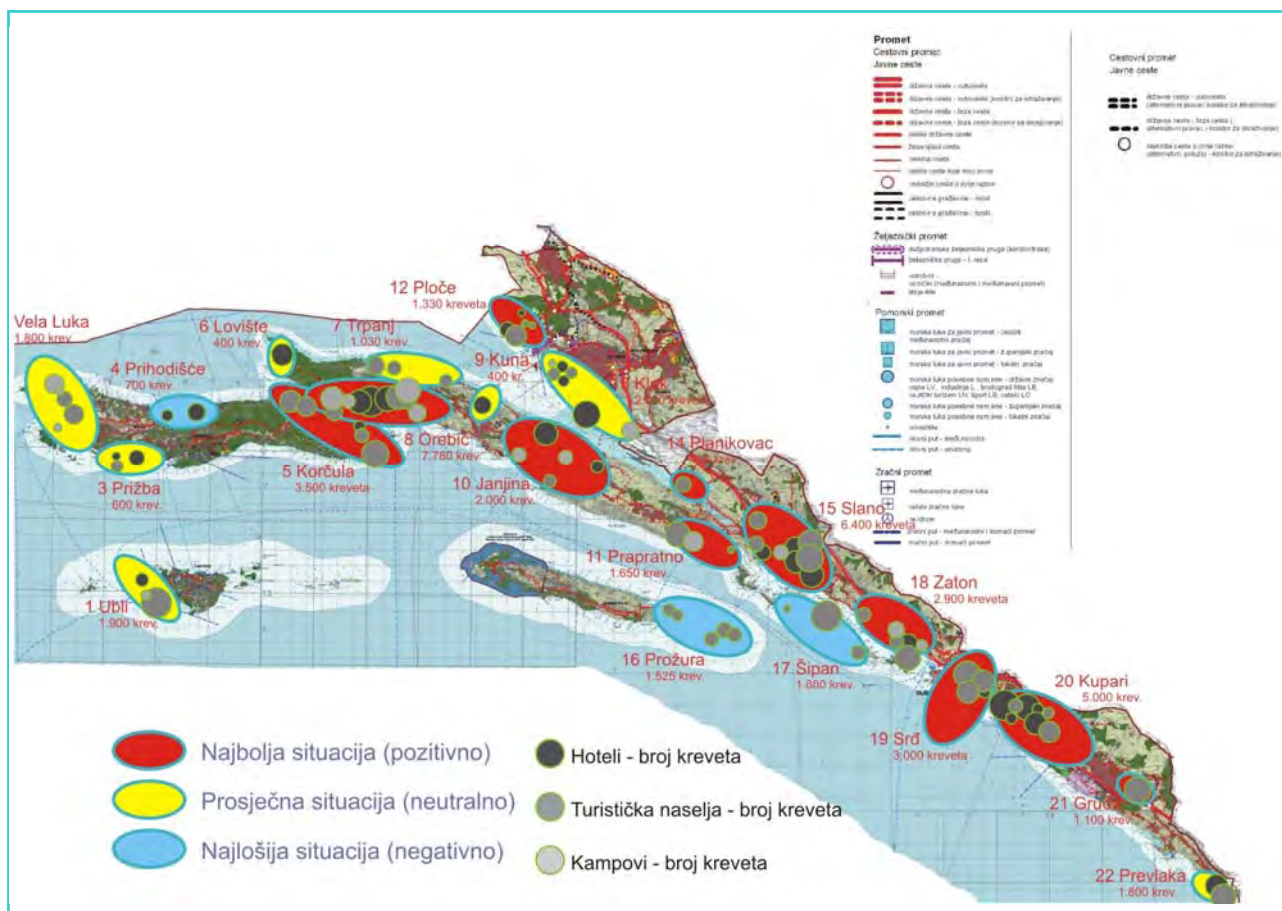

Obrazloženje:

Polazno je stajalište da je buduća situacija u nekom području povoljnija ako postoji cestovna mreža, osobito kvalitetna, ili ako je realno očekivati skorbu gradnju istih (srednjoročno oko 5-7 godina). U vrednovanju nisu razmatrane situacije gdje se planiraju značajni prometni objekti kojih je vrijeme izgradnje neizvjesno. Držimo da cestovni pristup turističkim zonama treba već sada biti moguć kako bi se s realizacijom zone započelo u neko prihvatljivo vrijeme. Nepostojanje kvalitetnih cesta znatno otežava realizaciju turističkih zona.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja se nalaze neposredno uz kvalitetne (tehnička obilježja i značaj: državne, županijske) cestovne prometnice s kojih je pristup do turističkih zona lak i jednostavan. Prosječna je situacija gdje je cestovne prometnice lošijih prometnih obilježja (lokalne, kolnik, širina, usponi, zavoji) i nepovoljnija u područjima gdje su prometnice izuzetno loše ili ih uopće nema, pa je nužna njihova gradnja koja ima visoku cijenu.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

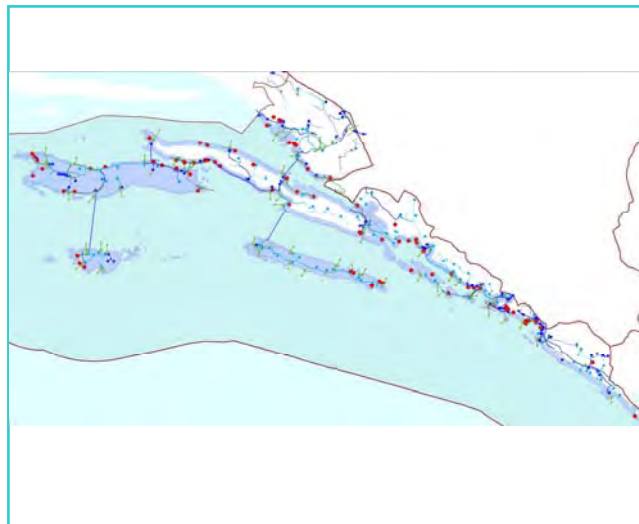
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Komunalna infrastruktura

9. Pokazatelj

Opremljenost područja
vodovodnom mrežom
(olakšava razvoju)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema kvalitetnoj vodoopskrbnoj mreži

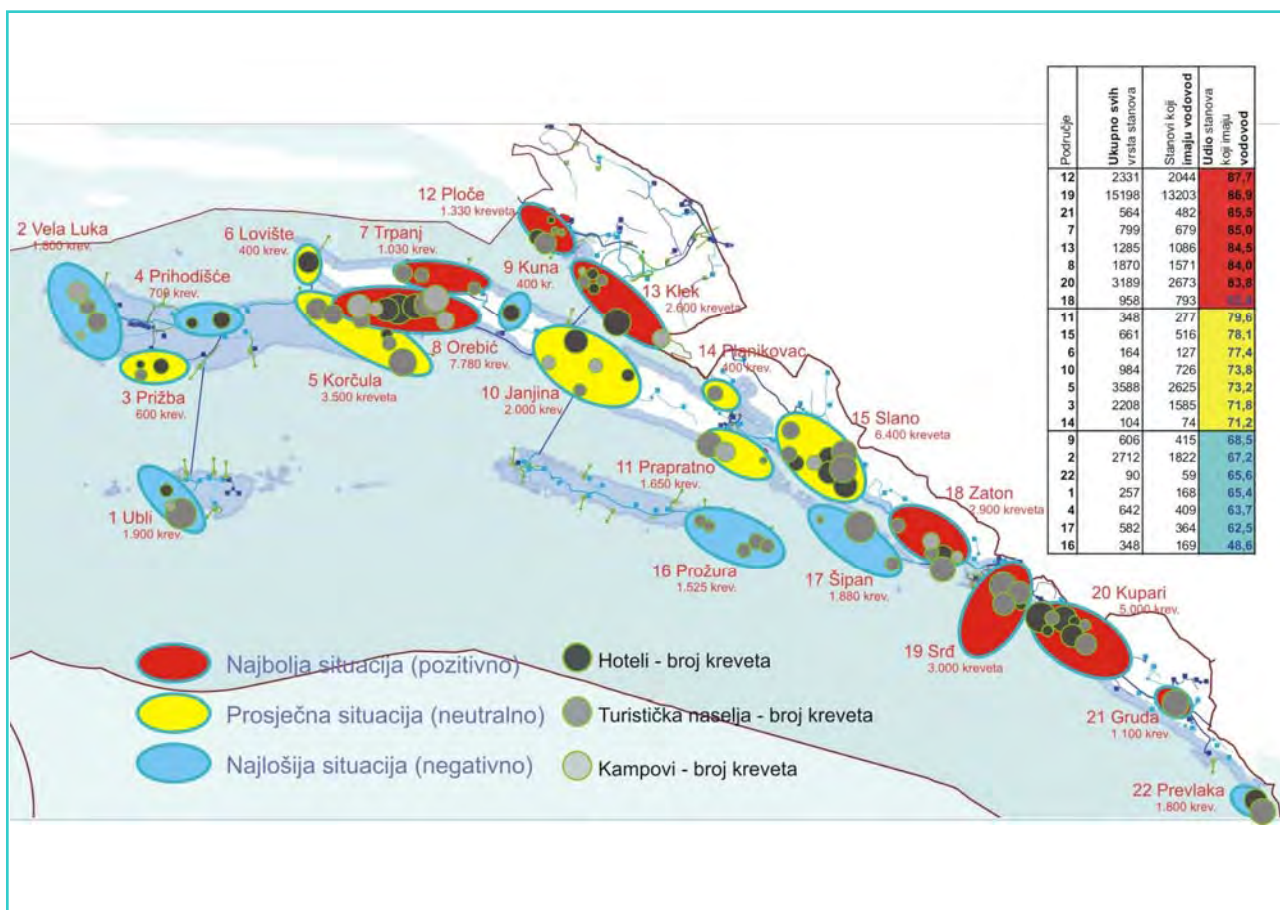

Obrazloženje:

Stajalište je da je situacija u nekom području povoljnija ako postoji vodoopskrbna mreža, osobito kvalitetna, ili ako je realno očekivati skorbu gradnju iste (srednjoročno oko 5-7 godina). U vrednovanju nisu razmatrane situacije gdje se planiraju značajni vodoopskrbni objekti kojih je vrijeme izgradnje neizvjesno. Osobit problem su otoci do kojih nisu položeni magistralni vodovi. Bez kvalitetne vodoopskrbe u blizini turističkih zona neće biti moguće započeti s realizacijom zone u neko prihvatljivo vrijeme. Nepostojanje kvalitetne vodoopskrbne mreže, ili vrlo udaljene, znatno otežava realizaciju turističkih zonajer je voda nužni uvjet.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja se nalaze neposredno uz kvalitetne (tehnička obilježja, kapaciteti) vodoopskrbne mreže do kojih je pristup iz turističkih zona lak i jednostavan. Prosječna je situacija gdje je vodoopskrbna mreža lošijih tehničkih obilježja (nedovoljni kapacitet) i nepovoljnija u područjima gdje je vodoopskrbna mreža izuzetno loša ili je uopće nema, pa je nužna njena gradnja.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Komunalna infrastruktura

10. Pokazatelj

Opremljenost područja
kanalizacijskom mrežom
(olakšava razvoj)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema kvalitetnoj vodoopskrbnoj mreži

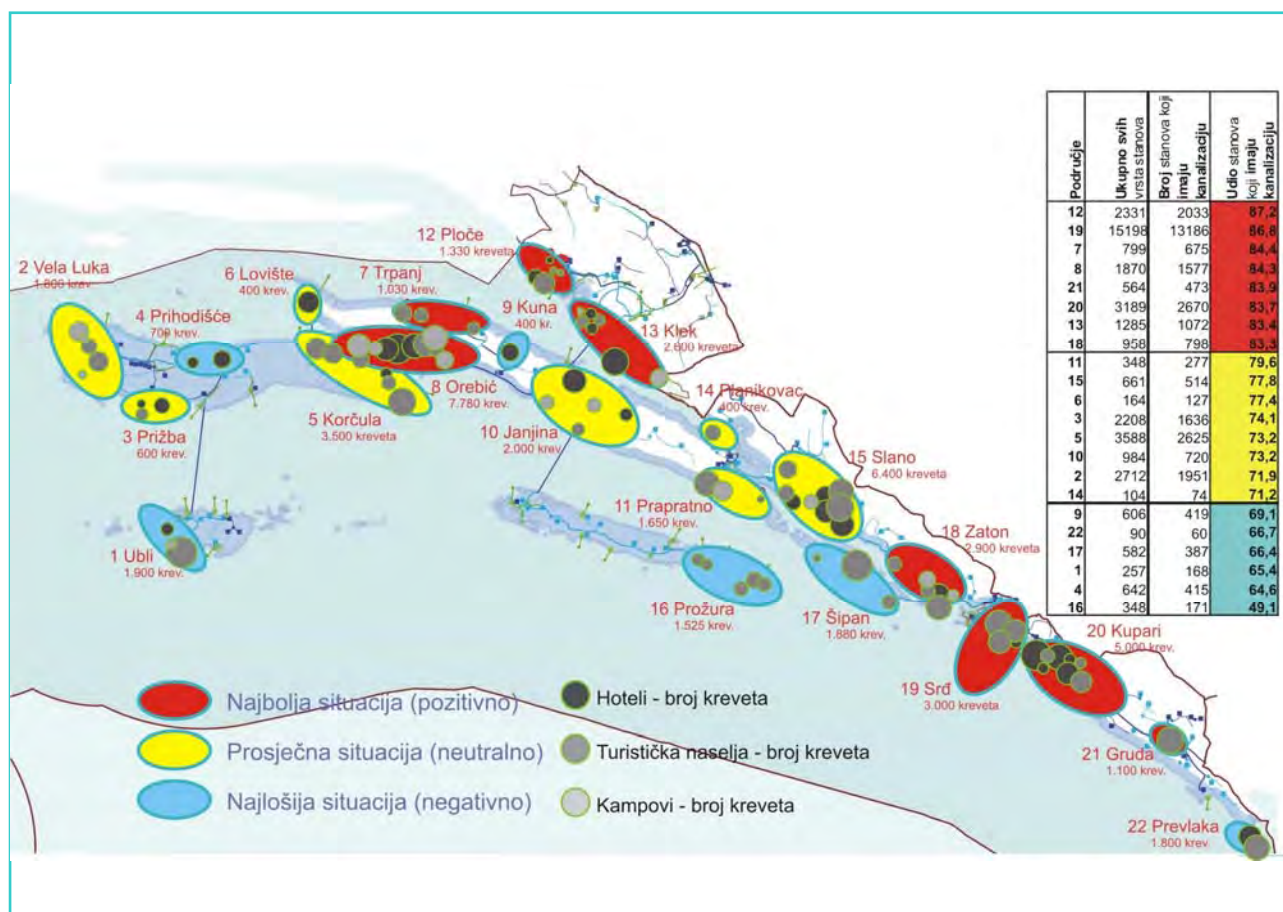

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području povoljnija ako postoji kanalizacijska mreža, osobito kvalitetna s primjerenim uređajima za pročišćavanje, ili ako je realno očekivati skoriju gradnju iste (srednjoročno oko 5-7 godina). U vrednovanju nisu razmatrane situacije gdje se planiraju značajni kanalizacijski sustavi kojih je vrijeme izgradnje neizvjesno. Bez kvalitetne kanalizacijske mreže u blizini turističkih zona neće biti moguće započeti s brzom realizacijom zone. Nepostojanje kanalizacijske mreže znatno otežava-poskupljuje realizaciju turističkih zona jer je ona nužni ekološki uvjet gradnje.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja se nalaze neposredno uz kvalitetne (tehnička obilježja, kapaciteti, uređaji za pročišćavanje) kanalizacijske mreže do kojih je pristup iz turističkih zona lak i jednostavan. Prosječna je situacija gdje je kanalizacijska mreža lošijih tehničkih obilježja (nema uređaja za pročišćavanje) i nepovoljnija u područjima gdje je kanalizacijske mreže uopće nema, pa je nužna njena gradnja koja ima visoku cijenu.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Komunalna infrastruktura

11. Pokazatelj

Opremljenost područja
elektro mrežom
(olakšava razvoj)

Način računanja:

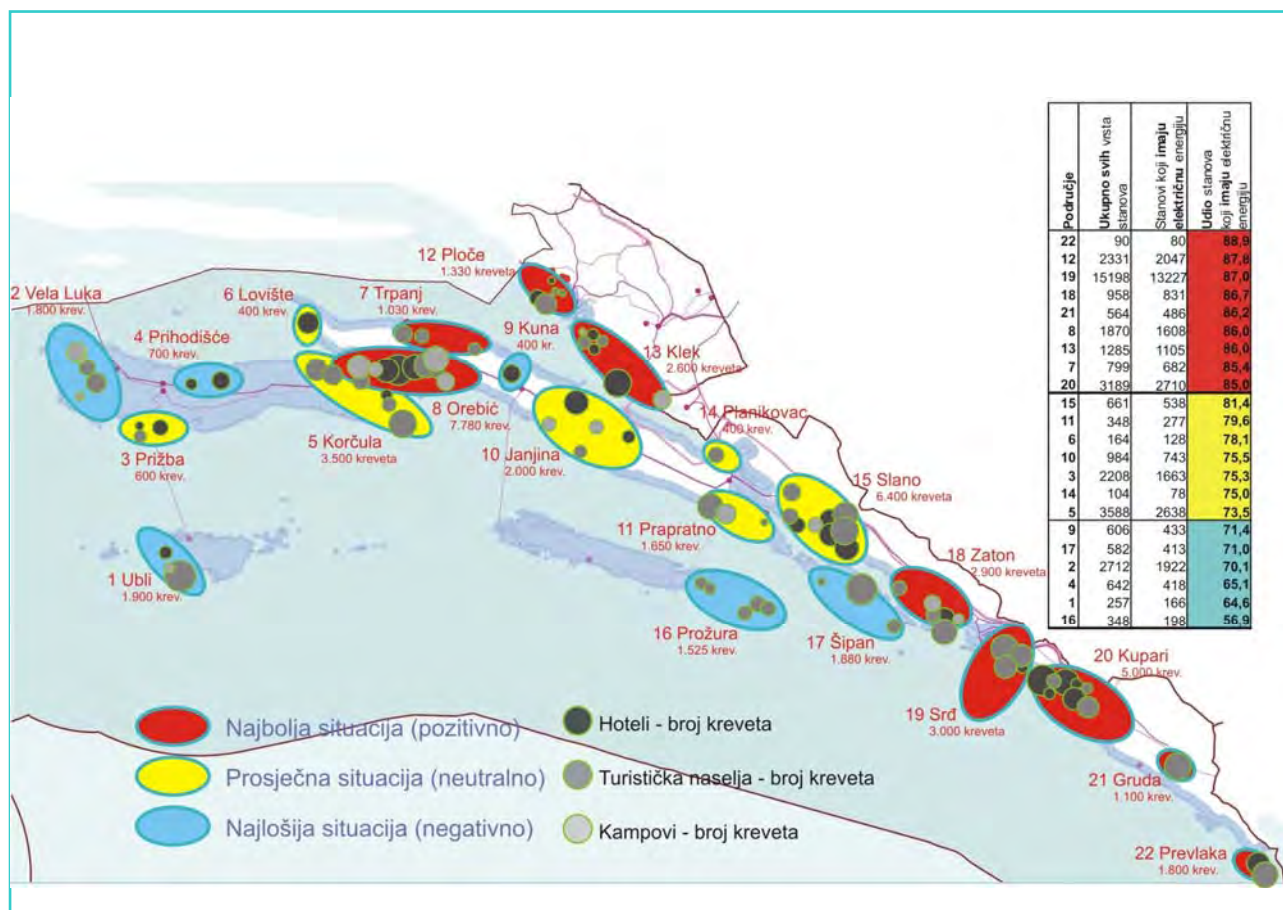
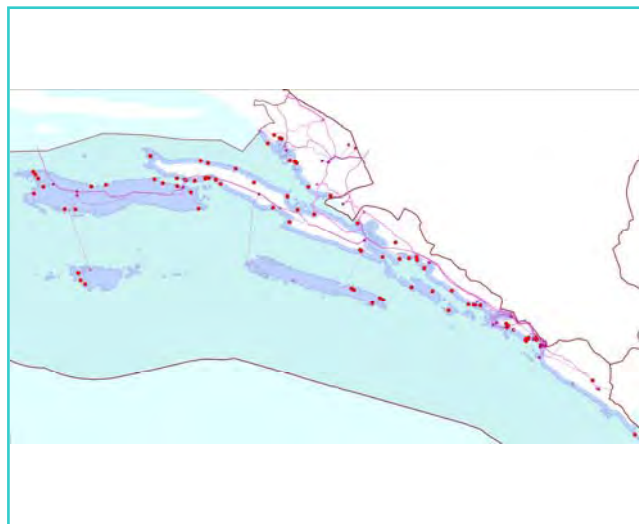
Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema kvalitetnoj elektro opskrboj mreži

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području povoljnija ako postoji elektro mreža, primjerenih tehničkih obilježja, za planirane turističke kapacitete ili ako je realno očekivati njenu skoru gradnju. Nepostojanje takve elektro mreže otežava realizaciju turističkih zona.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja se nalaze neposredno uz kvalitetnu (tehnička obilježja, kapaciteti, uređaji) elektro mrežu od koje je dovod do turističkih zona jednostavan. Prosječna je situacija gdje je elektro mreža lošijih tehničkih obilježja (nema dovoljne kapacitete) i nepovoljna u područjima gdje je elektro mreže uopće nema, pa je nužna njena gradnja.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

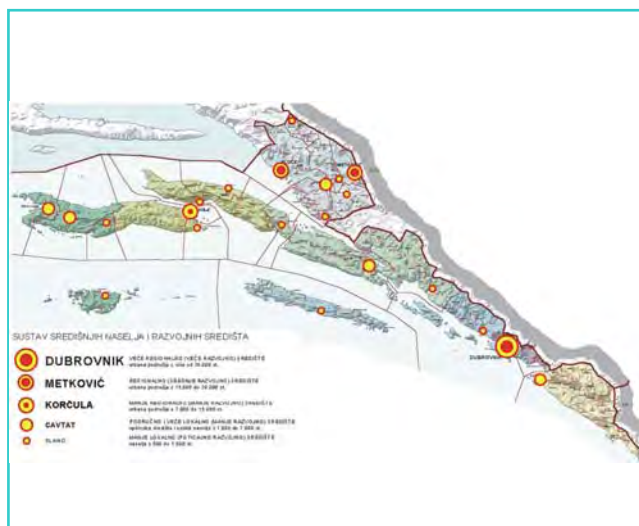
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Urbanizirano okružje

12. Pokazatelj

**Blizina većeg regionalnog središta
Dubrovnika
(svjetska vrijednost)**

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema većem regionalnom središtu Dubrovniku

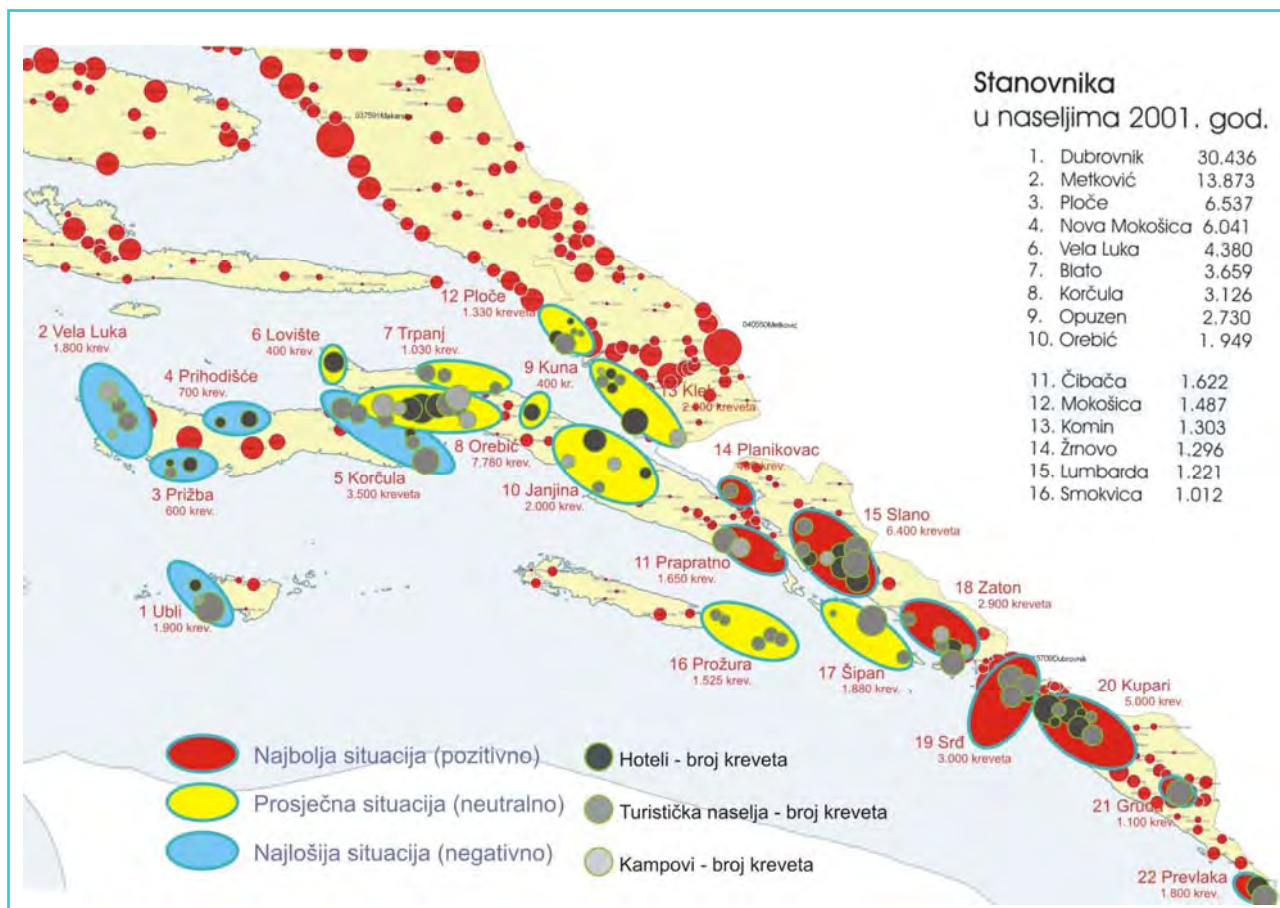

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako je moguće brzo i jednostavno otputovati u grad Dubrovnik koji svojim sadržajima bitno obogaćuje turističku ponudu analiziranog područja. Područje ili lokacija time značajno dobiva na položajnoj vrijednosti i atraktivnosti.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno i vremenski bliža gradu Dubrovniku i gdje je putovanje moguće i osobnim automobilom tj. individualno. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada je putovanje do Dubrovnika uvjetovano brodskom ili trajektnom vezom i traje znatno duže i najdalje je.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

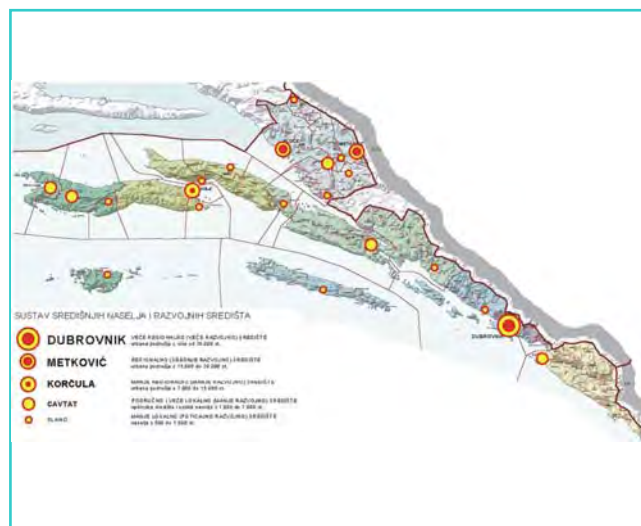
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Urbanizirano okružje

13. Pokazatelj

Blizina većeg urbanog središta
- regionalno i manje regionalno središte
(regionalna vrijednost)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema regionalnom središtu Metkoviću i
manjim regionalnim središtima Korčuli i Pločama

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako je moguće brzo i jednostavno otputovati u gradove Metković, Korčulu ili Ploče koji svojim sadržajima znatno obogaćuje turističku ponudu analiziranog područja. Područje ili lokacija time znatno dobiva na položajnoj vrijednosti i atraktivnosti.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno i vremenski bliža gradovima Metkoviću, Korčuli i Pločama i gdje je putovanje moguće i osobnim automobilom tj. individualno. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada je putovanje uvjetovano brodskom ili trajektnom vezom i traje znatno duže.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Urbanizirano okružje

14. Pokazatelj

Blizina važnijeg tradicijskog mjesta
- područno središte i lokalno središte
(lokalna vrijednost)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona prema
važnijim tradicijskim mjestima
- blizina područnog središta i lokalnog središta

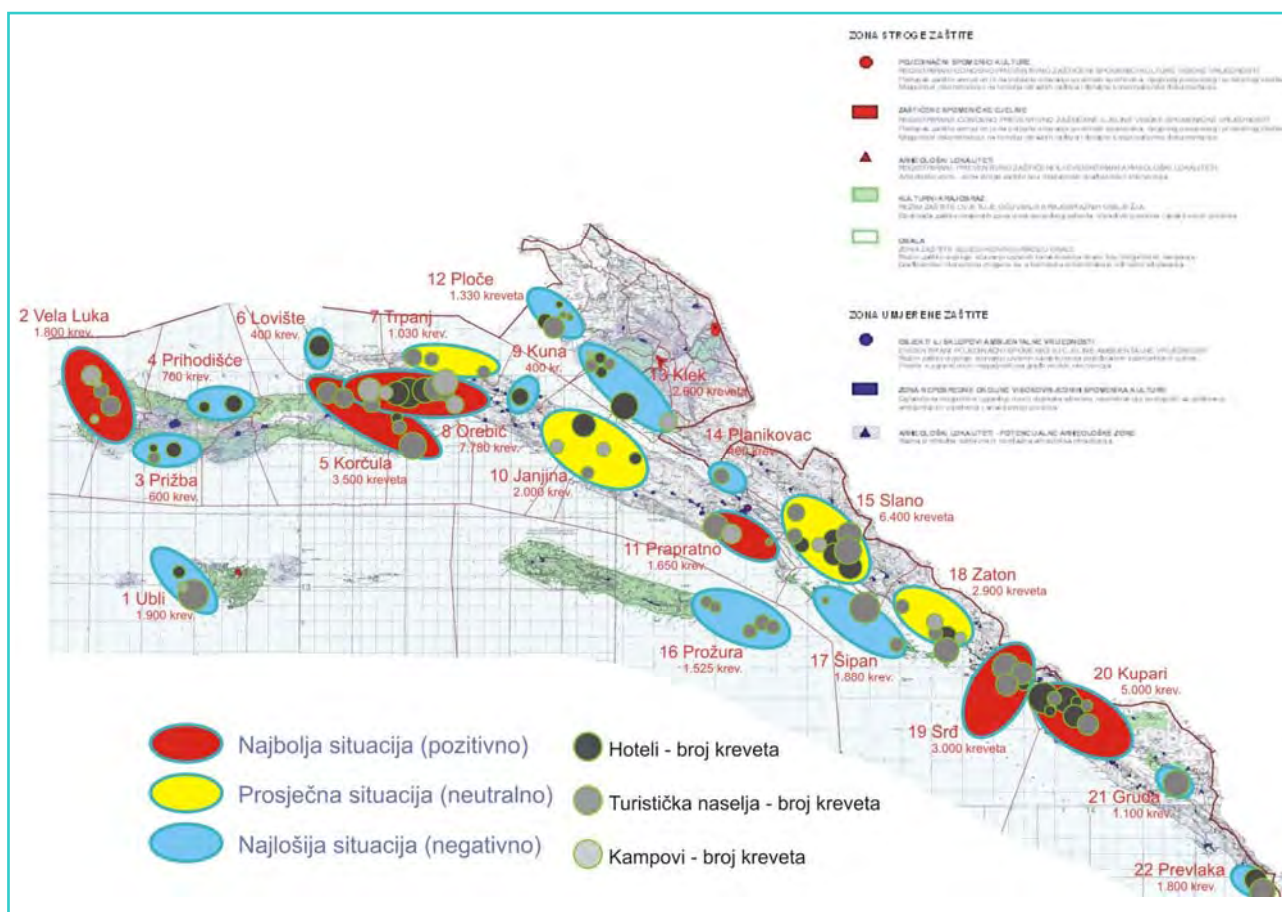
Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako je moguće brzo i jednostavno posjetiti (vozilom pa čak i šetnjom)

važnije tradicijsko mjesto koje svojim sadržajima obogaćuje turističku ponudu analiziranog područja. Područje ili lokacija time dobiva na vrijednosti i atraktivnosti. Kontakti s lokalnom društvenom zajednicom mogu biti svakodnevni, ako je turistička zona neposredno uz područje naselja.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno i vremenski najbliža takvim naseljima i gdje je putovanje brzo i kratko. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada je putovanje uvjetovano brodskom ili trajektnom vezom.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Urbanizirano okružje

15. Pokazatelj

Gustoća graditeljske baštine

- povijesnih cjelina, sklopova i arheol. zona
(kulturna vrijednost)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona prema graditeljskoj baštini
i njenoj brojnosti na nekom području

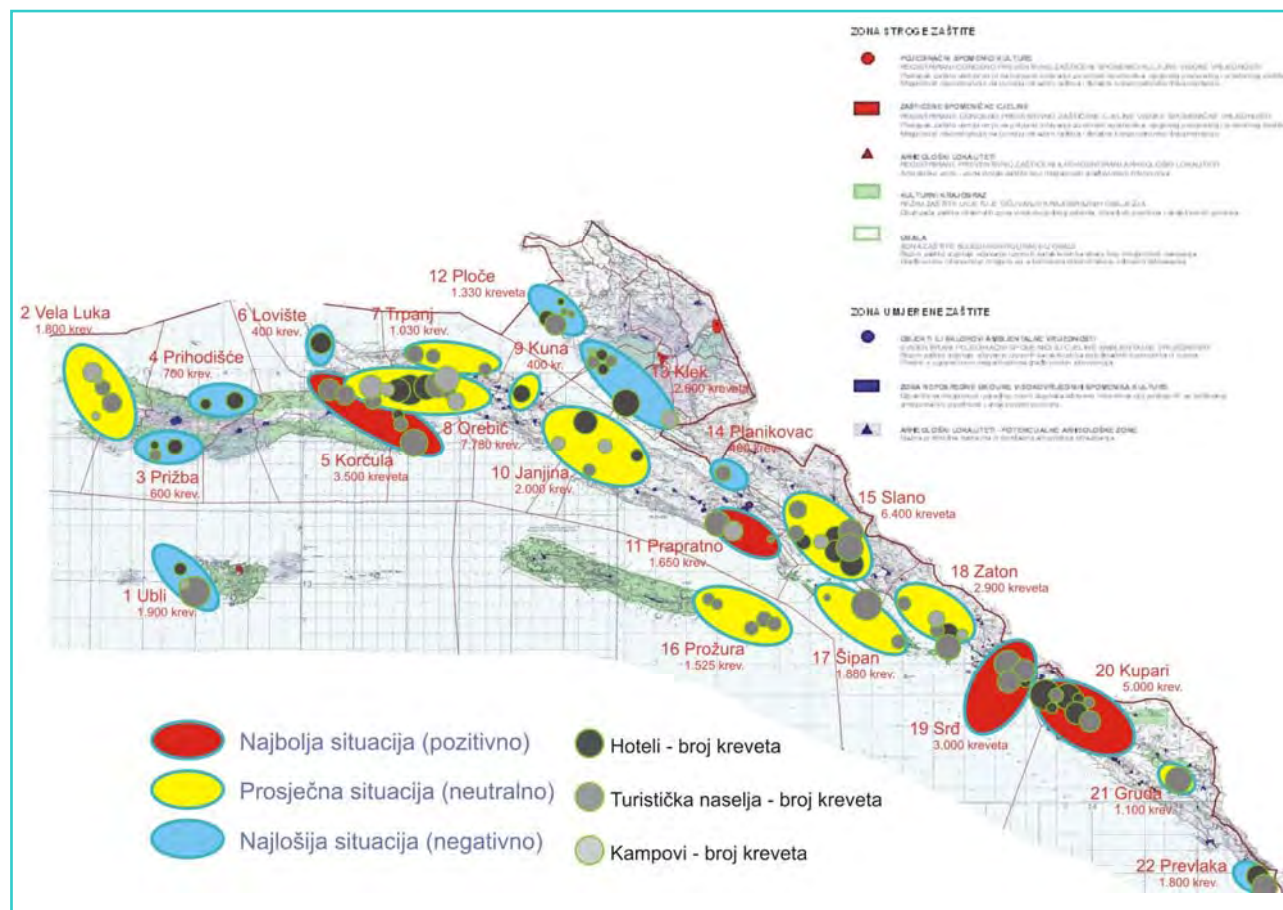

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako se uz njega nalazi veći broj objekata graditeljske baštine, prvenstveno povijesne cjeline, sklopovi i arheološke zone. Gustoća-brojnost graditeljske baštine omogućava razvijanje kvalitetne turističke kulturne ponude što povećava atraktivnost i vrijednost i novoplanirane zone.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno-vremenski najbliža takvim objektima graditeljske baštine i gdje je njihova brojnost najveća. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada takvih sadržaja ima malo ili uopće nema.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Urbanizirano okružje

16. Pokazatelj

Blizina postojeće turističke zone
ili nautičkog centra
(uslužna vrijednost)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona prema
postojećoj turističkoj zoni ili nautičkom centru

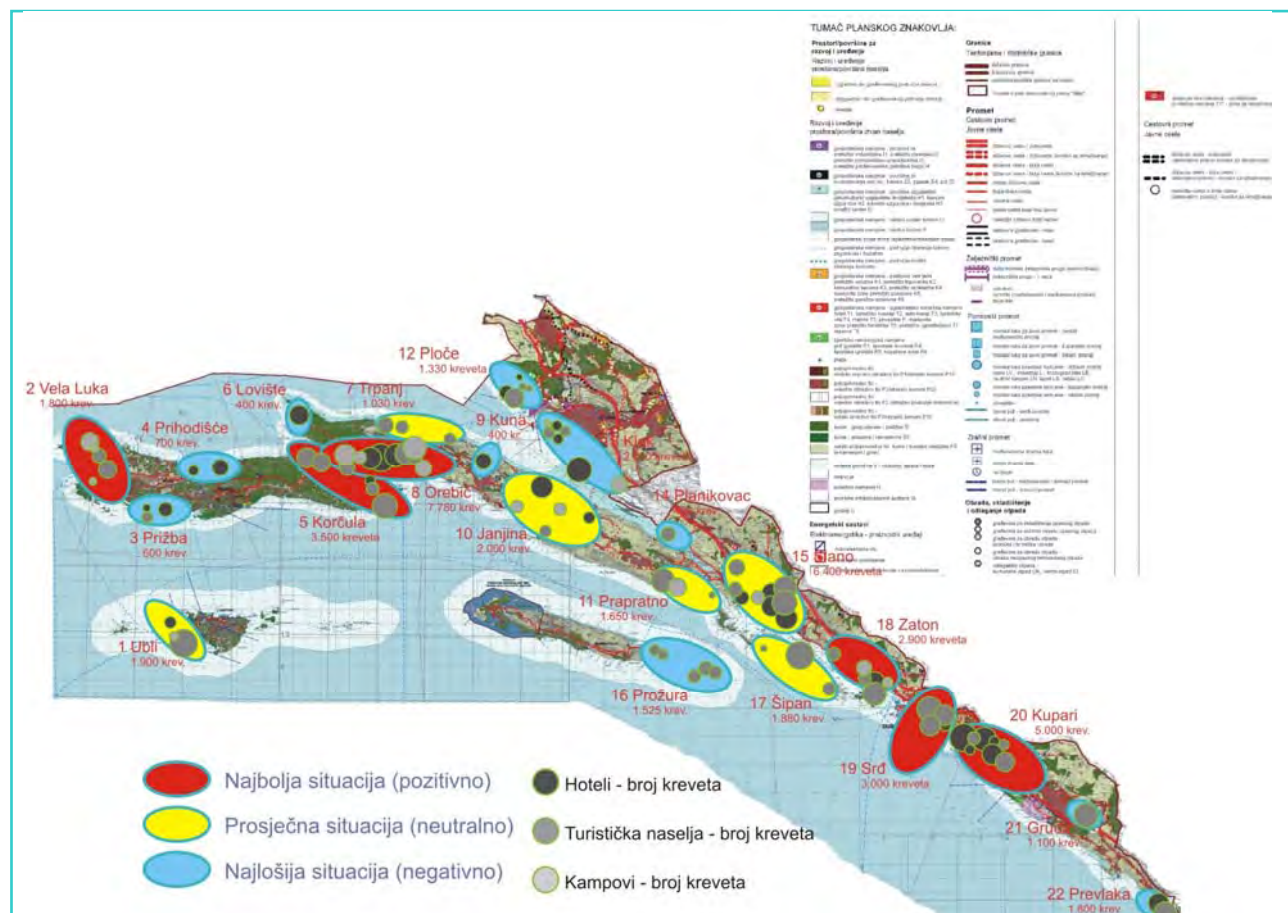
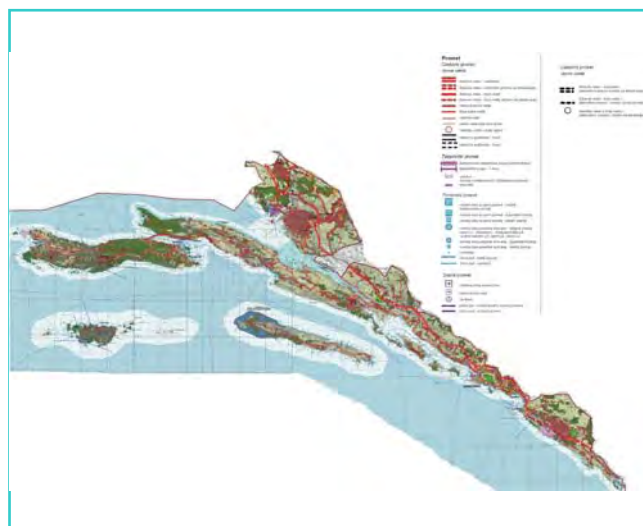
Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako se uz njega nalazi već aktivna turistička zona ili nautički

centar jer njihovi uslužni sadržaji i društveno okružje povećavaju atraktivnost i vrijednost i novoplanirane zone.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno-vremenski najbliža takvim već izgrađenim sadržaji. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada takvih sadržaja nema.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:

Prirodno okruženje

17. Pokazatelj

Blizina nacionalnog parka

Mljet

(vrlo velika prirodna vrijednost)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona
prema Nacionalnom parku Mljet

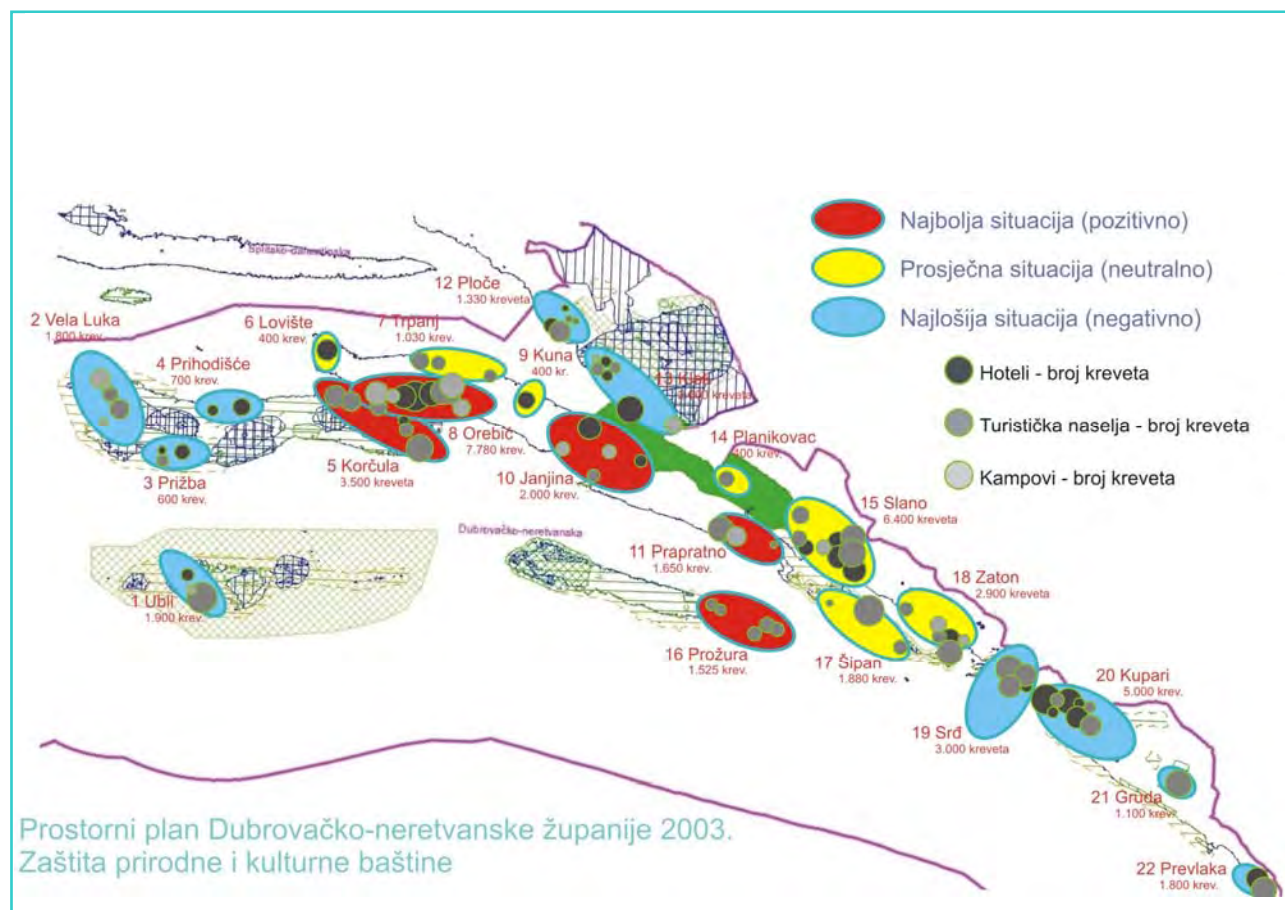

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako se u njegovoj blizini nalazi nacionalni park, koji je na skali turističkih atrakcija jako visoko vrednovan. U ovoj županiji to je NP Mljet.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno-vremenski najbliža takvim objektima vrlo velike prirodne vrijednosti, pa je posjećivanje brzo i lako dostupno. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada je putovanje do nacionalnog parka znatno duže ili je uvjetovano brodom ili trajektnom vezom.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Prirodno okružje

18. Pokazatelj

Blizina Parka prirode

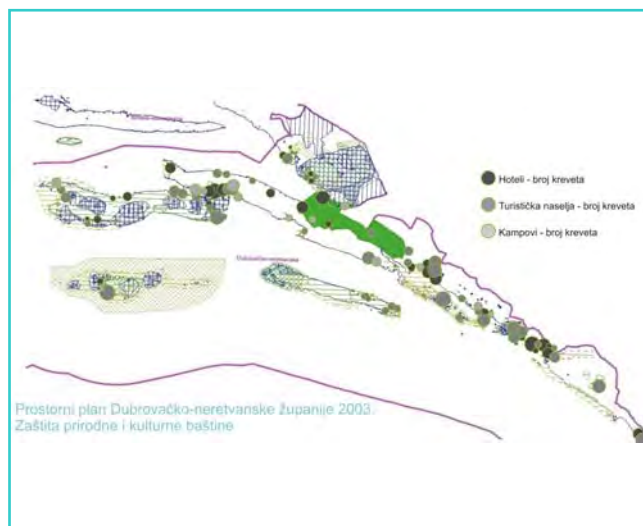
Lastovo i (Elafiti i Donja Neretva)

(velika prirodna vrijednost)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona

prema Parku prirode Lastovo i budućim parkovima prirode

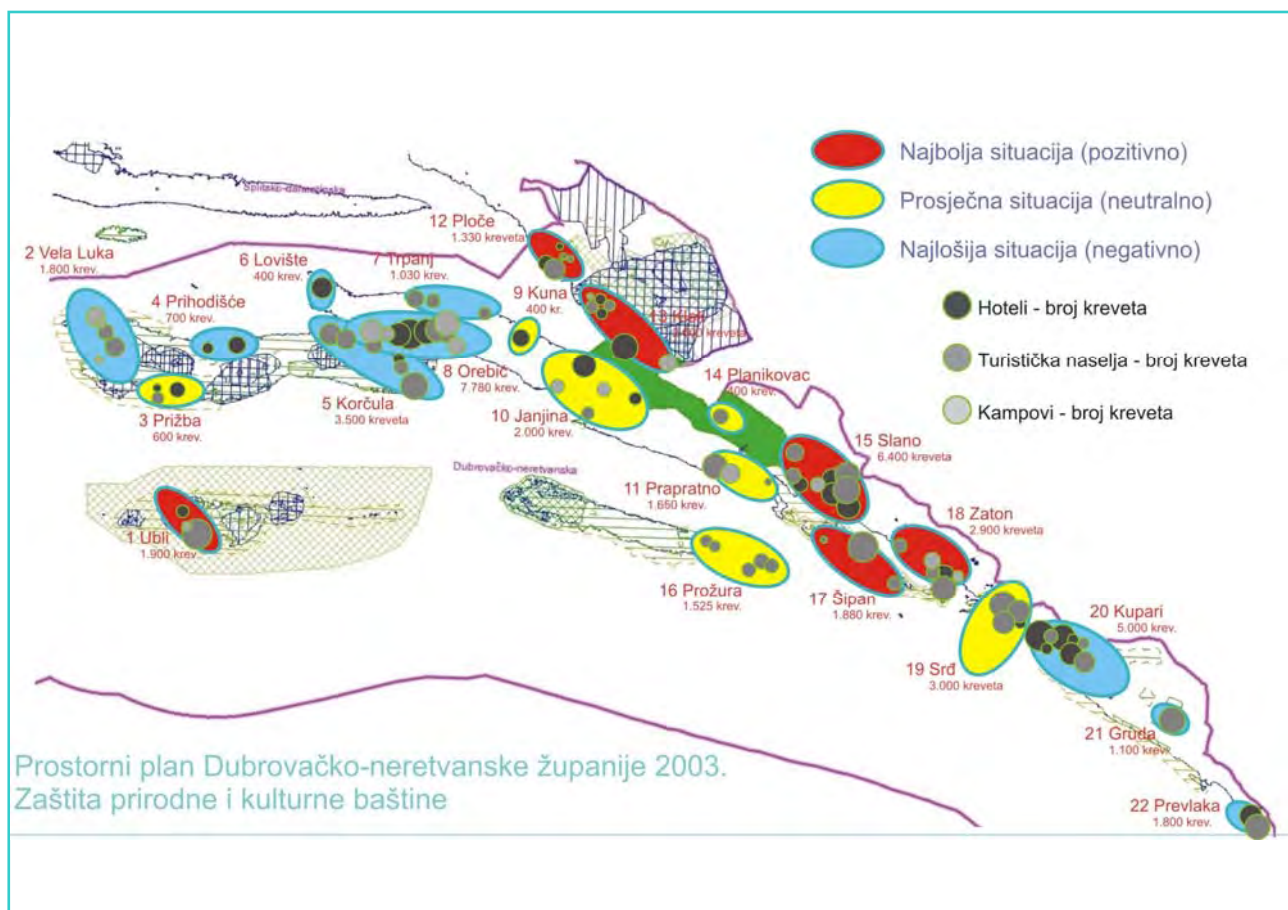

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako se u njegovoj blizini nalazi Park prirode, koji je na skali turističkih atrakcija visoko vrednovan. U ovoj županiji to je park prirode Lastovo i buduću parkovi prirode Elafiti i Donja Neretva. Treba naglasiti da u ovom vrednovanju nisu analizirani buduću parkovi prirode jer je to dijelom učinjeno u 19. pokazatelju

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno-vremenski najbliža takvim objektima velike prirodne vrijednosti, pa je posjećivanje brzo i lako dostupno. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada je putovanje do nacionalnog parka znatno duže ili je uvjetovano brodskom ili trajektnom vezom.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Prirodno okružje

19. Pokazatelj

Gustoća ostalih prirodnih vrijednosti
- veće zaštićene prirodne cjeline
(krijednost krajolika)

Način računanja:
Prostorni odnos turističkih zona
prema ostalim prirodnim vrijednostima –
većim zaštićenim prirodnim cjelinama

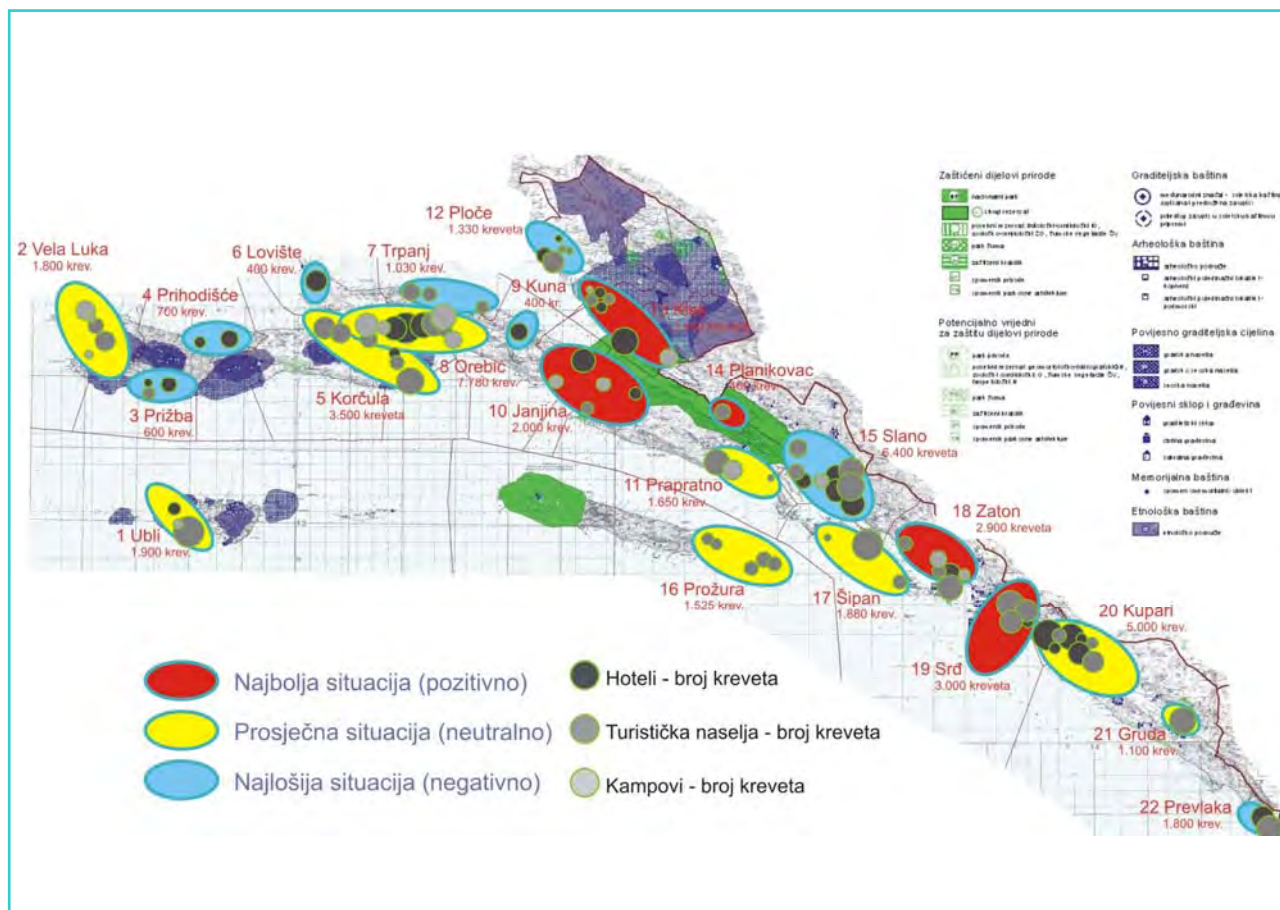

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako se u njegovoj blizini budući Park prirode, koji je na skali turističkih atrakcija visoko vrednovan. U ovoj županiji to su budući parkovi prirode Elafiti i Donja Neretva. Nadalje bitan je i broj ostalih zaštićenih prirodnih cjelina, tj. njihova gustoća na nekom području. To su krajolici, arboretumi, park šume, spomenici prirode i drugo.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno-vremenski najbliža takvim objektima zaštićenih prirodnih vrijednosti, pa je posjećivanje brzo i lako dostupno, a ti brojni objekti ukazuju na uvećanu vrijednost prirodnog okružja, općenito krajolika. Prosječna je situacija gdje takvih objekata ima u znatnom broju te pridonose kvaliteti prirodnog okružja a nepovoljna je situacija gdje takvih zaštićenih prirodnih cjelina ima veoma malo ili uopće nema.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

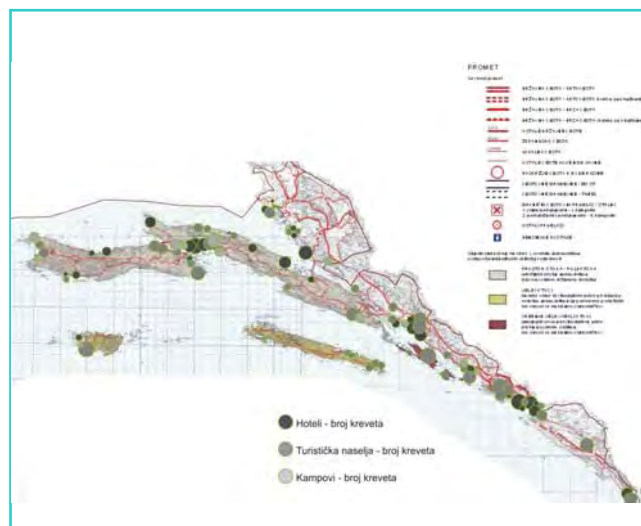
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Prometna dostupnost

21. Pokazatelj

Cestovna (autoceste) dostupnost područja
iz smjerova Rijeke i Zagreba
(samostalnost putovanja)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema autocestama iz smjerova Rijeke i Zagreba

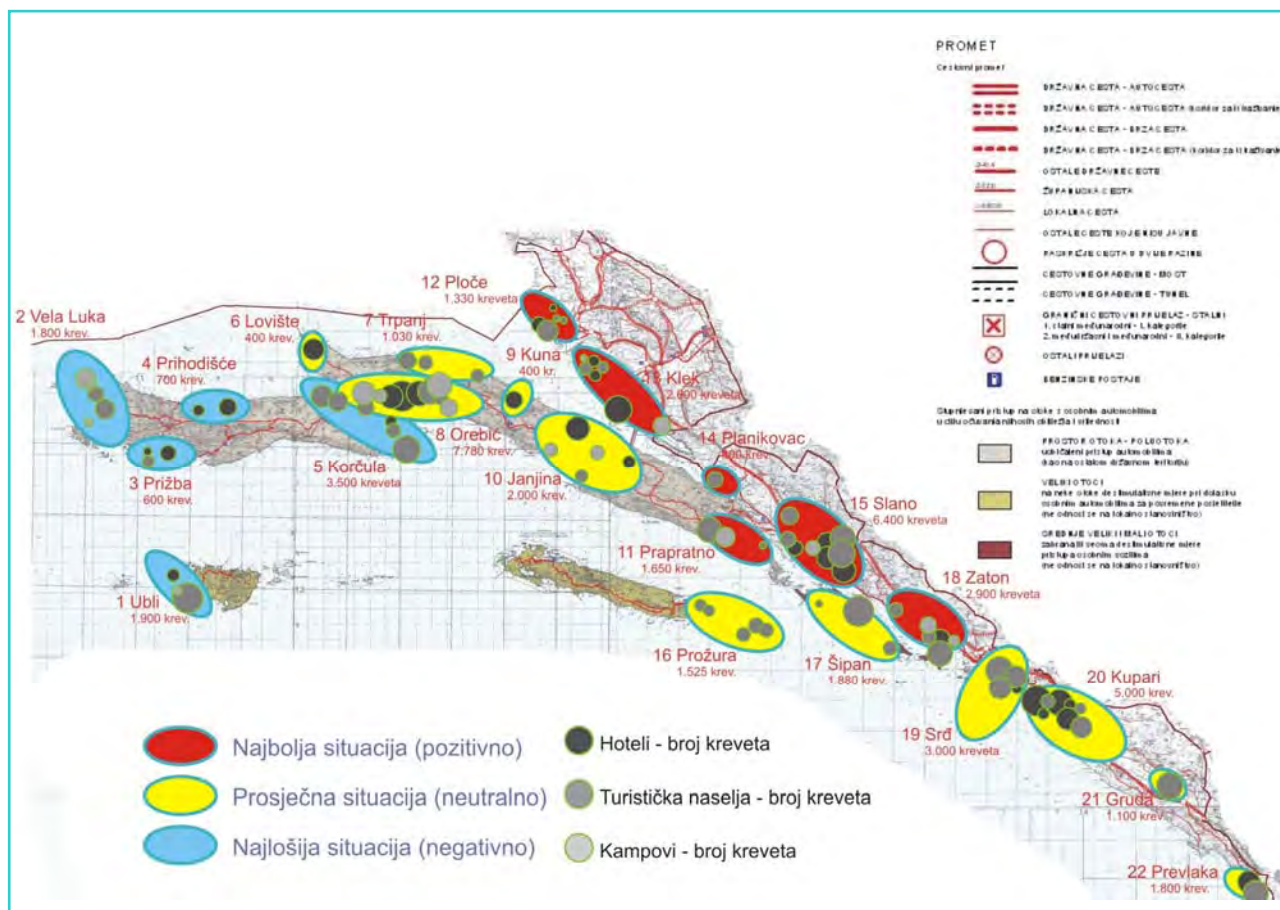

Obrazloženje:

U područje županije strani turisti najčešće (preko 2/3) dolaze osobnim automobilima, tj. putuju samostalno. Držimo da je zato jako bitno kakav je prostorni odnos turističkih područja (lokacija-zona) prema autocestovnoj mreži, posebno izgrađenoj. U vrednovanju nisu razmatrane situacije gdje se planiraju značajni prometni objekti kojih je vrijeme izgradnje neizvjesno (Pelješki most).

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja se nalaze neposredno uz autocestovne prometnice s kojih je pristup do turističkih zona jednostavan i brz. Prosječna je situacija gdje je ta dostupnost otežana znatnim udaljenostima od autoceste a nepovoljnija u područjima gdje je dostupnost s autoceste izuzetno loša jer su udaljenosti velike a nužno je i korištenje trajektnih linija.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

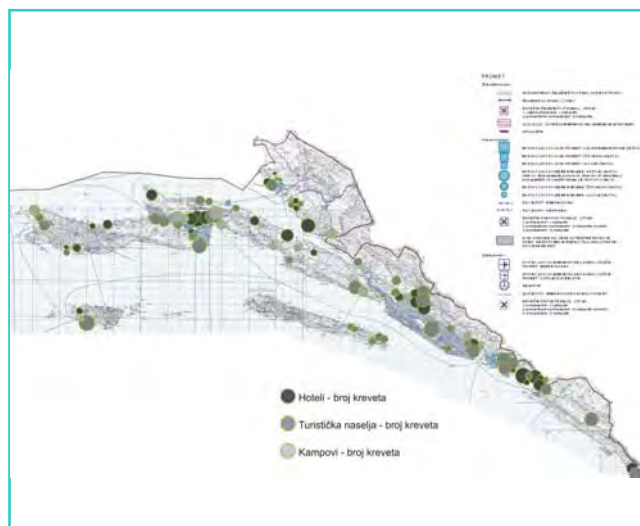
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Prometna dostupnost

22. Pokazatelj

**Zrakoplovna dostupnost područja
s aerodroma Dubrovnik (i drugih manjih)
(brzina putovanja)**

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema aerodromu Dubrovnik (Čilipi)

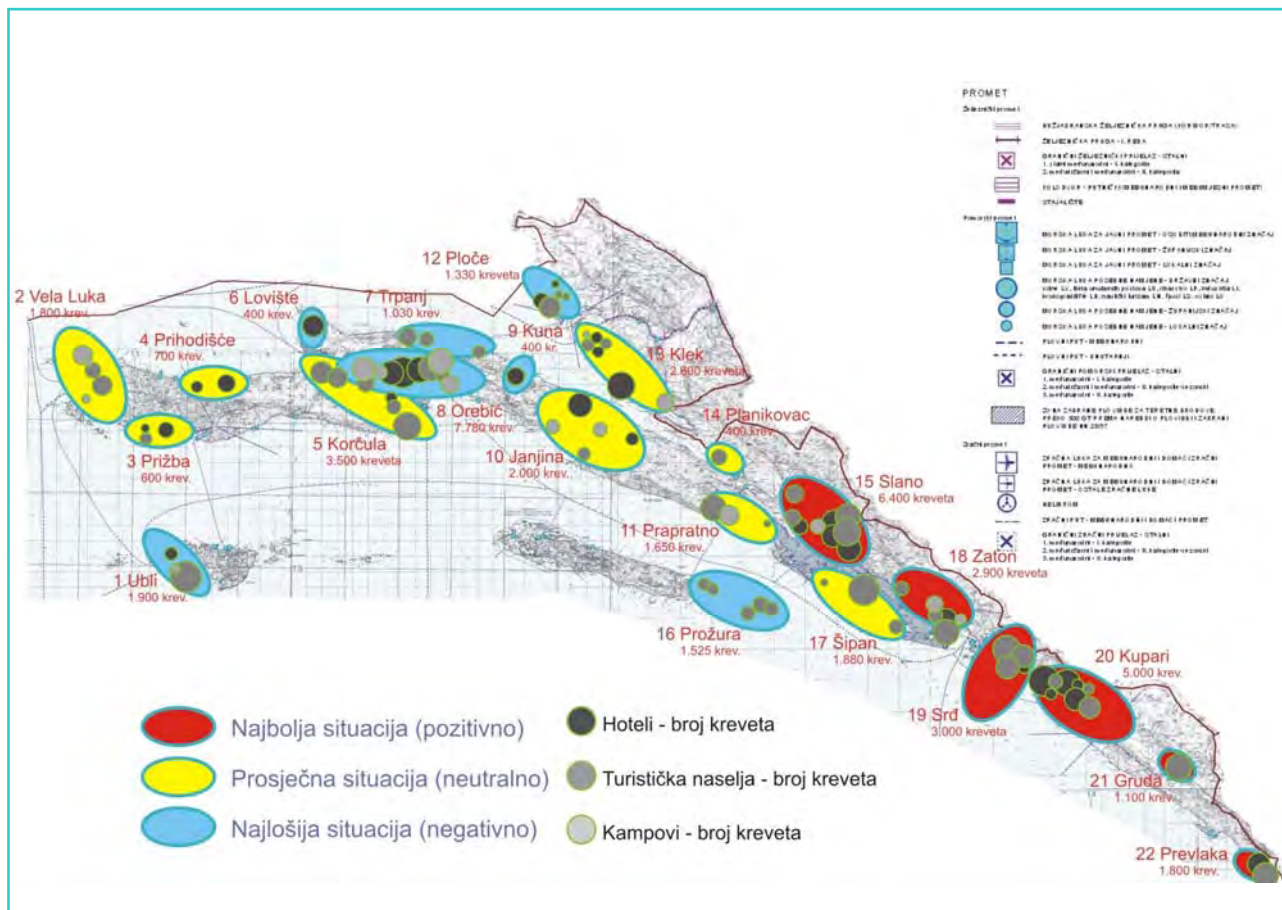

Obrazloženje:

U područje županije strani turisti u znatnom broju dolaze i avionom, zbog udaljenosti i/ili brzine putovanja. Držimo da je zato bitno kakav je prostorni odnos turističkih područja (lokacija-zona) prema aerodromu Dubrovnik, U vrednovanju je uvažena i situacije o planiranom manjem aerodromu (Smokvica).

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja se nalaze neposredno uz aerodrom Dubrovnik od kojeg je pristup do turističkih zona jednostavan i brz. Prosječna je situacija gdje je ta dostupnost otežana znatnim udaljenostima od aerodroma a nepovoljnija u područjima gdje je dostupnost izuzetno loša jer su udaljenosti velike a nužno je i korištenje trajektnih linija.

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Prometna dostupnost

23. Pokazatelj

Pomorska dostupnost
iz trajektnih i drugih putničkih luka
(varijante načina putovanja)

Način računanja:

Prostorni odnos turističkih zona analiziranog područja
prema trajektnim i putničkim lukama

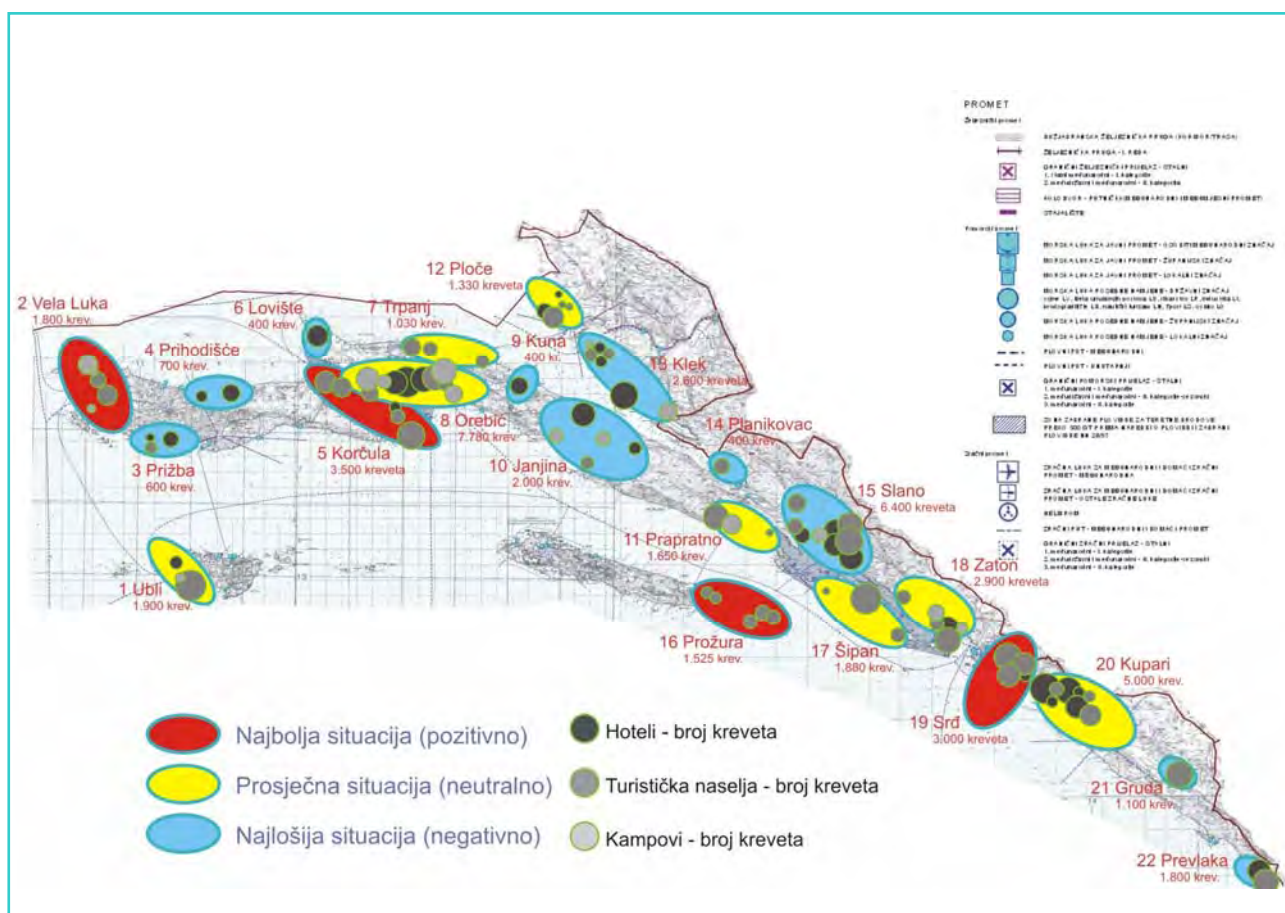

Obrazloženje:

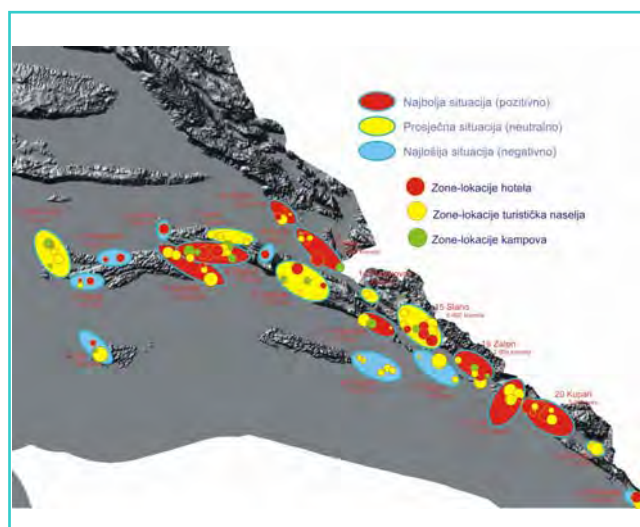
U područje županije strani turisti dolaze i svojim plovilima ili ih imaju pored automobila. Držimo da je zato bitno kakav je prostorni odnos turističkih područja (lokacija-zona) prema lukama nautičkog turizma, trajektnim i putničkim lukama. Držimo da je vrijednost nekog turističkog područja (lokacije) veća ako u blizini postoji neka od navedenih luka. Takva situacija obogaćuje turističku ponudu i omogućuje više načina putovanja korisnicima turističke zone.

Kriterij:

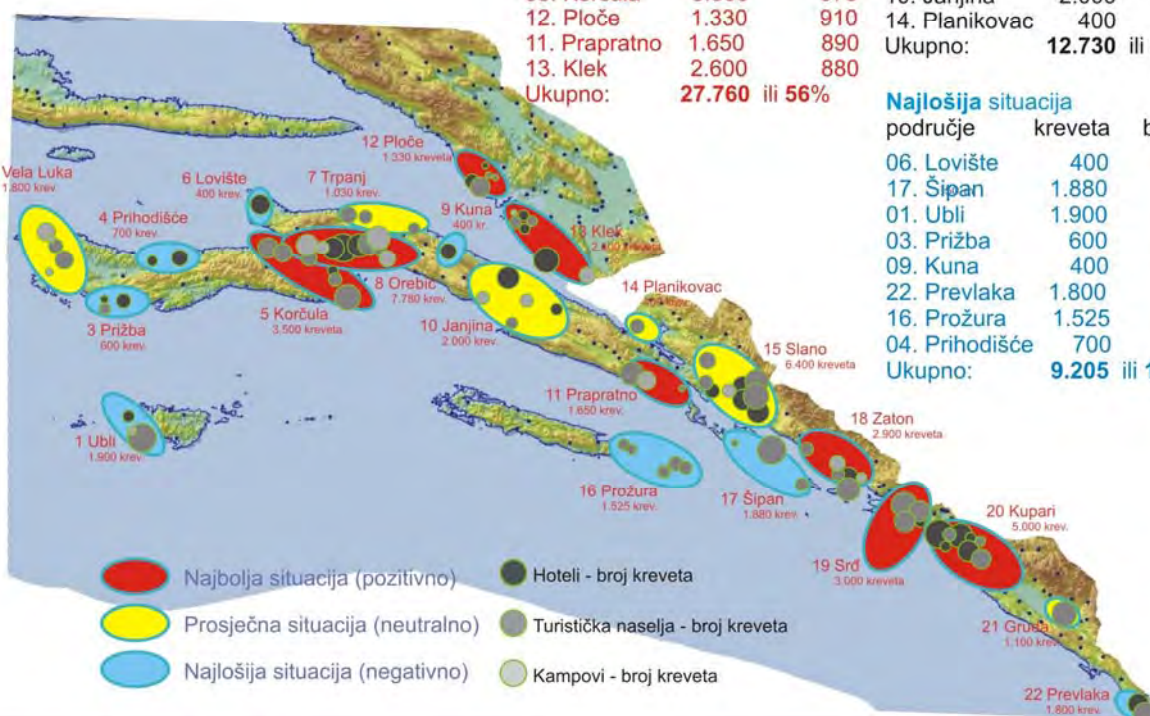
Povoljnija je situacija u područjima (lokacijama) koja se nalaze neposredno uz takve luke iz kojih je pristup do turističkih zona jednostavan i brz. Prosječna je situacija gdje je ta dostupnost otežana udaljenostima a nepovoljnija u područjima gdje je dostupnost izuzetno loša jer su udaljenosti velike.

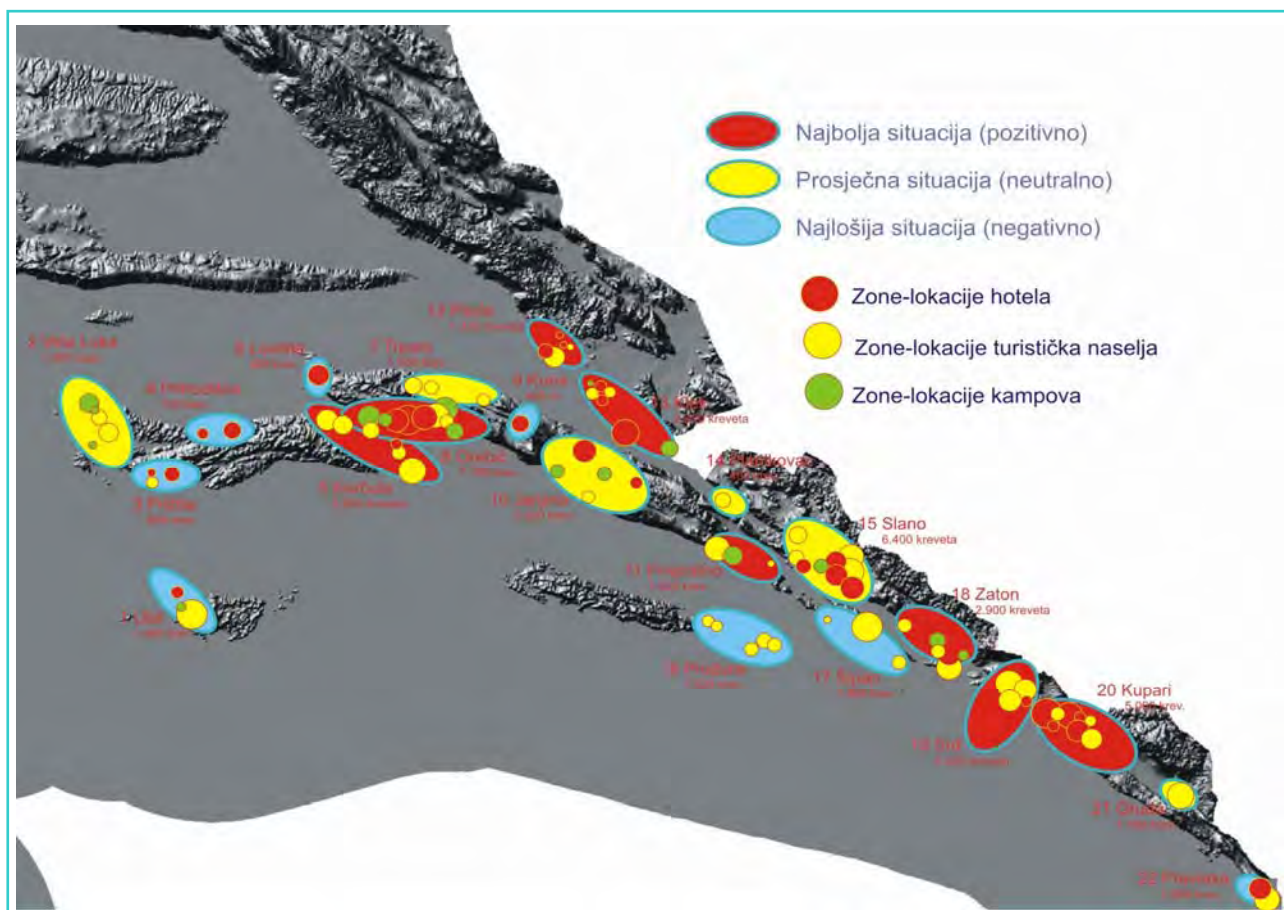
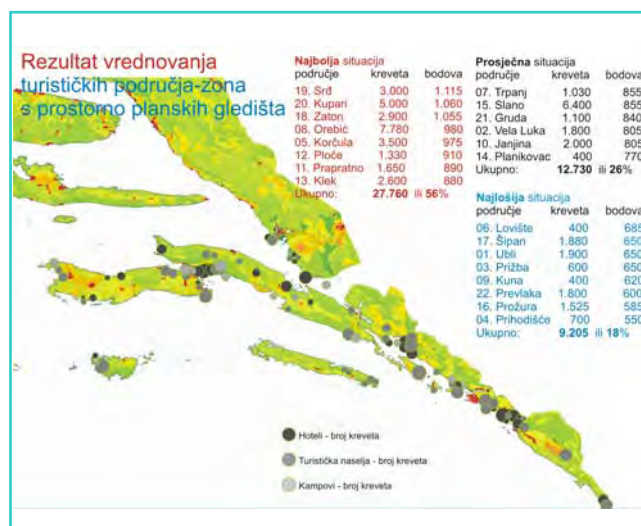
Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone Rezultat Vrednovanja

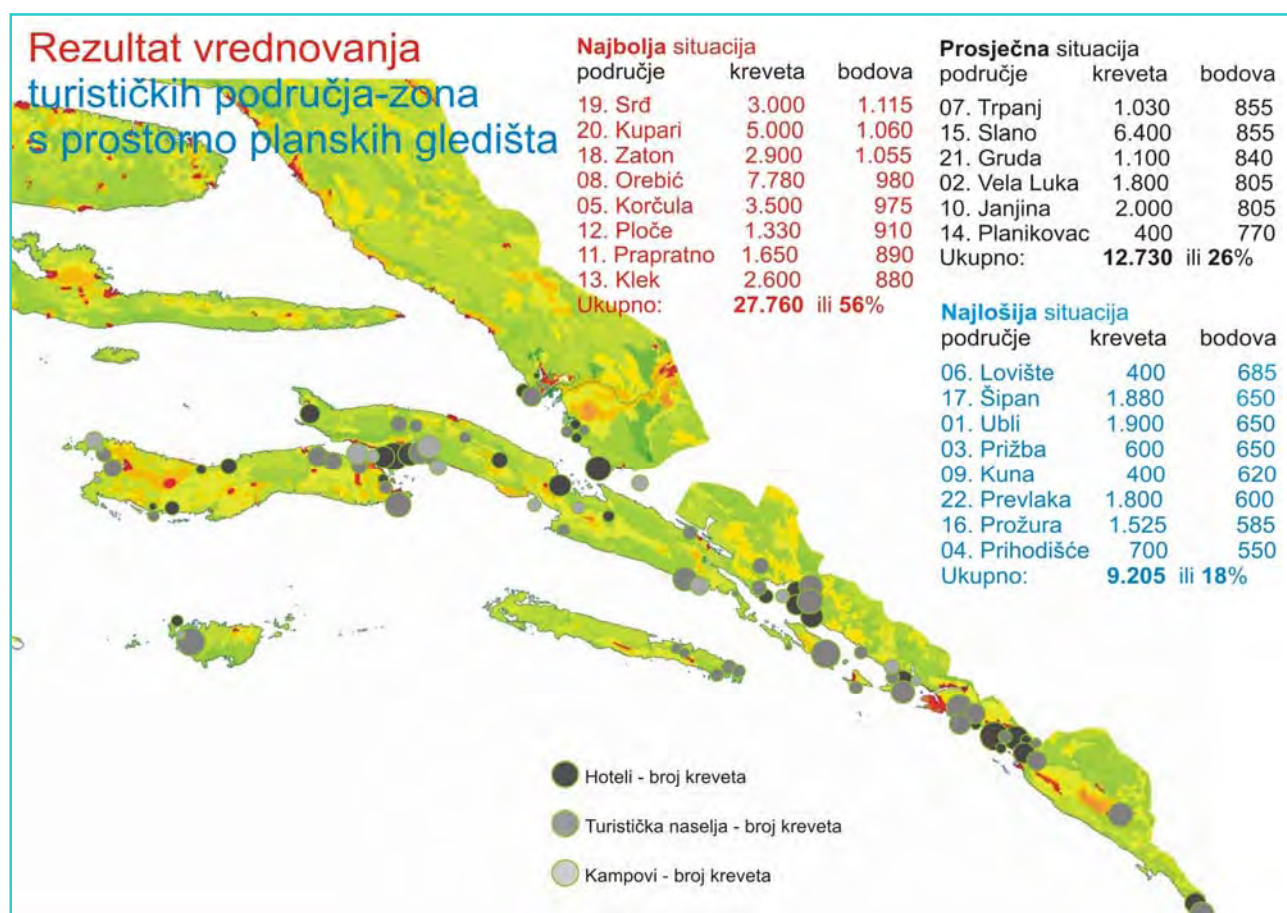
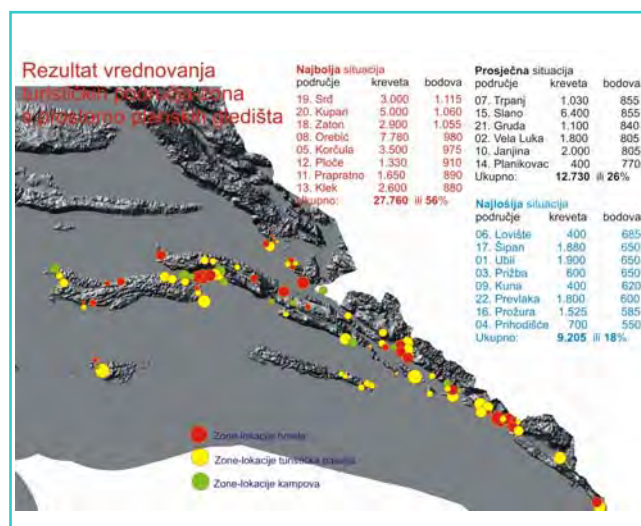
Rezultat vrednovanja turističkih područja-zona s prostorno planskih gledišta

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone Rezultat Vrednovanja

Prostorno planska ekspertiza - Turističke zone Rezultat Vrednovanja

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovništvo

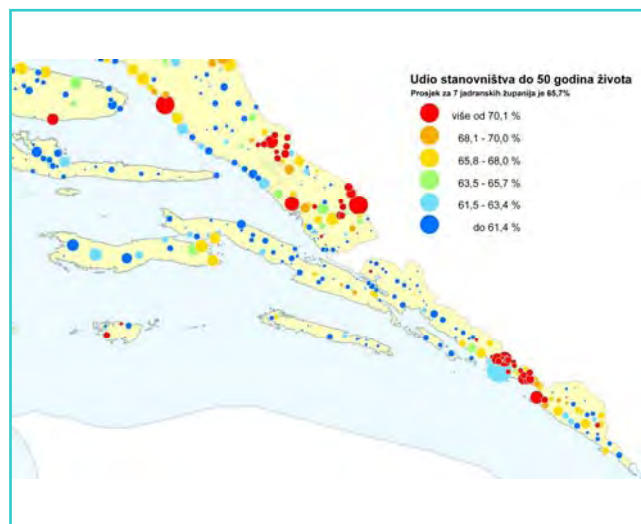
1. Pokazatelj

**Udio stanovnika
do 50 godina starosti
(moguće zapošljavanje)**

Način računanja:

**Broj stalno nastanjenih stanovnika
do 50 godina starosti**

Broj ukupno stalno nastanjenih stanovnika

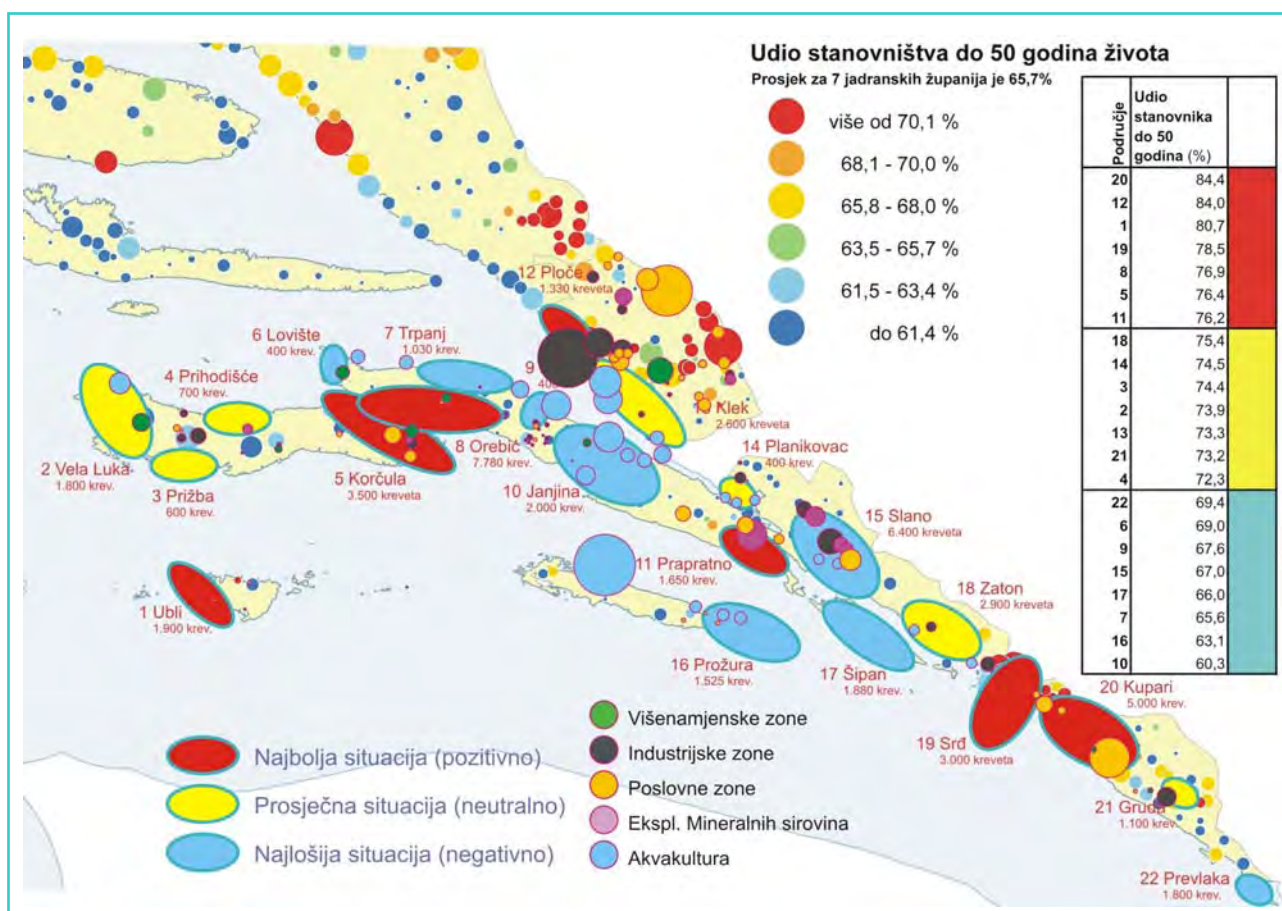

Obrazloženje:

Polazno je stajalište da je buduća situacija u nekom području povoljnija ako je broj stalnog stanovništva do 50 godina starosti veći. Za očekivati je da je iz kontingenta mlađeg stanovništva moguće pridobiti i nužni broj odgovarajućih zaposlenika za planirane gospodarske djelatnosti.

Kriterij:

Prosječna situacija je broj koji je dobiven računanjem podataka za 22 analizirana područja. On iznosi 77,7%. Povoljnija je situacija u područjima gdje je taj broj veći od 76,2%, prosječna je gdje su izračunati brojevi od 72,3% do 75,4% i nepovoljnija je gdje su izračunati brojevi manji od 69,4% u analiziranom području.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovništvo

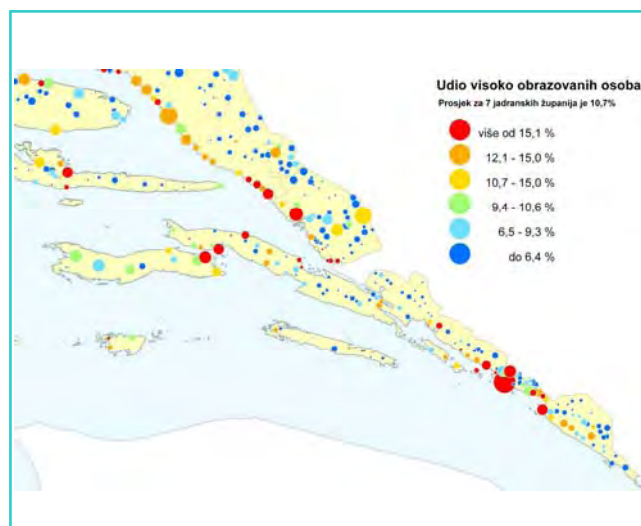
2. Pokazatelj

Udio visokoobrazovanih stanovnika
(nositelji razvitka)

Način računanja:

Broj visoko obrazovanih stanovnika
(s višom školom, fakultetom i mr.sc. i dr.sc.)

Broj stalno nastanjenih stanovnika

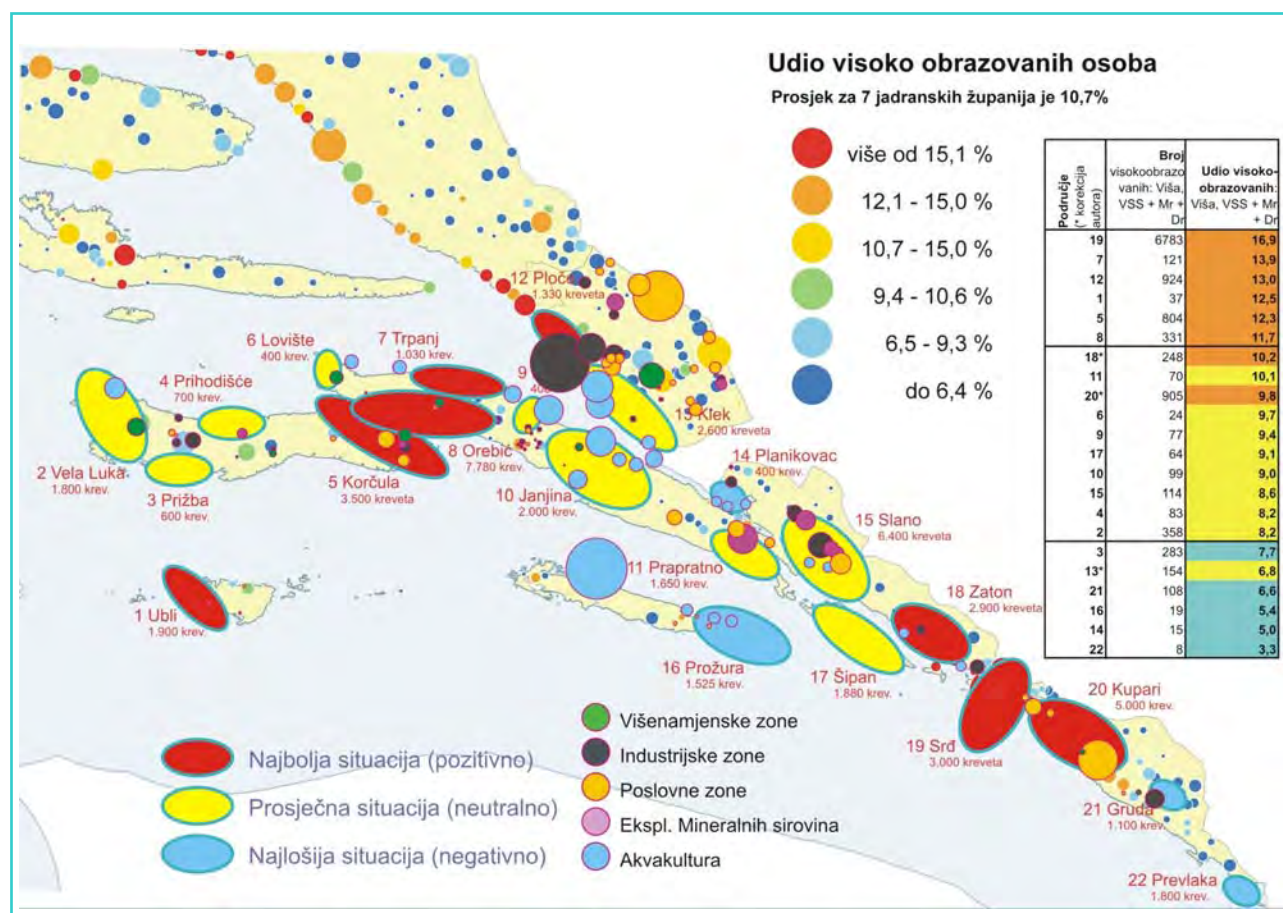

Obrazloženje:

Buduća situacija u nekom području je povoljnija ako je broj visokoobrazovanih stanovnika veći. Pri tome mislimo na dokazane situacije da je poduzetnička klima u takvim sredinama povoljnija odnosno da su visokoobrazovani stručnjaci nužni preduvjet svekolikog razvitka nekog područja. Ulaganje u obrazovanje daje najbrži povrat uloženi sredstava.

Kriterij:

Prosječna situacija je broj koji je dobiven računanjem podataka za 22 analizirana područja. On iznosi 13,2%. Povoljnija je situacija u područjima gdje je taj broj 10,2% i više, prosječna je gdje su izračunati brojevi od 8,2% do 10,1% i nepovoljnija je gdje su izračunati brojevi manji od 7,7% u analiziranom području. Proračun je korigiran ocjenom za dva područja da su u neposrednoj blizini većih urbanih mjesta, pa je za očekivati da se dnevnim migracijama može optimizirati potreba za visokoobrazovanim kadrovima.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Stanovi

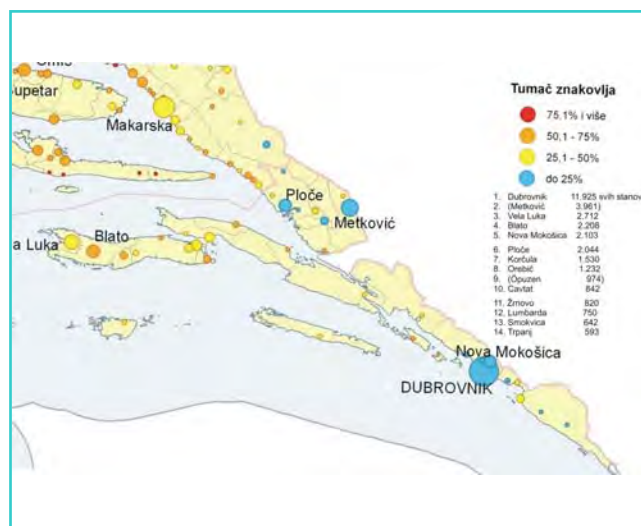
3. Pokazatelj

Odnos stanova za odmor i
stalno nastanjenih stanova
(veća mogućnost doseljavanja
radne snage)

Način računanja:

**Broj stanova za odmor i privremeno
nenastanjenih stanova**

Broj svih vrsta stanova u analiziranom području

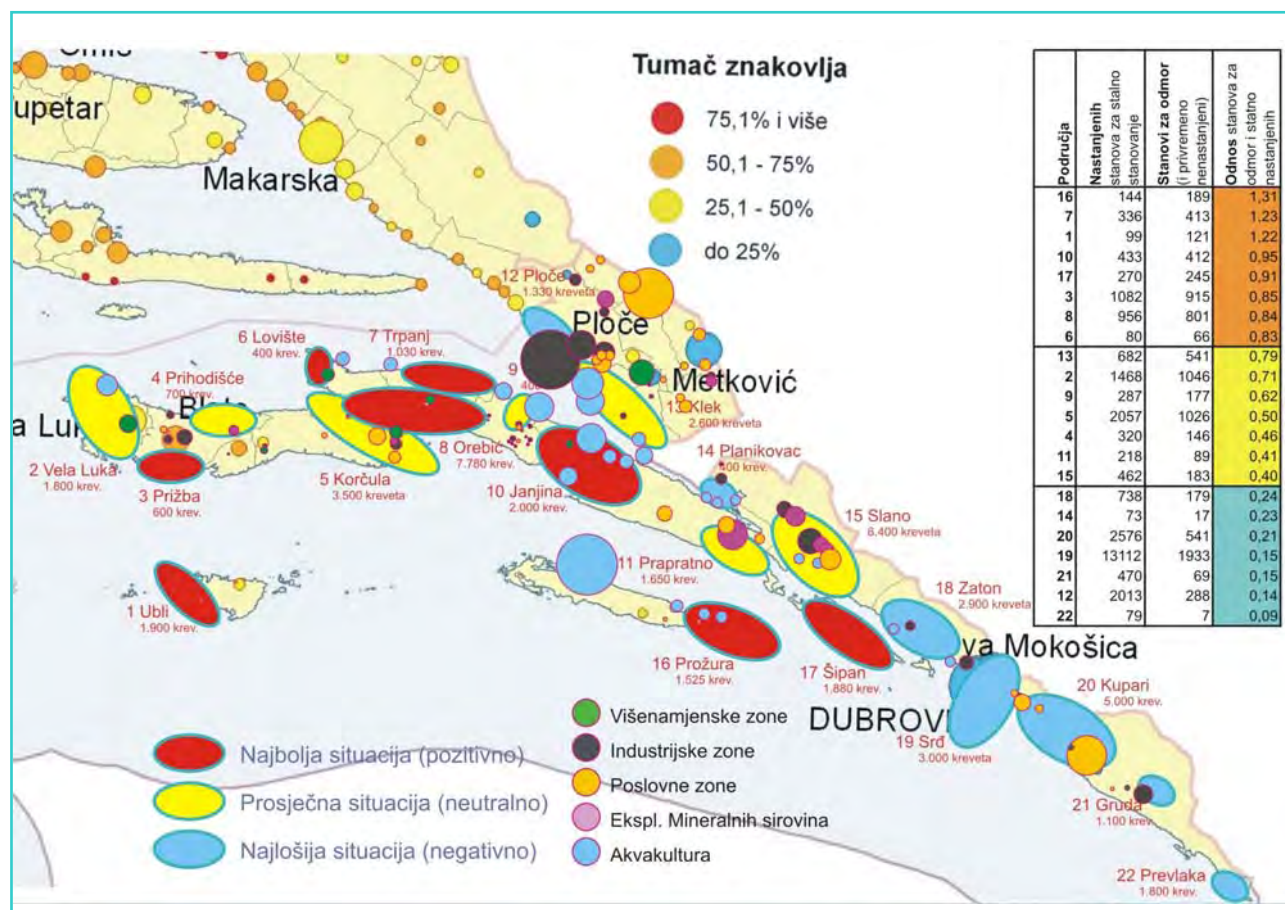

Obrazloženje:

Situacija u nekom području je bolja ako je udio povremeno nastanjenih stanova u ukupnom stambenom fondu analiziranog područja veći. Za očekivati je da se dio povremeno nastanjenih stanova može prenamijeniti u stanove za stalno stanovanje koji su nužni uvjet za brzo doseljavanje novih zaposlenika u gospodarskim zonama.

Kriterij:

Prosječna situacija je broj koji je dobiven računanjem podataka za 22 analizirana područja. On iznosi 0,34. Povoljnija je situacija u područjima gdje je udio povremeno nastanjenih stanova (stanovi za odmor i privremeno nenastanjeni stanovi) u odnosu na broj stalno nastanjenih stanova veći od 0,80, prosječna je gdje je udio 0,40 - 0,79 i nepovoljnija je gdje su izračunati brojevi manji od 0,34.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Komunalna infrastruktura

5. Pokazatelj

Opremljenost područja
vodovodnom mrežom
(olakšava i/ili ubrzava razvoj)

Način računanja:

Prostorni odnos gospodarskih zona
analiziranog područja
prema kvalitetnoj vodoopskrbnoj mreži

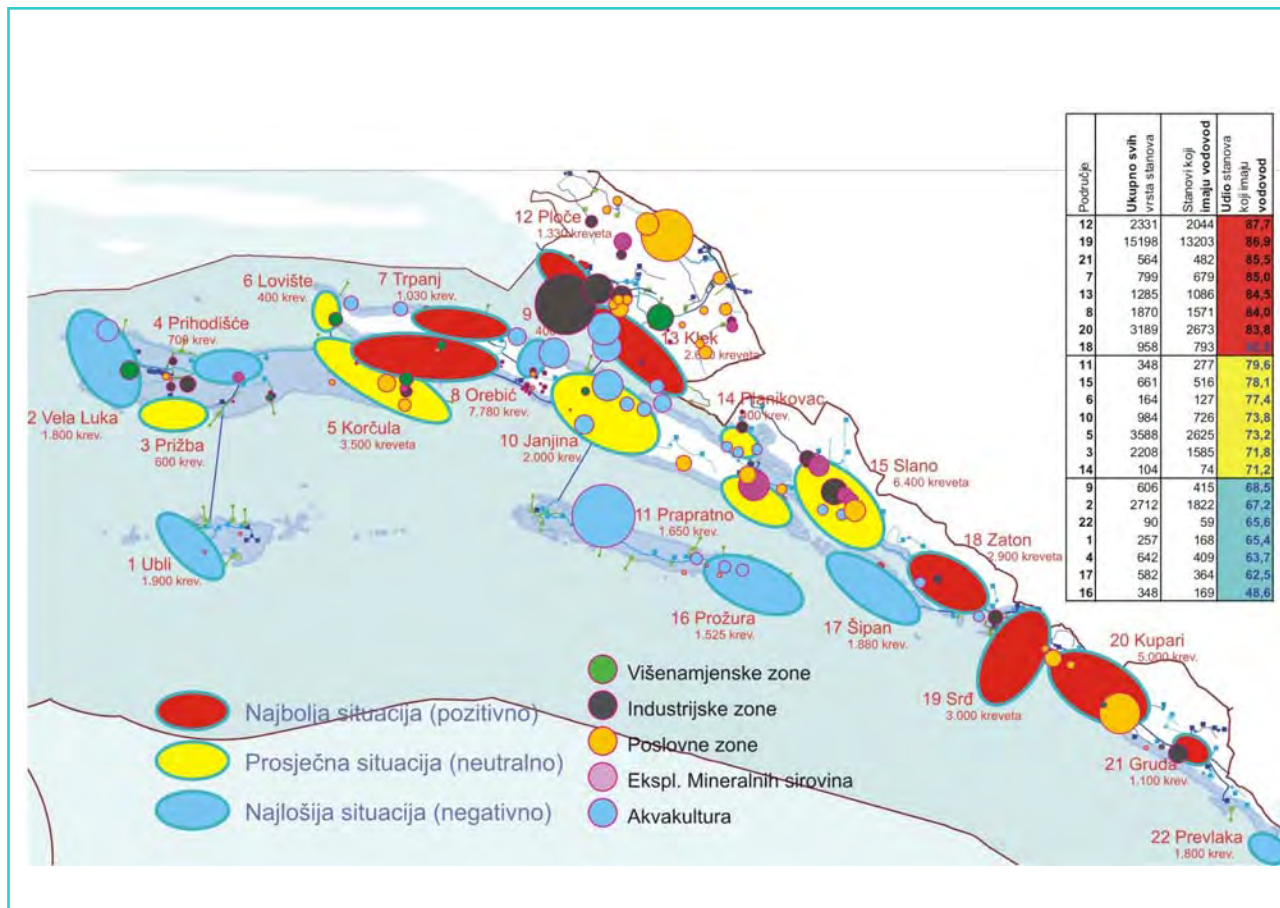

Obrazloženje:

Situacija u nekom području je povoljnija ako postoji vodoopskrbna mreža, osobito kvalitetna, ili ako je realno očekivati skorbu gradnju iste (srednjoročno oko 5-7 godina). U vrednovanju nisu razmatrane situacije gdje se planiraju značajni vodoopskrbni objekti kojih je vrijeme izgradnje neizvjesno. Osobit problem su otoci do kojih nisu položeni magistralni vodovi. Nepostojanje kvalitetne vodoopskrbne mreže, ili vrlo udaljene, znatno otežava realizaciju gospodarskih zona.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja se nalaze neposredno uz kvalitetne (tehnička obilježja, kapaciteti) vodoopskrbne mreže do kojih je pristup iz turističkih zona lak i jednostavan. Prosječna je situacija gdje je vodoopskrbna mreža lošijih tehničkih obilježja (nedovoljni kapacitet) i nepovoljnija u područjima gdje je vodoopskrbna mreža izuzetno loša ili je uopće nema, pa je nužna njena gradnja.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

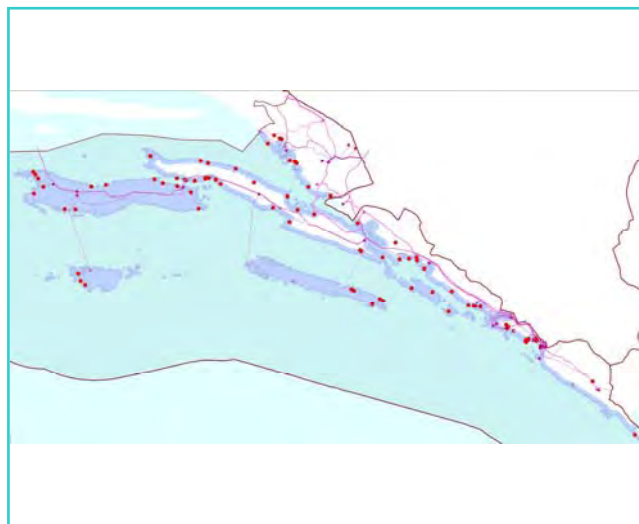
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Komunalna infrastruktura

6. Pokazatelj

Opremljenost područja
elektro mrežom
(olakšava i/ili ubrzava razvoj)

Način računanja:

Prostorni odnos gospodarskih zona
analiziranog područja
prema kvalitetnoj elektro opskrbenj mreži

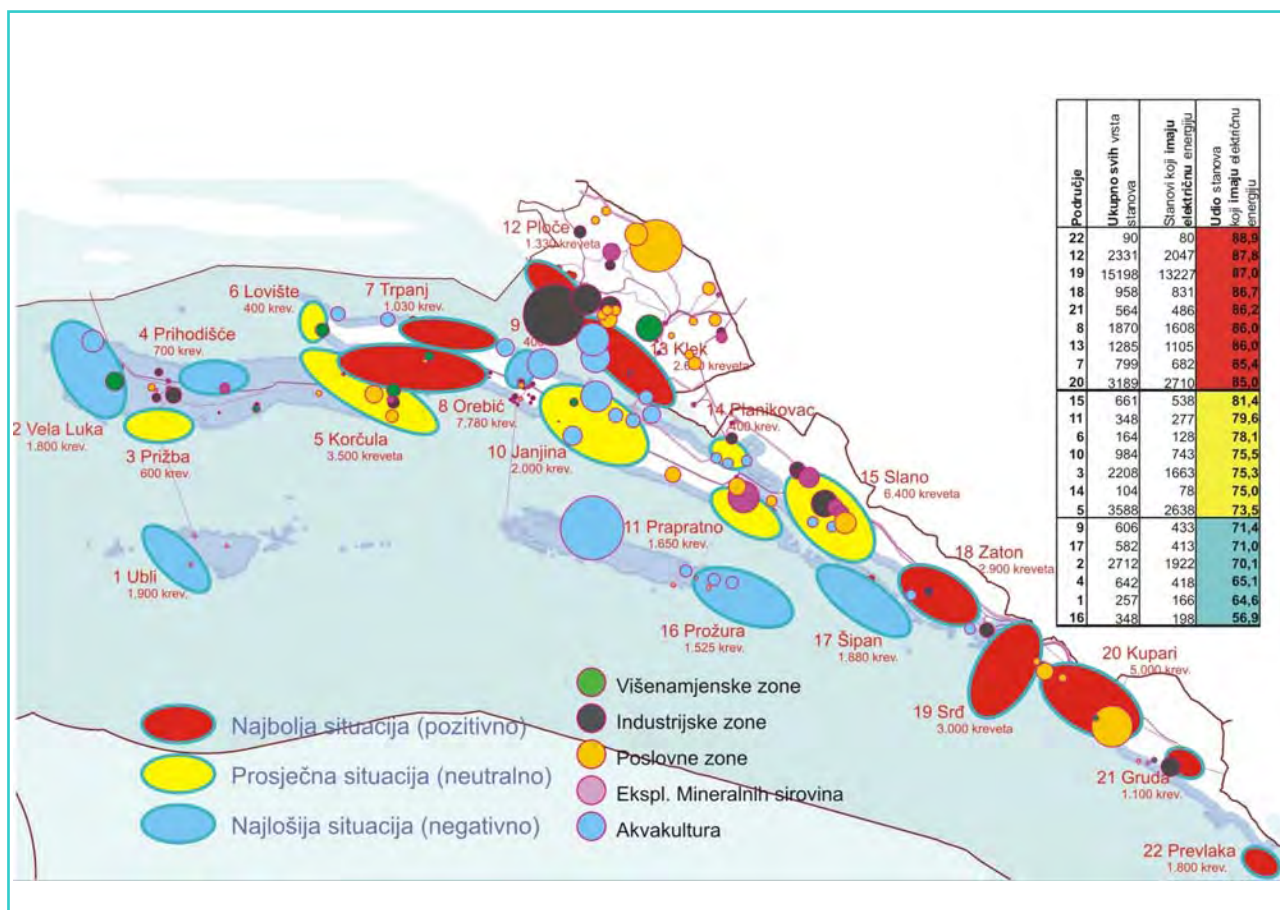

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području povoljnija ako postoji elektro mreža, primjerenih tehničkih obilježja, za planirane gospodarske kapacitete ili ako je realno očekivati njenu skorbu gradnju. Nepostojanje takve elektro mreže otežava realizaciju turističkih zona.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja se nalaze neposredno uz kvalitetnu (tehnička obilježja, kapaciteti, uređaji) elektro mrežu od koje je dovoz do turističkih zona jednostavan. Prosječna je situacija gdje je elektro mreža lošijih tehničkih obilježja (nema dovoljne kapacitete) i nepovoljna u područjima gdje je elektro mreže uopće nema, pa je nužna njena gradnja.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

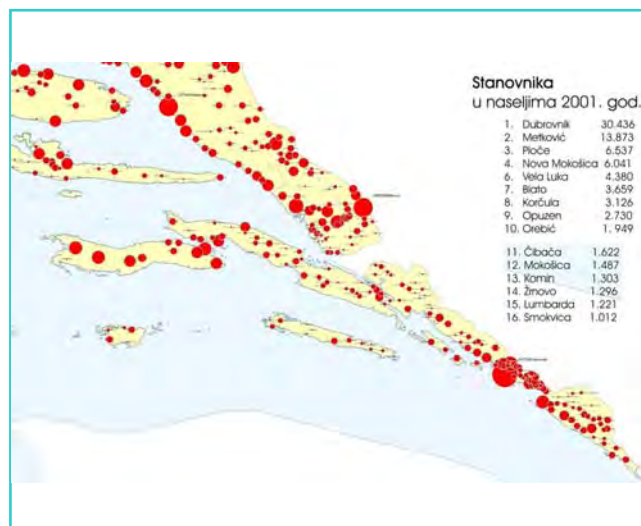
Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Urbanizirano okružje

7. Pokazatelj

**Blizina većeg regionalnog središta
Dubrovnika**
(višestruki povoljni učinci
u oba smjera, zona-grad-zona)

Način računanja:

Prostorni odnos gospodarskih zona
analiziranog područja
prema većem regionalnom središtu Dubrovniku

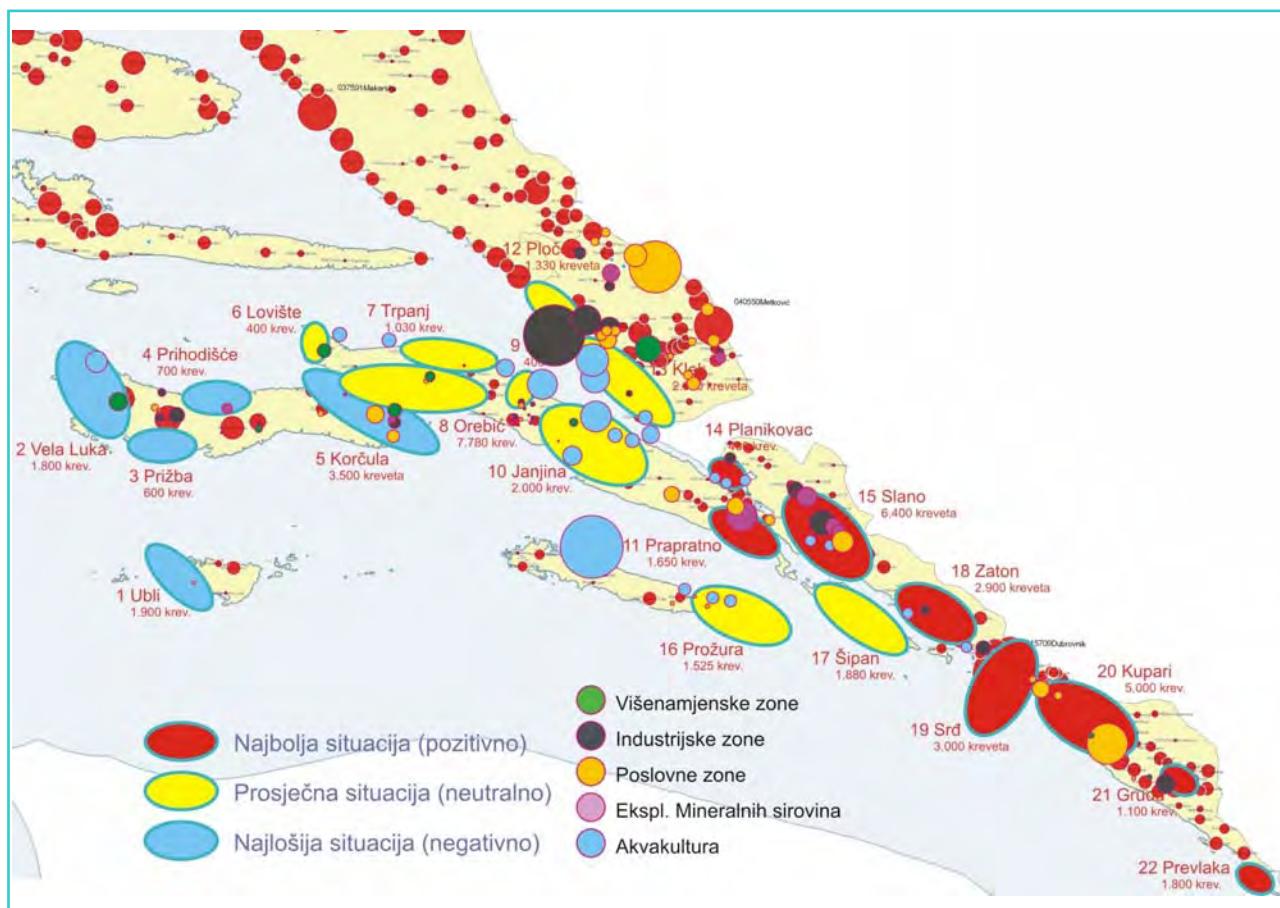

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako je moguće brzo i jednostavno otputovati u grad Dubrovnik koji svojim sadržajima i višestrukim povoljnim učincima u oba smjera (zona-grad-zona) bitno olakšava razvoj i poslovanje gospodarskih zona u analiziranom području. Područje ili lokacija time značajno dobiva na položajnoj vrijednosti i poslovnoj atraktivnosti.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno i vremenski bliža gradu Dubrovniku i gdje je putovanje moguće i osobnim automobilom tj. individualno. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada je putovanje do Dubrovnika uvjetovano brodskom ili trajektnom vezom i traje znatno duže i najdalje je.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Urbanizirano okružje

8. Pokazatelj

Blizina većeg urbanog središta
- regionalno i manje regionalno središte
(povoljni učinci u oba smjera, zona-grad)

Način računanja:

Prostorni odnos gospodarskih zona
analiziranog područja
prema regionalnom središtu **Metkoviću**
i manjim regionalnim središtima **Korčuli i Pločama**

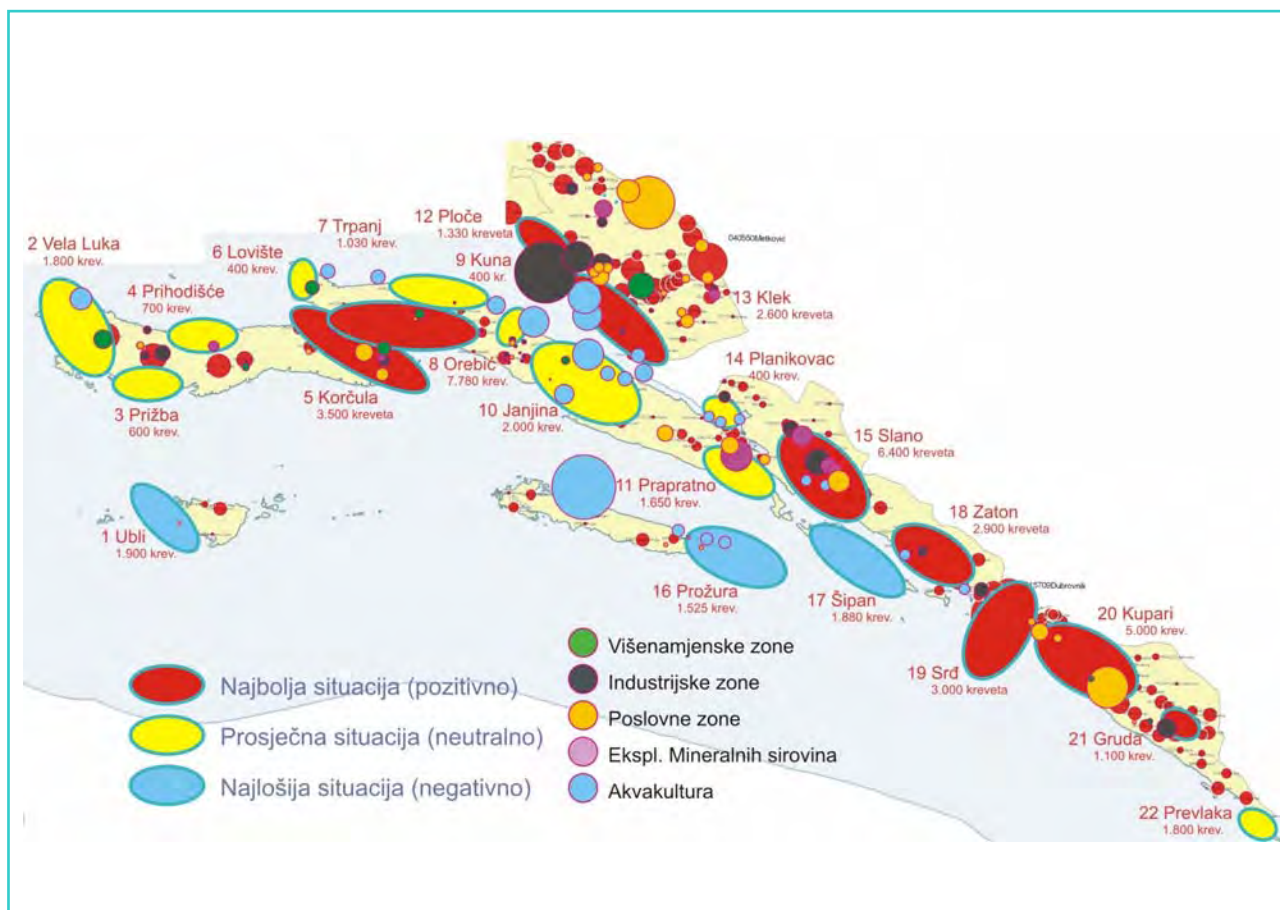

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) povoljnija ako je moguće brzo i jednostavno otputovati u gradove Metković, Korčulu ili Ploče koji svojim sadržajima i povoljnim učincima u oba smjera (zona-grad-zona) olakšava razvoj i poslovanje gospodarskih zona u analiziranog područja. Područje ili lokacija time dobiva na položajnoj vrijednosti i atraktivnosti.

Kriterij:

Povoljnija je situacija u područjima koja su prostorno i vremenski bliža gradovima Metkoviću, Korčuli i Pločama i gdje je putovanje moguće i osobnim automobilom tj. individualno. Prosječna je situacija gdje su ta putovanja vremenski duža ili prostorno dalja a nepovoljna je situacija kada je putovanje uvjetovano brodskom ili trajektnom vezom i traje znatno duže.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Urbanizirano okružje

09. Pokazatelj

Gustoća zaštićenih kulturnih-graditeljskih vrijednosti - veće cjeline
(udovoljavanje uvjetima zaštite okoliša i kultiviranog krajolika)

Način računanja:

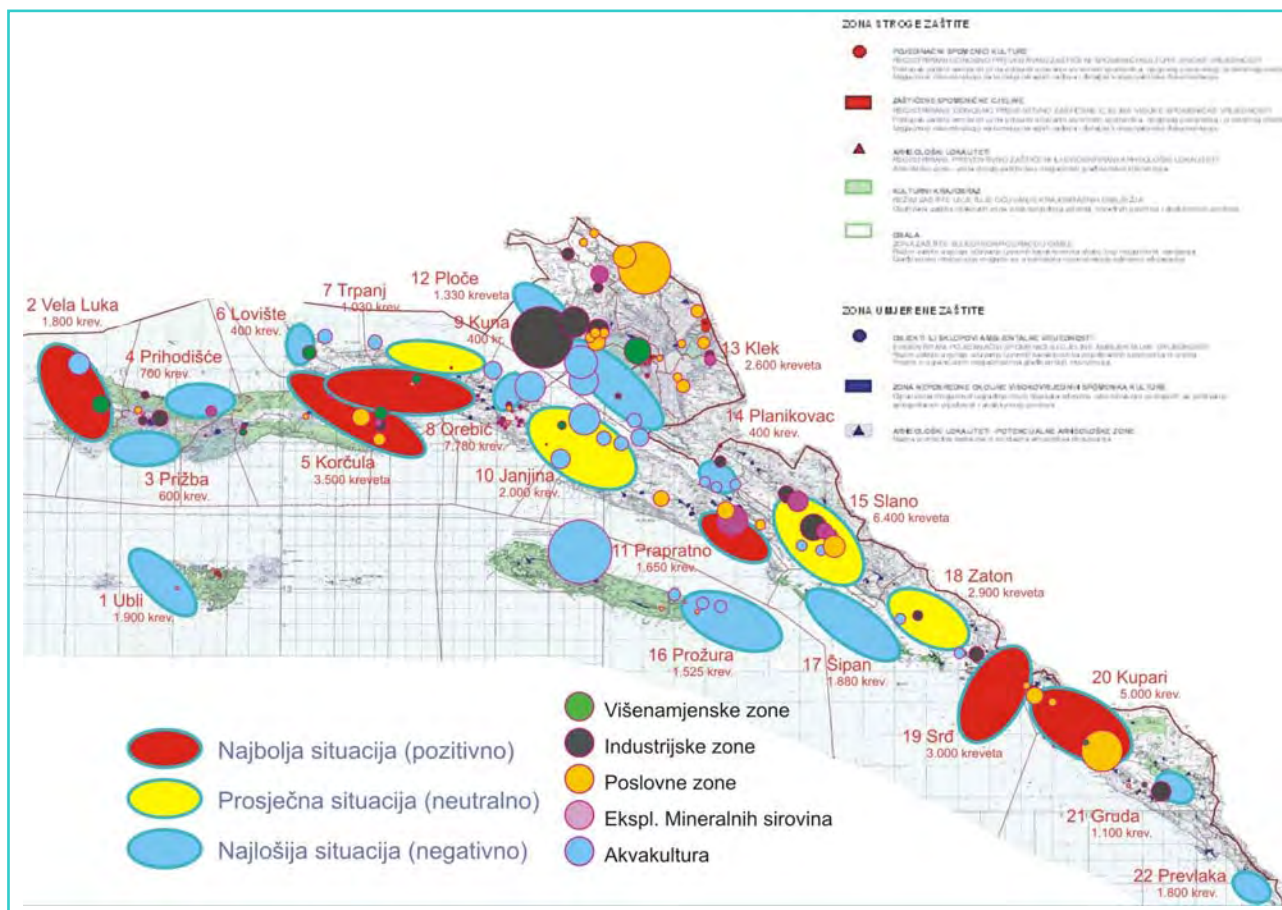
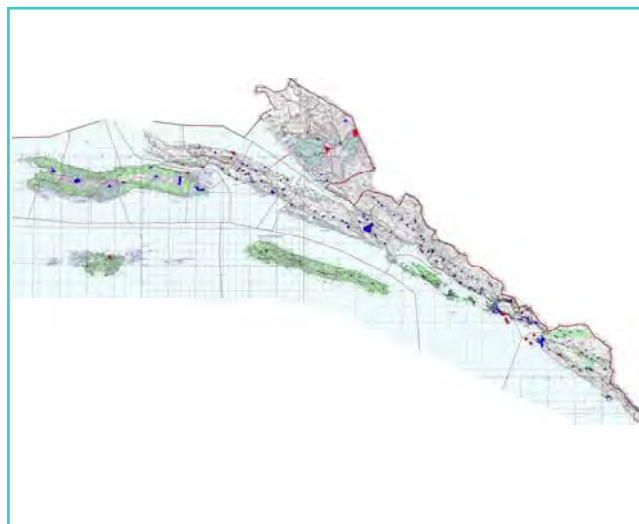
Gospodarske zone u odnosu na brojnost zaštićenih objekata graditeljske baštine u bližem okružju

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) nepovoljnija ako se u njegovoj blizini nalazi veći broj zaštićenih objekata graditeljske baštine ili su one višeg stupnja zaštite ili značaja (povijesne cjeline, kompleksi, zone)

Kriterij:

Nepovoljnija je situacija u područjima koja su prostorno najbliža brojnim objektima graditeljske baštine, pa su nužne strože mjere zaštite prigodom aktiviranja gospodarskih zona. Prosječna je situacija gdje je brojnost zaštićenih spomenika kulture umjerena a povoljna je situacija kada u okružju gospodarske zone nema takvih kulturnih vrijednosti.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Prirodno okružje

11. Pokazatelj

**Gustoća zaštićenih prirodnih vrijednosti -
veće cjeline**
(udovoljavanje uvjetima zaštite okoliša
i krajolika)

Način računanja:

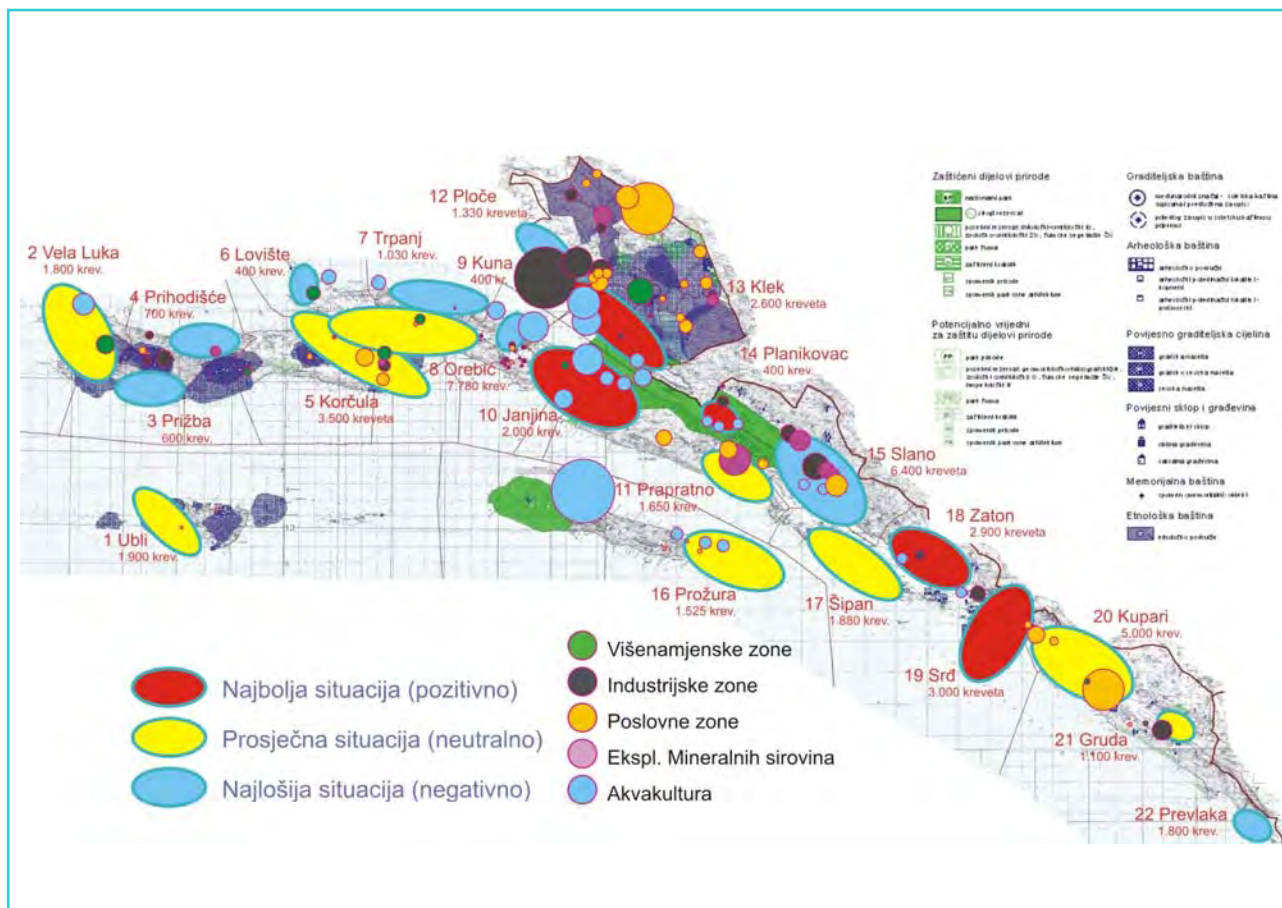
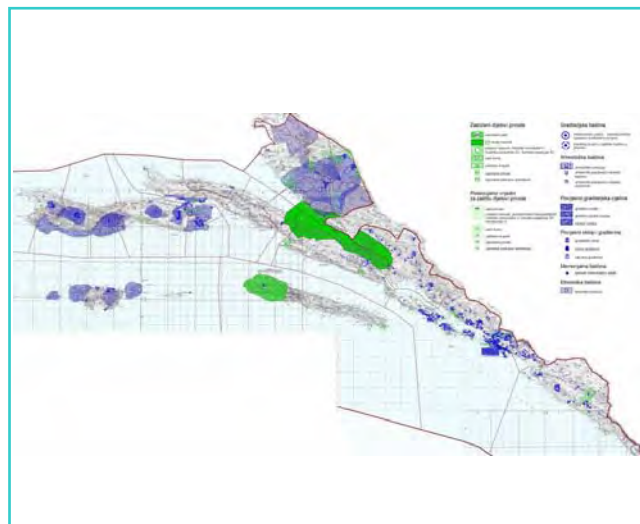
**Gospodarske zone u odnosu na brojnost
zaštićenih prirodnih vrijednosti u bližem okružju**

Obrazloženje:

Situacija je u nekom području (lokaciji) nepovoljnija ako se u njegovoj blizini nalazi veći broj zaštićenih prirodnih vrijednosti ili su one višeg stupnja zaštite (NP, PP, PR)

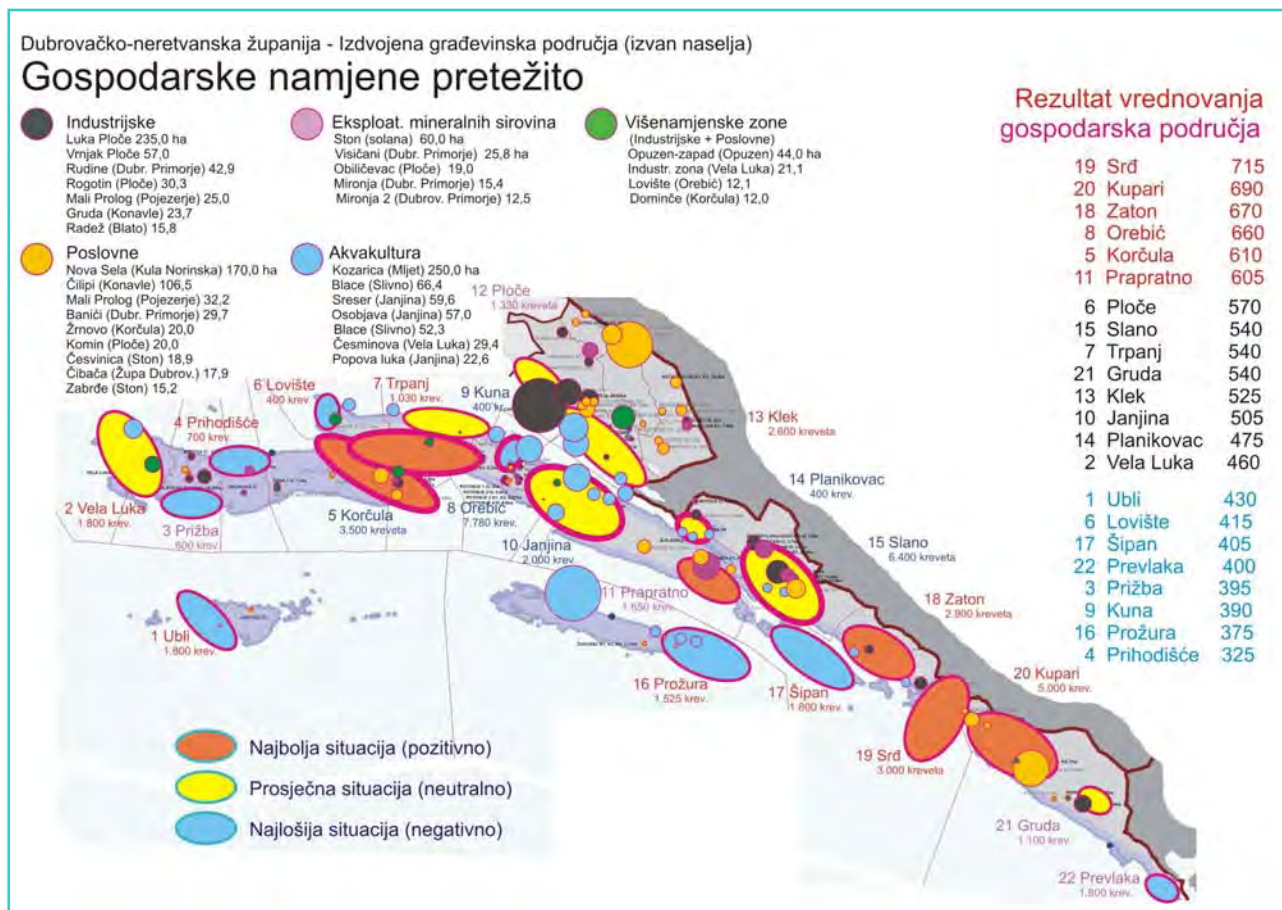
Kriterij:

Nepovoljnija je situacija u područjima koja su prostorno najbliža brojnim objektima velike prirodne vrijednosti, pa su nužne strože mjere zaštite prigodom aktiviranja gospodarskih zona. Prosječna je situacija gdje je brojnost zaštićenih prirodnih vrijednosti umjerena a povoljna je situacija kada u okružju gospodarske zone nema takvih vrijednosti.

Prostorno planska ekspertiza - Gospodarske zone

Višekriterijska analiza i vrednovanje - Tema:
Rezultat vrednovanja

3. ZAKLJUČAK EKSPERTIZE

3.1. MOGUĆNOSTI POZITIVNOG DEMOGRAFSKOG RAZVITKA

3.1.1. SMJERNICE, MJERE I AKTIVNOSTI U OKVIRU OSTVARENJA LOKALNE SAMOUPRAVNE POPULACIJSKE POLITIKE

Da bi se ostvarila mogućnost pozitivnog demografskog razvitka i ispunili zadani kriteriji za pojedine vitalne i strukturne demografske pokazatelje u nekoj jedinici lokalne samouprave potrebno je, uz mjere **aktivne populacijske politike na državnoj razini**, provoditi i odgovarajuće **smjernice, mjere i aktivnosti** (političke, socijalne, gospodarske, porezne, stambene, agrarne, razvojne, kulturne, obrazovne, zdravstvene i dr.) **na razini jedinica lokalne samouprave** tj. na razini županije, gradova i općina, vodeći računa o strateški važnom graničnom, otočnom i priobalnom karakteru dijelova ovog područja, o slabije razvijenom krškom području, o devastiranom području u proteklom ratu, te da su neki dijelovi ove županije od posebne državne skrbi. Uza sve to, treba ostvariti postavljene ciljeve o ravnomjernijem i uravnoteženijem društvenom, gospodarskom, prostornom i demografskom razvitku s težnjom prema održivom razvitku i uspostavi ekološke ravnoteže u prostoru županije.

Smatra se da bi među tim smjernicama, mjerama i aktivnostima lokalne samoupravne populacijske politike, koje bi doprinijetile popravljajući demografskih prilika i ostvarenju pozitivnih rezultata u razvitku stanovništva u jedinicama lokalne samouprave u Dubrovačko – neretvanskoj županiji, mogle i trebale biti sljedeće:

- Potrebno je sprovesti korjenitu preobrazbu društva, izvršiti kvalitetne strukturne promjene, kako bi se ova županija mogla integrirati u hrvatske, mediteranske, europske i svjetske sustave.
- Stvarati pozitivno duhovno, kulturno i civilizacijsko ozračje u županiji radi zadržavanja postojećeg i privlačenja novog stanovništva.
- Raznim mjerama i aktivnostima maksimalno provoditi pronatalitetnu politiku (zaustaviti negativno prirodno kretanje stanovništva, stimulirati rađanje što više djece, destimulirati izvršavanje pobačaja, podupirati obitelji s više djece, poticati mlade na sklapanje brakova, smanjiti intenzitet svih vrsta smrtnosti, osobito kod dojenčadi i male djece, brinuti se o starijim i nemoćnim osobama te staračkim domaćinstvima i dr.).
- Brojnim i raznovrsnim mjerama i aktivnostima privlačiti i naseljavati prvenstveno mlado i zrelo stanovništvo hrvatske narodnosti iz drugih područja bivše države, doseliti razne hrvatske iseljenike iz dijaspora, posebno stimulirati preseljavanje stanovništva iz prenaseljenih krajeva i većih gradova Hrvatske u ovo područje uključujući i ono iz pregusto naseljenih gradskih područja u ovoj županiji prema slabije naseljenim područjima, planski provodeći politiku ravnomjernije naseljenosti i razvitka.
- U slučaju potrebe doseljavanja mladog i zrelog radnog i fertilnog ženskog stanovništva iz drugih država, drugih narodnosti, vjera, jezika, rasa, kultura i dr. potrebno je prethodno dobiti mišljenje domaćeg lokalnog stanovništva područja u koja bi se oni trebali dugoročno ili konačno naseliti, raditi i živjeti.
- Osigurati punu zaposlenost stanovništva, radi smanjenja nezaposlenosti i zbog maksimalnog korištenja postojećeg demografskog potencijala.
- Stipendirati učenike i studente, a po potrebi doškolovati ili prekvalificirati nezaposlene i prekobrojne radnike, i tako osigurati potrebne školovane kadrove za rad u djelatnostima koje se razvijaju i djeluju u tim područjima, odnosno koje traže školovane radnike.
- Otkupiti od sadašnjih vlasnika neobrađeno i napušteno plodno zemljište i pašnjake te dodijeliti ga postojećem i doseljenom poljodjelskom stanovništvu radi obrade i korištenja, kako bi oni na taj način osigurali zadovoljavajuću egzistenciju svojoj obitelji, a plodna zemlja bila u cjelosti obrađena.
- Poticati obiteljski način života i rada putem obiteljskog poduzetništva, farmerskog i rančerskog načina života i tipa naseljavanja, posebno u nerazvijenom zaleđu i na otocima, gdje za to postoje pogodni uvjeti.

- Osloboditi od plaćanja poreza i drugih davanja na duže razdoblje poslodavce koji će razvijati gospodarske djelatnosti koje imaju komparativne prednosti u tim krajevima i zapošljavaju domaće radno stanovništvo.
- Stimulirati jeftiniju stambenu izgradnju, pojednostavniti proceduru za stambenu izgradnju i osigurati potrebne parcele za stambenu i poslovnu izgradnju, a po potrebi i stanove doseljenom stanovništvu.
- Pomoći izgraditi svu potrebnu suvremenu županijsku i lokalnu infrastrukturu (izgraditi potrebne i kvalitetnije prometnice i druge prometne objekte - ceste, parkirišta, luke i lučice, osigurati kvalitetnu opskrbu električnom energijom, dovesti pitku vodu u svako naselje, osigurati odvodnju otpadnih voda u najugroženijem priobalnom području i gradskim naseljima, stvoriti dobre telekomunikacijske veze, osigurati odlagališta otpadnih tvari, groblja i drugo).
- Razviti mrežu potrebnih središnjih (uslužnih) funkcija za potrebe lokalnog stanovništva unutar odgovarajućeg sustava središnjih naselja (dječje vrtiće, osnovne i srednje škole, zdravstvene ambulante, domove za umirovljenike, stare i nemoćne, trgovine, uslužne radionice i drugo).
- Raznim mjerama i aktivnostima omogućiti podizanje standarda života u ovoj županiji.
- Planskim mjerama razvijati i unapređivati gradska, općinska, radna i druga uslužna središta, ali omogućiti i revalorizaciju ruralnog prostora i sela, kako bi se zaustavilo pražnjenje i izumiranje pojedinih naselja, vodeći računa o zaštiti okoliša, ekološkoj ravnoteži i održivom razvitku.
- Sagledavajući sve probleme, poteškoće, ograničenja te neke dosadašnje problematične spontane tendencije u razvitku ovog područja (nekontrolirana i „divlja“ izgradnja) treba prostorno planskim dokumentima ukazati put prema daljnjoj obnovi, izgradnji, razvitku i prostornom uređenju ovog područja.
- Nastaviti obnavljati oštećene zaštićene objekte prirode i graditeljstva u skladu s osobinama i tradicijom područja te ih što prije uključiti u gospodarski razvitak.
- Predlagati i provoditi druge poticajne mjere vezane za populacijsku politiku i popravljene demografske slike županije i pojedinih jedinica lokalne samouprave.

Temeljni dokumenti iz kojih treba crpiti usmjerenje za izradu smjernica, te za razradu poticajnih mjera i djelotvornih akcija u promicanju demografskog razvitka trebaju biti “Nacionalni program demografskog razvitka Republike Hrvatske”, “Nacionalni program razvitka otoka”, kao i novi zakoni iz obiteljske, socijalne i zdravstvene zaštite obitelji kao sastavni dijelovi provođenja aktivne i stimulativne pronatalitetne populacijske politike u Republici Hrvatskoj.

3.1.2. DEMOGRAFSKE PROGNOZE - PREDVIĐANJE BUDUĆIH DEMOGRAFSKIH PROMJENA

Stanovništvo je značajan čimbenik dugoročnog društveno - gospodarskog razvitka i korištenja prostora. Ono u stabilnim prilikama postupno mijenja svoje vitalne i strukturne značajke, pa odatle određena sporost demografskih tijekova. Na obilježja i razvitak stanovništva djeluju biološki, društveno - gospodarski, kulturno - obrazovni, zdravstveno - socijalni, psihološki, politički, vjerski i drugi čimbenici. Samo njihovim pozitivnim mijenjanjem moguće je utjecati na zaustavljanje negativnih demografskih tijekova i ostvariti uvjete za postizavanje pozitivnih promjena i rezultata u razvitku stanovništva.

U nekim prijelomnim vremenima ili uslijed prirodnih i društvenih kataklizmi (korijenita promjena društvenog uređenja, veoma složena i teška društvena i gospodarska kriza u zemlji i u svijetu, nemilosrdni rat, kao što je bio odbranbeni Domovinski rat u Hrvatskoj, velike elementarne nepogode – veliki potresi, požari, poplave i sl., pa razne epidemije i drugo) demografske promjene mogu biti puno brže i u kratkom vremenu u negativnom smislu bitno izmijeniti demografsku sliku nekog prostora. To se u znatnoj mjeri posljednjih 20-tak godina dogodilo i u Republici Hrvatskoj, ali isto tako i u Dubrovačko - neretvanskoj županiji. Iz tih razloga došlo je do znatnog stradanja stanovništva, do velikih migracija vezanih za ovu županiju, a onda i do negativnog prirodnog kretanja stanovništva u većem broju jedinica lokalne samouprave. Sve to pratile su i negativne promjene u demografskim strukturama.

U takvoj situaciji, pozitivne demografske promjene mogu se očekivati tek u dužem vremenskom razdoblju, nakon provedene obnove i korjenite preobrazbe društva, uključujući u tome donošenje i primjenu mjera aktivne populacijske politike na državnoj razini, kao i provođenje odgovarajućih smjernica, mjera i aktivnosti vezanih za populacijsku politiku na razini jedinica lokalne samouprave tj. na razini županije, gradova i općina.

Nije jednostavno predvidjeti na duži rok demografske promjene u nekom prostoru. Prema tome, ostaje otvoreno pitanje kako prognozirati ili pretpostaviti buduće kretanje broja stanovnika u Dubrovačko - neretvanskoj županiji. Moguće je predvidjeti veći broj scenarija. Svaka od mogućih prognoza mora se zasnivati na mogućim i vjerojatnim promjenama i tijekovima koji imaju dugoročne posljedice i tek se trebaju u budućnosti pokazati opravdanim i točnim.

O tome se već razmatralo kod izrade i donošenja Prostornog plana Dubrovačko – neretvanske županije iz 2003. godine. Posljednji popis stanovništva iz 2001. godine potvrdio je neke tada iznesene tvrdnje. On je pokazao da je još veća polarizacija, nego se pretpostavljalo, između pojedinih jedinica lokalne samouprave unutar pojedinih pokazatelja koji obilježavaju demografske prilike.

Pretpostavke o komponentama budućeg prirodnog kretanja idu od toga da se pogoršala dobna struktura stanovništva, da će u nekim područjima još dugo vremena mortalitet biti veći od nataliteta, te da će i dalje rezultat toga biti prirodni pad stanovništva u pojedinim dijelovima ove županije. Dugoročno gledano, na većem dijelu teritorija ove županije, može se taj proces postepeno preokrenuti prema prirodnom priraštaju stanovništva, kako bi se ponovno njezin broj povećavao i prirodnim putem, većim natalitetom od mortaliteta.

Pretpostavke o migracijama polaze od toga da će hrvatska državna vlast, kao i jedinice lokalne samouprave, osigurati odgovarajuće pogodnosti u prostoru Dubrovačko - neretvanske županije kojima će nastojati pozitivno utjecati na doseljavanje novog mlađeg i zrelog stanovništva iz drugih krajeva i zemalja u ovaj prostor. U tom pogledu nameće se, među ostalim, i pitanje odakle će doći budući imigranti, jer je u bližem, pa i daljem okruženju, stvarno bitno sužen njihov potencijal. U tom pogledu morat će se razmotriti problem da li će lokalno stanovništvo htjeti prihvatiti mogući priljev svih onih novih stanovnika koji će se tada nuditi na tržištu.

U skladu s time, može se očekivati u prvo vrijeme (do novog popisa 2011. godine) stagnacija ili blagi rast broja stanovnika na području Dubrovačko - neretvanske županije. dok bi dugoročno optimističnije gledano ono moglo postepeno početi ponovno rasti sporijim ili bržim intenzitetom. U tom smislu se može prihvatiti **prognoza**, da bi u vrijeme sljedećeg popisa stanovništva **2011. godine na području Dubrovačko - neretvanske županije mogli očekivati 120.000 – 125.000 stanovnika, dok bi vjerojatnije do sljedećeg popisa stanovništva u 2021. godine imala 125.000 - 135.000 stanovnika.**

Pretpostavke o promjenama demografskih struktura temelje se na mogućim pozitivnim učincima aktivne populacijske politike i pozitivnog gospodarskog razvitka. Ako do toga dođe i zaustavi se dosadašnje negativno kretanje broja stanovnika i stagnacija u društveno-gospodarskom razvitku, onda se može očekivati izvjesno poboljšavanje odnosa među dobnim skupinama stanovništva, sve bolju i povoljniju njegovu obrazovnu strukturu, povećanje njegove aktivnosti, te sve veće zapošljavanje, prvenstveno u tercijarnim i kvartarnim djelatnostima.

Očekivane **promjene u domaćinstvima/kućanstvima** trebaju biti u blagom postepenom povećavanju njihovog ukupnog broja, pa se procjenjuje da bi **od oko 39.125 domaćinstava/kućanstava prema popisu iz 2001. godine do 2021. godine u Dubrovačko - neretvanskoj županiji moglo biti oko 40.000 - 45.000 domaćinstava.** Tako bi njihova **prosječna veličina** prema broju članova mogla biti najviše **3,0 - 3,2 člana.**

Budući razmještaj stanovništva na prostoru Dubrovačko – neretvanske županije i revitalizacija demografski ugroženih područja zavisit će o teritorijalnom usmjeravanju razvitka gospodarstva, ali i o učinkovitosti populacijske politike države i jedinica lokalne samouprave na ovom području. Veliki uspjeh će se postići, ako se zaustavi stagnacija i demografsko propadanje nekih do sada najugroženijih područja, a posebno Dubrovačkog primorja, poluotoka Pelješca i otoka Korčule, Lastova i Mljeta, te rubnih područja u Donjoneretvanskom kraju.

Na temelju svega toga razmještaj stanovništva unutar prostora Dubrovačko - neretvanske županije bi mogao biti takav da bi 2021. godine u Dubrovačkom priobalju živilo 63.000 - 70.000 stanovnika, na poluotoku Pelješcu i većim otocima Korčuli, Latovu i Mljetu 23.000 - 27.000 stanovnika i u Donjoneretvanskom kraju 37.000 - 40.000 stanovnika.

Veća prisutnost stanovništva i gušća naseljenost očekuje se i dalje unutar gospodarski najatraktivnijih urbaniziranih okosnica razvitka, gradske regije i gradske aglomeracije Dubrovnika, kao i drugih gradskih područja. Može se sa sigurnošću očekivati 2021. godine veća koncentracija stanovništva u gradskim i općinskim središtima (do 95.000 stanovnika ili oko 70% stanovnika u ovoj županiji), a od ostalih naselja u nekim važnijim gospodarskim, odnosno turističkim središtima. U ostalim naseljima trebalo bi tada živjeti svega 37.500 - 40.000 stanovnika ili oko 30% prognozirano stanovništva ove županije.

Smatra se da će se nastaviti daljnje smanjenje broja stanovnika u manjim, izoliranijim, ruralnim, emigracijskim i depopulacijskim naseljima. Neka dosadašnja samostalna naselja su u već ostala ili gotovo ostala bez stanovnika, dok će neka najmanja naselja uskoro također spontano ostati bez stalnih stanovnika ili će samo povremeno u njima boraviti ljudi u svojim kućama za odmor. Uz pomoć odgovarajućih mjera i aktivnosti ima načina da se u dužem vremenskom razdoblju u pozitivnom smislu promjene prirodni i migracijski tijekovi i tako ponovo ožive neka područja i naselja.

3.2. STRATEŠKI OKVIR ZA RAZVOJ TURIZMA U ŽUPANJI

3.2.1. PROCJENA REDOSLJEDA ZASTUPLJENOSTI POJEDINIH VRSTA TURIZMA U ODREĐENOM UVJETNOM KLASTERU

a. Pristup

Na osnovi odabira i vrednovanja ključnih turističkih atrakcija te utvrđivanja glavnih vrsta turizma u određenom turističkom uvjetnom klasteru, procijenjena je važnost pojedine vrste turizma za razvoj pojedinog uvjetnog klastera, i na taj način utvrđena hijerarhija pojedinih vrsta turizma u tom uvjetnom klasteru.

b. Turističke prostorno-funkcionalne cjeline

1. Dubrovnik (I)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Veliki kulturni turizam - natpolovični
 - ii. Ljetni odmorišni turizam
 - iii. Kruzing turizam (dolasci bez noćenja)
 - iv. Kongresni turizam
 - v. Nautički turizam
 - vi. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - vii. Tranzitni turizam
 - viii. Određene vrste elitnog turizma

2. Cavtat (II)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
 - ii. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - iii. Zdravstveni turizam
 - iv. Kongresni turizam
 - v. Nautički turizam
 - vi. Veliki kulturni turizam
 - vii. Kruzing turizam
 - viii. Tranzitni turizam
 - ix. Određeni oblici elitnog turizma – u funkciji Dubrovnika (gravitacija Dubrovnika)

3. Korčula-Orebić (II)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
 - ii. Nautički turizam
 - iii. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam

- iv. Zdravstveni turizam
- v. Veliki kulturni turizam
- vi. Kruzing turizam
- vii. Tranzitni turizam

4. Ston (II)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
 - ii. Veliki kulturni turizam
 - iii. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - iv. Zdravstveni turizam
 - v. Ruralni turizam
 - vi. Nautički turizam

5. Župa Dubrovačka (III)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni - natpolovični
 - ii. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - iii. Zdravstveni turizam
 - iv. Ruralni turizam

6. Dubrovnik zapad (III)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
 - ii. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - iii. Zdravstveni turizam
 - iv. Ruralni turizam
 - v. Određeni oblici elitnog turizma – u funkciji Dubrovnika (gravitacija Dubrovnika)

7. Konavle (IV)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ruralni turizam - natpolovični
 - ii. Ljetni odmorišni turizam
 - iii. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - iv. Zdravstveni turizam
 - v. Određeni oblici elitnog turizma – u funkciji Dubrovnika (gravitacija Dubrovnik)

8. Delta Neretve (IV)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ruralni turizam – natpolovični
 - ii. Ljetni odmorišni turizam
 - iii. Nautički turizam
 - iv. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - v. Zdravstveni turizam
 - vi. Tranzitni turizam
 - vii. Veliki kulturni turizam

9. Otok Korčula (V)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
 - ii. Ruralni turizam
 - iii. Nautički turizam
 - iv. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - v. Zdravstveni turizam

10. Pelješac (V)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
 - ii. Ruralni turizam

- iii. Nautički turizam
- iv. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- v. Zdravstveni turizam

11. Dubrovčko Primorje (VI)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
 - ii. Ruralni turizam
 - iii. Nautički turizam
 - iv. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - v. Zdravstveni turizam
 - vi. Određeni oblici elitnog turizma – u funkciji Dubrovnika (Dubrovačka gavitacija)

12. Mljet (VII)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovičan
 - ii. Ruralni turizam
 - iii. Nautički turizam
 - iv. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - v. Zdravstveni turizam

13. Lastovo (VII)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovičan
 - ii. Ruralni turizam
 - iii. Nautički turizam
 - iv. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - v. Zdravstveni turizam

14. Elafiti (VII)

- a. Razvoj po vrstama turizma i važnosti
 - i. Ljetni odmorišni turizam - natpolovičan
 - ii. Nautički turizam
 - iii. Ruralni turizam
 - iv. Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
 - v. Zdravstveni turizam
 - vi. Veliki kulturni turizam

3.2.2. TURISTIČKA SINTEZA

Turistička sinteza se svodi na tri parametra koji okvirno određuju jedinstvo optimalnog županijskog turističkog proizvoda. To su:

- Tabela prikazani razmještaj pojedinih vrsta turizma i putem njih iskazana struktura turističkih uvjetnih klastera
- Posebna načela za planiranje održivog razvoja turizma na području cijele Županije
- Pojedini naputci za detaljno planiranje turizma pojedinih uvjetnih klastera.

Na razini Županije **optimalni odnos turističkih uvjetnih klastera i vrsta turizma** iskazan je putem dvaju grafičkih prikaza, jednom, samo po zastupljenosti vrste turizma (slika 4.), a drugi puta i s oznakom hijerarhije pojedine vrste turizma u određenom uvjetnom klasteru (slika 5.)

Slika 4.: Procjena vrsta turizma po uvjetnim klasterima

PROCJENA KATEGORIJA I VRSTA TURIZMA PO UVJETNIM KLASTERIMA											
TIPOVI	UVJETNI KLASTERI	POSTOJEĆE VRSTE TURIZMA						NOVE VRSTE TURIZMA			
		LJETNI KUPALIŠNI TURIZAM	NAUČIČKI TURIZAM	VELIKI KULTURNI TURIZAM	KRUŽING TURIZAM	KONGRESNI TURIZAM	TRANZITNI TURIZAM	JESENSKO PROLJETNI ODMORIŠNI	RURALNI TURIZAM	ZDRAVSTVENI TURIZAM	ELITNI TURIZAM
I.	DUBROVNIK (1)										
II.	CAVTAT (2)										
	KORČULA-OREBIČ (3)										
	STON (4)										
III.	ŽUPA DUBROVAČKA (5)										
	DUBROVNIK – ZAPAD (6)										
IV.	KONAVLE (7)										
	DELTA NERETVE (8)										
V.	OTOK KORČULA (9)										
	PELJEŠAC (10)										
VI.	DUBROVAČKO PRIM. (11)										
VII.	MLJET (12)										
	LASTOVO (13)										
	ELAFITI (14)										

Slika 5.: Procjena kategorije (hijerarhije) svake vrste turizma po uvjetnim klasterima

PROCJENA KATEGORIJA I VRSTA TURIZMA PO UVJETNIM KLASTERIMA											
TIPOVI	UVJETNI KLASTERI	POSTOJEĆE VRSTE TURIZMA						NOVE VRSTE TURIZMA			
		LJETNI KUPALIŠNI TURIZAM	NAUČIČKI TURIZAM	VELIKI KULTURNI TURIZAM	KRUŽING TURIZAM	KONGRESNI TURIZAM	TRANZITNI TURIZAM	JESENSKO PROLJETNI ODMORIŠNI	RURALNI TURIZAM	ZDRAVSTVENI TURIZAM	ELITNI TURIZAM
I.	DUBROVNIK (1)	2	5	1	3	4	7	6			8
II.	CAVTAT (2)	1	5	6	7	4	8	2		3	9
	KORČULA-OREBIČ (3)	1	2	5	6		7	3		4	
	STON (4)	1	6	2				3	5	4	
III.	ŽUPA DUBROVAČKA (5)	1						2	4	3	5
	DUBROVNIK – ZAPAD (6)	1						2	4	3	5
IV.	KONAVLE (7)	2						3	1	4	5
	DELTA NERETVE (8)	2	3	7			6	4	1	5	
V.	OTOK KORČULA (9)	1	3					4	2	5	
	PELJEŠAC (10)	1	3					4	2	5	
VI.	DUBROVAČKO PRIM. (11)	1	3					4	2	5	6
VII.	MLJET (12)	1	3					4	2	5	
	LASTOVO (13)	1	3					4	2	5	
	ELAFITI (14)	1	2	6				4	3	5	

Oznaka poretka pojedinih vrsta turizma u uvjetnom klasteru:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Napomena: brojem 1 označena je glavna i natpolovično zastupljena vrsta turizma u uvjetnom klasteru

Svim uobičajenim načelima održivog razvoja turizma treba pridodati i slijedeća **posebna načela za razvoj turizma DNŽ**.

1. U svjetskim i europskim mjerilima DNŽ posjeduje vrlo atraktivnu *biološku i krajebraznu raznolikost* te iznimno *kulturno nasljeđe*, koje u turizmu treba optimalno koristiti kao

višeznačno atraktivno okruženje te ga gospodarski turistički drugačije vrednovati nego li se to čini putem «*diveloperskog*» neoliberalističkog modela, preko kojeg se brzi profit izvlači poglavito kroz građevinski sektor ili promet nekretnina.

2. Hrvatska, osobito njeno priobalje, ima razvijeni milenijski funkcionalni sustav naselja, koji predstavlja iznimnu pogodnost za razvijanje kompleksne turističke ponude u suglasju s modelom uravnotežene i održive *osnovne turističke destinacije* - po modelu polarizirane mikroregije, što je osobito u skladu s novim turističkim trendovima. Stoga valja izbjegavati monostrukturnu ponudu samodovoljnih resorta, koja, fizičkom ili drugom perfidnom ogradom, tako uspješno dijeli turiste od lokalnog stanovništva i obrnuto. Valja podsjetiti da se model resorta mora objektivno koristiti samo u slučaju turističkih kompleksa smještenih u prirodno ili društveno negostoljubivom okruženju, što DNŽ i cijela Hrvatska zasigurno nisu.
3. Razvoj turizma u ruralnom prostoru DNŽ je neodrživ ako se ne odvija u okviru održivog ruralnog razvoja, što poglavito podrazumijeva održivi razvoj *poljoprivrede* (vinogradarstvo, maslinarstvo, voćarstvo i ekološka proizvodnja povrća i voća) i *ribarstva* u harmoniji s turizmom.
4. U ruralnom prostoru posebnu pozornost treba posvetiti razvoju mreže (sustava) *posjetiteljskih centara* –*visitor center* (zavičajni muzeji i zbirke te druge tematske zbirke) i *tematskih putova* (vinske ceste, ceste maslina, putovi tradicijskih obrta, hodočasnički putovi, biciklističke staze, planinarske staze, konjičke staze, tematske staze i putovi te slično) i drugoj *interpretacijskoj infrastrukturi* pojedinih turističkih atrakcija na toj mreži.

Iako su pretežitim dijelom sadržani već u prethodnom tekstu, ovdje se izdvajaju važni **naglasci bitni za turistički razvoj pojedinih uvjetnih klastera**. Nazivi tipova ovih prostornih jedinica, u koje su razvrstani pojedini uvjetni klasteri, sami za sebe sažeto ukazuju na njihove osnovne značajke. Isto tako, procijenjene vrste turizma i njihov položaj u hijerarhiji pojedinog uvjetnog klastera uvelike određuje parametre turističkog razvoja tog prostora.

U nastavku će se opisno dati određene natuknice za razvoj turizma u svakom tipu odnosno uvjetnom klasteru, koje mogu biti važne kod detaljne prostorne razrade svakog od njih.

Tip I. PROSTOR SVJETSKE KULTURNE BAŠTINE

Dubrovnik (1)

U ovom slučaju nema sadržajne razlike između tipa i uvjetnog klastera, pa se u nastavku navode zajednički naglasci.

- Ne samo zbog zaštite kulturno-povijesne baštine, nego, prije svega, zbog optimalnog razvoja turizma u Dubrovniku, u ovom prostoru se ne smije ugroziti primat *velikog kulturnog turizma*, bez obzira ugrožavala li ga bilo koja druga vrsta turizma ili djelatnost iz drugog sektora. U tom smislu osobito valja biti oprezan s prekomjernim bujanjem ljetnog odmorišnog turizma.
- *Kruzing turizam* predstavlja komplementarnu vrstu turizma velikom kulturnom turizmu pa mu na gradskoj razini treba posvetiti posebnu pozornost, kako ga se ne bi bezrazložno kompromitiralo i ometalo prepuštanjem stihijskom razvoju. Prije svega treba osmisliti optimalni sustav posjećivanja svih turista, pa tako i posjetitelja s kruzera, te utvrditi nosivi kapacitet (*carrying capacity*) najposjećenijih dijelova grada (Dubrovnika) prema tako utvrđenom sustavu.
- Za komplementarno korištenje slobodnih turističkih kapaciteta ljetnog odmorišnog turizma izvan kupališne sezone, valja razvijati *prolježno-jesenski odmorišni turizam* te *zdravstveni turizam*.

Tip II. PROSTOR MARITIMNOG TURIZMA S NAZNAKAMA SVJETSKE ILI NACIONALNE KULTURNE BAŠTINE

Iako je riječ o tipičnim prostorima ljetnog odmorišnog turizma i relativno maloj zastupljenosti velikog kulturnog turizma, zbog iznimne destinacijske prepoznatljivosti osobito treba njegovati i održavati *veliki kulturni turizam*, njegovu osnovicu i značajke turističkih polova Županije.

Cavtat (2)

Zbog svojeg povijesnog nasljeđa, prirodnog okruženja i strukture izgrađene turističko-ugostiteljske strukture, u Cavtatu i najbližem okruženju, uz *ljetni odmorišni turizam* poglavito valja razvijati primorski jesensko-proljezni odmorišni turizam, zdravstveni turizam i kongresni te tranzitni turizam (zračna luka, putnička luka i buduća autocesta).

Korčula-Orebić (3)

Uz ljetni *odmorišni turizam* osobito valja razvijati *nautički turizam*, primorski jesensko-proljetni i zdravstveni turizam.

Ston (4)

Ston i njegovo okruženju su po svojim turističkim potencijalima za stupanj rafiniraniji i osjetljiviji od drugih sličnih uvjetnih klastera, pa zbog toga i manje operativno valorizirani. Oni čine prostornu cjelinu koju vrijedi s nekoliko aspekata proglasiti zaštićenim područjem (povijesne jezgre i pripadajuće zidine Stona i Malog Stona, antička solana, Malostonski zaljev i okolni pripadajući krajobraz), slično nacionalnom parku, parku prirode, kulturno-prirodnom rezervatu ili slično, ali ne kao prepreku turističkom korištenju i razvoju, već kao instrument za usmjeravanje na stvaranje vrednije turističke ponude kakvu zaslužuje takav kulturno-povijesni i prirodni potencijal. U tom kontekstu bi trebalo rješavati ukupni, poglavito turistički razvoj i očuvanje ovog područja.

Tip III. PROSTOR LJETNOG ODMORIŠNOG TURIZMA INTENZIVNO KORIŠTEN, OSOBITO ZBOG BLIZINE GRADA DUBROVNIKA

To je prostor naglašeno usmjeren na razvoj ljetnog odmorišnog turizma, a pod utjecajem velikog grada koji ima skromne kupališne resurse.

Župa Dubrovačka (5)

Ovo područje je u cijelosti turistički saturirano sa smještajnim objektima, a sada mu prijete i prekogranični pritisak s novim objektima u izravnom susjedstvu (Ivanica). Za razvoj preostaje samo unutrašnja prostorna reorganizacija i zaštita od daljnjeg pritiska iz susjedstva.

Dubrovnik-zapad (6)

Simetrično položeno zapadno susjedstvo grada Dubrovnika, pod sličnim je utjecajem grada, ali s dovoljno prostora za razvoj *ljetnog odmorišnog turizma*. Ipak, zbog konfiguracije terena i vrijednih područja prirode, osobito Arboretuma Trsteno i njegova okruženja, potrebno je prostorno jasno definirati daljnji razvoj *ljetnog odmorišnog turizma* (manji i rastresiti objekti s više zelenila), ali i zdravstvenog turizma, primorskog jesensko-proljetnog odmorišnog turizma i ruralnog turizma. Tu je moguće, doduše u manjem opsegu, razvijati i neke vrste elitnog turizma u funkciji grada Dubrovnika. Nadalje, vrlo pažljivo treba u ovaj prostor unositi druge gospodarske sadržaje, kako se ne bi umanjila turistička privlačnost ovog kraja.

Tip IV. ATRAKTIVNI RURALNI PROSTOR S MALIM UDJELOM MORSKE OBALE PODOBNE ZA LJETNI ODMORIŠNI TURIZAM

U ovim uvjetnim klasterima, razvoj turizma treba osobito vezati uz razvoj tradicijske poljoprivrede s naglaskom na razvoj *ruralnog turizma*.

Konavle (7)

Razvoj turizma ostvarivati putem smještajnih kapaciteta malog mjerila, najuže naslonjene na tradicijski sustav konavoskih naselja.

- U Moluntu je već došlo do saturacije i manjka slobodnog kupališnog prostora, pa se u tom smislu traže odgovarajuća planska rješenja
- Prevlaku treba osmisliti kao visoko vrijedan turistički proizvod (pet zvjezdica) te planirati, projektirati i oblikovati na tragovima uređenja Velog Brijuna
- Obalni prostor između Prevlake i crnogorske granice, valja detaljno programirati i projektirati kao *potpuno novo naselje* te osmišljeno realizirati po unaprijed utvrđenoj dinamici, sve na tragu sadržaja i iskustva kod osnivanja Opatije. Ovdje nije riječ o osnivanju kupališnog resorta ili kupališnog turističkog mjesta, već turističkog mjesta posebnih zadaća:
 - o Osnovna zadaća - «južna nautička (pomorska) porta» Konavala i DNŽ.
 - o Obavezni sadržaji
 - Putnička luka bez trajektnog pristaništa
 - Lučica za vezove jahti i izletničkih brodica
 - Mediteranska riva s palmama
 - Lungo mare duž cijele obale
 - Ugostiteljski, trgovački i drugi čisti uslužni sadržaji poglavito duž rive.
 - Sustav javnog prijevoza na kopnu (autobusna stajališta)
 - Turistički smještaj – isključivo obiteljski hoteli

- Promet u mirovanju, u drugom redu iza rive parkirališta/podzemne garaže.
 - Bogato i reprezentativno, hortikulturno osmišljeno gradsko zelenilo
 - Prepoznatljivo i atraktivno oblikovanje novog naselja potrebno je osigurati putem arhitektonsko-urbanističkog natječaja.
 - U preostalom dijelu Konavala razvijati bogato strukturirani ruralni turizam.
- Delta Neretve (8)
- Turistički kapaciteti i ovdje moraju biti malog mjerila ali osobito usklađeni s prirodnim i kulturnim značajkama svake karakteristične zone a da istovremeno čine prepoznatljivu, uravnoteženu i dobro organiziranu turističku destinaciju (uvjetni klaster) Delta Neretve.
- Karakteristične zone uvjetnog klastera su: morska obala, rijeka Neretva, prirodni rezervati – vlažna područja, tradicijska naselja, grad Metković, povijesno područje Narone (Vid), plodno poljoprivredno zemljište i grad Ploče
 - Razvijanje gospodarskog sadržaja Vezanog uz luku i grad Ploče te vođenje i križanje velike infrastrukture na tom području treba biti znalački vođeno kako se ne bi ugrozila atrakcijska osnova ovog uvjetnog klastera.

Tip V. TIPIČAN PROSTOR LJETNOG KUPALIŠNOG TURIZMA, VELIKIH MARITIMNOH POGOTNOSTI I RELATIVNO MALIH OKOLIŠNIH OGRANIČENJA

Na otoku Korčuli i Pelješcu nalaze se veliki potencijali za razvoj turizma, poglavito *ljetnog odmorišnog turizma*, i *ruralnog turizma*, te *nautičkog turizma*. Ograničenja za razvoj turizma su standardna na razini DNŽ.

Otok Korčula (9)

Pelješac (10)

Tip VI. TURISTIČKI SLABO RAZVIJEN PROSTOR S VELIKIM MARITIMNIM POTENCIJALOM I OČUVANIM RURALNIM PROSTOROM U ZALEĐU

Ovaj će se uvjetni klaster turistički razvijati nastavno na Dubrovnik – zapad, s istim značajka kao i spomenuti, s tim da će dio još netaknutog ruralnog prostora moći razviti s naglašenim značajkama turizma na seljačkim gospodarstvima i seoskog turizma. Valja podsjetiti da bi se i ovdje mogla pojaviti ponuda određenih oblika ekskluzivnog turizma u funkciji grada Dubrovnika.

Dubrovačko Primorje (11)

Tip VII. ATRAKTIVNI MARITIMNI PROSTOR S VELIKIM OKOLIŠNIM OGRANIČENJIMA (ZAŠTIĆENI DIJELOVI PRIRODE)

Na Mljetu, Lastovu, i Elafitima također se nalaze velike mogućnosti za razvoj *ljetnog odmorišnog turizma*, međutim, u okviru *ruralnog turizma*, u ovom tipu će dominirati *turizam zaštićenih dijelova prirode*. Osim toga, za razvoj turizma ovdje postoje mnoga ograničenja bolje rečeno usmjerenja, određena dokumentima o zaštićenim dijelovima prirode (nacionalni park, park prirode, zaštićeni krajobraz) što će imati konkretnog utjecaja na njihovu prostornu organizaciju.

Mljet (12)

Lastovo (13)

Elafiti (14)

3.2.3. ZAKLJUČAK

Zadaća da se ovom ekspertizom utvrdi *strateški okvir za razvoj turizma u DNŽ* potreban za reviziju postojećeg županijskog prostornog plana, riješena je, s jedne strane, analizom postojeće turističke polarizacije i *prijedlogom razvijanja novog sustava županijskih turističkih polova*, a s druge strane, podjelom područja Županije na *uvjetne klastere* te utvrđivanjem *postojećih vrsta turizma* u Županiji, kao i *prijedlogom novih vrsta turizma* koje se mogu razviti na raspoloživoj turističkoj atrakcijskoj osnovi DNŽ.

Elaborat je strukturiran kroz nekoliko ključnih segmenata: pristup, turistička polarizacija Županije, glavne vrste turizma, preliminarna uvjetna klasterizacija, turistički trendovi, turistička atrakcijska osnova po uvjetnim klasterima, procjena redoslijeda zastupljenosti pojedinih vrsta turizma u određenom uvjetnom klasteru i turistička sinteza.

Turistička sinteza sa sastoji od tabelarnog prikaza optimalnog odnosa turističkih uvjetnih klastera i mogućih vrsta turizma u Županiji, od posebnih načela za razvoj turizma u Županiji i od izdvojenih naglasaka bitnih za turistički razvoj pojedinih uvjetnih klastera.

3.3. USKLAĐENJE IZRADE IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE I OSTALIH PROSTORNIH PLANOVA UREĐENJA S METODOLOGIJOM INTEGRALNOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM

Analiza prostornog plana Dubrovačko neretvanske županije iz 2003. godine pokazala je da njegove izmjene i dopune treba izraditi u skladu sa suvremenom metodologijom strateškog planiranja, a posebno s metodologijom integralnog upravljanja obalnim područjem (IUOP). Ocjenjuje se da bi Zavod za prostorno uređenje DNŽ uz određeno dodatno osposobljavanje mogao usvojiti uobičajeni predložak i postupke strateškog planiranja i izraditi prostorni plan kao operativni razvojni dokument pogodan za aktivno upravljanje razvojem u prostoru. Ocjenjuje se i da bi kasnije mogao pratiti i vrednovati ostvarenje plana. Županijski prostorni plan bi tako bio sukladan ostalim županijskim razvojnim dokumentima kao što su Regionalni operativni plan (ROP), najavljena županijska razvojna strategija, postojeći Programi ukupnog razvoja (PUR) općina i gradova, te Programi održivog razvoja otoka (PORO). Nositelji ukupne županijske razvojne politike raspolagali bi tako s ujednačenom razvojnom dokumentacijom pogodnom za upravljanje razvojem ka održivosti.

Izrada Izmjena i dopuna treba početi s analizom stanja u prostoru i nastaviti s procjenom provedbe postojećeg plana u razdoblju 2003 – 2008. Uoči li se odstupanje stvarne namjene prostora od one planirane, treba ustanoviti zašto se to dogodilo. U slijedećem koraku treba sagledati osnovne probleme razvoja u prostoru i formulirati ciljeve koje treba doseći kako bi se problemi riješili. Ciljevi neposredno upućuju na poslove i zadaće u koje se treba upustiti kako bi se ciljevi ostvarili. Njih treba što detaljnije odrediti i adresirati odgovarajućim tijelima područne i lokalne samouprave. Time će se učiniti pomak ka aktivnoj politici upravljanja razvojem u prostoru. Daljnji pomak učinit će se slijedećim korakom; trebat će odrediti tko će pratiti ostvarenje plana i kako će to činiti. Konačno, trebat će odrediti i tko će vrednovati sve što se zbiva u prostoru i koga će o tome obavještavati.

3.3.1. SAGLEDAVANJE STANJA U PROSTORU I PROCJENA OSTVARENJA POSTOJEĆEG PLANA

Razdoblje 2003 – 2008 dovoljno je dugo za uočavanje razvojnih procesa u prostoru županije. Koristeći podatke službene statistike, podatke katastra i podatke o izdanim lokacijskim i građevnim dozvolama koje će naći u odgovarajućim županijskim upravnim odjelima stručnjaci Zavoda ocijenit će gdje je prostor bio neznatno, gdje prihvatljivo, a gdje pretjerano opterećivan, uočiti će prostorne sukobe koje su izazvale razne djelatnosti, procijeniti kretanje stanovništva i radne snage, uočiti mjesta koja su bila najprivlačnija ulagačima i tako dalje. Svi ti nalazi pružit će odgovor na pitanje u kojoj mjeri se ostvarivao Prostorni plan iz 2003.

Uoči li se da se prostor županije zauzimao gdje to nije bilo planirano i da se tamo gdje je zauzimanje bilo planirano nije događalo ništa, stručnjaci Zavoda će prvo raščlaniti tekstualni i kartografski dio plana. Uoče li pri tom da su ciljevi u planu međusobno suprotstavljeni ili da su za njihovo ostvarenje trebale mjere za koje provoditelj plana nije nadležan, zaključit će da se plan dijelom nije provodio naprosto zato što je interno inkonzistentan. Uoče li da je namjena prostora bila krivo predviđena, na primjer zato što su pojedine općine i gradovi zahtijevale rezervacije prostora za turistička ulaganja koja kasnije nisu znale privući, zaključit će da tijekom izrade područna i lokalna samouprava nisu dovoljno surađivale i da su razvojni dionici (ulagači, ali i građani) ostali postrani. Uoče li, konačno, da se plan dijelom nije ostvario jer je gospodarska kriza zaustavila ulaganja, ili je neko nepredviđeno infrastrukturno ulaganje iznenada pokrenuto s razine više od županijske, zaključit će da su vanjski utjecaji bili jači no što se predviđalo i da ubuduće u plan treba računavati više rizika nego do sada. Svi ovi nalazi potrebni su radi nepristranog sagledavanja stanja u prostoru, ali i radi daljnjeg planiranja, posebno radi određivanja ciljeva.

3.3.2. ODREĐIVANJE CILJEVA

U skladu s predloškom strateškog planiranja ciljevi se određuju kao stanja odnosno promjene koje treba postići ili kao procesi koje treba uspostaviti i podržavati. Ciljem može biti nova sportska dvorana u Dubrovniku, trafostanica u Konavlima (nevelika promjena u prostoru) ili održivi razvoj županije (složeni proces koji treba uspostaviti). I jedno i drugo treba obuhvatiti županijskim planom, a zatim i planovima prostornog uređenja općina i gradova DNŽ. Treba naglasiti da se do ciljeva dolazi uočavanjem problema ili nedostataka, pa tako cilj „nova sportska dvorana“ proizlazi iz analize razvoja sporta i rekreacije u županiji koja je pokazala da nam dvorana treba. Cilj „održivi razvoj“ se pak

određuje zato što je analiza ukupnog razvoja i stanja okoliša upozorila da je razvoj neodrživ i da ga hitno treba usmjeriti ka održivosti.

Zavod koji će konačno predložiti izmjene i dopune Prostornog plana svakako će analizirati postojeći plan ali će i surađivati s županijskim razvojnim dionicima, uočiti njihove razvojne namjere i želje i zatim predložiti još ciljeva. Svi predloženi ciljevi raspravit će se sa županijskim dionicima i svrstati prema važnosti odnosno hitnosti ostvarenja, te prema osposobljenosti županijskih institucija da ih počnu ostvarivati. Popis prema hitnosti i važnosti itekako je potreban jer će ciljeva uvijek biti puno, a izvršitelja malo, pa će treba znati što je prvo na redu.

Iz ovoga slijedi i naoko nevažno jezično upozorenje. Ciljeve Prostornog plana treba izreći u sadašnjem vremenu, a ne infinitivom ili glagolskom imenicom kao što je to učinjeno u Prostornom planu iz 2003. godine. U kontekstu plana infinitivom je izrečen tek nalog čiji konačni učinak ostaje nejasan, a izvršitelj nepoznat. Umjesto gotovo neobavezne formulacije „potrebno je predložiti prostore za rješavanje pitanja stanovanja” i „utvrdit će se prioritete izgradnje vodoopskrbnih građevina”¹, treba stajati „prostor za stanovanje određen je županijskim planom i PPU općina i gradova” i „prioriteti izgradnje vodoopskrbnih građevina utvrđeni su i uneseni u prostorne planove”. Tako izrečen cilj otvara pitanje provedbe i upućuje izrađivača plana da odredi što sve treba učiniti kako bi se cilj ostvario i tko se sve ima prihvatiti posla. Kako ništa od toga nije zabada, treba procijeniti i troškove i tko će i odakle namaći potreban novac. Takav postupak nužno vodi do još jednog cilja: „prioriteti izgradnje vodoopskrbnih građevina procijenjeni i izvršeni u trogodišnji proračun”.

3.3.3. ODREĐIVANJE PROVEDBENIH POSLOVA I ZADAĆA

Stručnjaci Zavoda trebaju, dakle, ocijeniti stanje u prostoru i što ne valja u postojećem prostornom planu, odrediti na toj osnovi ciljeve a zatim i poslove i zadaće i, konačno, njihove proveditelje i potreban novac. Tako će odgovoriti na pitanja „gdje” i „što”, ali i na „tko” i „pošto” i provedba će moći početi. Treba, međutim, upozoriti da ovim iskorakom prostorni plan postaje aktivni razvojni dokument koji nadraستا dopuštanje i zabranjivanje i određuje poslove koje treba obaviti kako bi se ono dopušteno stvarno i dogodilo. Provediteljem tako ne postaju samo određeni upravni odjeli u županiji i općinama i gradovima zaduženi za urbanizam nego i ostala samoupravna tijela nadležna za upravljanje ukupnim razvojem. To, nadalje, znači da će se među poslovima koje određuje prostorni plan naći onih koje može i treba obaviti odnosno pokrenuti Zavod, te onih koje će morati obaviti druga tijela područne i lokalne samouprave. Kako ona imaju i svoj ROP odnosno PUR-ove, koji (to je zakonska obaveza) moraju biti usklađeni s prostornim planovima, stručnjaci Zavoda će trebati uhodati potrebnu komunikaciju sviju koji u županiji na ovaj ili onaj način utječu na razvoj u prostoru. Kako su ROP-ovi i PUR-ovi dokumenti novijeg datuma, suradnja treba početi njihovim usklađivanjem s postojećim prostornim planovima. Pristupajući izmjenama i dopunama prostornih planova Zavod može ubuduće koristiti sve ove programe kao podloge i tako, postupno, uspostaviti integralno upravljanje razvojem u prostoru županije². Provedbeni poslovi i zadaće najbolje se prikazuju sažetim tablicama. Na primjer, poslovi i zadaće Zavoda izvedeni iz već spomenutih ciljeva mogu izgledati ovako:

Poslovi i zadaće Zavoda za prostorno uređenje DNŽ

Ciljevi (stanja/procesi koje treba ostvariti)	Proveditelji	Ospob- ljenost proveditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. općinski i gradski PPU na području županije odredili prostor za stanovanje	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Općinska/ gradska poglavarstva	zadovolja- vajuća nezadovo- ljavajuća	kraj 2011		Proračun DNŽ proračuni gradova i općina donacije sredstva pretprijetnih fondova EU

¹ Vidi poglavlje „Osvrt na razvojne ciljeve”, str....

² Zakon o otocima odredio je ovakvu komunikaciju još 1999. godine. Članak 3. određuje da se „Programi održivog razvitka otoka... posebno uvažavaju prilikom izrade prostornih planova koji se donose za područja obalno-otočnih županija, odnosno otočnih i obalno-otočnih gradova i općina (NN 34/1999).

2. prioriteti izgradnje vodoopskrbnih građevina procijenjeni i uvršteni u trogodišnji proračun	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Županijsko poglavarstvo Hrvatski zavod za prostorni razvoj	zadovolja- vajuća zadovolja- vajuća zadovolja- vajuća	kraj 2011		Proračun DNŽ
3.					
4.					

Tablica jasno pokazuje do kada ciljevi trebaju biti ostvareni, čiji je to posao i da li je onaj tko ga treba obaviti za to osposobljen. Jasno je i koliko za to treba novaca i tko će ga dati (u primjeru nisu navođeni iznosi jer ovise o cijenama i o pregovaračkim sposobnostima). Riječ je, naravno, o polaznoj tablici koju treba proširiti tako da se svaki redak razradi i pretvori u detaljni nalog provoditelju. Ustanovi li se da stručnjaci Zavoda (još) nisu posve osposobljeni za sve što im se nalaže, jedan od prvih koraka može biti organizacija dodatnog obrazovanja, reorganizacija unutar Zavoda i sl.

Treba upozoriti da je dodjela razvojnih poslova i zadaća županijskim institucijama stvar županije, ali da u županijskom planu (bio to PP, ROP ili nešto treće) ne treba navoditi provoditelje s viših upravnih razina ako se to prije ne dogovori. Uvrštavanje Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj među provoditelje županijskog plana (Cilj br. 2 u primjeru) pretpostavlja, dakle, da je Zavod bio za to pitan i da je pristao. Što se tiče izvora, sa sigurnošću se može oslanjati na županijski proračun, a ako plan istovremeno usvajaju i gradovi i općine, može se računati i na njihove proračune. Sredstva ostalih potencijalnih domaćih i stranih financijera procjenjuju se i navode kao manje ili više izgledna, što nadalje znači da planom treba odrediti i aktivnosti oko prijave projekata raznim fondovima i donatorima.

Dubrovačko neretvanska županija može se analitički podijeliti u 7 manjih područja koja se izdvajaju svojim prostorno-ekonomskim karakteristikama. To su: Korčula, Lastovo i Mljet, Pelješac, ušće Neretve, Dubrovačko primorje, Grad Dubrovnik i Konavle. Različite karakteristike vode i različitim razvojnim ciljevima pa se uz opće i posebne ciljeve koji će vrijediti za cijelo područje DNŽ mogu formulirati i ciljevi manjih, izdvojenih područja. Kako Korčula, Lastovo, Mljet, Pelješac i Elafitsko otočje u sklopu Grada Dubrovnika imaju svoje Programe održivog razvoja otoka (PORO) izrađene pred tri godine u Upravi za otoke ondašnjeg Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, neki od ciljeva iz tih programa mogu se prenijeti i u prostorni plan i u ROP. Usklađivanje ciljeva razasutih po raznim razvojnim dokumentima načelno je potrebno radi objedinjavanja upravljanja ukupnim razvojem županije. U slučaju otoka je i nužno zbog toga što Ministarstvo (u međuvremenu je promijenilo ime u Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture - MMPI) financira otočke projekte izvedene iz ciljeva PORO.

U slučajevima 7 spomenutih područja županije provedbene tablice mogu izgledati ovako:

Otok Korčula

Ciljevi	Provoditelj	Osposob- ljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Planovi razvoja vinogradarstva u Smokvici i Čari usklađeni s rezervacijom građevinskih područja u PPU općine Smokvica i grada Korčule	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Poglavarstvo općine Smokvica Poglavarstvo Grada Korčule	zadovoljava zadovoljava zadovoljava	poče- tak 2010		Proračun DNŽ Proračun općine Smokvica Proračun grada Korčule Sredstva

					pretpristupnih fondova EU
2. Izrađen plan dovršenja mreže nerazvrstanih cesta i poljskih putova	Zavod za prostorno uređenje DNŽ	zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Sredstva za otoke u MMPI
3.					
4.					

Otoci Lastovo i Mljet

Ciljevi	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Područja turističkog razvoja u PPU Lastova usklađena s PORO	Zavod za prostorno uređenje DNŽ MMPI Poglavarstvo općine	zadovoljava zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Proračun općine Lastovo Sredstva za otoke u MMPI
2. Izvršena valorizacija povijesnih sakralnih građevina na otoku	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Ministarstvo kulture	zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Sredstva za otoke u Ministarstvu kulture
3. PPU Mljeta usklađen s Prostornim planom Nacionalnog parka	Zavod za prostorno uređenje DNŽ	zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Sredstva za otoke u MMPI
4.					
5.					

Pelješac

Cilj	Provoditelj	Osposobljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Plan razvoja kapilarne cestovne infrastrukture usklađen s planom izgradnje mosta Pelješac – kopno	Zavod za prostorno uređenje DNŽ	zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Sredstva za otoke u MMPI
2. Izrađen plan razvoja poslovne zone u Orebiću	Poglavarstvo općine Orebić	zadovoljava	kraj 2009		Proračun općine Orebić
3.					
4.					

Ušće Neretve

Cilj	Provoditelj	Osposob- ljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Plan razvoja Slobodne zone Ploče usklađen s PPU Ploča	Poduzeće slobodna zona Ploče Poglavarstvo grada Ploče	zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Sredstva Poduzeća slobodna zona Ploče Proračun grada Ploče Proračun DNŽ
2. Plan razvoja cestovne infrastrukture prilagođen trasi autoceste	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Poglavarstvo grada Ploče	zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		
3.					
4.					

Dubrovačko primorje

Cilj	Provoditelj	Osposob- ljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Rezervacija prostora za turistička područja u PPU usklađena s Master planom turizma Grada Dubrovnika	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Poglavarstvo općine Dubrovačko primorje	zadovoljava ne zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ Proračun općine Dubrovačko primorje
2.					
3.					

Grad Dubrovnik

Cilj	Provoditelj	Osposob- ljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. Izrađen plan Master plan turističkog razvoja Grada	Poglavarstvo grada Dubrovnika	zadovoljava	početak 2010		Proračun grada Dubrovnika
2. Izrađen plan razvoja Gruške luke	Poglavarstvo grada Dubrovnika	zadovoljava	početak 2010		Proračun grada Dubrovnika
3.					
4.					

Konavle

Cilj	Provoditelj	Osposob- ljenost provoditelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori

1. Izrađen Program razvoja poljoprivrede za turističke potrebe	Zavod za prostorno uređenje DNŽ DUNEA	zadovoljava zadovoljava	kraj 2009		Proračun DNŽ
2. Rezervacija građevinskih područja u PPU usklađena s Programom poljoprivrede	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Poglavarstvo općine Konavle	zadovoljava	početak 2010		Proračun DNŽ Proračun općine Konavle
3.					
4.					

Prilikom mijenjanja i dopunjavanja Prostornog plana DNŽ za svako od ovih područja zacijelo će se odrediti daleko više ciljeva i još više poslova i zadaća. Njih treba pretočiti u razvojne poslove čiji izvršitelji će biti što županijska, a što gradska/općinska samoupravna tijela i javna poduzeća. Treba uznapostovati da ciljevi budu određeni participativno, to jest u suradnji Zavoda s lokalnim razvojnim dionicima. Treba ostvariti i potrebnu suradnju s županijskom razvojnom agencijom. Samo tako, učinit će se korak dalje ka integriranom upravljanju razvojem u prostoru DNŽ.

3.3.4. PRAĆENJE I VREDNOVANJE PROVEDBE PLANA

Posljednji, ali ne najmanje važan pomak u planiranju prostora županije je praćenje i vrednovanje provedbe plana. Bude li prihvaćen interdisciplinarno i u kontekstu održivog razvoja, taj posao će s vremenom prerasti u praćenje svih učinaka koje razvojni dionici proizvode u prostoru, gospodarskoj strukturi i društvenoj zajednici županije. Za sada, bit će dovoljno pratiti i vrednovati provedbu prostornog plana i ponekog gospodarskog razvojnog dokumenta, a poslove oko toga povjeriti Zavodu za prostorno uređenje. Sve ostale dionike treba obavezati da na vrijeme dostavljaju potrebne podatke, a najviše samoupravna tijela zadužiti da ih, kad zatreba, na to i potjeraju.

Pratiti, dakle, znači imati stalni uvid u promjene. Vrednovati, znači ocjenjivati da li se promjene događaju kako smo planirali ili predviđjeli. Praćenje i vrednovanje svodi se tako na redovno izračunavanje i evidentiranje vrijednosti pokazatelja koji sažeto i što obuhvatnije oslikavaju promjene u prostoru. Sami **pokazatelji** su rijetko kada složeni. Najčešće je riječ o postotcima, indeksima, stopama, omjerima, u svakom slučaju jednostavnim matematičkim izrazima koje je lako izračunati ako su dobavljeni potrebni ulazni podaci. **Vrijednost pokazatelja** je rezultat, to jest broj koji izračunamo nakon što u izraz uvrstimo podatke.

S obzirom da gotovo i nema djelatnosti koje ne bi izazivale promjene u prostoru pokazatelji provedbe prostornog i ostalih planova mogu biti brojni i raznovrsni. Stručnjaci Zavoda stoga moraju dobro odmjeriti koje pokazatelje će izračunavati i koji će sve podaci za to biti potrebni. Pri tom će trebati imati na umu da je dobar pokazatelj

- jasno određen
- ponovljiv (može se izračunavati iz mjeseca u mjesec, godinu)
- razumljiv
- praktičan donositeljima odluka

Pokazatelji se danas redovno dijele prema tri osnovne odrednice održivog razvitka³. Razlikuju se

- pokazatelji okoliša (pokazuju čistoću/zagađenost tla, mora, voda, zraka...)
- ekonomski pokazatelji (pokazuju ekonomsku strukturu (sektori, fiskalni kapacitet) i proizvodnju i potrošnju (energetska intenzivnost i učinkovitost; potrošnja sirovina, stvaranje otpada i sl.)
- društveni pokazatelji (pokazuju pravednost, zdravlje, obrazovanost, stanovanje, sigurnost, strukturu stanovništva)

Kako će posao Zavoda biti praćenje i vrednovanje provedbe prostornog plana

³ Vidi poglavlje Ekspertize „O održivom razvoju“

njegovi stručnjaci će se usredotočiti na pokazatelje okoliša i na gospodarske pokazatelje. U svakom slučaju mjerit će se sve što je značajno za razvitak pri čemu ocjena što je sve značajno a što nije može ovisiti i o političkoj orijentaciji. Slijedeći pokazatelji mogu biti primjerom:

- izgrađena površina područja/ukupna površina područja (može se izračunavati jednom godišnje)
- bruto domaći proizvod/broj stanovnika (može se izračunavati iz godine u godinu)
- broj turista/broj stanovnika (može se izračunavati zimi, u proljeće, ljeti...)
- broj promjena posjeda u katastru (može se izračunavati jednom mjesečno)
- broj izdanih građevinskih dozvola (može se izračunavati po mjestima gradnje, jednom mjesečno)
- prenamijena površina (može se izračunavati po općinama, iz plana u plan)

Slijedeći ove primjere stručnjaci Zavoda mogu odrediti i druge pokazatelje. Ono što stalno treba imati u vidu je da pokazatelji služe kako bi se uočili nepovoljni učinci u prostoru i kako bi se poduzele mjere za njihovo uklanjanje. Zavod koji opaža promjene i izvještava o njima ali ne donosi mjere, stoga mora trajno i usko surađivati s županijskim i općinskim/ samoupravnim tijelima i omogućavati im da na vrijeme reagiraju na promjene. Župan, županijsko poglavarstvo i pojedini županijski upravni odjeli koji mogu i trebaju donositi mjere moraju:

- primati i u cijelosti uzimati u obzir izvještaje Zavoda
- ocjenjivati učinke važećih mjera na osnovi dobivenih vrijednosti pokazatelja
- savjetovati se o županijskim mjerama s načelnicima i gradonačelnicima
- obavještavati državnu upravu o učincima državnih i županijskih mjera
- mijenjati postojeće mjere i donositi nove
- trajno osposobljavati svoje upravne odjele
- ocjenjivati postojeće razvojne dokumente
- davati dodatne poslove i zadaće Zavodu ako izvještaji nisu dovoljni za procjenu učinkovitosti mjera

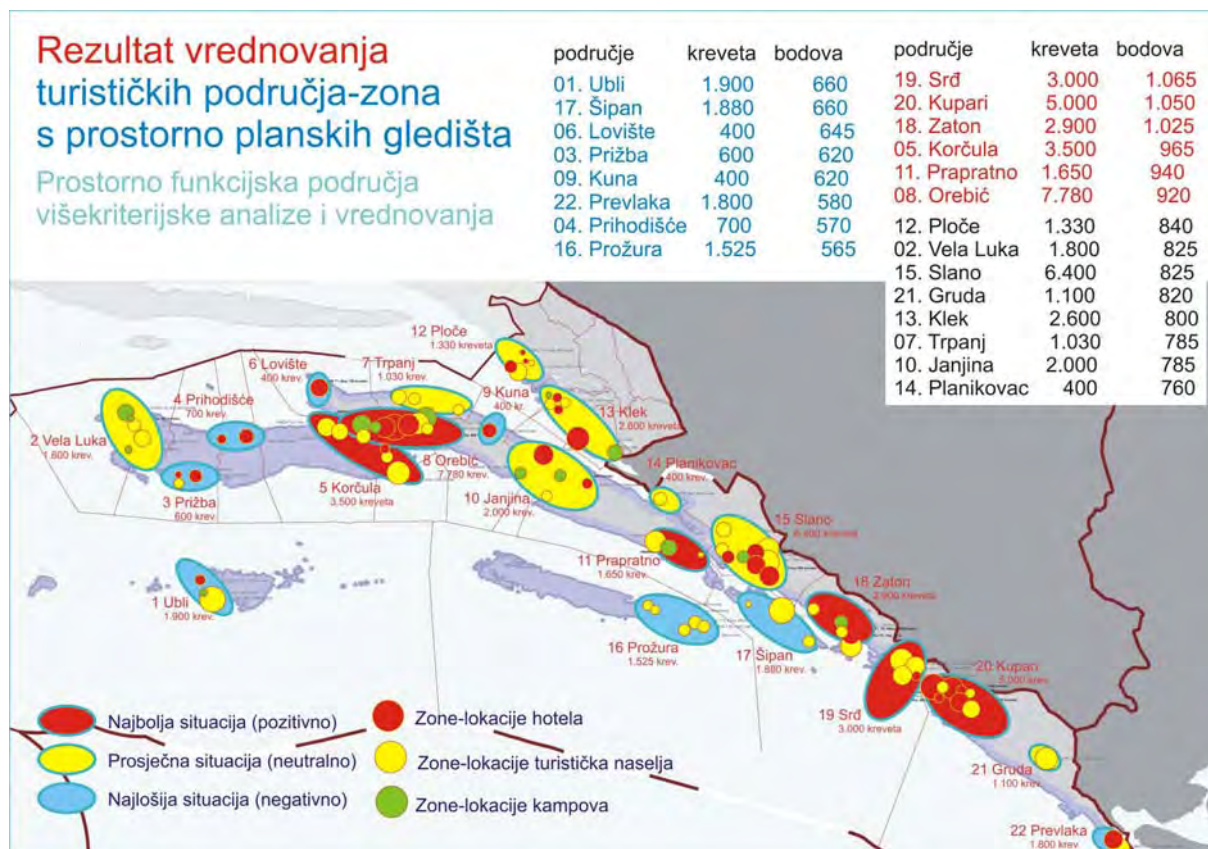
Ocjenjuje se da županijska samouprava uz dodatno osposobljavanje i pomoć vanjskih stručnjaka te uz manje promjene ustroja, može preuzeti svoj dio poslova oko praćenja i provedbe prostornog plana. Dovoljno osposobljena i organizirana moći će u dogledno vrijeme preuzeti i poslove provedbe ostalih spomenutih programa i tako početi upravljati razvojem županije u skladu s predloškom održivosti.

3.4. PROSTORNO PLANERSKA SINTEZA

3.4.1. REZULTAT VIŠEKRITERIJALNE VALORIZACIJE S PROSTORNO PLANSKIH GLEDIŠTA – TURISTIČKA PODRUČJA-ZONE

Za potrebe ove stručne ekspertize određena su 22 razvojna područja unutar kojih se očekuje određeni razvoj turističkih kapaciteta, odnosno formiranje ugostiteljsko-turističkih zona različitih (hotel, turističko naselje, auto-kamp) struktura, odnosno kapaciteta.

Temeljem ekspertne valorizacije primjenom odabranih kriterija svako razvojno područje dobilo je svoju vrijednost te je okarakterizirano kao područje koje ima najbolji razvojni potencijal (pozitivno okruženje za razvoj turizma), prosječni potencijal za razvoj te kao područje koje primjenom odabranih kriterija ima najlošije karakteristike za razvoj (negativno okruženje za razvoj turizma).

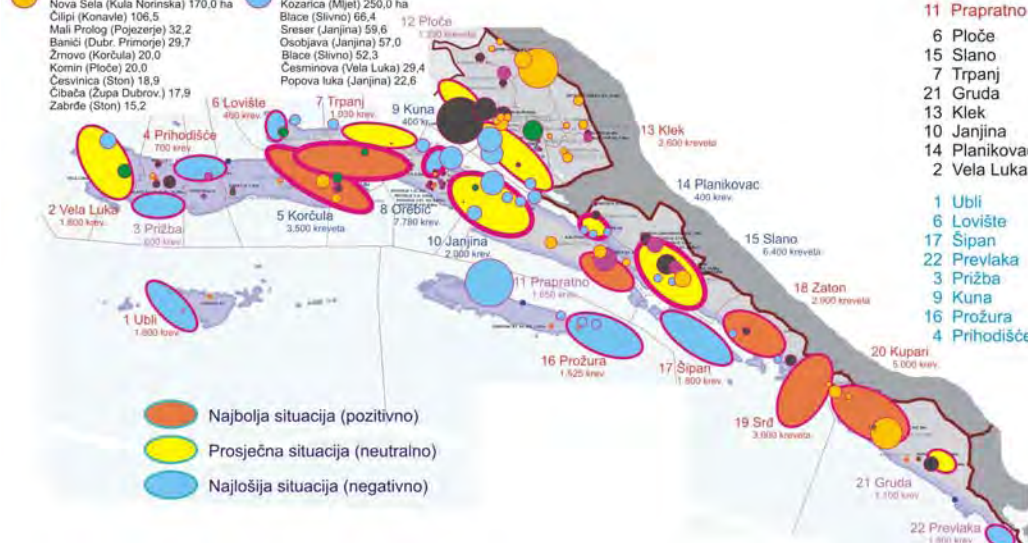
3.4.2. REZULTAT VIŠEKRITERIJALNE VALORIZACIJE S PROSTORNO PLANSKIH GLEDIŠTA – ZONE GOSPODARSKE NAMJENE

Dubrovačko-neretvanska županija - Izdvojena građevinska područja (izvan naselja)

Gospodarske namjene pretežito

- Industrijske
 - Luka Ploče 235,0 ha
 - Vrtnjak Ploče 57,0
 - Rudine (Dubr. Primorje) 42,9
 - Rogotin (Ploče) 30,3
 - Mali Prolog (Ploče) 25,0
 - Gruda (Konavle) 23,7
 - Radež (Blaće) 15,8
- Eksploat. mineralnih sirovina
 - Ston (solana) 60,0 ha
 - Vasićani (Dubr. Primorje) 25,8 ha
 - Obilježac (Ploče) 19,0
 - Mironja (Dubr. Primorje) 15,4
 - Mironja 2 (Dubrov. Primorje) 12,5
- Višenamjenske zone (Industrijske + Poslovne)
 - Opuzen-zapad (Opuzen) 44,0 ha
 - Indust. zona (Vela Luka) 21,1
 - Lovište (Orebić) 12,1
 - Dominče (Korčula) 12,0

- Poslovne
 - Nova Sela (Kula Norinska) 170,0 ha
 - Čilja (Konavle) 106,5
 - Mali Prolog (Ploče) 32,2
 - Banići (Dubr. Primorje) 29,7
 - Žrnovo (Korčula) 20,0
 - Komin (Ploče) 20,0
 - Česvinica (Ston) 18,9
 - Čibača (Župa Dubrov.) 17,9
 - Zabrđe (Ston) 15,2
- Akvakultura
 - Kozarica (Mlet) 250,0 ha
 - Blace (Slivno) 66,4
 - Sreser (Janjina) 59,6
 - Osobjava (Janjina) 57,0
 - Blace (Slivno) 52,3
 - Česminova (Vela Luka) 29,4
 - Popova luka (Janjina) 22,6

Rezultat vrednovanja gospodarska područja

19 Srđ	715
20 Kupari	690
18 Zaton	670
8 Orebić	660
5 Korčula	610
11 Prapratno	605
6 Ploče	570
15 Slano	540
7 Trpanj	540
21 Gruda	540
13 Klek	525
10 Janjina	505
14 Planikovac	475
2 Vela Luka	460
1 Ubli	430
6 Lovište	415
17 Šipan	405
22 Prevlaka	400
3 Prižba	395
9 Kuna	390
16 Prožura	375
4 Prihodišće	325

3.4.3. ZAKLJUČAK

Zbog svega navedenog, budući (održivi) razvoj moguće je prikazati kroz dva scenarija. Prvi je da će pojedina područja ili lokacije koja se prva izgrade "potrošiti" sve sadašnje razvojne potencijale i time stvarno ili privremeno "eliminirati" razvojne mogućnosti ostalih susjednih područja i drugi je da će se pojaviti dovoljno snažni investitori koji će moći premostiti i takve brojne socijalne, infrastrukturne, razvojne i druge zapreke i time nametnuti svoju viziju "održivog" razvoja ove regije.

Uvrštavanje prekobrojnih i/ili prevelikih gospodarskih i turističko-ugostiteljskih zona u temeljni prostorno planski dokument županije nisu problem sam po sebi, jer u određenom razdoblju sprečavaju drugu neracionalnu namjenu.

Proteklih desetljeća upravo su velike planirane i nikad realizirane turističke zone (kao i prostori rezervirani za posebnu namjenu - vojsku) ostale očuvane od gradnje svake vrste. Međutim, problem se može pojaviti tamo gdje bi neka druga optimalna-primjerena namjena donijela sveukupno puno veće razvojne učinke.

Generalna je ocjena da broj i kapaciteti planiranih turističkih i gospodarskih zona premašuju optimalne socijalne, gospodarske, infrastrukturne i druge mogućnosti Dubrovačko-neretvanske županije.

To možemo ilustrirati slijedećim izračunima temeljenim na odabranim standardima za planiranje. Kada se gleda Županija ukupno tada je potrebno znati da je unutar 22 razvojna područja planirano ukupno 681,50 ha turističkih zona, te da je u njima ukupno planirano cca 50.000 kreveta.

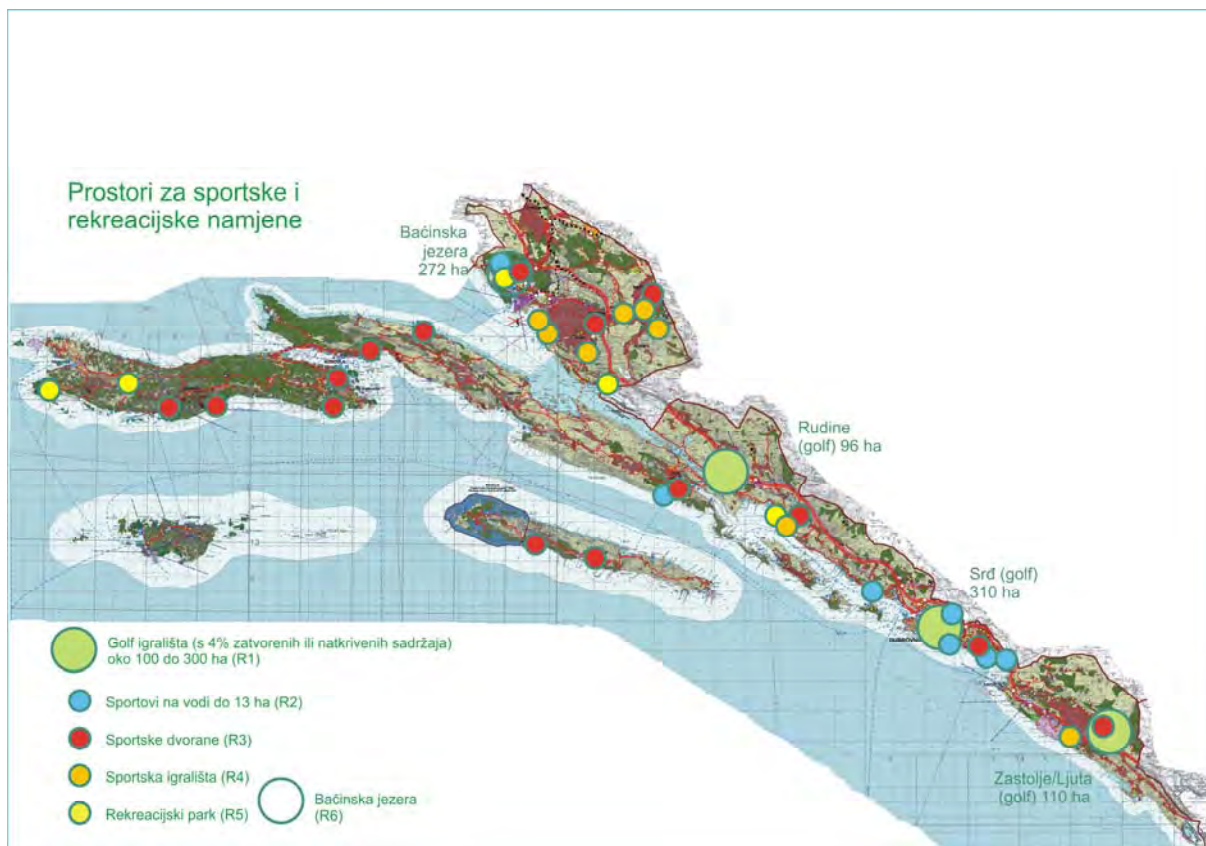
Za servisiranje navedenih kapaciteta bit će potrebno cca 3.900 zaposlenika i to cca 20% ili 780 visokoobrazovanih te cca 50% ili 1950 srednjeobrazovanih. Što se pak tiče osiguranja funkcioniranja navedenih zona biti će potrebno osigurati cca 1.800.000 m³ pitke vode godišnje i 54.000.000 kWh električne energije godišnje. Ukoliko se navedene zone realiziraju u planiranim kapacitetima to će generirati cca 7.300 tona otpada godišnje koji će trebati biti zbrinut na području županije.

Broju zaposlenih unutar planiranih zona turističke namjene izvan naselja potrebno je dodati i pretpostavljeni broj zaposlenika u zonama gospodarske namjene izvana naselja. Navedenih zona je planirano ukupno 1906,40 ha. Ukoliko pretpostavimo da će se u tim zonama zaposliti minimalno 10 zaposlenika/ha, dobijamo brojku od cca 19.000 zaposlenika. Navedeno govori o tome da bi se u narednom planskom razdoblju otvorilo novih cca 23.000 radnih mjesta, što je svakako nerealna pretpostavka uzimajući u obzir da danas imamo cca 40.000 radnih mjesta u špici sezone.

Međutim, kako je Hrvatska još uvijek u procesu prijenosa odgovornosti za razvoj i investicije sa središnje na regionalnu/lokalnu razinu, Županija osim prostornih planova kao planova koji fizički određuju zone i količine turističkog razvitka, nema drugih instrumenata niti oruđa za upravljanje ili poticanje turizma sa županijske ili lokalne razine. U tom kontekstu za sada ne postoji niti je moguća sveobuhvatna investicijska strategija za cjeloviti i integrirani turistički razvoj županije i to kako sa stajališta privlačenja većih domaćih ili međunarodnih investitora, tako i sa stajališta privlačenja malih lokalnih poduzetnika-investitora. Naime javne vlasti županije nemaju nadležnosti niti financijsku snagu za oblikovanje djelotvorne investicijske strategije koja bi rezultirala brzim razvojnim ciklusom. Uz to u ovoj županiji ima područja gdje postoje slijedeća ograničenja: nepostojanje turizmu potrebne infrastrukture (lokalne ceste, vodoopskrba i odvodnja); nedostatak mlađeg i poduzetnički obrazovanog stanovništva za male i srednje projekte; nedostatak fondova za inicijalne investicije u turizmu; nedostatak regionalnih ili lokalnih poduzetničkih središta za projekte održivog turizma; neriješeno pitanje koncesija i korištenja atraktivnog zemljišta (plaža, uvala, zaljeva); nedostatak kvalitetnih upravljačkih agencija specijaliziranih za turizam (osim naslijeđenih turističkih ureda). Uz navedeno, ograničenja gospodarskog razvitka su i: prometna udaljenost i odsječenost područja od većih proizvodnih i trgovačkih središta, nedovoljna ulaganja za provedbu tržišne prilagodbe, restrukturiranja, obnove i modernizacije gospodarskih kapaciteta te neravnomjerna rasprostranjenost stanovništva.

Upravo zbog gore navedenih ograničenja upravljanja i poticanja, razvoj je moguće ostvariti u svakoj planiranoj turističkoj zoni koja će biti uvrštena u prostorni plan (on zavisi od investicijske odluke), ali je vjerojatniji samo na nekim od planiranih turističkih zona koje su višekriterijskim vrednovanjem utvrđene kao optimalne. Razvoj, danas gospodarski manje razvijenih ili nerazvijenih područja, treba provoditi po konceptu koncentracije i prvenstva graditeljskih aktivnosti na nekoliko područja s najvećim potencijalima iz kojih će se kasnije razvoj širiti i u manja, udaljenija ili manje podobna područja - zone.

3.4.5. VALORIZACIJA RASPOREDA PROSTORA ZA SPORTSKE I REKREACIJSKE NAMJENE S PROSTORNO PLANSKIH GLEDIŠTA

Ekspertizom nije obuhvaćena detaljna valorizacija označenih lokacija za sportske i rekreacijske namjene, ali je moguće ustvrditi da pokazatelji kojima su valorizirana turistička razvojna područja svakako mogu poslužiti i za valorizaciju ovih lokacija.

Kao i kod ostalih zona/lokacija i kod ovih lokacija može se ustanoviti da ne postoje sustavna rješenja oko utvrđivanja prioriteta lokacija.

Upravo zbog toga, moguće je na svakoj od planiranih lokacija koje će biti uvrštene u prostorni plan županije realizirati planirane građevine/zahvate (što zavisi od investicijske odluke, ali i od rezultata procjene utjecaja na okoliš za svaku lokaciju prije svega golfa), ali je vjerojatniji očekivati da će to biti na lokacijama koje se nalaze unutar razvojnih područja koja su višekriterijskim vrednovanjem utvrđena kao povoljnija.

4. SMJERNICE I MJERE ZA DALJNJE PLANIRANJE

4.1. VEĆE HOMOGENE PROSTORNO RAZVOJNE CJELINE (1-7)

Ocjena stanja i rezultati vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Utvrđeno je da ova homogena cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u cjelini zadovoljavajuće odnosno demografski potencijal je negdje u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također zadovoljavajuć ukoliko se područje gleda u cjelini, (0)
- turistička privlačnost područja u cjelini je ocijenjena u prosjeku županije, (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje izrazito povoljno, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je povoljna, odnosno iznad je prosjeka u odnosu na cjelinu županijskog prostora, (0/+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno manja od prosjeka županije, (0/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta iznad je prosjeka županije (+)

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal područja je u prosjeku županije. Međutim, sam prostor Cavtata gotovo po svim pokazateljima je iznad prosjeka županije.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovnik i Župa Dubrovačka**

Sintezna ocjena i smjernice

za homogenu prostorno razvojnu cjelinu:

2 – DUBROVNIK

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	50.434
Udio stanovnika do 59 god. starosti	79,0%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	15,2%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	16.035
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	3.082
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	178,9
ha Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	14.030
Hoteli (T1)	6.300 kreveta
Turistička naselja (T2)	6.530 kreveta
Kampovi (T3)	1.200 kreveta

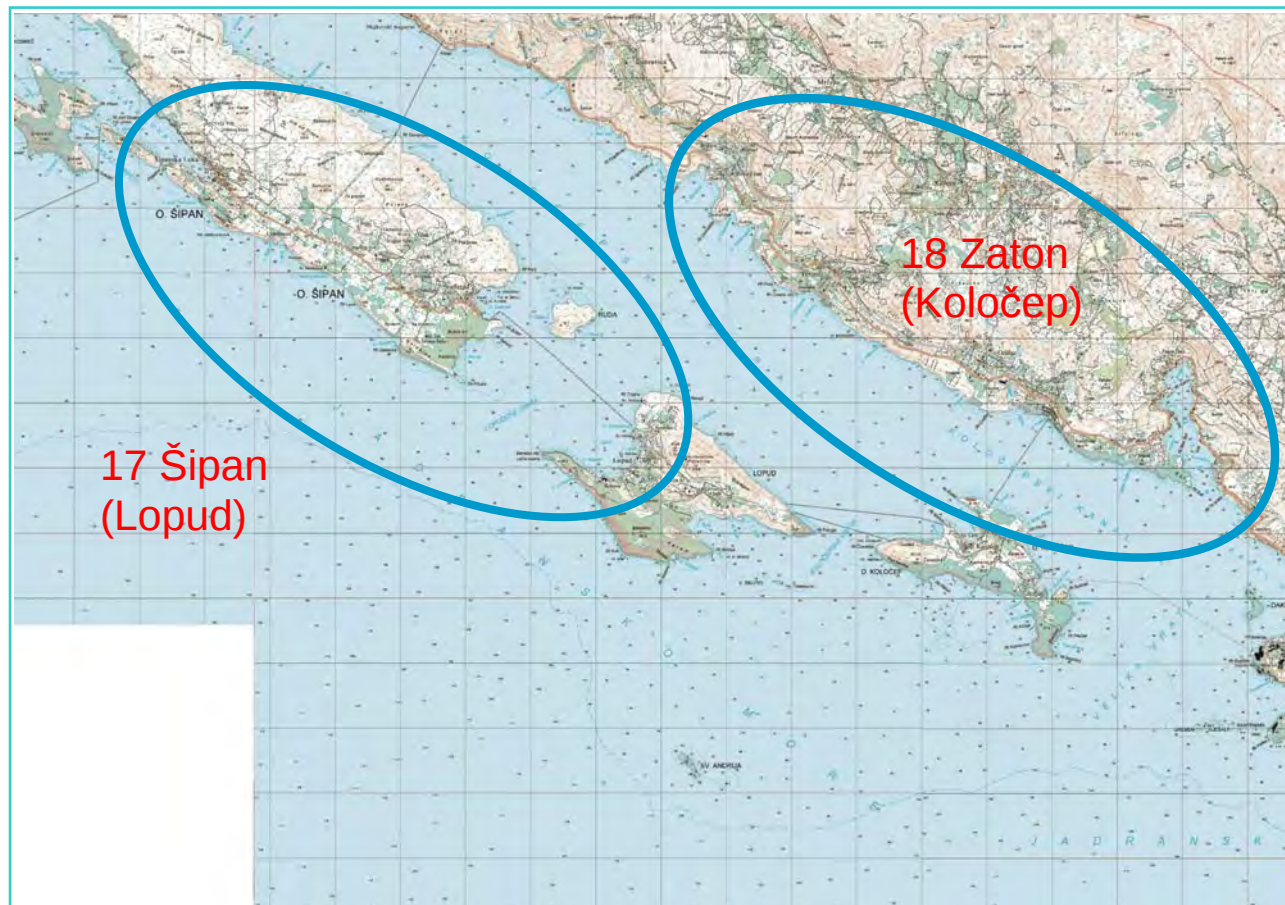
Gospodarske zone u području ili u blizini:

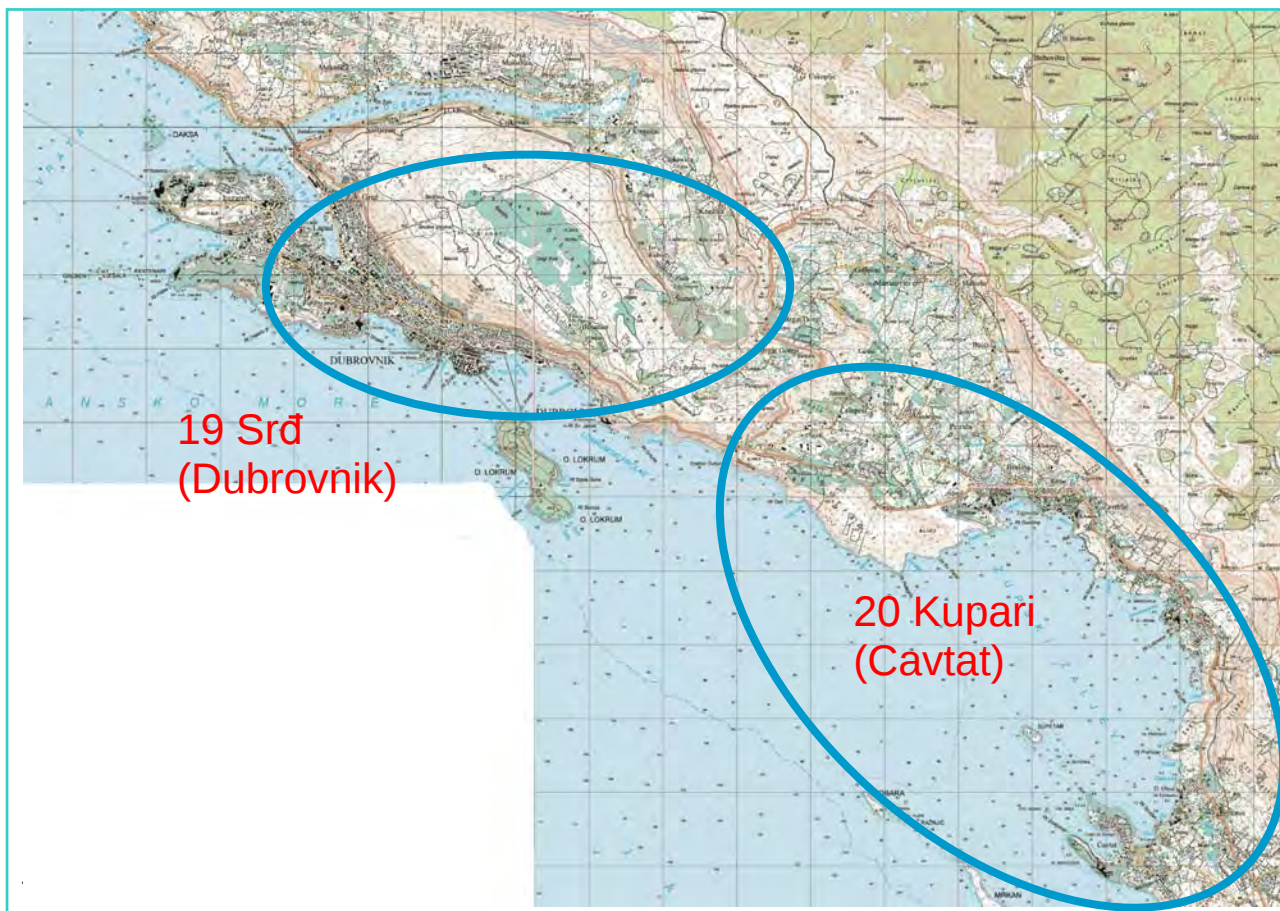
Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	49,4 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	25,2 ha
Industrijske zone	24,2 ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	313,5 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	2.000

Topografska karta mjerila 1:25.000

Ocjena stanja i rezultati vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Utvrđeno je da ova homogena cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su izrazito povoljne za razvoj gospodarskih djelatnosti, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također povoljan ukoliko se područje gleda u cjelini, (+)
- turistička privlačnost područja je izrazito povoljna, (+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje izrazito povoljno, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je iznad prosjeka u odnosu na cjelinu županijskog prostora, (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je iznad prosjeka županije, (+)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta iznad je prosjeka županije (+)

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal područja je prema očekivanju najbolji u županiji.

Smjernice i mjere za planiranje homogenih razvojnih cjelina

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prioritete za daljni razvoj gospodarskih djelatnosti, prije svega turizma, nalaze unutar razvojnih područja Srđ-Dubrovnik (19) i Zaton (18) koji imaju izrazito povoljne razvojne potencijale, dok se za planirane turističke zone i kapacitete u razvojnom području Šipan (17) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Što se tiče planiranja razvoja po vrstama turizma unutar područja razlikujemo tri uvjertna klastera u kojim je potrebno razvijati po vrstama turizma i važnosti slijedeće:

Dubrovnik

- (1) Veliki kulturni turizam - natpolovični
- (2) Ljetni odmorišni turizam
- (3) Kruzing turizam (dolasci bez noćenja)
- (4) Kongresni turizam
- (5) Nautički turizam
- (6) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (7) Tranzitni turizam
- (8) Određene vrste elitnog turizma

Dubrovnik zapad (Zaton)

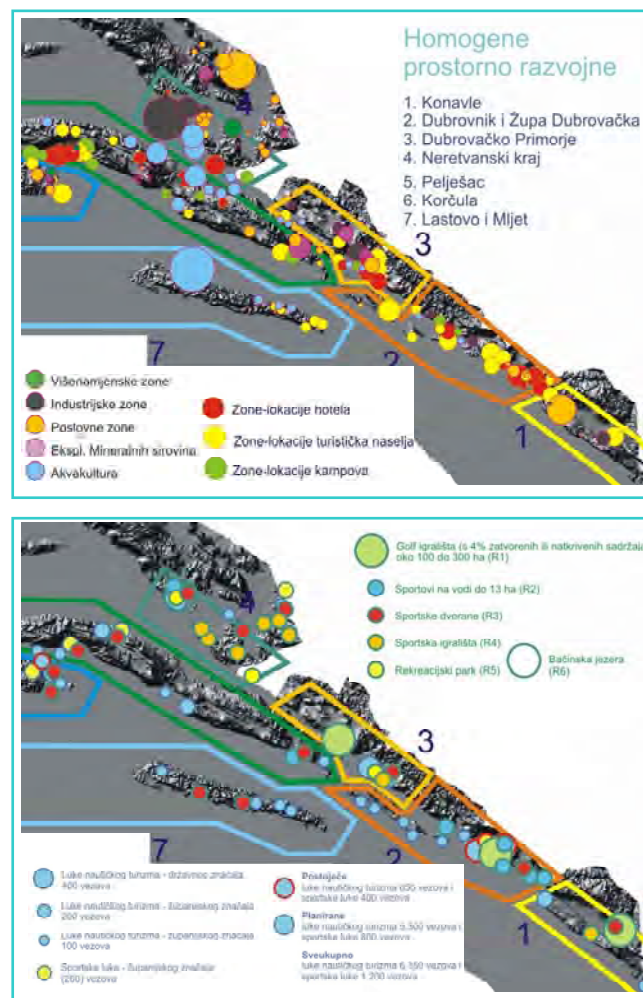
- (1) Ljetni odmorišni turizam – natpolovični
- (2) Zdravstveni turizam
- (3) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (4) Ruralni turizam
- (5) Određeni oblici elitnog turizma – u funkciji Dubrovnika (gravitacija Dubrovnika)

Elafiti (Šipan)

- (1) Ljetni odmorišni turizam – natpolovičan
- (2) Nautički turizam
- (3) Ruralni turizam
- (4) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (5) Zdravstveni turizam
- (6) Veliki kulturni turizam

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva (izvan građevinskih područja naselja) realno su postavljeni.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovačko Primorje**

Sintezna ocjena i smjernice

za homogenu prostorno razvojnu cjelinu:

3 – DUBROVAČKO PRIMORJE

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	2.216
Udio stanovnika do 59 god. starosti	66,1%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	6,1%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	1.799
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	1.509

Udio stanova **izgrađenih od 1960. do 2000.**

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	93,0 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	6.800
Hoteli (T1)	3.500 kreveta
Turistička naselja (T2)	3.000 kreveta
Kampovi (T3)	300 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	160,4 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	29,7 ha
Industrijske zone	130,7 (i kamenolomi) ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	123,1 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	700

Topografska karta mjerila 1:25.000

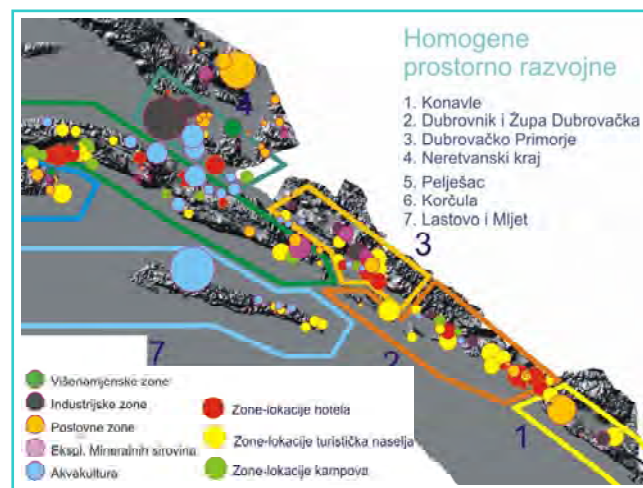
Ocjena stanja i rezultati vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Utvrđeno je da ova homogena cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su zadovoljavajuće odnosno demografski potencijal područja je negdje u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja u cjelini je ocijenjena ispod prosjeka županije, (-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje ocijenjeno u prosjeku te nešto iznad prosjeka županije, (0/+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je povoljna, odnosno iznad je prosjeka u odnosu na cjelinu županijskog prostora, (0/+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno manja od prosjeka županije, (0/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je ili iznad prosjeka županije (0/+)

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal područja je u prosjeku županije.

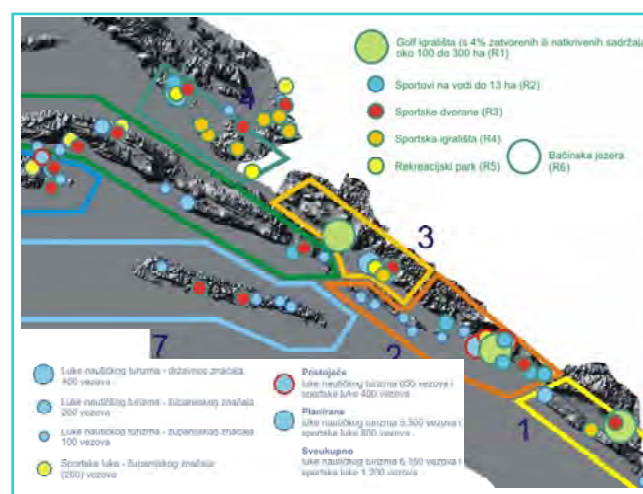
Smjernice i mjere za planiranje homogenih razvojnih cjelina

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prioriteti za daljni razvoj turizma nalaze unutar manjeg razvojnog područja Slano (15), dok se za planiranu turističku zonu u razvojnom području Planikovac (14) treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvenu prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Posebnu pažnju treba posvetiti prostoru na kontaktu između razvojnog područja (15) i područja Pelješca, odnosno manjeg razvojnog područja Ston-Prapratno (11) gdje bi se moglo planirati i značajnije kapacitete, a sve u cilju pozicioniranja Stona kao jednog od županijskih turističkih polova razvoja II. kategorije.

Što se tiče planiranja razvoja po vrstama turizma unutar ovog područja potrebno je razvijati po važnosti:

- (1) Ljetni odmorišni turizam – natpolovični
- (2) Ruralni turizam
- (3) Nautički turizam
- (4) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (5) Zdravstveni turizam
- (6) Određeni oblici elitnog turizma – u funkciji Dubrovnika (Dubrovačka gravitacija)

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni. Mora se međutim naglasiti izrazito nepovoljna demografska struktura koja bi mogla otežati daljnji razvoj unutar određenih zona.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Ploče, Opuzen i Slivno**

Sintezna ocjena i smjernice

za homogenu prostorno razvojnu cjelinu:

4 – NERETVANSKI KRAJ

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	35.610
Udio stanovnika do 59 god. starosti	81,0%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	10,5%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	9.562
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	2.425

Udio stanova **izgrađenih od 1960. do 2000.**

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	48,5 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	3.930
Hoteli (T1)	2.030 kreveta
Turistička naselja (T2)	1.200 kreveta
Kampovi (T3)	700 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	738,8 ha
Višenamjenske zone	271,6 ha
Poslovne zone	75,9 ha
Industrijske zone	391,3 (i kamenolomi) ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	309,8 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	900

Topografska karta mjerila 1:25.000

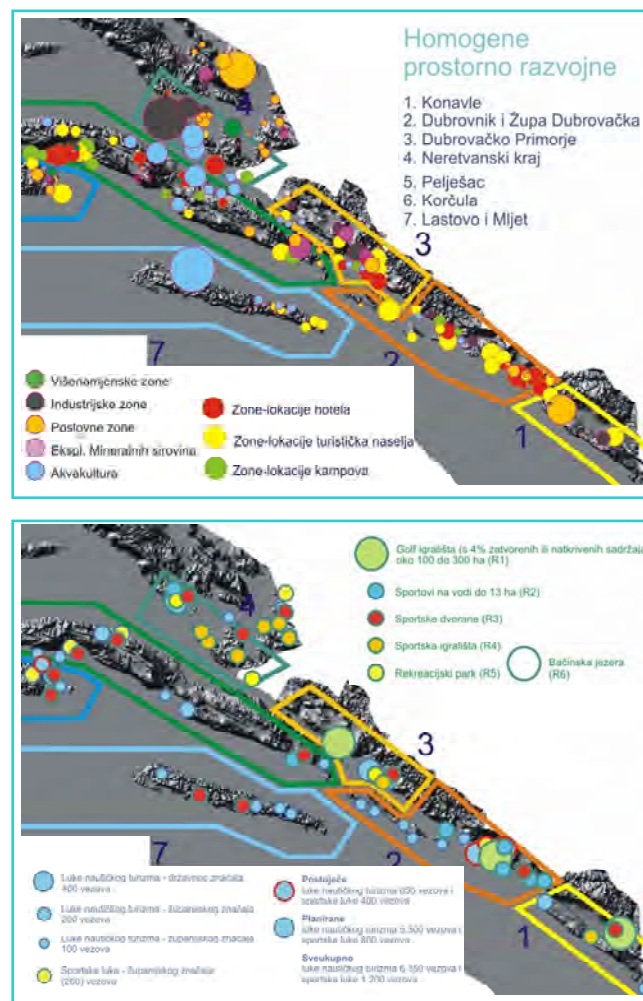
Ocjena stanja i rezultati vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Utvrđeno je da ova homogena cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su izrazito povoljne za razvoj gospodarskih djelatnosti, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također povoljan ukoliko se područje gleda u cjelini, (+)
- turistička privlačnost područja je ocijenjena u prosjeku županije, (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje u prosjeku županije, odnosno izrazito povoljno, (0/+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je u prosjeka u odnosu na cjelinu županijskog prostora, (0)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je djelomično ispod, odnosno iznad prosjeka županije, (+/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta iznad je prosjeka županije (+)

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal ovog područja je prema očekivanju iznad prosjeka, odnosno između najboljih u županiji.

Smjernice i mjere za planiranje homogenih razvojnih cjelina

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prioriteti za daljni razvoj gospodarskih djelatnosti, prije svega turizma, nalaze unutar razvojnih područja Ploče (12) i Klek (13) koji imaju izrazito povoljne razvojne potencijale. Unutar ovih područja moglo bi se planirati i značajnije kapacitete, a sve u cilju pozicioniranja ovog područja kao jednog od županijskih turističkih polova razvoja II. kategorije.

Što se tiče planiranja razvoja po vrstama turizma, unutar ovog područja potrebno je razvijati po vrstama turizma i važnosti slijedeće:

- (1) Ruralni turizam – natpolovični
- (2) Ljetni odmorišni turizam
- (3) Nautički turizam
- (4) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (5) Zdravstveni turizam
- (6) Tranzitni turizam
- (7) Veliki kulturni turizam

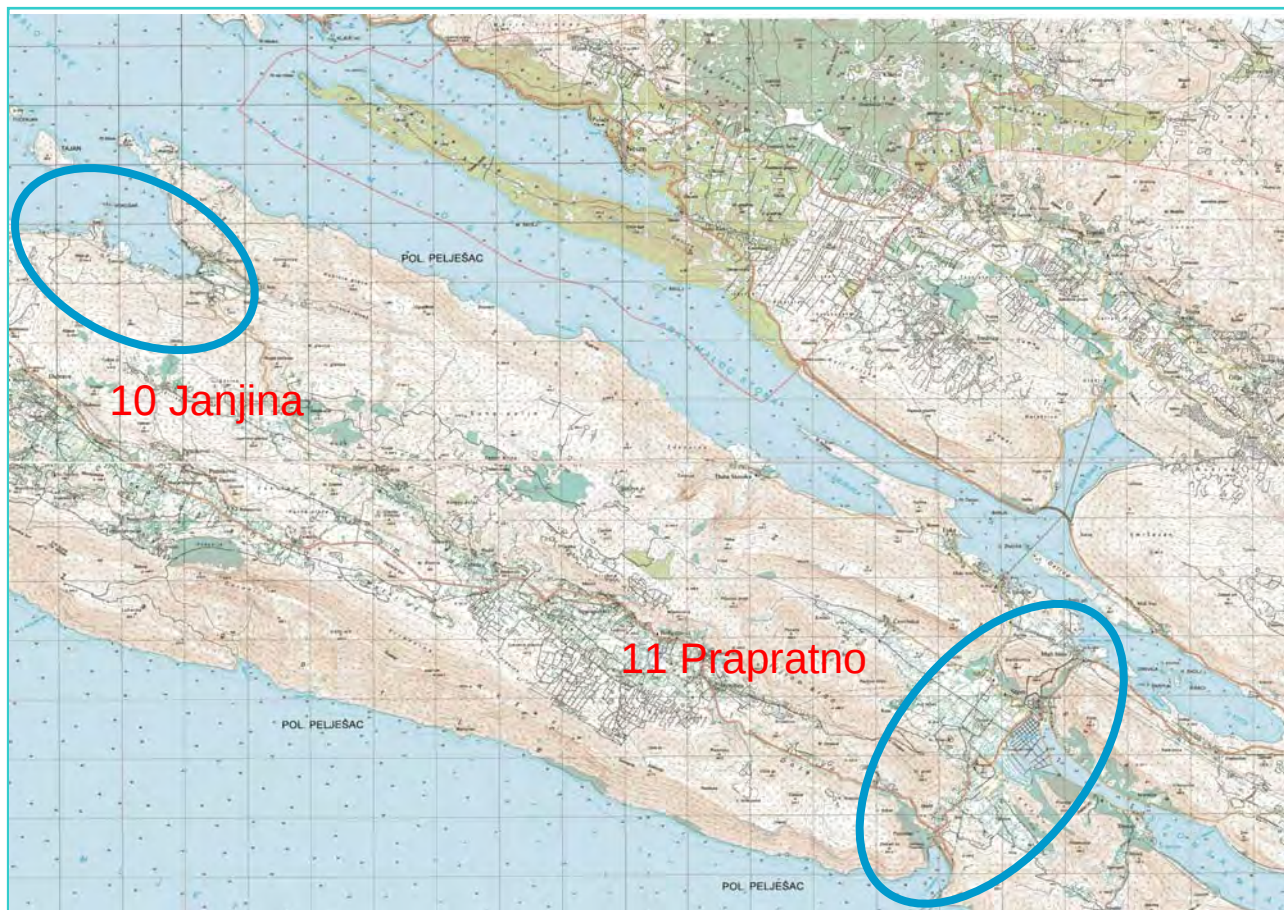
Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva (izvan građevinskih područja naselja) realno su postavljeni.

Navedeno se odnosi i na zone koje su planirane izvan (u ovoj ekspertizi) homogenih razvojnih područja. To se odnosi na poslovne, odnosno višenamjenske zone kao i zone eksploatacije mineralnih sirovinama u općinama Pojezerje, Kula Norinska, Zažablje kao i u gradu Metkoviću.

Nova topografska karta mjerila 1:25.000

Ocjena stanja i rezultati vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Iako je ova prostorna cjelina – područje homogeno u pogledu svojeg položaja i geografskih karakteristika, unutar njega je u ovoj stručnoj ekspertizi izdvojeno nekoliko manjih homogenih razvojnih područja koji su nakon vrednovanja imali izrazito različite ocjene „razvojnog potencijala“ od iznad prosječnog potencijala manjeg razvojnog područja Orebića (8) i Ston-Prapratno (11) do ispod prosječnog potencijala područja Kune (9) i Lovišta (6), tako da je nemoguće odrediti razvojni potencijal za područje u cjelini.

Smjernice i mjere za planiranje homogenih razvojnih cjelina

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prvi prioriteti za daljni razvoj turizma nalaze unutar manjih razvojnih područja Orebić (8) i Ston-Prapratno (11), da se drugi prioriteti razvoja turizma nalaze unutar manjih razvojnih područja Janjina (10) i Trpanj (7), dok se za planirane turističke zone i kapacitete u manjim razvojnim područjima Kuna (9) i Lovište (6) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Posebnu pažnju treba posvetiti prostoru na kontaktu između manjeg razvojnog područja Ston-Prapratno (11) i većeg razvojnog područja Dubrovačkog primorja gdje bi se moglo planirati i značajnije kapacitete, a sve u cilju pozicioniranja Stona kao jednog od županijskih turističkih polova razvoja II. kategorije.

Što se tiče planiranja razvoja po vrstama turizma unutar područja razlikujemo tri uvjetna klastera u kojim je potrebno razvijati po vrstama turizma i važnosti slijedeće:

Pelješac

- (1) Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
- (2) Ruralni turizam
- (3) Nautički turizam
- (4) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (5) Zdravstveni turizam

Korčula-Orebić

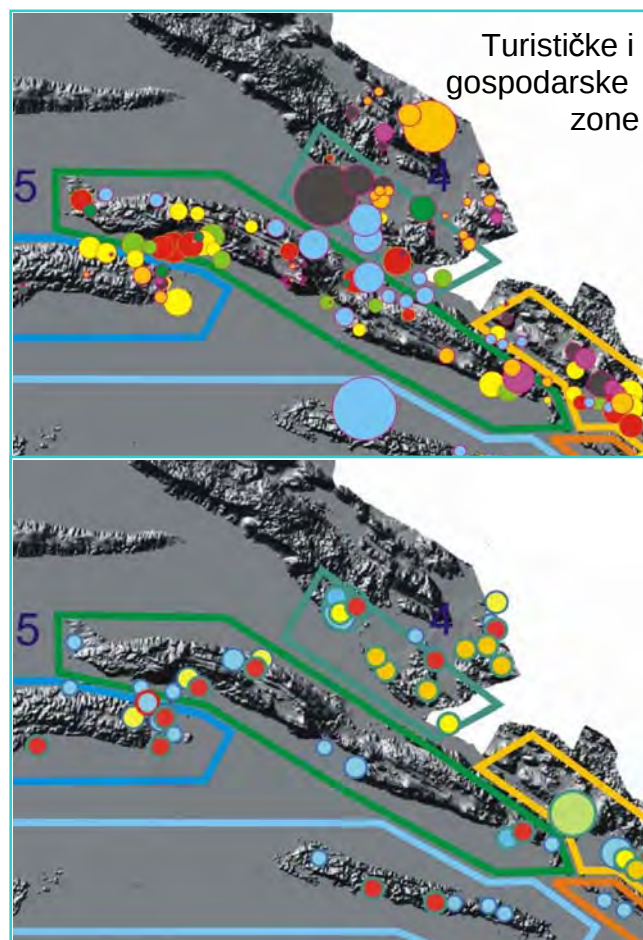
- (1) Ljetni odmorišni - natpolovični
- (2) Nautički turizam
- (3) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (4) Zdravstveni turizam
- (5) Veliki kulturni turizam
- (6) Kruzing turizam
- (7) Tranzitni turizam

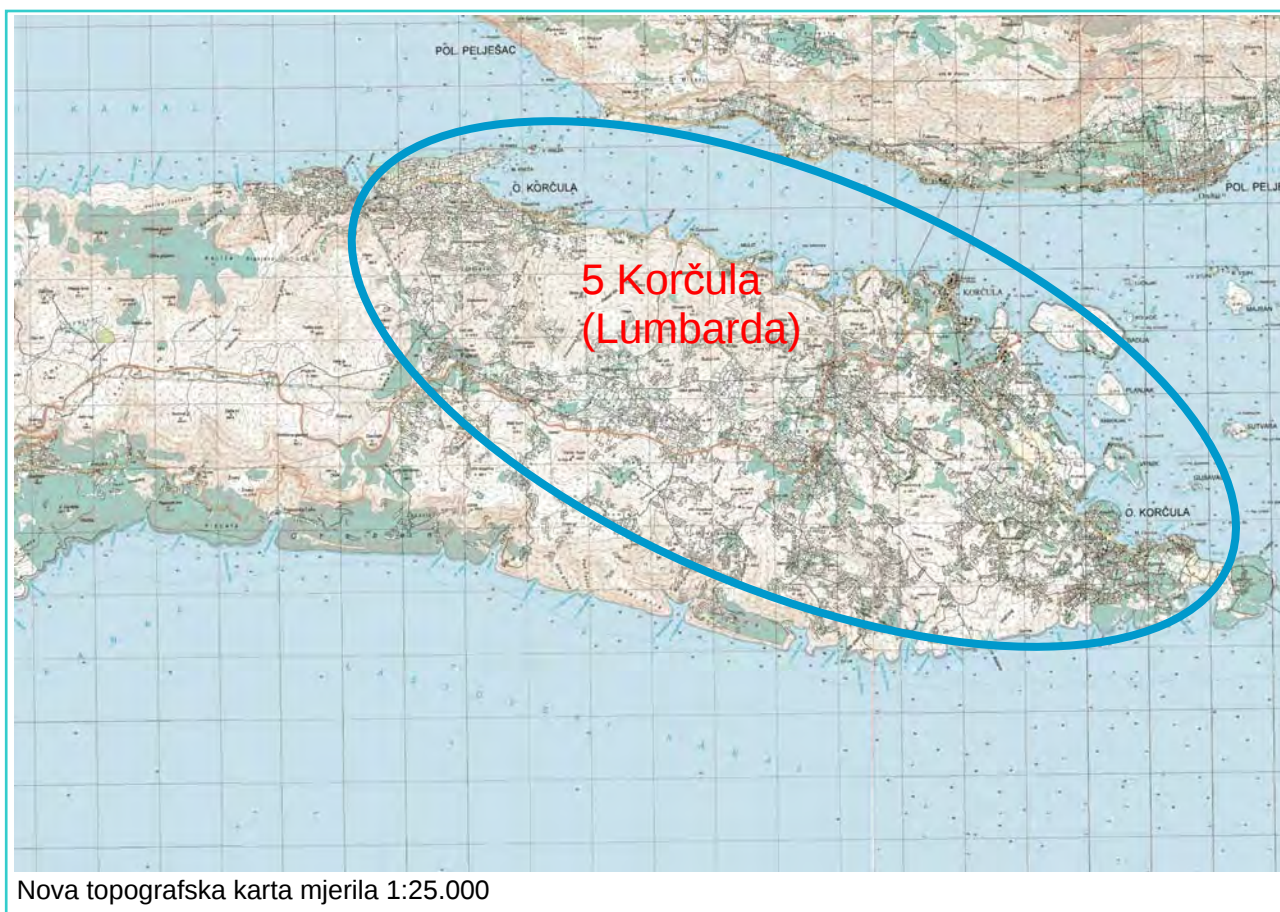
Ston

- (1) Ljetni odmorišni - natpolovični
- (2) Veliki kulturni turizam
- (3) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (4) Zdravstveni turizam
- (5) Ruralni turizam
- (6) Nautički turizam

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni. Mora se međutim naglasiti izrazito nepovoljna demografska struktura koja bi mogla otežati daljnji razvoj unutar pojedinih zona.

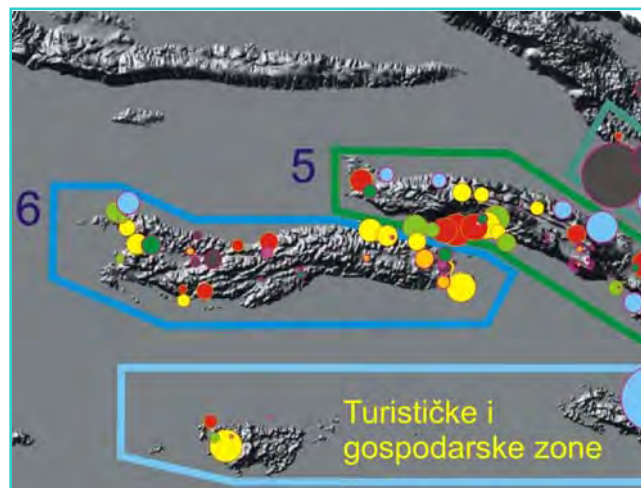

Ocjena stanja i rezultati vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Iako je ova prostorna cjelina – područje homogeno u pogledu svojeg položaja i geografskih karakteristika, unutar njega je u ovoj stručnoj ekspertizi izdvojeno nekoliko manjih homogenih razvojnih područja koji su nakon vrednovanja imali izrazito različite ocjene „razvojnog potencijala“ od iznad prosječnog potencijala manjeg razvojnog područja Korčule (5) do ispod prosječnog potencijala područja Prihodišće (4) i Prižba (3), tako da je nemoguće odrediti razvojni potencijal za područje u cjelini.

Smjernice i mjere za planiranje homogenih razvojnih cjelina

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prvi prioriteti za daljni razvoj turizma nalaze unutar manjeg razvojnog područja Korčula (5), da se drugi prioriteti razvoja turizma nalaze unutar manjeg razvojnog područja Vela Luka (2), dok se za planirane turističke zone i kapacitete u manjim razvojnim područjima Prihodišće (4) i Prižba (3) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Posebnu pažnju trebalo bi posvetiti prostoru Vela Luka – Blato u cilju pozicioniranja ovog dijela otoka Korčule kao jednog od županijskih turističkih polova razvoja II. kategorije.

Što se tiče planiranja razvoja po vrstama turizma unutar ovog područja razlikujemo dva uvjetna klastera u kojim je potrebno razvijati po vrstama turizma i važnosti slijedeće:

Korčula-Orebić

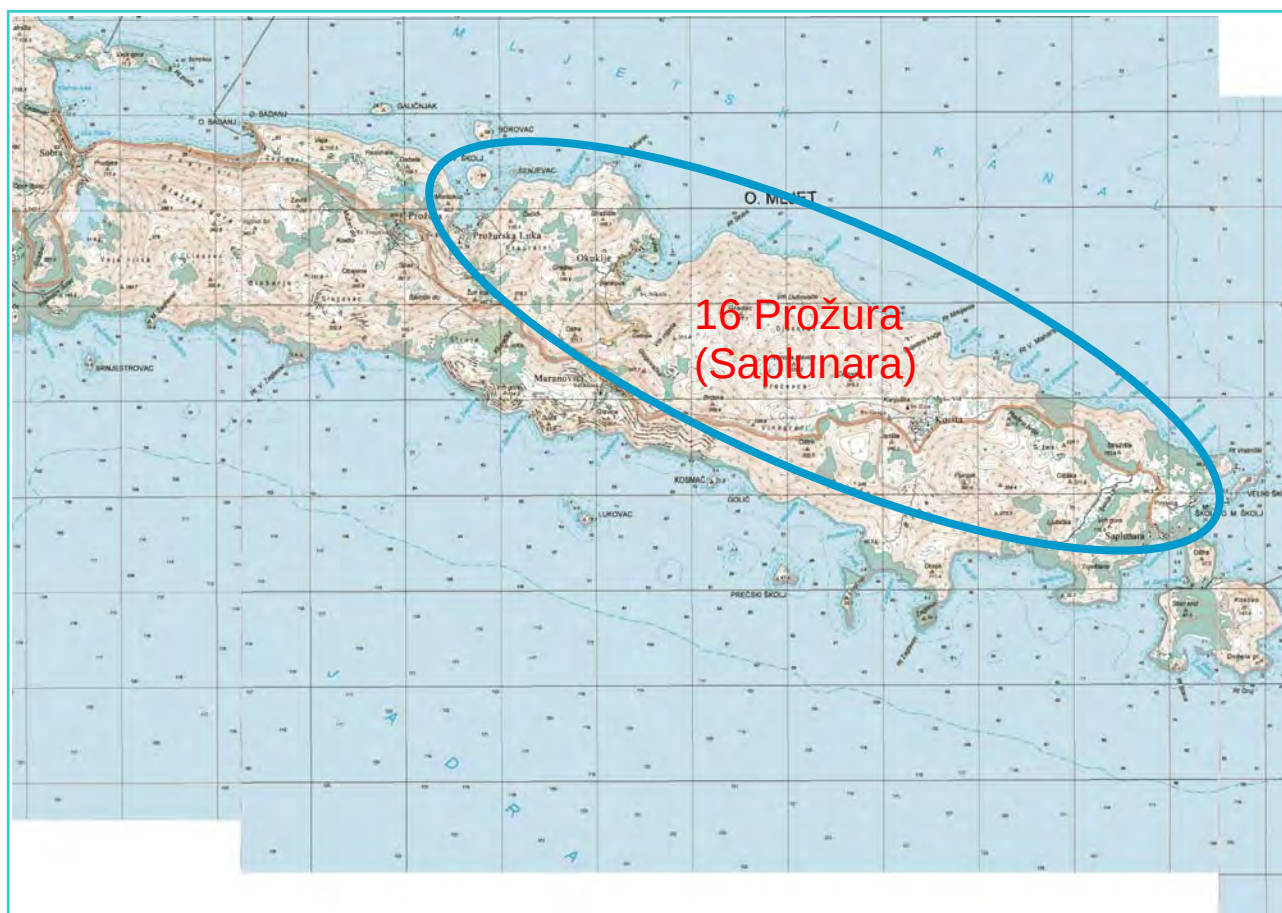
- (1) Ljetni odmorišni - natpolovični
- (2) Nautički turizam
- (3) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (4) Zdravstveni turizam
- (5) Veliki kulturni turizam
- (6) Kruzing turizam
- (7) Tranzitni turizam

Otok Korčula

- (1) Ljetni odmorišni turizam - natpolovični
- (2) Ruralni turizam
- (3) Nautički turizam
- (4) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (5) Zdravstveni turizam

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni.

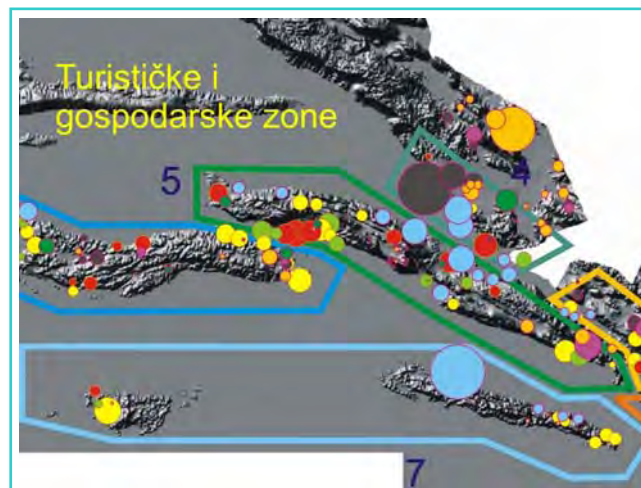
Ocjena stanja i rezultati vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Iako se radi o dvije prostorne cjeline – otoka, može se utvrditi da ovo razvojno područje ima slične karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su zadovoljavajuće odnosno demografski potencijal područja je negdje u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja u cjelini je ocijenjena ispod prosjeka županije, odnosno u prosjeku, (-/0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje ocijenjeno kao izrazito nepovoljno, (-)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ispod prosjeka u županiji, (-)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno manja od prosjeka županije, (0/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta ispod je prosjeka županije (-)

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal područja je ispod prosjeka županije.

Smjernice i mjere za planiranje homogenih razvojnih cjelina

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se za planirane turističke zone i kapacitete u manjim razvojnim područjima Ubli (1) i Prožura (16) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Što se tiče planiranja razvoja po vrstama turizma unutar ovog područja potrebno je razvijati po važnosti:

Lastovo

- (1) Ljetni odmorišni turizam - natpolovičan
- (2) Ruralni turizam
- (3) Nautički turizam
- (4) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (5) Zdravstveni turizam

Mljet

- (1) Ljetni odmorišni turizam - natpolovičan
- (2) Ruralni turizam
- (3) Nautički turizam
- (4) Primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam
- (5) Zdravstveni turizam

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni. Mora se međutim naglasiti izrazito nepovoljna demografska struktura koja bi mogla otežati daljnji razvoj unutar određenih zona.

4.2. RAZVOJNA PODRUČJA –CJELINE (1-22)

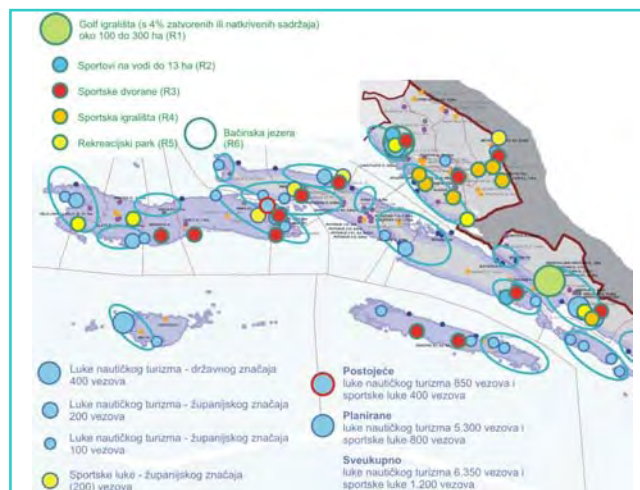
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Lastovo**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

01 - Ubli (Lastovo)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zonu koja se nalazi unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitet zone u daljnjem postupku realizacije, prije svega kroz postupak procjene utjecaja na okoliš.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također u prosjeku županije, (0)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena ispod prosjeka županije, odnosno u prosjeku županije (-/0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje ispod je prosjeka u županiji, (-)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, (0)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto ispod prosjeka (0/-)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirana zona ima znatnih ograničenja prilikom realizacije, te da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 109 radnika, od čega minimalno 5% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 59.750 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.910.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 230.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Vela Luka**

Sintezna ocjena i smjernice za područje:

02 - Vela Luka

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	4.380
Udio stanovnika do 50 god. starosti	73,9%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	8,2%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	1.468
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	1.046
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	60,6%

Turističke zone

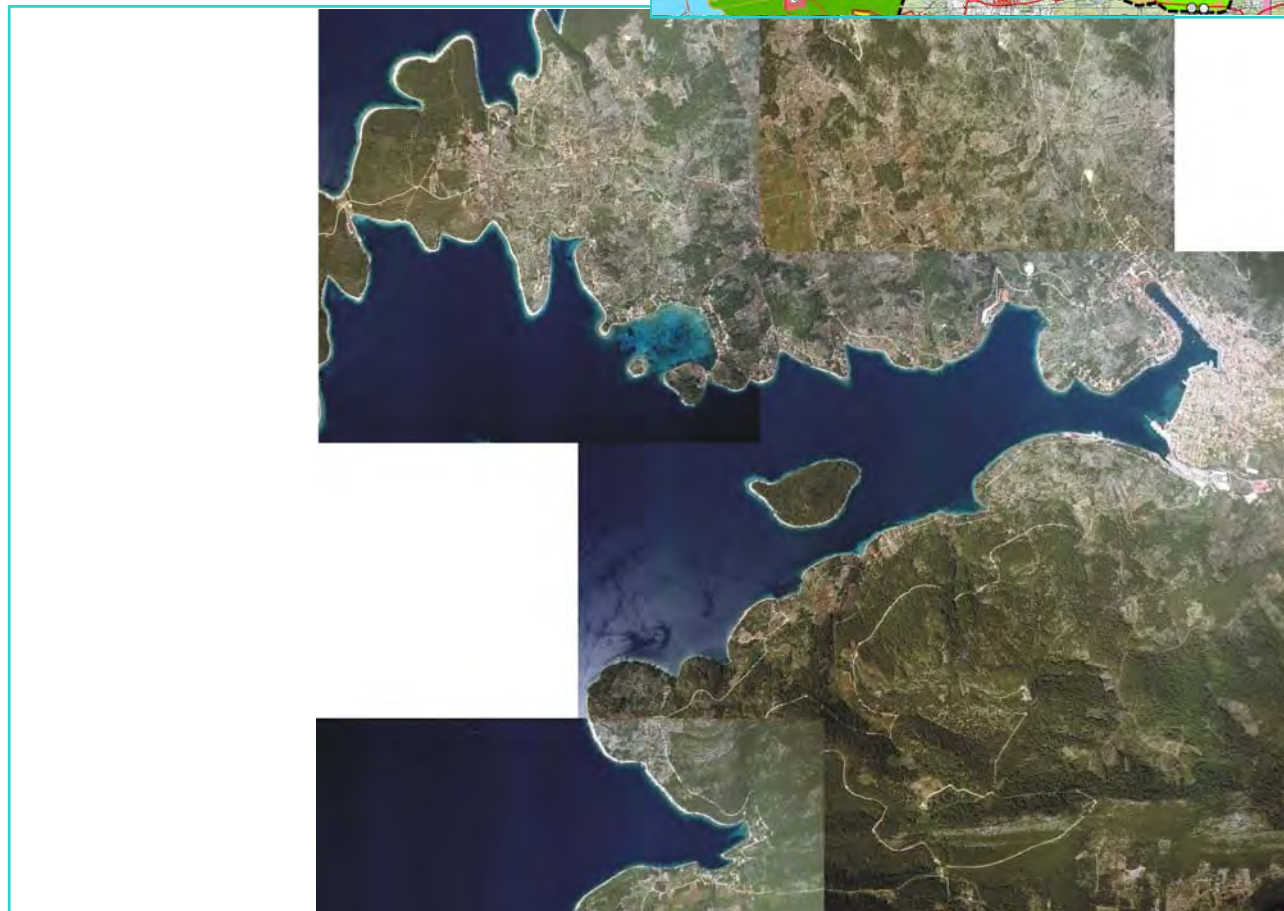
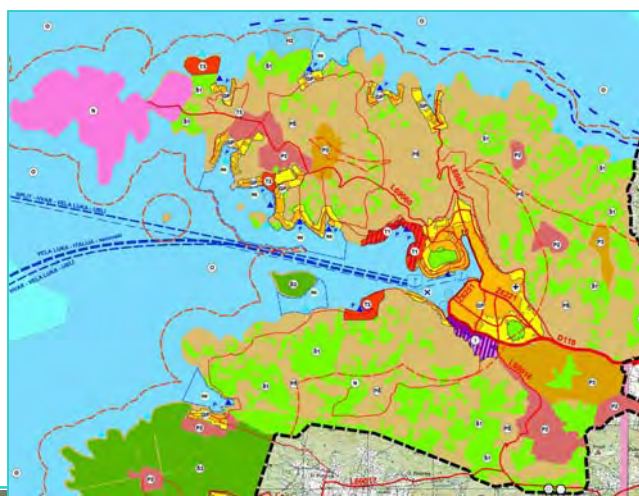
Površina turističkih zona izvan GP naselja	25,0 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	1.800
Hoteli (T1)	0 kreveta
Turistička naselja (T2)	1.000 kreveta
Kampovi (T3)	800 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	21,1 ha
Višenamjenske zone	21,1 ha
Poslovne zone	0 ha
Industrijske zone	0 ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	0 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	300

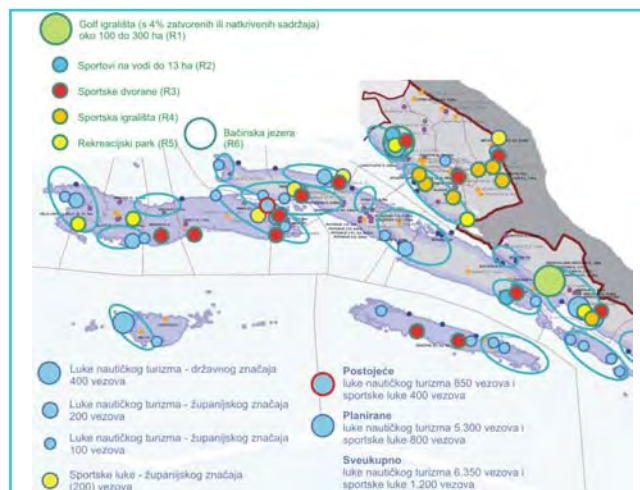
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Vela Luka**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

02 - Vela Luka

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također u prosjeku županije, (0)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena iznad prosjeka županije, odnosno u prosjeku županije (+/0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje u prosjeku u županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 63 radnika, od čega minimalno 5% visokoobrazovanih te 20-30% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 42.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.320.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 280.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijska/ poslovna zona u Veloj Luci određena je u skladu s razvojnim potencijalom općine.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Blato**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

03 - Prižba (Blato)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	3.659
Udio stanovnika do 50 god. starosti	74,4%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	7,7%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	1.082
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	915
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	50,6%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	10,4 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	600
Hoteli (T1)	500 kreveta
Turistička naselja (T2)	100 kreveta
Kampovi (T3)	0 kreveta

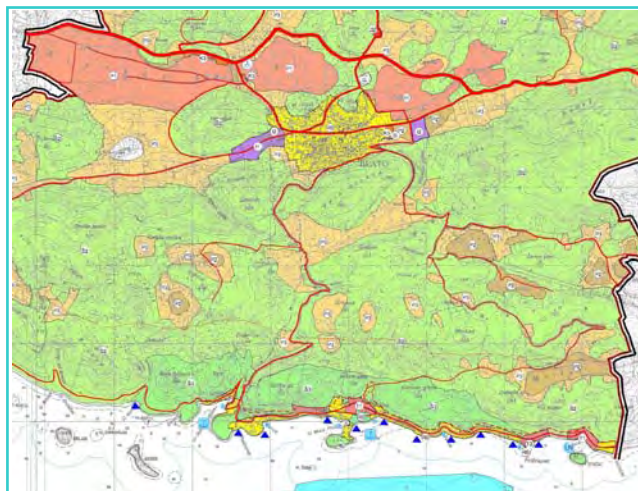
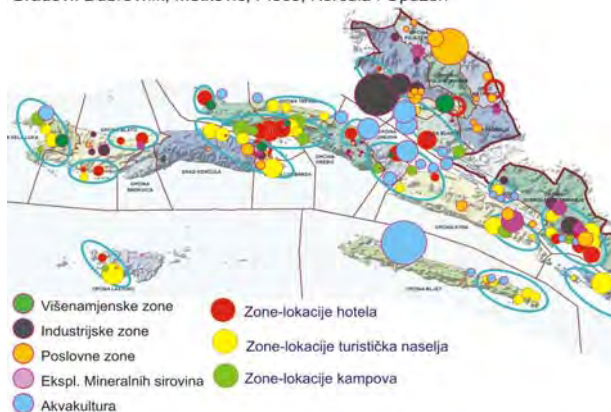
Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	0 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	0 ha
Industrijske zone	0 ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	0 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	200

Administrativna podjela županije
na 22 JLS (5 gradova i 17 općina)
Gradovi: Dubrovnik, Metković, Ploče, Korčula i Opuzen

Napomena:

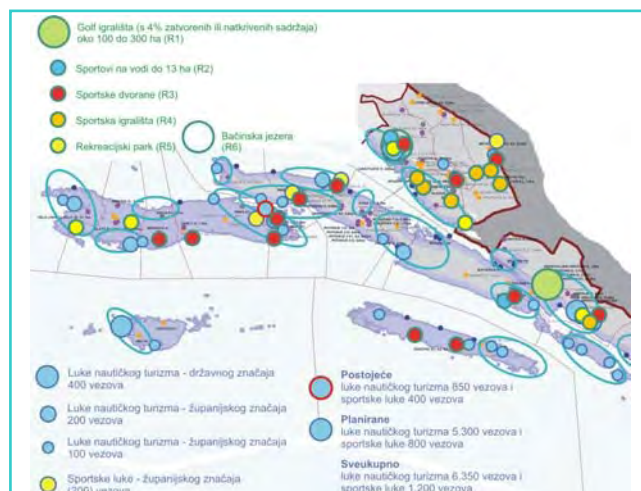
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Blato**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

03 - Prižba (Blato)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su ispod prosjeka županije, (-)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku, odnosno nešto iznad prosjeka županije, (0/+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje ispod prosjeka u županiji, (-)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, odnosno nešto ispod prosjeka (0/-)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ispod prosjeka županije (-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta ispod je prosjeka županije (-)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zone koje su planirane u ovom području imaju velikih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 66 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 27.800 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 796.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 111.200 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Blato i Smokvica**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

04 - Prihodišće (Smokvica)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	1.012
Udio stanovnika do 50 god. starosti	72,3%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	8,2%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	320
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	146
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	56,9%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	13,7 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	700
Hoteli (T1)	700 kreveta
Turistička naselja (T2)	0 kreveta
Kampovi (T3)	0 kreveta

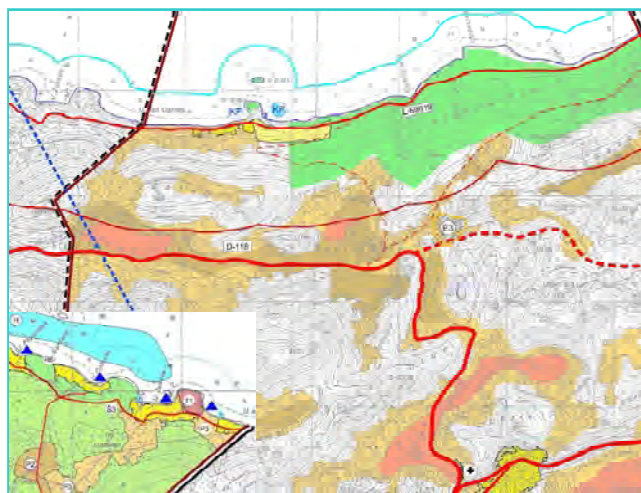
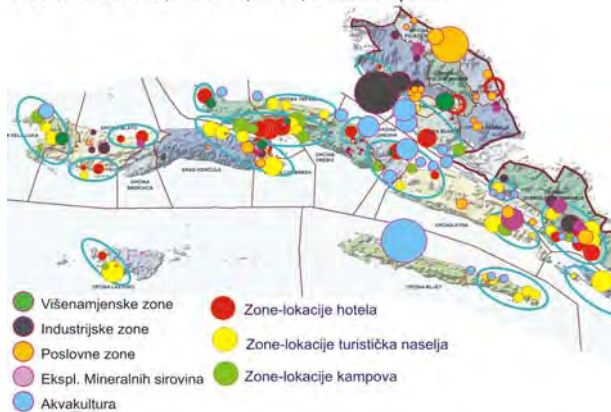
Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	0 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	0 ha
Industrijske zone	0 ha

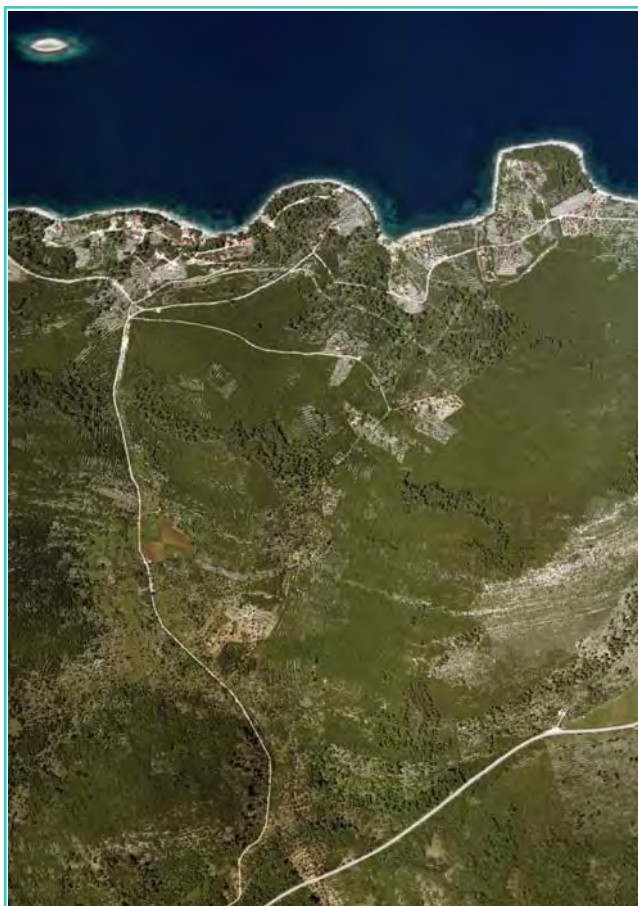
Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	0 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	0

Administrativna podjela županije
na 22 JLS (5 gradova i 17 općina)
Gradovi: Dubrovnik, Metković, Ploče, Korčula i Opuzen

Napomena:

Stručna ekspertiza - zaključak

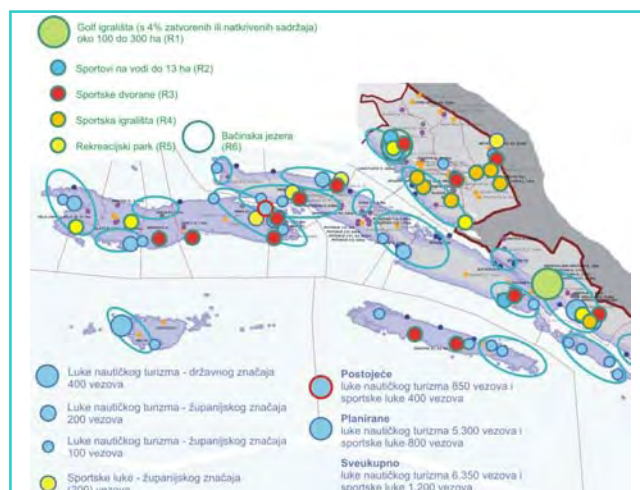
Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Blato i Smokvica**

Sintezna ocjena i smjernice

za područje:

04 - Prihodišće (Smokvica)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su ispod prosjeka županije, (-)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku, odnosno nešto iznad prosjeka županije, (0/+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje ispod prosjeka u županiji, (-)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, (0)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ispod prosjeka županije (-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta ispod je prosjeka županije (-)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zone koje su planirane u ovom području imaju velikih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 88 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 35.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 980.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 140.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Korčula i Lumbarda**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

05 - Korčula (Lumbarda)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.) 6.545
 Udio stanovnika **do 50 god.** starosti 76,4%
 Udio **visoko obrazovanih** stanovnika 12,3%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.) 2.057
 Ukupno **sezonski nastanjenih** stanova 1.026
 Udio stanova **izgrađenih** od 1960. do 2000. 58,2%

Turističke zone

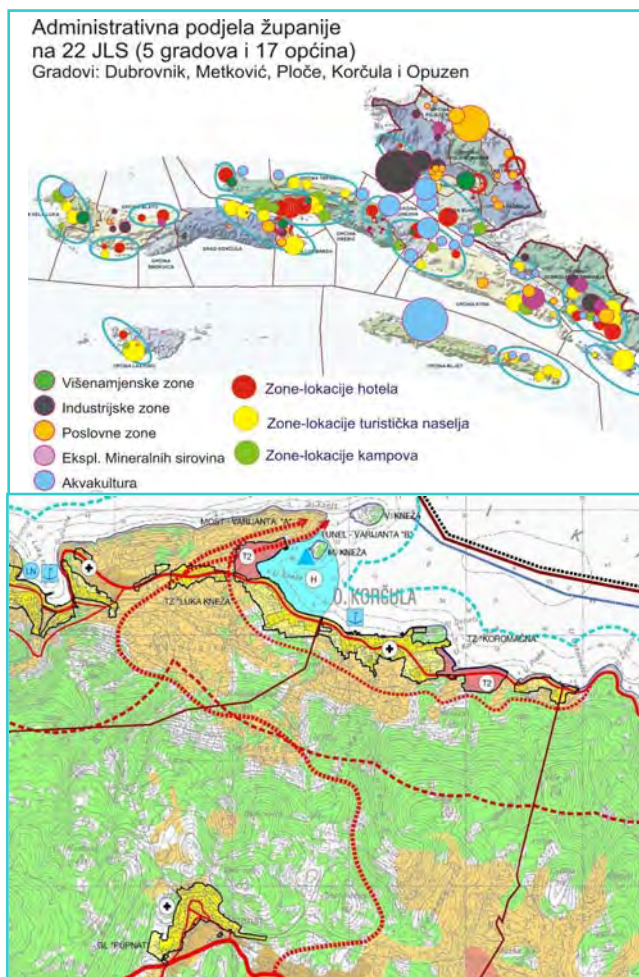
Površina turističkih zona izvan GP naselja 50,6 ha
 Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan) 3.500
Hoteli (T1) 250 kreveta
Turistička naselja (T2) 3.250 kreveta
Kampovi (T3) 0 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

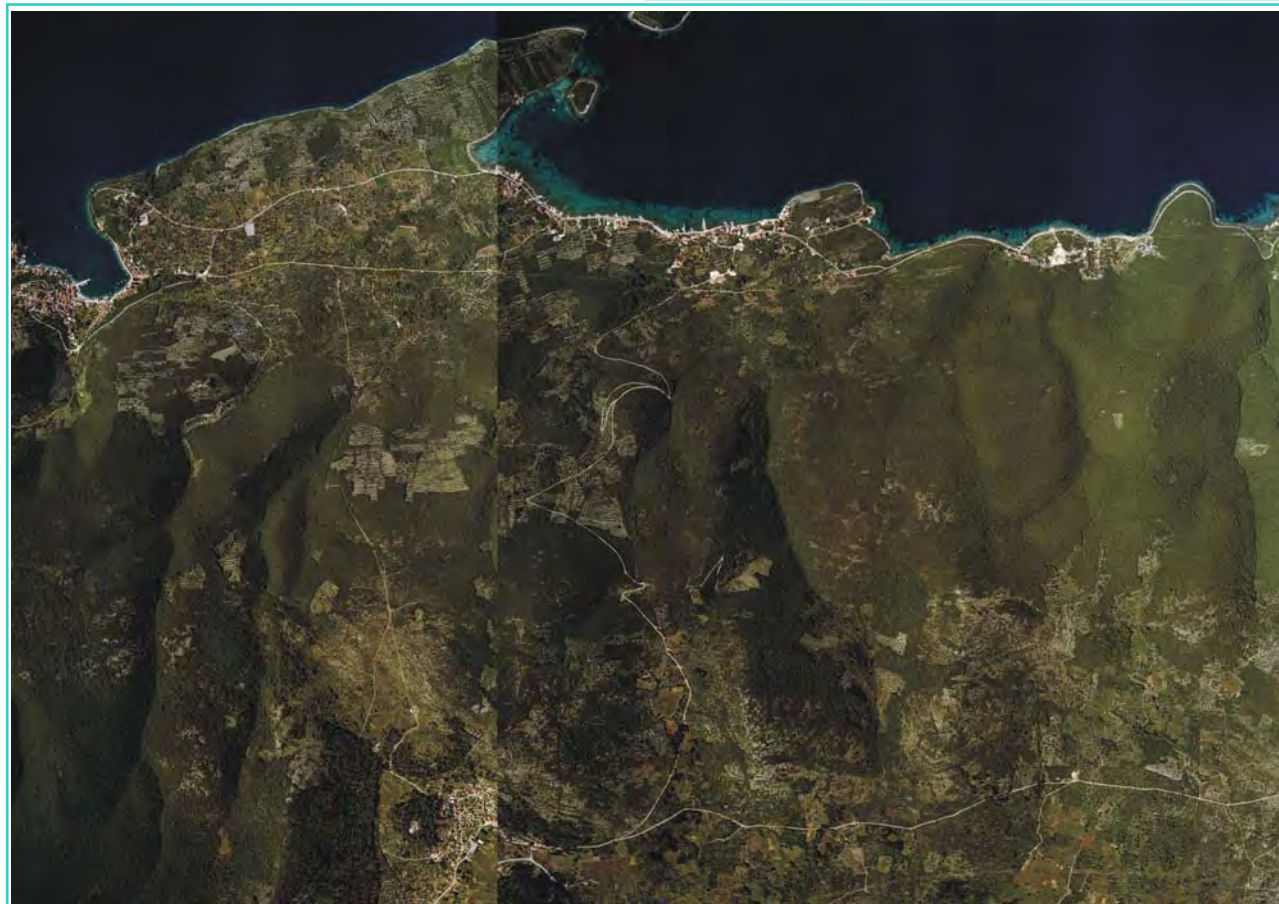
Površina GP svih vrsta **gospodarskih zona** 52,3 ha
Višenamjenske zone 34,0 ha
Poslovne zone 9,7 ha
Industrijske zone 8,6 ha

Ostalo u području:

Površina GP **sportske** namjene 7,6 ha
Luke nautičkog turizma - broj **vezova** 1.500

Napomena:

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Korčula i Lumbarda**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

05 - Korčula (Lumbarda)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena iznad prosjeka (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je iznad prosjeka županije (+)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 192 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 110.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 3.600.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 410.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijske/ poslovne zone Žrnovo i Dominče određene su u skladu s razvojnim potencijalom područja.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Korčula i Lumbarda**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

05 - Korčula (Lumbarda)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.) 6.545
Udio stanovnika **do 50 god.** starosti 76,4%
Udio **visoko obrazovanih** stanovnika 12,3%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.) 2.057
Ukupno **sezonski nastanjenih** stanova 1.026
Udio stanova **izgrađenih** od 1960. do 2000. 58,2%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja 50,6 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan) 3.500
Hoteli (T1) 250 kreveta
Turistička naselja (T2) 3.250 kreveta
Kampovi (T3) 0 kreveta

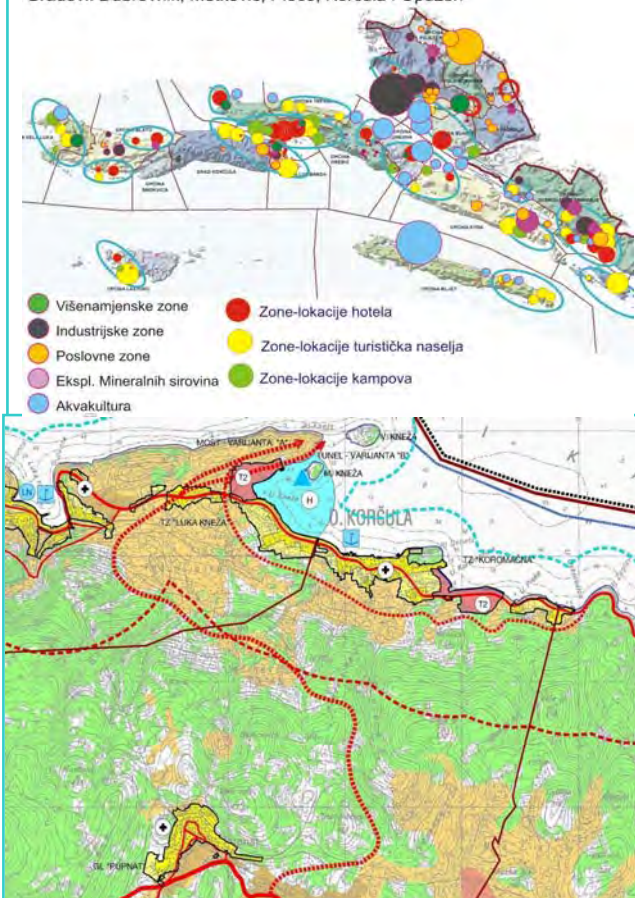
Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta **gospodarskih zona** 52,3 ha
Višenamjenske zone 34,0 ha
Poslovne zone 9,7 ha
Industrijske zone 8,6 ha

Ostalo u području:

Površina GP **sportske** namjene 7,6 ha
Luke nautičkog turizma - broj **vezova** 1.500

Administrativna podjela županije
na 22 JLS (5 gradova i 17 općina)
Gradovi: Dubrovnik, Metković, Ploče, Korčula i Opuzen

Napomena:

Stručna ekspertiza - zaključak

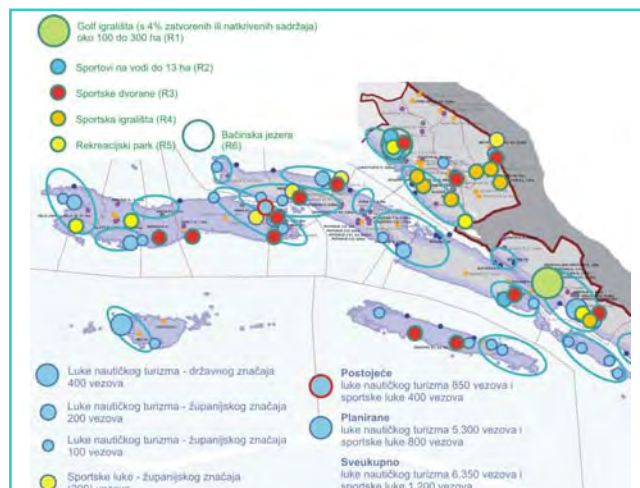
Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Korčula i Lumbarda**

Sintezna ocjena i smjernice

za područje:

05 - Korčula (Lumbarda)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena iznad prosjeka (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je iznad prosjeka županije (+)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 192 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 110.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 3.600.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 410.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijske/ poslovne zone Žrnovo i Dominče određene su u skladu s razvojnim potencijalom područja.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Korčula i Lumbarda**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

05 - Korčula (Lumbarda)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.) 6.545
 Udio stanovnika **do 50 god.** starosti 76,4%
 Udio **visoko obrazovanih** stanovnika 12,3%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.) 2.057
 Ukupno **sezonski nastanjenih** stanova 1.026
 Udio stanova **izgrađenih** od 1960. do 2000. 58,2%

Turističke zone

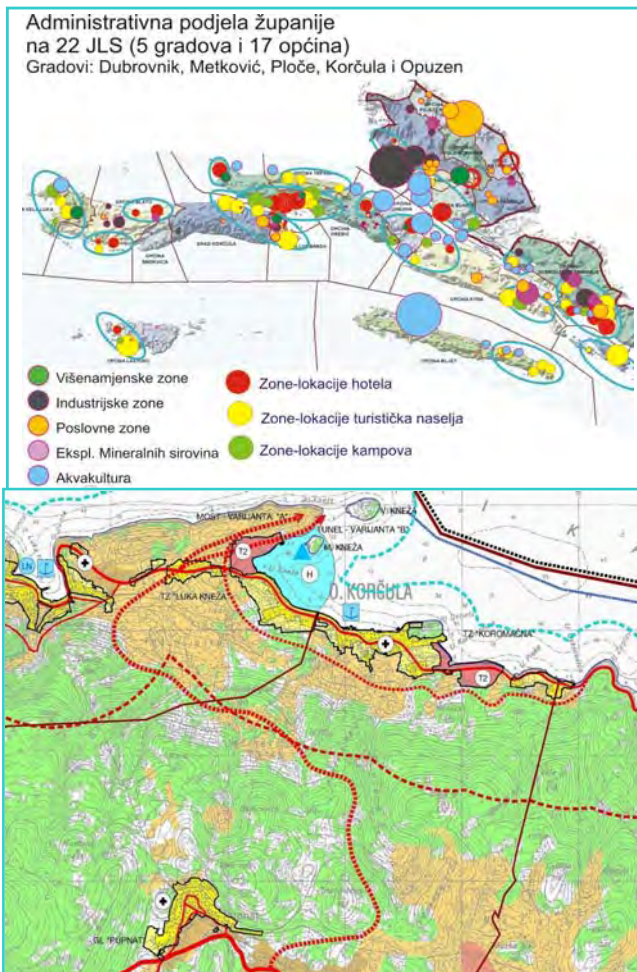
Površina turističkih zona izvan GP naselja 50,6 ha
 Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan) 3.500
 Hoteli (T1) 250 kreveta
 Turistička naselja (T2) 3.250 kreveta
 Kampovi (T3) 0 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta **gospodarskih zona** 52,3 ha
 Višenamjenske zone 34,0 ha
 Poslovne zone 9,7 ha
 Industrijske zone 8,6 ha

Ostalo u području:

Površina GP **sportske** namjene 7,6 ha
 Luke nautičkog turizma - broj **vezova** 1.500

Napomena:

Stručna ekspertiza - zaključak

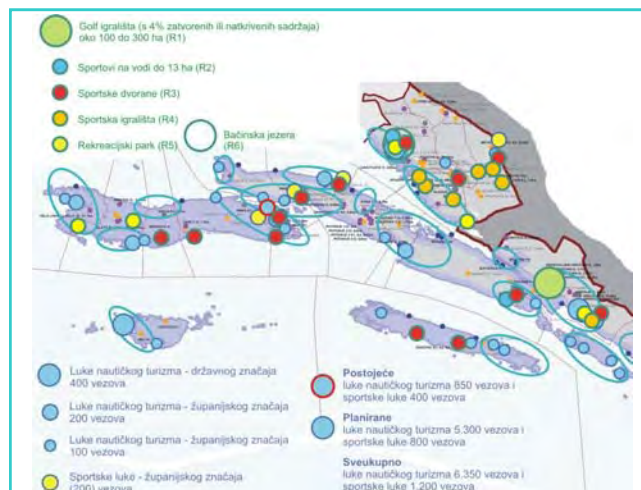
Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Korčula i Lumbarda**

Sintezna ocjena i smjernice

za područje:

05 - Korčula (Lumbarda)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena iznad prosjeka (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je iznad prosjeka županije (+)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 192 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 110.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 3.600.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 410.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijske/ poslovne zone Žrnovo i Dominče određene su u skladu s razvojnim potencijalom područja.

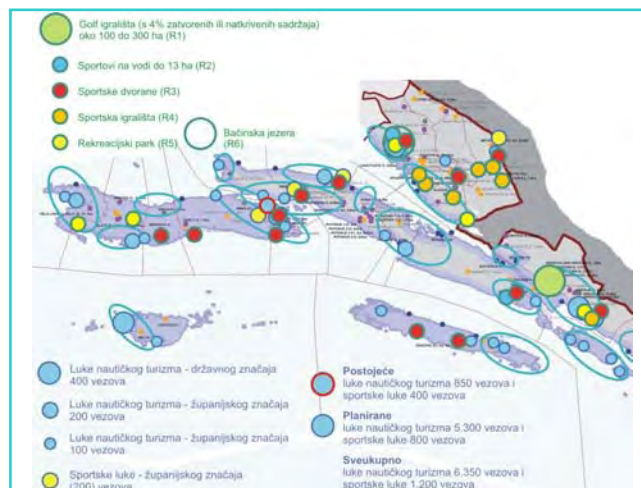
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Orebić**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

06 - Lovište

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku, odnosno nešto iznad prosjeka županije, (0/+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje u prosjeku je, odnosno nešto ispod prosjeka u županiji, (0/-)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, (0)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku, odnosno nešto ispod prosjeka županije (0/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta ispod je prosjeka županije (-)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 50 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 20.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 560.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 80.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacije.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijske/ poslovne zone određena je u skladu s razvojnim potencijalom područja.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Trpanj**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

07 - Trpanj (Duba)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	871
Udio stanovnika do 50 god. starosti	65,6%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	13,9%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	336
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	413
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	53,9%

Turističke zone

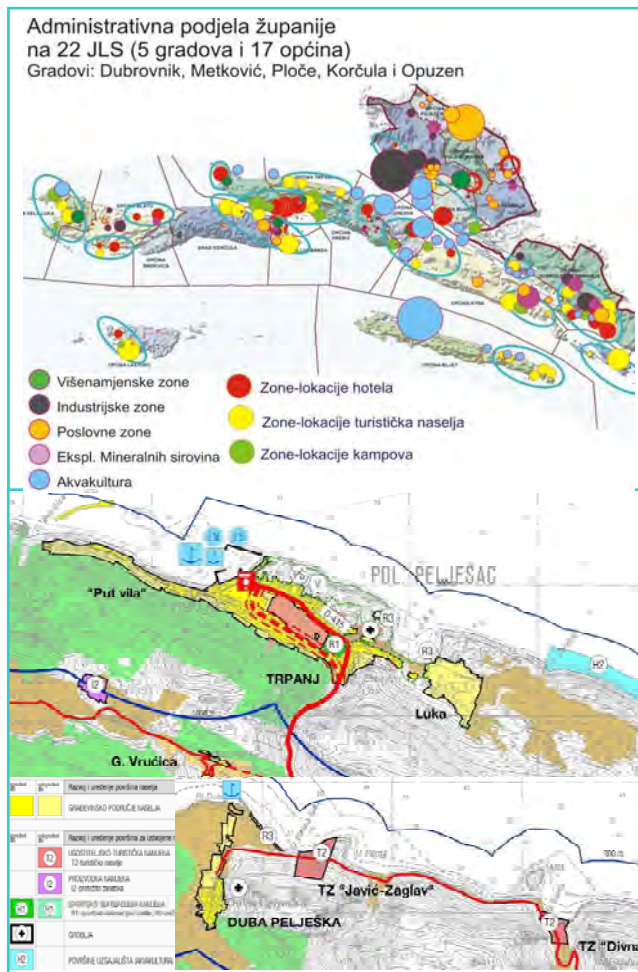
Površina turističkih zona izvan GP naselja	13,5 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	1.030
Hoteli (T1)	100 kreveta
Turistička naselja (T2)	780 kreveta
Kampovi (T3)	150 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

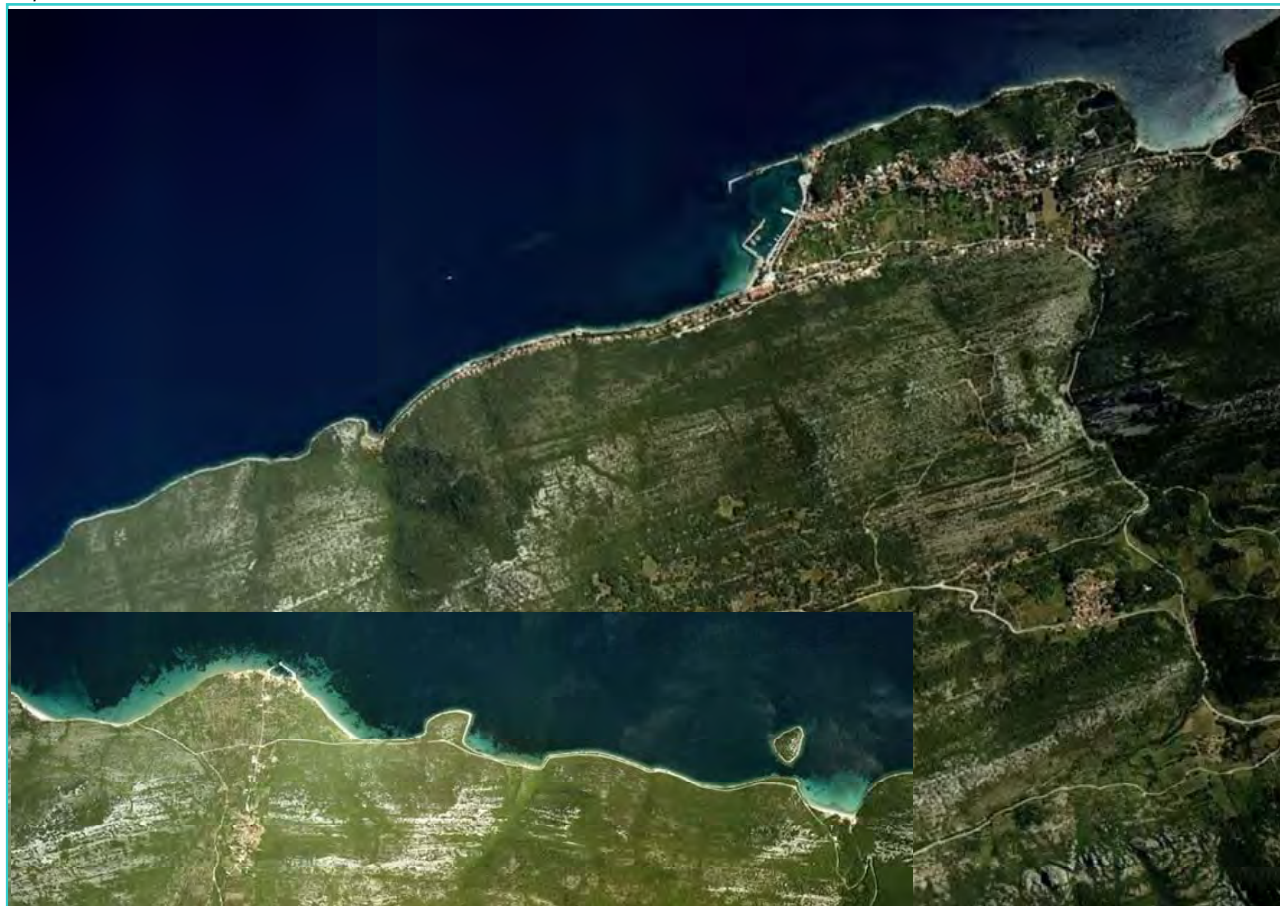
Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	0 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	0 ha
Industrijske zone	0 ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	2,4 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	400

Napomena:

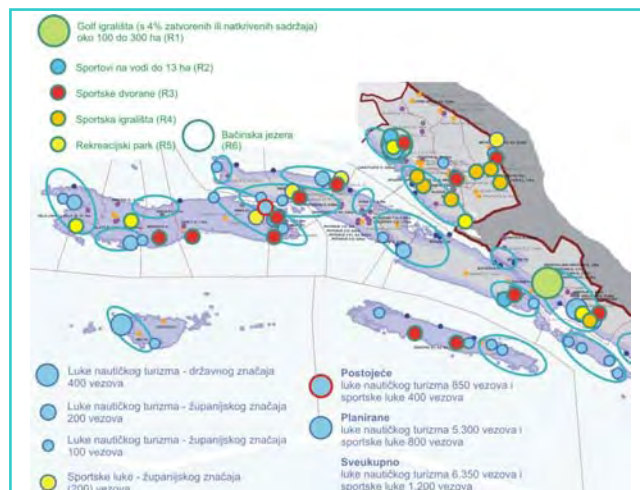
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Trpanj**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

07 - Trpanj (Duba)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također u prosjeku županije, (0)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena iznad prosjeka županije, odnosno u prosjeku županije (+/0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje u prosjeku u županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, (0)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 52 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 29.650 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 955.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 112.050 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

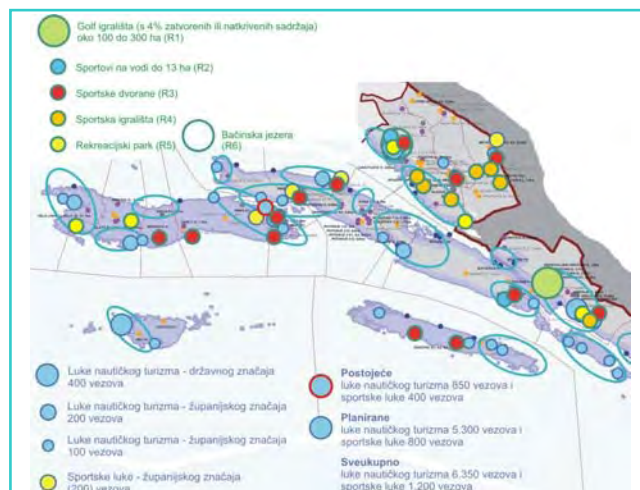
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Orebić**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

08 - Orebić

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su iznad prosjeka županije, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je u prosjeku županije, (0)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena iznad prosjeka (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 514 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 252.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 7.552.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 1.039.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

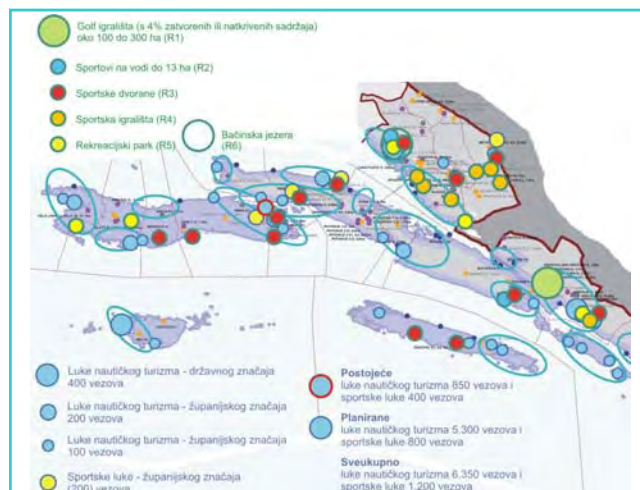
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Orebić**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

08 - Orebić

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su iznad prosjeka županije, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je u prosjeku županije, (0)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena iznad prosjeka (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 514 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 252.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 7.552.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 1.039.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Orebić**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

09 - Kuna

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	820
Udio stanovnika do 50 god. starosti	67,6%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	9,4%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	287
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	177
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	28,2%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	5,0 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	400
Hoteli (T1)	400 kreveta
Turistička naselja (T2)	0 kreveta
Kampovi (T3)	0 kreveta

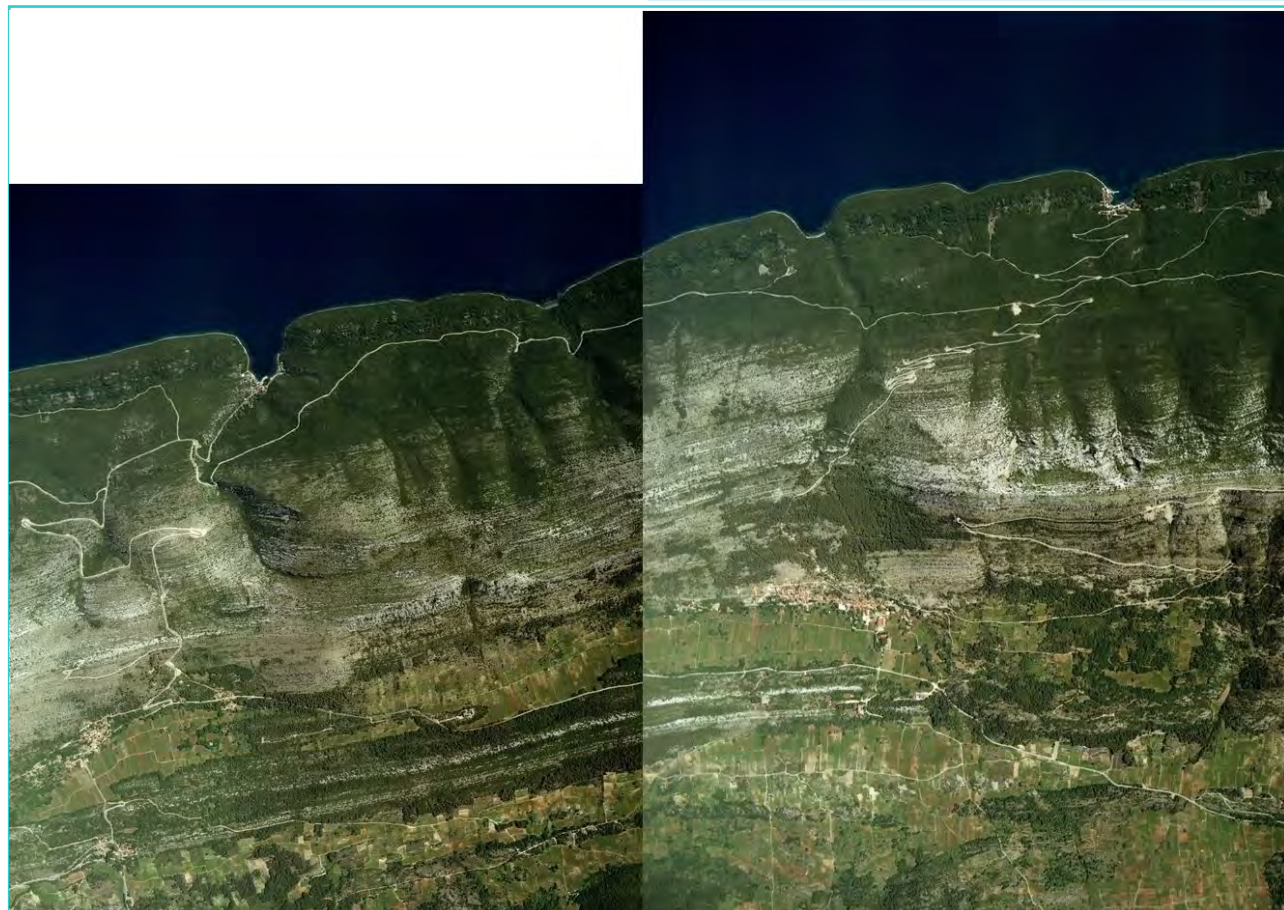
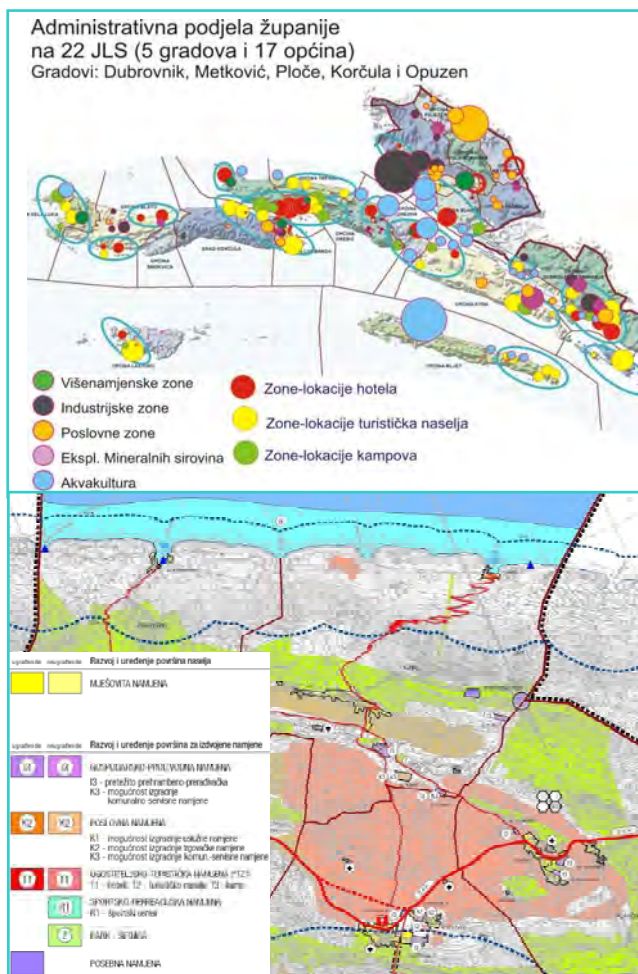
Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	7,7 ha
Višenamjenske zone	0,6 ha
Poslovne zone	2,1 ha
Industrijske zone	4,0 ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	0 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	0

Napomena:

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Orebić**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

09 - Kuna

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su ispod prosjeka županije, (-)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije, (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje u prosjeku je u županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, (0)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta ispod je prosjeka županije (-)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 50 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 20.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 560.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 80.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacije.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

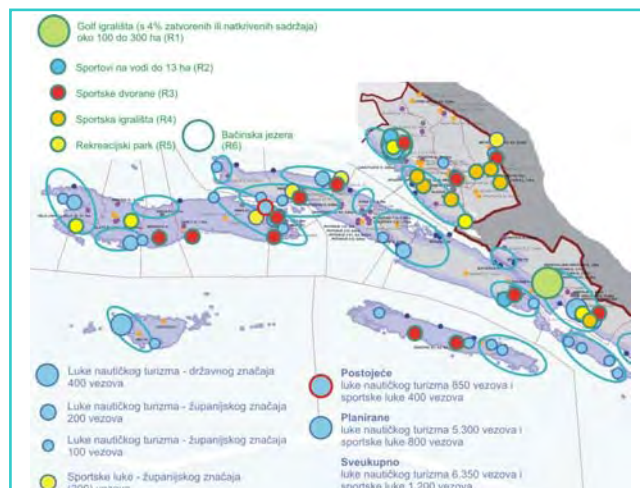
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Janjina, Ston i Orebić**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

10 - Janjina (Žuljana)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je nešto ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje u prosjeku u županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 161 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 74.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.100.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 317.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete zona) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Veliki broj rezerviranih prostora za akvakulturu karakterizira ovo razvojno područje. Potrebno je prilikom realizacije te djelatnosti preispitati odnos turističkih kapaciteta i zona za razvoj akvakulture.

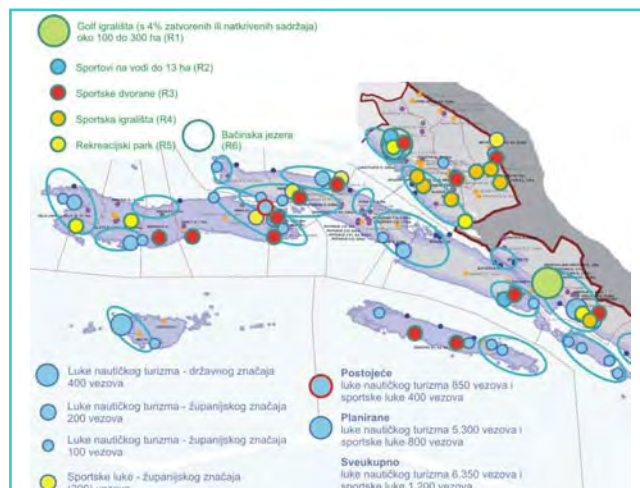
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Janjina, Ston i Orebić**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

10 - Janjina (Žuljana)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je nešto ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje u prosjeku u županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 161 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 74.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.100.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 317.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete zona) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Veliki broj rezerviranih prostora za akvakulturu karakterizira ovo razvojno područje. Potrebno je prilikom realizacije te djelatnosti preispitati odnos turističkih kapaciteta i zona za razvoj akvakulture.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Ston**

Sintezna ocjena i smjernice za područje:

11 - Prapratno (Ston)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	693
Udio stanovnika do 50 god. starosti	76,2%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	10,1%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	218
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	89
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	47,2%

Turističke zone

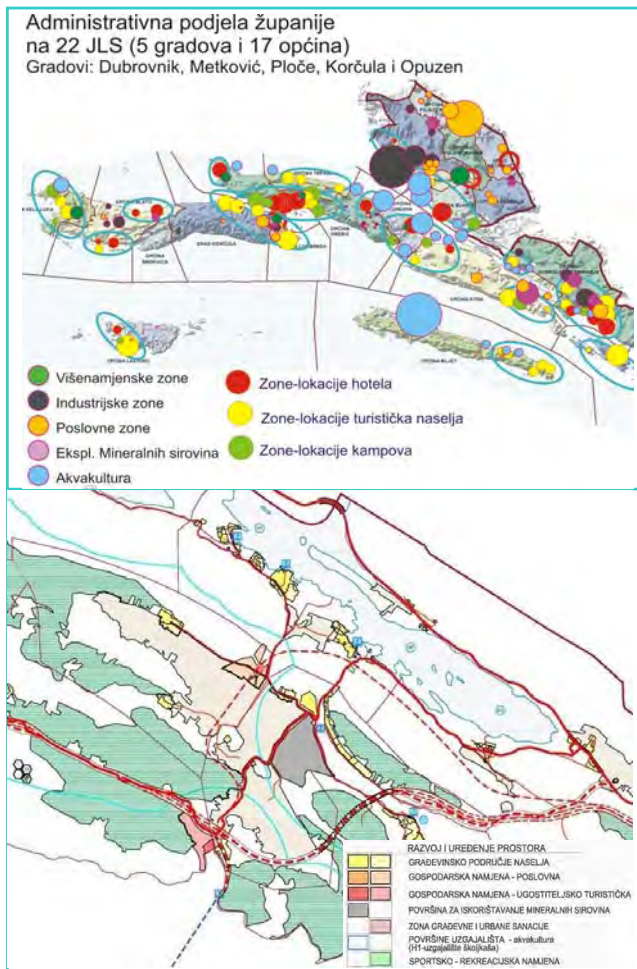
Površina turističkih zona izvan GP naselja	21,5 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	1.650
Hoteli (T1)	0 kreveta
Turistička naselja (T2)	1.050 kreveta
Kampovi (T3)	600 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

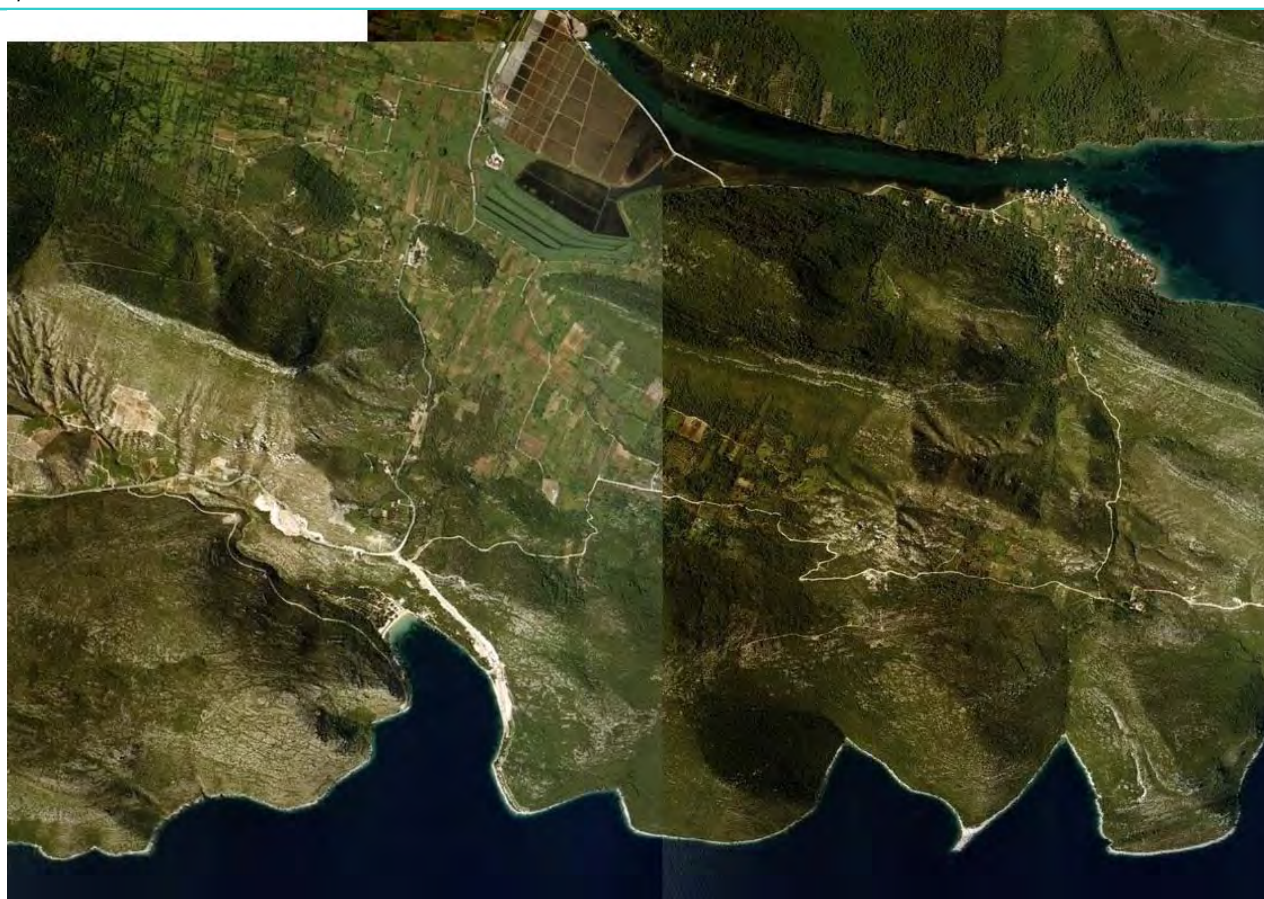
Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	78,9 ha
Višenamjenske zone	18,9 ha
Poslovne zone	0 ha
Industrijske zone	60,0 ha (solana)

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	0 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	300

Napomena:

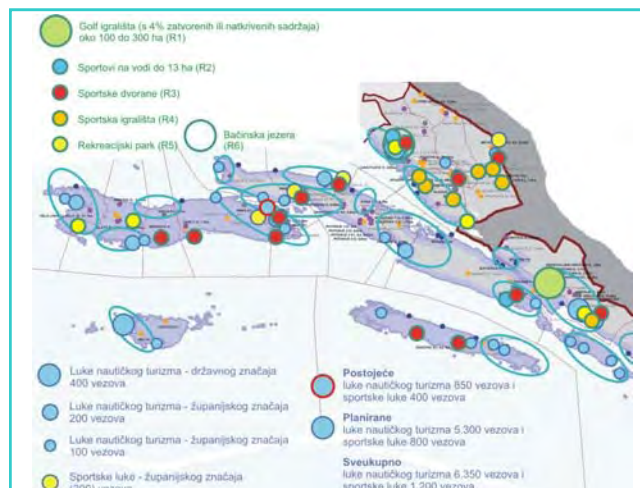
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Ston**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

11 - Prapratno (Ston)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su ispod prosjeka županije, (-)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je u prosjeku županije, (0)
- turistička privlačnost područja je ocijenjena u prosjeku, odnosno nešto ispod prosjeka županije, (0/-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocijenjena iznad prosjeka (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ocijenjena u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 63 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 40.500 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.290.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 175.500 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Poslovna zona Česvinica određena je u skladu s razvojnim potencijalom područja.

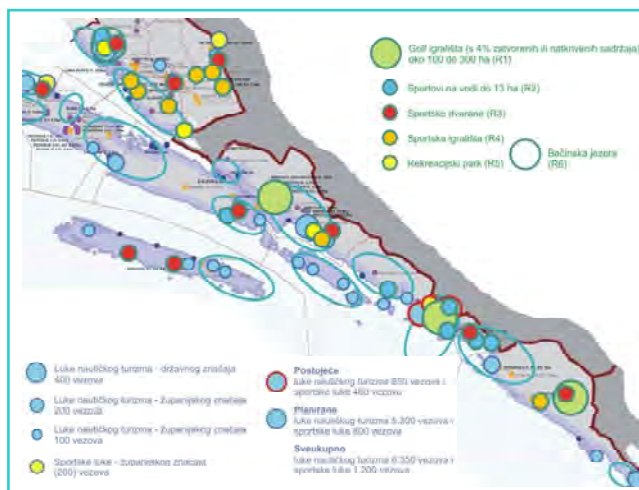
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Ploče**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

12 - Ploče

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su iznad prosjeka županije, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je iznad prosjeka županije, (+)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku, odnosno nešto ispod prosjeka županije (0/-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje u prosjeku županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena iznad prosjeka županije (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ocjenjena ispod prosjeka županije (-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 110 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 53.500 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.542.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 212.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijske zone Ploče i Rogotin svojim značajem premašuju čak i županijske okvire te su određene u skladu s razvojnim potencijalom područja.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Opuzen i Slivno**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

13 – Klek (Blace)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	2.277
Udio stanovnika do 50 god. starosti	73,3%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	6,8%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	682
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	541
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	79,8%

Turističke zone

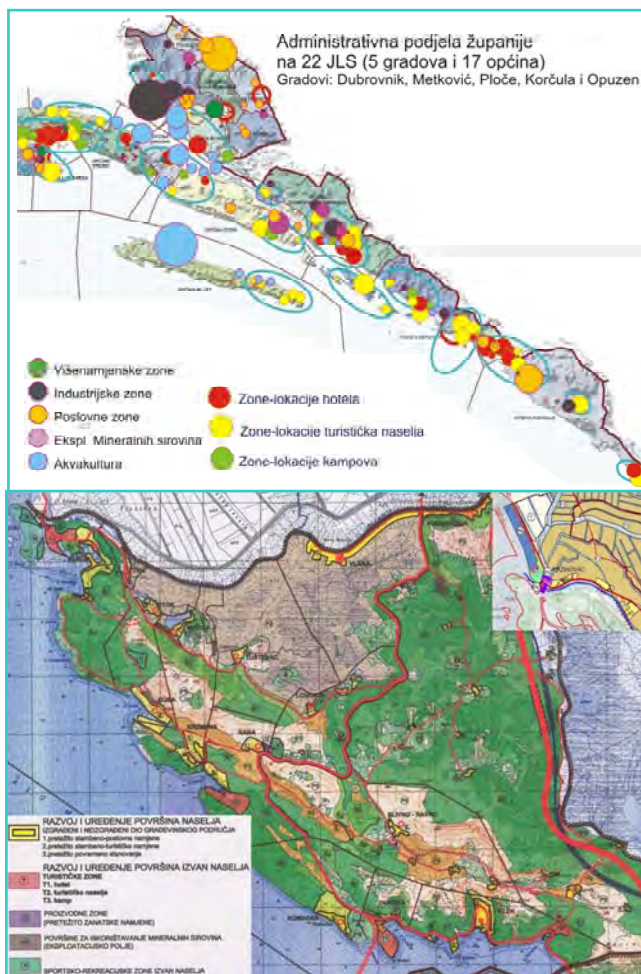
Površina turističkih zona izvan GP naselja	35,0 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	2.600
Hoteli (T1)	1.400 kreveta
Turistička naselja (T2)	600 kreveta
Kampovi (T3)	600 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	3,0 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	0 ha
Industrijske zone	3,0 ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	22,2 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	0

Napomena:

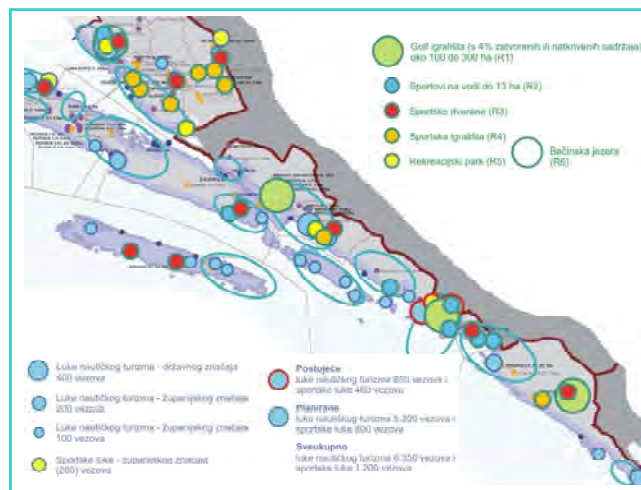
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Opuzen i Slivno**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

13 – Klek (Blace)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su iznad prosjeka županije, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka, (0/+)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije odnosno nešto iznad prosjeka, (0/+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje u prosjeku u županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ocjenjena u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 213 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 97.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.800.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 408.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Veći broj rezerviranih prostora za akvakulturu karakterizira i ovo razvojno područje. Potrebno je prilikom realizacije te djelatnosti preispitati odnos turističkih kapaciteta i zona za razvoj akvakulture.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovačko Primorje**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

14 - Planikovac (Ston)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	298
Udio stanovnika do 50 god. starosti	74,5%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	5,0%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	73
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	17
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	43,8%

Turističke zone

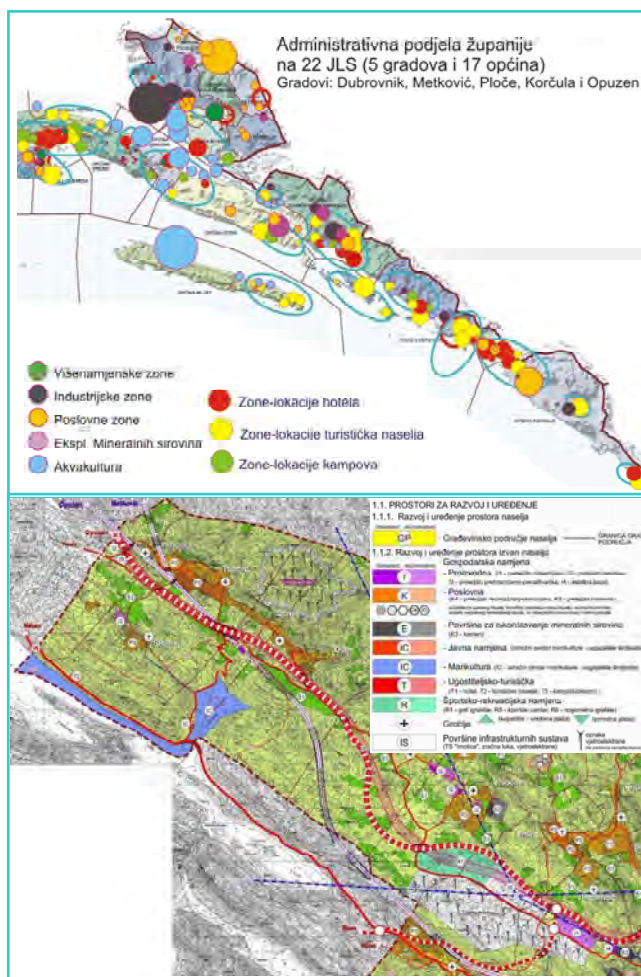
Površina turističkih zona izvan GP naselja	5,0 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	400
Hoteli (T1)	0 kreveta
Turistička naselja (T2)	400 kreveta
Kampovi (T3)	0 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	8,8 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	0 ha
Industrijske zone	8,8 (kamenolomi) ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	0 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	0

Napomena:

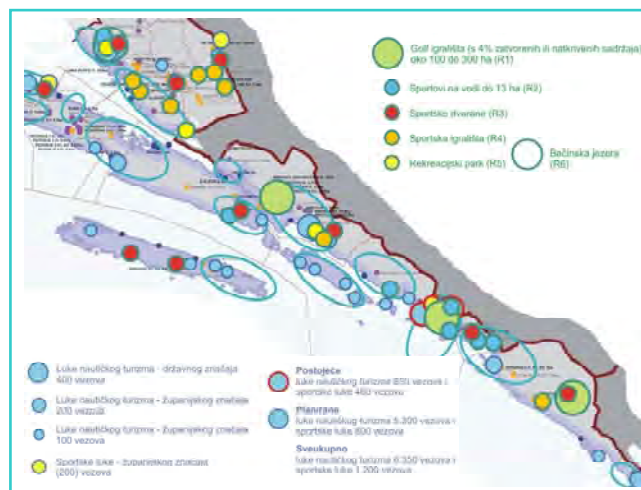
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovačko Primorje**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

14 - Planikovac (Ston)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističku zonu koje se nalazi unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja. Međutim, obzirom na specifičnost same lokacije, treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvenu prihvatljivost same lokacije kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su iznad prosjeka županije, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena ispod prosjeka županije, (-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje u prosjeku u županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, (0)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto ispod prosjeka. (0/-)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 20 radnika, od čega minimalno 10% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 12.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 400.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 44.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupnu cestu do lokacije.

Prilikom detaljne razrade zone, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati odluku o samoj lokaciji u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave, ali obzirom na specifičnosti lokacije ove zone, treba dodatno preispitati i prostorne mogućnosti kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovačko Primorje**

Sintezna ocjena i smjernice za područje:

15 - Slano

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	1.323
Udio stanovnika do 50 god. starosti	67,0%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	8,6%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	462
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	183
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	48,7%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	88,0 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	6.400

Hoteli (T1)	3.500 kreveta
Turistička naselja (T2)	2.600 kreveta
Kampovi (T3)	300 kreveta

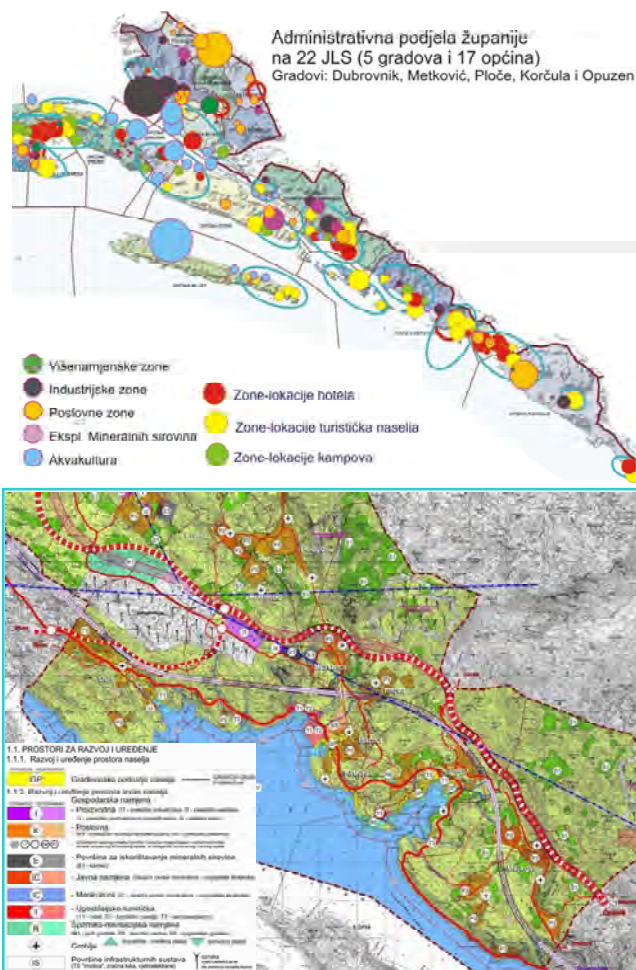
Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	151,6 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	29,7 ha
Industrijske zone	121,9 (i kamenolomi) ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	123,1 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	700

Napomena:

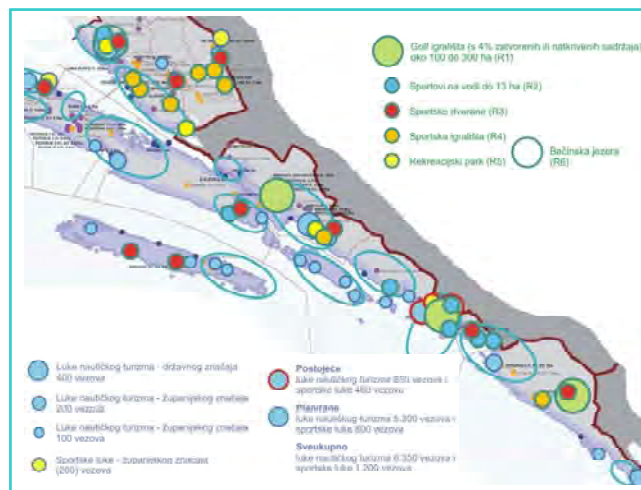
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovačko Primorje**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

15 - Slano

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja. Međutim, obzirom na iskazane kapacitete zona postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije odnosno nešto ispod prosjeka županije, (0/-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje u nešto iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena u prosjeku županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ispod prosjeka, odnosno u prosjeku županije (-/0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 572 radnika, od čega minimalno 25% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 262.500 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 7.720.000 kWh električne energije godišnje
- Potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 1.062.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijska zona Rudine, poslovna zona Banići te kamenolomi koji se nalaze unutar ovog razvojnog područja određeni su u skladu s razvojnim potencijalom općine. Manje zone akvakulture koje su planirane u ovom području mogu doći u koliziju s planiranim turističkim zonama tako da je to potrebno dodatno preispitati.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Mljet**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

16 - Prožura (Saplunara)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	352
Udio stanovnika do 50 god. starosti	63,1%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	5,4%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	144
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	189
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	45,1%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	31,3 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	1.525
Hoteli (T1)	0 kreveta
Turistička naselja (T2)	1.525 kreveta
Kampovi (T3)	0 kreveta

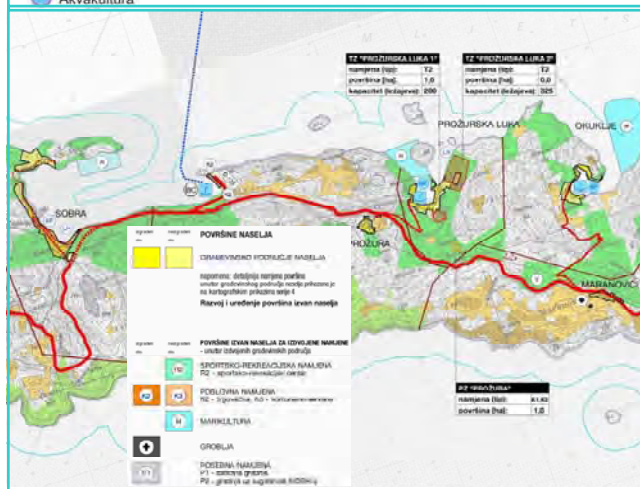
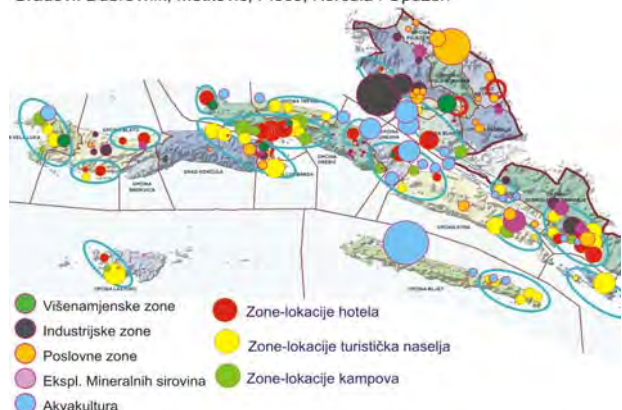
Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	1,6 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	1,6 ha
Industrijske zone	0 ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	0 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	250

Administrativna podjela županije
na 22 JLS (5 gradova i 17 općina)
Gradovi: Dubrovnik, Metković, Ploče, Korčula i Opuzen

Napomena:

Stručna ekspertiza - zaključak

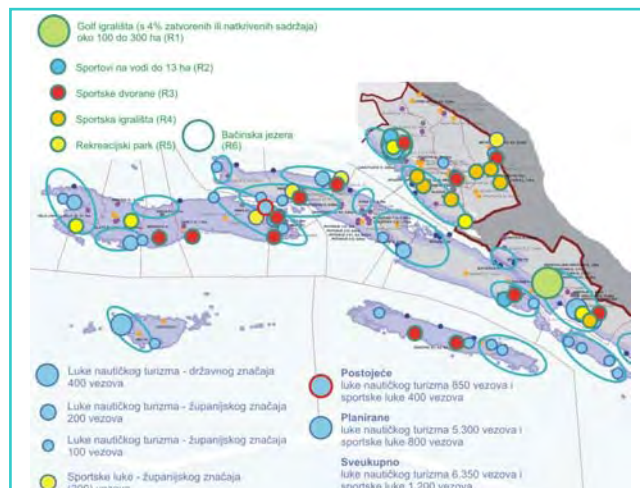
Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Mljet**

Sintezna ocjena i smjernice

za područje:

16 - Prožura (Saplunara)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije, odnosno ispod prosjeka, (0/-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje ispod prosjeka u županiji, (-)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena ispod prosjeka županije, (-)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta ispod je prosjeka županije, odnosno u prosjeku (-/0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 76 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 45.750 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.525.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 167.750 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do planiranih lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave. Obzirom na specifičnosti lokacija svake od planiranih zona, treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i njihovu društvenu prihvatljivost kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Mljet**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

16 - Prožura

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	352
Udio stanovnika do 50 god. starosti	63,1%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	5,4%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	144
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	189
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	45,1%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	31,3 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	1.525
Hoteli (T1)	0 kreveta
Turistička naselja (T2)	1.525 kreveta
Kampovi (T3)	0 kreveta

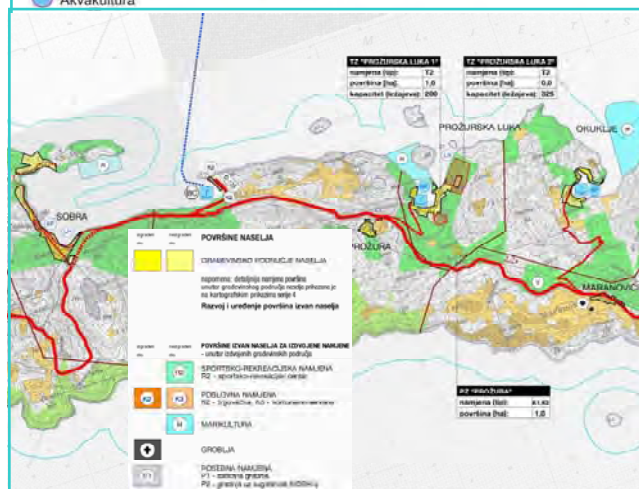
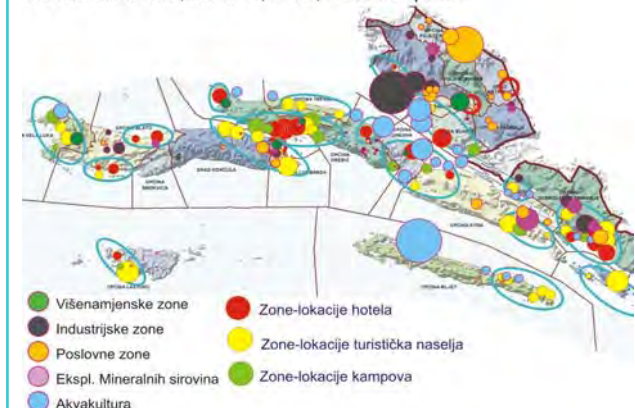
Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	1,6 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	1,6 ha
Industrijske zone	0 ha

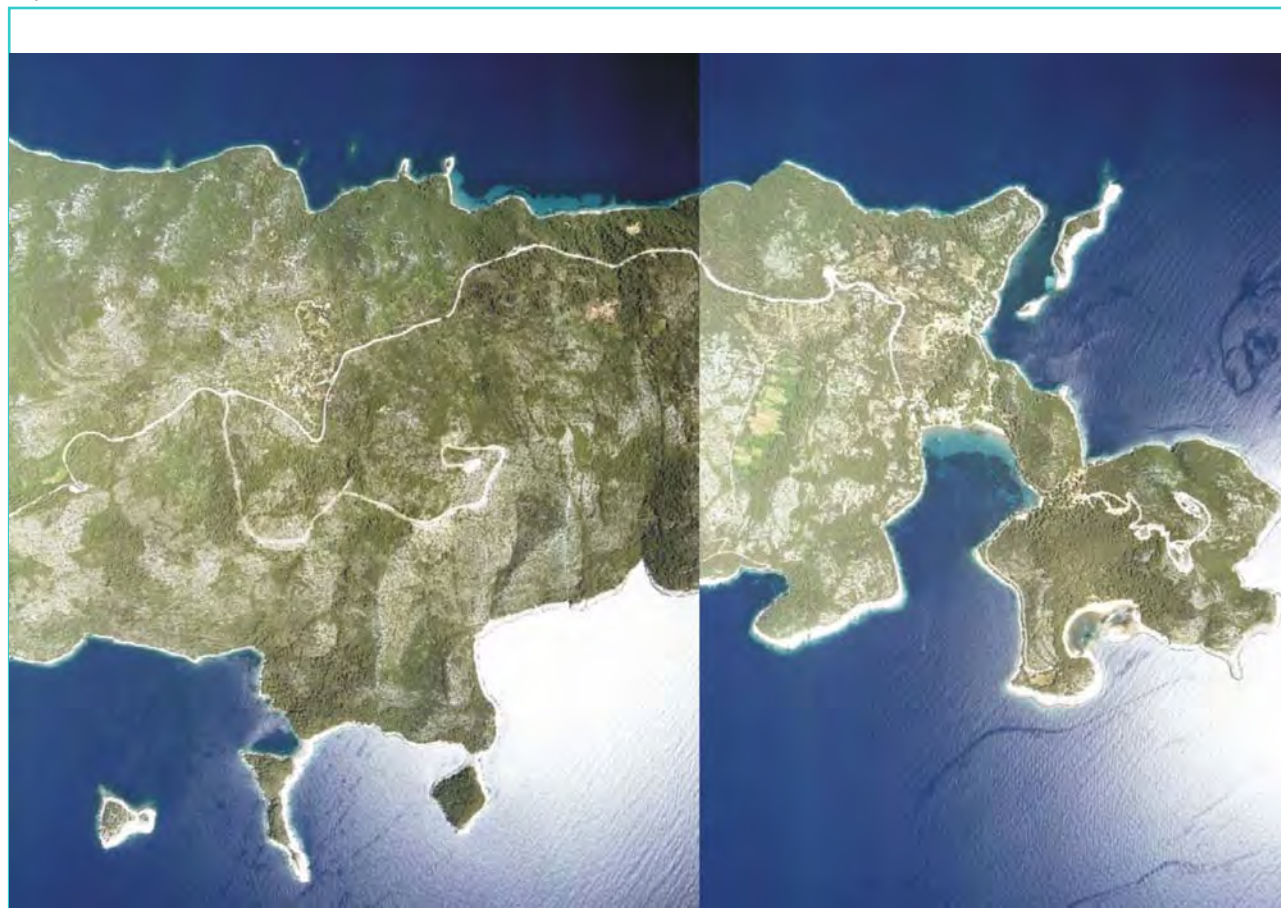
Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	0 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	250

Administrativna podjela županije
na 22 JLS (5 gradova i 17 općina)
Gradovi: Dubrovnik, Metković, Ploče, Korčula i Opuzen

Napomena:

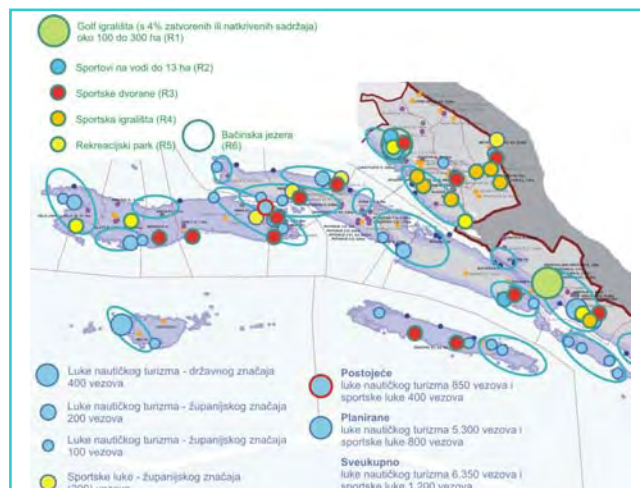
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Mljet**

Sintezna ocjena i smjernice
za područje:

16 - Prožura

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena u prosjeku županije, odnosno ispod prosjeka, (0/-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje ispod prosjeka u županiji, (-)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena ispod prosjeka županije, (-)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta ispod je prosjeka županije, odnosno u prosjeku (-/0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 76 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 45.750 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.525.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 167.750 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do planiranih lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave. Obzirom na specifičnosti lokacija svake od planiranih zona, treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i njihovu društvenu prihvatljivost kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

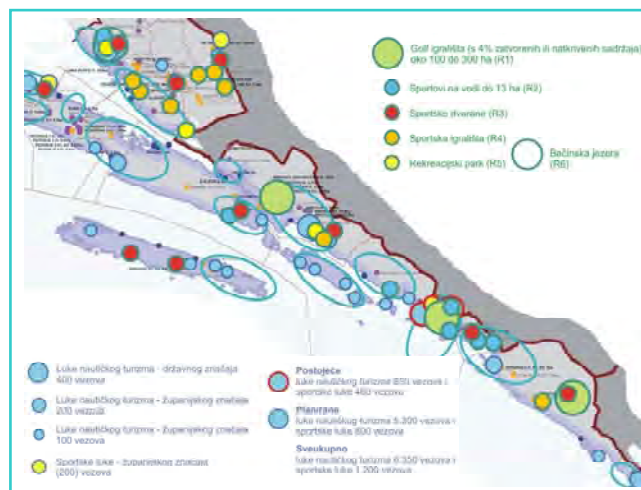
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovnik**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

17 - Šipan (Lopud)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su ispod prosjeka županije, (-)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je u prosjeku, odnosno nešto ispod prosjeka županije, (0/-)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena iznad prosjeka županije, (+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje ispod prosjeka u županiji, (-)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocjenjena ispod prosjeka županije, (-)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije (0)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 94 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 56.400 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.880.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 206.800 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave. Obzirom na specifičnosti lokacija svake od planiranih zona, treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i njihovu društvenu prihvatljivost kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

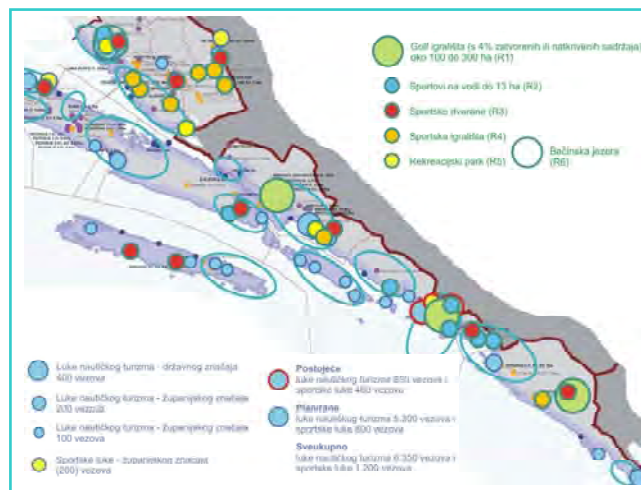
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovnik**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

18 - Zaton

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su iznad prosjeka u županiji, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je iznad prosjeka županije, (+)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena iznad prosjeka županije, (+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je povoljna, odnosno iznad je prosjeka u odnosu na cjelinu županijskog prostora, (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno nešto manja od prosjeka županije, (0/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta iznad je prosjeka županije, (+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se planirane zone mogu realizirati, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije navedenih zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 185 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 95.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.870.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 403.750 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovnik i Župa Dubrov.**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

19 – Srđ (Dubrovnik)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	40.130
Udio stanovnika do 50 god. starosti	78,5%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	16,9%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	13.112
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	1.933
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	66,5%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	53,0 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	3.000
Hoteli (T1)	1.400 kreveta
Turistička naselja (T2)	1.600 kreveta
Kampovi (T3)	0 kreveta

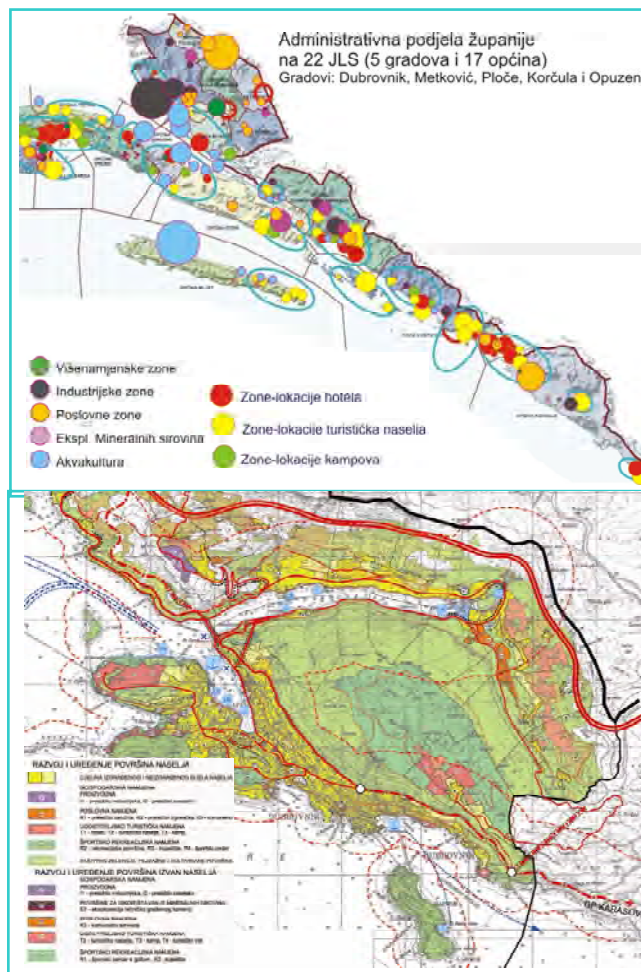
Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta gospodarskih zona	13,2 ha
Višenamjenske zone	0 ha
Poslovne zone	0 ha
Industrijske zone	13,2 ha

Ostalo u području:

Površina GP sportske namjene	312,8 ha
Luke nautičkog turizma - broj vezova	1.400

Napomena:

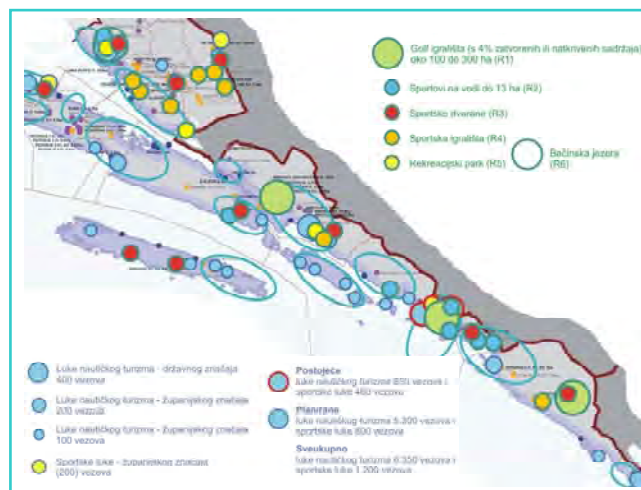
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Dubrovnik i Župa Dubrov.**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

19 – Srđ (Dubrovnik)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su iznad prosjeka u županiji, (+)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je iznad prosjeka županije, (+)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena iznad prosjeka županije, (+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je povoljna, odnosno iznad je prosjeka u odnosu na cjelinu županijskog prostora, (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno nešto manja od prosjeka županije, (0/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta iznad je prosjeka županije, (+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se planirane zone mogu realizirati, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije navedenih zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 255 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 118.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 3.560.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 456.000 kg otpada godišnje
- potrebno je izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

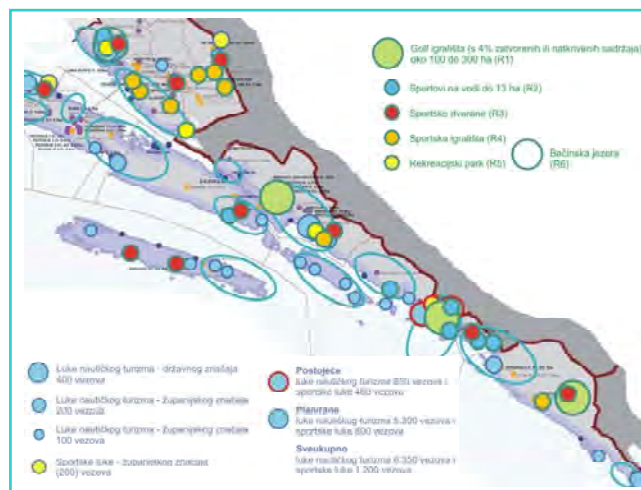
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Župa Dubrovačka - Konavle**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

20 – Kupari (Cavtat)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u cjelini zadovoljavajuće odnosno demografski potencijal je negdje u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je iznad prosjeka županije, (+)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena iznad prosjeka županije, (+)
- područje je u odnosu na urbanizirano okružje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je povoljna, odnosno iznad je prosjeka u odnosu na cjelinu županijskog prostora, (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno nešto manja od prosjeka županije, (0/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije, odnosno nešto iznad prosjeka (0/+)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se planirane zone mogu realizirati, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije navedenih zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 518 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 224.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 6.480.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 894.000 kg otpada godišnje

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Poslovna zona Čilipi određena je u skladu s razvojnim potencijalom općine.

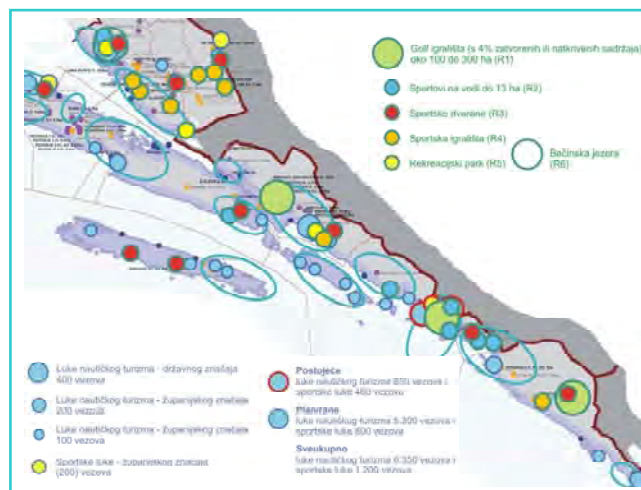
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Konavle**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

21 - Gruda

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja pažljivo određujući kapacitet u daljnjem postupku realizacije prije svega kroz postupak procjene utjecaja na okoliš za golf.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su u cjelini zadovoljavajuće odnosno demografski potencijal je negdje u prosjeku županije, (0)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također zadovoljavajući, (0)
- turistička privlačnost područja je ocjenjena ispod prosjeka županije, (-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje iznad prosjeka u županiji, (+)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je povoljna, odnosno iznad je prosjeka u odnosu na cjelinu županijskog prostora, (+)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je u prosjeku županije, odnosno nešto manja od prosjeka županije, (0/-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se planirane zone mogu realizirati, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije navedenih zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 138 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 55.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.540.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 220.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijska zona Gruda određena je u skladu s razvojnim potencijalom općine.

Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Konavle**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

22 - Prevlaka (Molunat)

Stanovništvo

Stanovnika ukupno (2001.g.)	242
Udio stanovnika do 50 god. starosti	69,4%
Udio visoko obrazovanih stanovnika	3,3%

Stanovi

Stalno nastanjenih stanova (2001.g.)	79
Ukupno sezonski nastanjenih stanova	7
Udio stanova izgrađenih od 1960. do 2000.	40,5%

Turističke zone

Površina turističkih zona izvan GP naselja	27,0 ha
Ukupno turističkih kreveta (stanje+plan)	1.800
Hoteli (T1)	1.000 kreveta
Turistička naselja (T2)	800 kreveta
Kampovi (T3)	0 kreveta

Gospodarske zone u području ili u blizini:

Površina GP svih vrsta **gospodarskih zona** 0 ha

Višenamjenske zone 0 ha

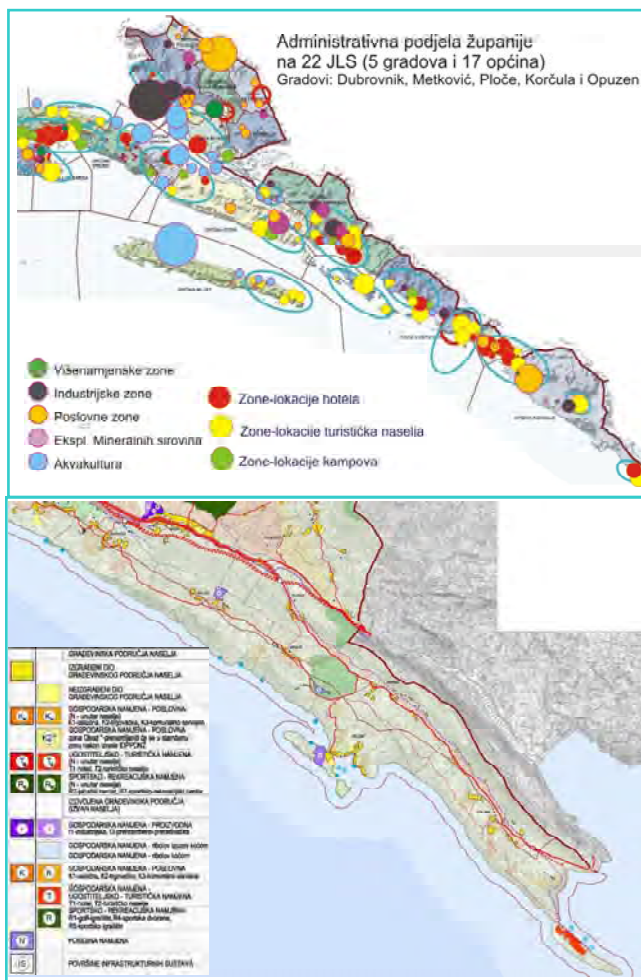
Poslovne zone 0 ha

Industrijske zone 0 ha

Ostalo u području:

Površina GP **sportske** namjene 0 ha

Luke nautičkog turizma - broj **vezova** 500

Napomena:

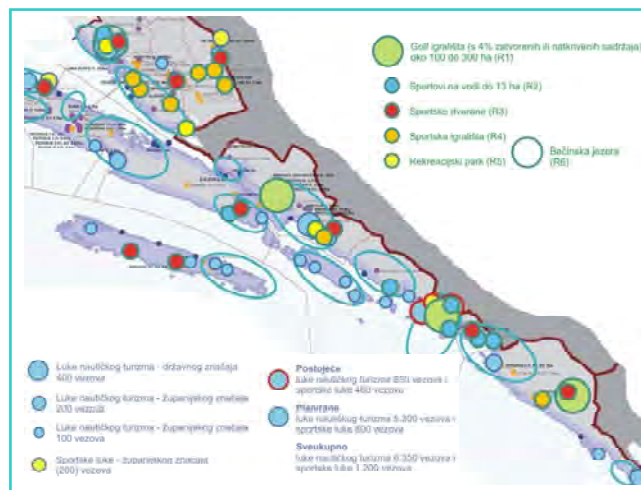
Stručna ekspertiza - zaključak

Višekriterijska analiza i vrednovanje

Grad ili općina - JLS: **Konavle**

**Sintezna ocjena i smjernice
za područje:**

22 - Prevlaka (Molunat)

Ocjena stanja i rezultat vrednovanja primjenom odabranih pokazatelja

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zonu koja se nalazi unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitet zone u daljnjem postupku realizacije, prije svega kroz postupak procjene utjecaja na okoliš.

Višekriterijalnim vrednovanjem putem odabranih pokazatelja utvrđeno je da ova cjelina – područje ima slijedeće karakteristike, odnosno prostorni i društveni potencijal za daljnji razvoj gospodarskih djelatnosti:

- demografske prilike su ispod prosjeka županije, (-)
- demografski potencijal za gospodarski razvoj područja je također ispod prosjeka županije, (-)
- turistička privlačnost područja je ocijenjena ispod prosjeka županije, (-)
- područje je u odnosu na urbanizirano okruženje u prosjeku u županiji, (0)
- opremljenost područja osnovnom komunalnom infrastrukturom je ocijenjena ispod prosjeka županije, (-)
- rasprostranjenost i rang zaštite, odnosno očuvanja prirodne i kulturne baštine je ispod prosjeka županije (-)
- prometna dostupnost područja ukoliko se analiziraju svi vidovi transporta u prosjeku je županije (0)

Smjernice i mjere za planiranje zona

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirana zona ima velikih ograničenja prilikom realizacije, tei da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 150 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 72.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.160.000 kWh električne energije
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 288.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

4.3. STANDARDI ZA PLANIRANJE TURISTIČKIH ZONA

Kako bi se prostorno planerska ekspertiza (analiza razvojnog potencijala manjih homogenih razvojnih područja, određivanje smjernica za daljnje planiranje unutar tih područja te objektivna slika posljedica pojedinih razvojnih odluka) provela što je moguće objektivnije, kroz posebno istraživanje pokušalo se doći do prostorno planerskih standarda koji bi se trebali primjenjivati prilikom planiranja turističkih destinacija na svim razinama.

Kroz dva odvojena istraživanja, tima unutar URBING-a i tima konzultantske kuće Horwath i Horwath Consulting Zagreb (Prilog-2, Ekspertize), utvrđeni su određeni standardi koji su korišteni prilikom davanja preporuka za daljnje planiranje turističkih zona.

Ono što je važno napomenuti jest da standardi koji su ovdje određeni nisu tehnički već vrijednosni (ekonomski, socijalni, ekološki) te su kao takvi na tragu osnovnog cilja ove ekspertize, a to je održivi razvoj turizma. Također treba naglasiti da se primjenom ovih standarda dobiva više socijalno-tržišni nego fizički kapacitet određenog prostora.

Standardi koji su korišteni prilikom ukazivanja na posljedice razvojnih odluka u Izmjenama i dopunama Prostornog plana Dubrovačko – neretvanske županije – Nacrt prijedloga plana (studen - prosinac 2008.) su slijedeći:

Standard zapošljavanja (normativ: zaposleni/ krevetu, a izračun je napravljen na temelju potrebnog maksimalnog broja zaposlenih u špici sezone):

Hoteli – 1 zaposleni na 8 kreveta;

Turistička naselja – 1 zaposleni na 20 kreveta

Kampovi – 1 zaposleni na 60 kreveta.

Infrastrukturni standard – vodoopskrba (normativ: litara vode/ krevetu/ dan, a izračun je napravljen temeljem procjenjenog broja dana rada):

Hoteli – 50 m³ (rad 120 dana godišnje);

Turistička naselja – 30 m³ (rad 90 dana godišnje);

Kampovi – 15 m³ (rad 75 dana godišnje).

Infrastrukturni standard – elektroopskrba (normativ: KWh/ krevetu/ dan, a izračun je napravljen temeljem procjenjenog broja dana rada):

Hoteli – 1400 KWh (rad 120 dana godišnje);

Turistička naselja – 1000 KWh (rad 90 dana godišnje);

Kampovi – 400 KWh (rad 75 dana godišnje).

Otpad (normativ: kg otpada/ krevetu/ dan, a izračun je napravljen temeljem procjenjenog broja dana rada):

Hoteli – 200 kg (rad 120 dana godišnje);

Turistička naselja – 110 kg (rad 90 dana godišnje);

Kampovi – 100 kg (rad 75 dana godišnje).

Temeljem odabranih standarda izvršen je obračun koristeći se podatkom o kapacitetu svake od turističkih zona koje su određene u Nacrtu prijedloga Izmjena i dopuna Prostornog plana Dubrovačko – neretvanske županije.

Valja napomenuti da su brojke koje su iskazane u smjernicama, one koje se odnose na zone izvan naselja. To su okvirni brojevi koji mogu pomoći prilikom donošenja odluka na nižim razinama, jer jasno ukazuju na potrebe prilikom realizacije pojedine zone, kao i na posljedice realizacije pojedine zone.

4.4. PREPORUKE ZA USPOSTAVU NOVOG SUSTAVA PLANIRANJA RAZVOJNIH PODRUČJA NA RAZINI ŽUPANIJSKOG PROSTORNOG PLANA

Zakonodavni okvir te praksa koja se provodi temeljem Zakona i Pravilnika koji su danas na snazi u sustavu prostornog uređenja, usmjerava na nužnost planiranja pojedinačnih zona i kapaciteta već na najvišoj razini, odnosno na razini Županijskog prostornog plana. Međutim, cjelokupna procedura izrade i donošenja ovog plana ukazuje na čitav niz problema glede objektivnog, odnosno racionalnog planiranja prije svega gospodarskog razvoja. Naime, postoje razumljivi i opravdani pritisci jedinica lokalne samouprave za uvrštavanje njihovih razvojnih želja, vizija i sl. koje su vezane uz navedene pojedinačne zone u Županijski prostorni plan, jer bez toga nije moguće u planovima koji su u jurisdikciji tih jedinica planirati gospodarski razvoj.

Ova Ekspertiza je pokazala da bi bilo potrebno revidirati sadašnju planersku praksu na način da se što je moguće više približe strateško planiranje i prostorno planiranje na razini županije, odnosno da se Županijski prostorni plan što je moguće više približi svom osnovnom obilježju, a to jest strateški, dugoročni razvojni dokument.

Revizija bi se prije svega odnosila na odustajanje od prostorne determiniranosti te određivanja površina i kapaciteta pojedinih zona izdvojene namjene (turističko-ugostiteljske, gospodarske, rekreacijske i dr.) izvan naselja.

Sukladno svemu pokazanom u ovoj Ekspertizi, bilo bi nužno slijediti predloženi postupak planiranja:

- analiza dosadašnjih zona, odnosno utvrđivanje stupnja realizacije pojedinih zona;
- određivanje područja za razvoj pojedinih djelatnosti sukladno rezultatima analiza;
- valorizacija razvojnog potencijala pojedinih područja na temelju odabranih pokazatelja i kriterija, a sve u skladu sa strateškim opredjeljenjima gospodarskog razvoja u Županiji¹;
- upotreba odabranih standarda planiranja područja, odnosno zona prilikom određivanja optimalnih kapaciteta u svakom od definiranih razvojnih područja;
- izrada jasnih smjernica za određivanje pojedinačnih zona izdvojenih namjena izvana naselja u prostornim planovima općina i gradova, prije svega u pogledu prostornih i drugih ograničenja koje karakteriziraju svako od odabranih razvojnih područja;
- gore navedenim aktivnostima završilo bi se planiranje na razini županije.

Određivanje pojedinačnih zona prebacilo bi se na razinu prostornih planova uređenja općina i gradova, što je i inače osnovno obilježje tih dokumenata prostornog uređenja. Ono što bi bila novost jest sloboda definiranja pojedinačnih zona na tim razinama planiranja uzimajući u obzir u Županijskom prostornom planu jasno propisane uvjete, odnosno smjernice za realizaciju pojedinačnih zona.

Tako bi se prije svega smanjile obveze provođenja procedura Izmjena i dopuna dokumenta prostornog uređenja za svaki slučaj koji nije predviđen u Županijskom prostornom planu, a otvorio bi se prostor za nadmetanje idejama i programima pojedinih razvojnih subjekata na razini općina ili gradova te uvrštenje onih programa koji su prihvatljivi i usklađeni sa strateškim opredjeljenjima županije, a sve u skladu s održivim razvojem.

¹ Vidi poglavlje 4.2. „Turistička sinteza“ i 4.3. „Usklađenje

5. LITERATURA I IZVORI

LITERATURA I IZVORI – mr sc Tonko Radica

Nejašmić, I. (1991.), Depopulacija u Hrvatskoj, korjeni, stanje, izgledi, Globus – IMN SZ, Zagreb

Radica, T. (1994.), Demografska slika i obnova u ratom zahvaćenom području Hrvatske s naglaskom na Dubrovačko priobalje, Stručni skup "Obnova naselja u Hrvatskoj", Dubrovnik, 12.-16. rujna

Radica, T., Kovačević-Pašalić, R. (1996./1999.), Konavle - demografska obilježja i procesi, Zbornik radova sa znanstvenog skupa "Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti" održanog u Cavtatu od 25. do 27. studenog 1996., Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu – MSHS Dubrovnik i Općinom Konavle, Knjiga 15., Svezak 2., Dubrovnik, str. 281 – 332.

Vresk, M. (2002.), Grad i urbanizacija, Osnove urbane geografije, peto dopunjeno izdanje. Školska knjiga, Zagreb

Nacionalni program demografskog razvitka Republike Hrvatske (1997.), Ministarstvo razvitka i obnove Republike Hrvatske, Zagreb, srpanj (prihvaćeno na Saboru Republike Hrvatske 18. siječnja 1996.)

Nacionalni program razvitka otoka (1997.), Ministarstvo razvitka i obnove Republike Hrvatske, Zagreb veljača

Program obnove i razvoja Dubrovnika (1996.), V.R.L.N.,d.o.o. u suradnji sa Studijskim centrom za obnovu i razvoj d.o.o. Dubrovnik, Institutom za turizam Zagreb i skupinom autora, Zagreb – Dubrovnik, lipnja

Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske, Polazišta i Osnove za Koncept Strategije prostornog uređenja (1995.), Zavod za prostorno planiranje Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja Republike Hrvatske, Zagreb,

Koncept Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske (1995.), Zavod za prostorno planiranje Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja Republike Hrvatske, Zagreb

Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske, Temeljne studije (1994./1996.), Zavod za prostorno planiranje Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja Republike Hrvatske, Zagreb,.

Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske (1997.), Zavod za prostorno planiranje Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja Republike Hrvatske, Zagreb

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske (1999.), .), Zavod za prostorno planiranje Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja Republike Hrvatske, Zagreb

Prostorni program obnove i razvitka općine Konavle (1996.), Županijski zavod za prostorno uređenje Dubrovačko - neretvanske županije, Dubrovnik,

Prostorni program obnove i razvitka općine Dubrovačko primorje (1997.), Urbing, d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb

Prostorni program obnove i razvitka općine Župe dubrovačke (1998.), Urbing, d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb

Prostorni plan uređenja Grada Opuzen (1997.), Urbanistički institut Hrvatske - Zagreb,

Prostorni plan uređenja općine Lastovo (1998.), Urbanistički institut Hrvatske - Zagreb,

Prostorni plan uređenja općine Slivno, radni materijal (1998.), Urbanistički institut Hrvatske - Zagreb

Radica, T. i suradnici, (1998.), Demografska obnova – demografska obilježja Dubrovačko – neretvanske županije, tematska cjelina 3.2.1., Prostorni plan Dubrovačko – neretvanske županije, Županijski zavod za prostorno uređenje Dubrovačko – neretvanske županije, Zagreb / Dubrovnik, listopad

Radica, T. (1999), Geografska, demografska, gospodarska i društvena obilježja općine Ston, Prostorni plan uređenja općine Ston, Arhing trade d.o.o., Zagreb, prosinac

Prostorni plan uređenja općine Mljet (2002.), Zavod za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, rujan.

Prostorni plan Dubrovačko – neretvanske županije (2003.), - prijedlog plana i temeljne sektorske studije, Županijski zavod za prostorno uređenje Dubrovačko – neretvanske županije, Dubrovnik

Radica, T., (2004.), Prirodna obilježja prostora, stanovništvo i naselja u okolišu zahvata, Studija utjecaja na okoliš područja cestovnih obilaznica Stona i Orebića te cestovnog mosta kopno (Komarna) – poluotok Pelješac (Brijesta), Urbing d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša,, Zagreb, siječanj

Prostorni plan uređenja Grada Dubrovnika (2005.), – prijedlog plana i temeljne studije, Split, listopad i Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Dubrovnika (2007.), Urbos d.o.o., . Biro za prostorno planiranje, urbanizam i zaštitu okoliša, Split, lipanj.

Prostorni plan uređenja općine Dubrovačko primorje (2005.), Urbing d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb,

Prostorni plan uređenja općine Župa dubrovačka (2007.), Urbing d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb,

Prostorni plan uređenja općine Janjina (2007.), Zavod za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, srpanj.

Prostorni plan uređenja općine Konavle (2007.) – konačni prijedlog plana, Odjel za studije i urbanizam Zavoda za ekološki inženjering Instituta građevinarstva Hrvatske, Zagreb, srpanj.

Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31.3.1991., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Dokumentacija 881 - 888, 895, 911, Zagreb, 1992. – 1996.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Prvi rezultati po naseljima, Statističko izvješće 1137, Zagreb, svibanj 2001.; te Konačni rezultati popisa, CD, Zagreb, 2002.; te Statistička izvješća 1166, 1167, 1199, 1200, 1234, 1236, 1251, Zagreb, 2003.- 2006.

Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001. CD, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb 2005.

Priopćenja Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, koja se odnose na živorođene, umrle i prirodni priraštaj/pad 1991., 1992., 1993., 1994., 1995., 1996., 1997., 1998., 1999., 2000., 2001., 2002., 2003., 2004., 2005, 2006. i 2007. godine.

LITERATURA I IZVORI – dr sc Nenad Starc

Cifrić, I., 2002, *Okoliš i održivi razvoj, ugroženost okoliša i estetika krajolika*, Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.

Cifrić, I., 2001, „Ekskurs o održivom razvoju“, *Socijalna ekologija*, 10(3), str. 157-170.

Cifrić, I., 2000, „Održivi razvoj i strategija zaštite okoliša“, *Socijalna ekologija*, 9(3), str. 233-248.

Common, M. i C. Perrings, 1992, „Towards an Ecological Economics of sustainability“, *Ecological Economics*, 6, str. 7-34.

Črnjar, M. et al., 2008, „Uloga regionalne samouprave u edukaciji za održivi razvoj: primjer Primorsko-goranske županije“, *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj*, zbornik sa skupa Cjeloživotno učenje za održivi razvoj održanog na Plitvicama od 21. do 23. svibnja 2008., Rijeka: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

Črnjar, M., 2006, „Mjerenje održivog razvitka“ u Franković, B., ured., *Energija i okoliš 2006*, str. 379-396, Rijeka: Hrvatski savez za sunčevu energiju.

Črnjar, M. i D. Serdinšek, 2005, „Strateški menadžment – pretpostavka održivom razvoju turizma“ u Vujić, V., ured., *Održivi razvoj turizma*, str. 86-97, Rijeka: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija Sveučilišta u Rijeci.

Črnjar, M. i S. Šišić, 2004, „Sustainable Development for Economies in Transition – Opportunities and Threats“ u Stojanov, D. i B. Čulahović, ured., *ICES 2003 – From Transition to Development: Globalisation and Political Economy of Development in Transition Economies*, str. 655-672, Sarajevo: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Sarajevu.

Črnjar, M., 2004a, *U smjeru održivosti: priručnik za gradove i općine*, Rijeka: Županijski zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje Primorsko-goranske županije.

Črnjar, M., 2004b, „Znanstveno praćenje promjena u okolišu i održivi razvoj“ u Franković, B., ured., *Energija i okoliš 2004*, str. 231-240, Rijeka: Hrvatski savez za sunčevu energiju.

Črnjar, M. i G. Campeol, ured., 2002, *Prostorno planiranje i pilot projekti za održivi razvoj Hrvatske*, Rijeka: Županijski zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje Primorsko-goranske županije i UNESCO.

Črnjar, M. i K. Črnjar, 2002, „Regionalno planiranje i upravljanje u funkciji održivog razvoja“ u Franković, B., ured., *Energija i okoliš 2002*, str. 221-230, Rijeka: Hrvatski savez za sunčevu energiju.

Črnjar, M., 1999, „Menadžment ekološki održive proizvodnje“, *Ekonomski pregled*, 50(5-6), str. 518-538.

Daly, H. E., 1990, „Toward Some Operational Principles of Sustainable Development“, *Ecological Economics*, 2(1), str. 1-6.

Dragičević, M., 1996, *Ekonomija i novi razvoj*, Zagreb: Alinea.

Faucheux, S. i M. O'Connor, 1998, *Valuation for Sustainable Development: Methods and Policy Applications*, Cheltenham, UK i Northampton, MA: Edward Elgar.

Gereš, D., 2007, „Održivi razvoj vodnih resursa“, *Una terra*, 4(20), str. 34-45.

Golding, M. P., 1972, „Obligations to Future Generations“, *The Monist*, 56, str. 85-99.

Goodstein, E.S., 1999, *Economics and the Environment*, Upper Saddle River: Prentice Hall.

Jurlina Alibegović, D., i Ž. Kordej-De Villa, 2006, „Decentralization and Regional Cooperation – Sustainability Indicators as a Tool for Regional Cooperation“, rad prezentiran za 3. međunarodnu

konferenciju ICES 2006 «From Transition to Sustainable Development: The Path to European Integration», 12.-13.10.2006., Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

Kordej-De Villa, Ž., 1999, „Ekonomske rast i održivi razvitak“, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, br. 73, str. 321-341.

Krbec, D., 2000, „Agenda 21 za turizam: prilog određenju pojmovnog okvira za Razvojnu strategiju hrvatskog turizma“ u Cifrić, I., ured., *Znanost i društvene promjene*, str. 285-303, Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo i Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Lay, V. i J. Puđak, 2008, „Sociološke dimenzije odgoja i obrazovanja za održivi razvoj“ u Uzelac, V. i L. Vujičić, ured., *Cjelovito učenje za održivi razvoj*, str. 95-105, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.

Lay, V. et al., 2007, *Razvoj sposoban za budućnost; prinosi promišljanju održivog razvoja Hrvatske*, Zagreb: Institut društvenih znanosti.

Lay, V., 2007, „Održivi razvoj i vođenje“, *Društvena istraživanja*, 16(6), str. 1031-1053.

Lay, V. et al., 2005, „Održivi razvitak nenaseljenih otoka hrvatskog Jadrana – elementi za artikulaciju modela programa“, *Gospodarstvo i okoliš*, 13(72), str. 18-25.

Lay, V., 2005, „Integralna održivost i učenje“, *Društvena istraživanja*, 14(77), str. 353-377.

Lay, V. 2003, „Proizvodnja budućnosti Hrvatske: integralna održivost kao koncept i kriterij“, *Društvena istraživanja*, 12(3-4), str. 311-334.

Lay, V., 2002, „Prilozi osmišljavanju usmjeravanja razvitka ruralnih prostora Hrvatske na osnovama ekološke i gospodarske održivosti“ u Štambuk, M., I. Rogić i A. Mišetić, ured., *Prostor iza: kako modernizacija mijenja hrvatsko selo*, str. 289-304, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Lay, V., 2001, „Održivi razvoj i ekološka (ne)osvještenost političkih i poduzetničkih elita Hrvatske“ u Čengić, D. i I. Rogić, ured., *Upravljačke elite i modernizacija*, str. 195-212, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Lay, V., 1999, *Održivi razvoj i obrazovanje*, doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Lučin, P. et al., 2004, *Elaborat o osnivanju Regionalnog centra za održivi razvoj*, Rijeka: Sveučilište u Rijeci.

Matutinović, I., 2007a, „Worldviews, Institutions and Sustainability: An Introduction to a Co-evolutionary Perspective“, *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 14(1), str. 92-102

Matutinović, I., 2007b, „An Institutional Approach to Sustainability: Historical Interplay of Worldviews, Institutions and Technology“, *Journal of Economic Issues*, 41(4), str. 1109-1137

Matutinović, I., 2002, „Organizational Patterns of Economies: An Ecological Perspective“, *Ecological Economics*, 40(3), str. 421-440.

Matutinović, I., 2001, „The Aspects and the Role of Diversity in Socioeconomic Systems: An Evolutionary Perspective“, *Ecological Economics* 39(2), str. 239-256.

Matutinović, I., i J. Božičević, 1998a, „Stanje i mogućnosti“ u Kaštelan-Macan, M., E. Hodžić i M. Bogunović, ured., *Hrvatska i održivi razvitak: Gospodarstvo – stanje i procjena mogućnosti*, str. 179-185, Zagreb: Ministarstvo razvitka i obnove.

Matutinović, I., i J. Božičević, 1998b, „Povezanost svijeta i održivi razvoj“ u Kaštelan-Macan, M., E. Hodžić i M. Bogunović, ured., *Hrvatska i održivi razvitak: Gospodarstvo – stanje i procjena mogućnosti*, str. 13-25, Zagreb: Ministarstvo razvitka i obnove.

Mishan, E. J., 1971, „The Pastwar Literature on Externalities: An Interpretative Essay“ *Journal of Economic Literature*, ožujak, 9(1), str. 1-29.

Palmer, K., W. E. Oates i P. R. Portney, 1995, „Tightening Environmental Standards: The Benefit-Cost or the No-Cost Paradigm?“, *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), str. 119-132.

Parfit, D., 1983, „Energy Policy and the Further Future: The Identity Problem“ u MacLean, D. i P.G. Brown, ured., *Energy and the Future*, str. 166-179, Totowa, NJ: Rowman and Littlefield.

Passmore, J., 1974, *Man's Responsibility for Nature*, New York: Charles Scribner's Sons.

Pašalić, Ž., 2005, „Neki izazovi upravljanju održivim razvojem prometnih sustava“, *Suvremeni promet: časopis za pitanja teorije i prakse prometa*, 1-2, str. 11-15.

Pearce, D. W. i G. Atkinson, 1993, „Capital Theory and the Measurement of Sustainable Development: An Indicator of “Weak” Sustainability“, *Ecological Economics*, 8(2), str. 103-108.

Porter, M. E. i C. van der Linde, 1995, „Green and Competitive: Ending the Stalemate“, *Harvard Business Review*, 73(5), str. 120-134.

Pravdić, V., 2005, „Ekološka i tehnološka modernizacija – čistija proizvodnja i zaštita okoliša“, *Kemija u industriji: časopis kemičara i tehnologa Hrvatske*, 54(6), str. 303-308.

Pravdić, V., 2004, „Jadran – more, otoci, obala – što Hrvatska razvojno hoće od tog svojeg dragocjenog dijela?“ u Srđan, D. i V. Horvat, ured., *Forumi o održivom razvoju: interkulturni dijalog aktera o održivim razvojnim usmjerenjima u zaštitu okoliša u Hrvatskoj i regiji*, str. 23-29, Zagreb: Heinrich Böll Stiftung.

Pravdić, V., 2003, „Sustainable Development: Its Meaning, Perception, and Implementation – the Case of Ecotourism in Croatia“, *Društvena istraživanja*, 12(3-4), str. 285-309.

Pravdić, V., 2002, „Sustainability and Sustainable Development: the Use in Policies and the Ongoing Debate on These Terms“, *Croatian International Relations Review*, 7, str. 93-100.

Pravdić, V., 2001, „Održivi razvoj i održivost: institucionalizacija i rasprave o tim terminima od Rio de Janeiro 1992. do Johannesburga 2002.“, *Socijalna ekologija*, 10(4), str. 223-233.

Pravdić, V., 1997, „An Analysis of Sustainable Development and Environmental Protection in Postcommunist Countries: The Case of Croatia – a Viewpoint“, *International Journal of Environmental Studies*, 53, str. 195-214.

Pravdić, V., 1996, „Perspektive održivog razvitka: izbor između ekonomske i ekološke opcije“, *Ekonomija*, 2(2), str. 339-353.

Rašić Bakarić, I., M. Sumpor i J. Šišinački, 2007, „Governance and Local Economic Development: In Search of an Appropriate Governance Structure for Croatia“ u S. Giguere, ured., *Local Innovations for Growth in Central and Eastern Europe*, Paris: OECD.

Rayner, S., 1994, *Governance and the Global Commons*, Discussion Paper 8, London: London School of Economics, Centre for the Study of Global Governance.

Solow, R. M., 1986, „On the Intergenerational Allocation of Natural Resources“, *Scandinavian Journal of Economics*, 88(1), str. 141-149.

Starc, N., 2003, „Priroda, čovjek i figa u džepu“, *Društvena istraživanja*, 12(3-4), 335-359.

Starc, N., 2000, „Managing Sustainable Development on the Croatian Islands – Documents, Problems and Perspectives“, *Periodicum Biologorum*, 102(1), str. 199-209.

Starc, N. 1999, „Održivi razvoj, turizam i ocjena ulagačkih pothvata“ u Baletić, Z. ured., *Hrvatsko gospodarstvo u tranziciji*, str. 345-360, Zagreb: Ekonomski institut, Zagreb.

Starc, N., 1998, „Financiranje održivog razvitka“ u Kutle, A., ured., *Financiranje u zaštiti okoliša*, str. 313-319, Zagreb: Državna uprava za zaštitu prirode i okoliša.

Starc, N., 1997, *Ekonomika održanja ravnoteže ekosustava*, doktorska disertacija, Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Stavins, R.N., A.F. Wagner i G. Wagner, 2003, „Interpreting sustainability in economic terms: dynamic efficiency plus intergenerational equity“, *Economic Letters* 79(3), str. 339-343.

Stern, D. I., 1997, „Limits to Substitution and Irreversibility in Production and Consumption: A Neoclassical Interpretation of Ecological Economics“, *Ecological Economics*, 21(3), str. 197-216.

Stiperski, Z. i B. Fürst-Bjeliš, 2003, „Problemi i modeli upravljanja okolišem u mega-gradovima zemalja u razvoju“, *Društvena istraživanja*, 12(6) str. 1051-1068.

Sumpor, M., 2007, „Is there any institutional capacity for integrated regional development? - Application of new governance approaches in Croatia“, rad prezentiran na 47. Kongresu European Regional Science Association, 29.8.-2.9.2007, Paris, Francuska.

Svjetska banka, 1992, *World Development Report*, vol. I, Washington, DC: The World Bank.

Šimleša, D., 2003, „Podržava li biznis održivi razvoj?“, *Društvena istraživanja*, 12(3-4), str. 403-426.

Tišma, S., A. Pisarović i Z. Samardžić, 2004, „Održivi razvoj jadranskog područja u Republici Hrvatskoj i oblici njegova financiranja – rezultati empirijskog istraživanja“, *Socijalna ekologija*, 13(2), str. 153-173.

WCED (World Commission on Environment and Development), 1987, „Our Common Future“, Oxford, U.K.: Oxford University Press.
www.unep.org/GEO/geo3/english/045.htm

LITERATURA I IZVORI – Prostorno planiranje

1. Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja - Zavod za prostorno planiranje: **Program prostornog uređenja Republike Hrvatske** (NN, broj 50/98), listopad Zagreb, 1999.
2. Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja - Zavod za prostorno planiranje: **Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske**, Zagreb, srpanj, 1997.
3. Republički komitet za građevinarstvo, stambene i komunalne poslove i zaštitu čovjekove okoline, Urbanistički institut SR Hrvatske, Zagreb: **Prostorni plan Socijalističke Republike Hrvatske**, Zagreb, 1989.
4. **Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije**,
5. **Prostorni planovi ostalih županija Jadranske Hrvatske**, 2000.-2008.
6. **Prostorni planovi uređenja JLS** (gradova i općina) **u Dubrovačko-neretvanskoj županiji**:
 - (1) Blato, (lipanj 2007.)
 - (2) Dubrovačko Primorje, (studenj 2007.)
 - (3) Dubrovnik, (srpanj 2007.)
 - (4) Janjina, (svibanj 2007.)
 - (5) Konavle, (prosinac 2007.)
 - (6) Korčula, (ožujak 2008.)
 - (7) Kula Norinska, (rujan 2007.)
 - (8) Lastovo, (nema plan)
 - (9) Lumbarda, (ožujak 2008.)
 - (10) Metković, (rujan 2004.)
 - (11) Mljet, (listopad 2007.)
 - (12) Opuzen, (srpanj 2008.)
 - (13) Orebić, (ožujak 2008.)
 - (14) Ploče, (lipanj 2007.)
 - (15) Pojezerje, (nema plana)
 - (16) Slivno, (srpanj 2001.)
 - (17) Smokvica, (listopad 2007.)
 - (18) Ston, (prosinac 2005.)
 - (19) Trpanj, (listopad 2007.)
 - (20) Vela Luka, (veljača 2007.)
 - (21) Zažabje, (prosinac 2006.)
 - (22) Župa Dubrovačka, (svibanj 2006.).
7. Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja, Zavod za prostorno planiranje: **Stručne podloge za prostorno uređenje i zaštitu obalnih područja hrvatskog Jadrana**, Projekt: Utvrđivanje stanja korištenja i zaštite prostora i obalnog područja: Metodski pristup i sadržajna struktura pokazatelja, radni materijal, Zagreb, srpanj 1997.
8. **Hrvatski prostor-temeljno nacionalno dobro**, Okrugli stol UIH 1947-1997., Zbornik radova okruglog stola, Zagreb, prosinac 1997.
9. **Hrvatski prostor-temeljno nacionalno dobro 2** Planiranje prostora- gospodarski učinci i/ili zaštita prostora, Zbornik stručnog skupa, Muzej Mimara, Zagreb, prosinac 2002.
10. **Stručni skup o stanju prostornog planiranja i arhitekture 2003.**, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja i Hrvatska komora arhitekata i inženjera u graditeljstvu, Zagreb, 2003.

11. **Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.**, Državni zavod za statistiku, Zagreb, CD-lipanj 2002.
12. **Sustav planiranja korištenja zemljišta**, Vladimir Krtalić, Novi informator, Zagreb 2004.
13. **Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora**, (NN br. 128/04),
14. Državna geodetska uprava – **Registar prostornih jedinica** (statističkih), 2004.
15. Državna geodetska uprava – **Topografske karte TK25**,
16. Državna geodetska uprava – **Aerofotogrametrijske snimke Cikličko snimanje Jadrana**, 1997.2005.

6. PRILOZI

6.1. TABLICE – DEMOGRAFIJA (mr sc Tonko Radica)

1. Površina, broj stanovnika i gustoća naseljenosti 1948., 1991. i 2001. godine
2. Bilanca kretanja broja stanovnika – razdoblje 1991. – 2001.
3. Stanovništvo prema migracijskim obilježjima 2001. godine
4. Dobna struktura stanovništva 2001. godine
5. Kontingenti stanovništva 2001. godine
6. Nacionalna struktura stanovništva 1991. i 2001. godine
7. Stanovništvo staro 15 i više godina prema završenoj školi 2001. godine
8. Stanovništvo prema aktivnosti 1991. i 2001. godine
9. Poljodjelsko stanovništvo 1991. i 2001. godine
10. Domaćinstva / kućanstva 1991. i 2001. godine

PRILOG - TABLICE

1. Površina, broj stanovnika i gustoća naseljenosti 1948., 1991. i 2001. godine

Općina GRAD PODRUČJE	Površina u km ²	Kretanje broja stanovnika			Gustoća naseljenosti		
		1948.	1991.	2001.	1948.	1991.	2001.
DUBROVNIK	143,18	21.782	46.774	43.770	152.13	326.68	305.70
Župa dubrovačka	22,81	2.514	6.486	6.663	110.21	284.35	292.11
Dubrovačko primorje	197,11	4.554	2.378	2.216	23.10	12.06	11.24
Konavle	208,73	8.916	9.074	8.250	42.72	43.47	39.52
DUBROVAČKO PRIOBALJE	571,83	37.766	64.712	60.899	66.04	113.17	106.50
KORČULA	107,26	5.685	6.240	5.889	53.00	58.18	54.90
Lumbarda	17,17	1.185	1.102	1.221	106.76	98.66	109.31
Smokvica	24,66	1.160	1.125	1.012	47.04	45.64	41.04
Blato	90,02	5.732	4.107	3.680	63.67	45.62	40.88
Vela luka	42,31	4.091	4.464	4.380	96.69	105.51	103.52
Lastovo	52,84	1.729	1.221	835	32.72	23.11	15.80
Mljet	100,05	2.086	1.237	1.111	20.85	12.36	11.10
Ston	170,44	3.954	2.802	2.605	23.20	16.44	15.28
Janjina	30,30	956	555	593	31.55	18.22	19.57
Orebić	130,72	3.072	3.855	4.165	23.50	29.49	31.86
Trpanj	35,65	1.115	871	871	31.28	24.43	24.43
POLUOTOK PELJEŠAC I OTOCI	795,41	30.765	27.579	26.362	38.68	34.67	33.14
METKOVIĆ	50,79	4.554	13.370	15.384	90.45	263.24	302.89
OPUZEN	21,95	1.165	3.616	3.242	53.08	164.74	147.70
PLOČE	131,06	4.865	11.220	10.834	37.12	85.61	82.66
Kula norinska	60,70	3.099	1.866	1.926	51.05	30.74	31.73
Pojezerje	33,75	1.704	1.394	1.233	59.49	41.30	36.53
Slivno	55,33	2.659	1.507	2.078	48.06	27.24	37.56
Zažablje	60,77	1.796	1.065	912	29.55	17.53	15.01
DONJONERETVANSKI KRAJ	414,35	19.882	34.038	35.609	47.98	82.15	85.94
SVEUKUPNO DUBROVAČKO - NERETVANSKA ŽUPANIJA	1781,59	88.413	126.329	122.870	49.63	70.91	68.97

2. Bilanca kretanja broja stanovnika – razdoblje 1991. – 2001.

Općina	Broj stanovnika	Prirodni prirast/pad	Br.st.1991.i pr.prir./pad	Broj stanovnika	Razlika između	Migracijski saldo u
GRAD	1991.	1991.-2000.	1991.-2000.	2001.	popisa st. 1991.i 2001.	razdoblju 1991.-2001.
PODRUČJE		+ -				
DUBROVNIK	46.774	241	47.015	43.770	-3.004	-3.245
Župa dubrovačka	6.486	300	6.786	6.663	177	-123
Dubrovačko primorje	2.378	-149	2.229	2.216	-162	-13
Konavle	9.074	3	9.077	8.250	-824	-827
DUBROVAČKO						
PRIOBALJE	64.712	395	65.107	60.899	-3.813	-4.208
KORČULA	6.240	-115	6.125	5.889	-351	-236
Lumbarda	1.102	-13	1.089	1.221	119	132
Smokvica	1.125	-61	1.064	1.012	-113	-52
Blato	4.107	-157	3.950	3.680	-427	-270
Vela luka	4.464	-86	4.378	4.380	-84	2
Lastovo	1.221	-25	1.196	835	-386	-361
Mljet	1.237	-108	1.129	1.111	-126	-18
Ston	2.802	-116	2.686	2.605	-197	-81
Janjina	555	-68	487	593	38	106
Orebić	3.855	-106	3.749	4.165	310	416
Trpanj	871	-54	817	871	0	54
POLUOTOK PELJEŠAC						
I OTOCI	27.579	-909	26.670	26.362	-1.217	-308
METKOVIĆ	13.370	1.650	15.020	15.384	2.014	364
OPUZEN	3.616	147	3.763	3.242	-374	-521
PLOČE	11.220	535	11.755	10.834	-386	-921
Kula norinska	1.866	35	1.901	1.926	60	25
Pojezerje	1.394	0	1.394	1.233	-161	-161
Slivno	1.507	34	1.541	2.078	571	537
Zažablje	1.065	23	1.088	912	-153	-176
DONJONERETVANSKI						
KRAJ	34.038	2.424	36.462	35.609	1.571	-853
SVEUKUPNO						
DUBROVAČKO -						
NERETVANSKA						
ŽUPANIJA	126.329	1.910	128.239	122.870	-3.459	-5.369

3.Stanovništvo prema migracijskim obilježjima 2001. godine

Općina	Ukupan	Od rođenja stanuje		D o s e l j e n o u n a s e l j e s t a n o v a n j a		Iz dr. naselja iste op./gr.					
GRAD	broj	u istom naselju		Ukupno doseljenih st.		Iz dr.naselja iste op./gr.	Iz dr.op./gr. iste župan.	Iz druge županije	Iz i n o z e m s t v a		
PODRUČJE	stanovnika	Broj	%	Broj	%				Svega	BiH	Ostalo
DUBROVNIK	43.770	20.710	47,32	22.998	52,54	6.937	5.260	3.032	7.694	5.899	1.795
Župa dubrovačka	6.663	3.039	45,61	3.611	54,19	54	1.896	314	1.327	1.175	152
Dubrovačko primorje	2.216	1.405	63,40	810	36,60	202	266	49	291	268	23
Konavle	8.250	4.746	57,53	3.501	42,44	1.485	779	292	924	720	204
DUBROVAČKO											
PRIOBALJE	60.899	29.900	49,10	30.920	50,77	8.678	8.201	3.687	10.236	8.062	2.174
KORČULA	5.889	3.404	57,80	2.480	42,11	575	605	621	653	363	290
Lumbarda	1.221	863	70,68	358	29,32	0	154	102	96	59	37
Smokvica	1.012	780	77,08	230	22,73	0	94	65	71	25	46
Blato	3.680	2.876	78,15	804	21,85	6	274	280	236	111	125
Vela luka	4.380	3.255	74,32	1.125	25,68	0	446	355	321	152	169
Lastovo	835	440	52,69	395	47,31	177	35	126	56	34	22
Mljet	1.111	679	61,12	432	38,88	200	82	81	65	44	21
Ston	2.605	1.592	61,11	1.010	38,77	351	298	82	269	239	30
Janjina	593	232	39,12	361	60,88	24	103	38	195	168	27
Orebić	4.165	1.943	46,05	2.208	53,35	276	361	580	971	773	198
Trpanj	871	375	43,05	496	56,95	27	105	87	271	241	30
POLUOTOK PELJEŠAC											
I OTOCI	26.362	16.439	62,36	9.899	37,55	1.636	2.557	2.417	3.204	2.209	995
METKOVIĆ											
OPUZEN	3.242	1.596	49,23	1.645	50,74	0	1.065	181	396	349	47
PLOČE	10.834	5.902	54,48	4.930	45,50	1.119	929	1.089	1.771	1.578	193
Kula norinska	1.926	1.209	62,77	717	37,23	240	235	61	175	163	12
Pojezerje	1.233	931	75,51	293	23,76	49	65	50	114	100	14
Slivno	2.078	999	48,08	1.070	51,49	325	252	76	408	377	31
Zažablje	912	571	62,61	341	37,39	219	52	12	53	47	6
DONJONERETVANSKI											
KRAJ	35.609	19.744	55,45	15.825	44,44	2.415	5.028	2.217	6.061	5.494	567
SVEUKUPNO											
DUBROVAČKO -	122.870	66.083	53,78	56.644	46,1	12.729	15.786	8.321	19.501	15.765	3.736

4. Dobna struktura stanovništva 2001. godine

Općina	Glavne dobne skupine stanovništva									
	Ukupan	0 - 19		20 - 59		60 i više		Nepoznato		Indeks starenja
GRAD	broj	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	
PODRUČJE	stanovn.									
DUBROVNIK	43.770	10.128	23.14	24.051	54.95	9.410	21.50	181	0,41	92.91
Župa dubrovačka	6.663	1.911	28.68	3.740	56.13	985	14.80	27	0.39	51.54
Dubrovačko primorje	2.216	462	20.85	1.004	45.31	741	33.44	9	0.40	160.39
Konavle	8.250	2.018	24.46	4.323	52.40	1.879	22.78	30	0.36	93.11
DUBROVAČKO										
PRIOBALJE	60.899	14.519	23.84	33.118	54.38	13.015	21.37	247	0.41	89.64
KORČULA	5.889	1.392	23.64	3.076	52.23	1.402	23.81	19	0.32	100.72
Lumbarda	1.221	330	27.00	608	49.80	279	22.85	4	0.35	84.55
Smokvica	1.012	228	22.53	504	49.80	269	26.58	11	1,09	117.98
Blato	3.680	870	23.64	1.864	50.65	945	25.68	1	0.03	108.62
Vela luka	4.380	942	21.51	2.294	52.37	1.135	25.91	9	0.21	120.49
Lastovo	835	214	25.63	405	48.50	216	25.87	0	0	100.93
Mljet	1.111	226	20.34	473	42.58	410	36.90	2	0.16	181.42
Ston	2.605	641	24.60	1.186	45.53	771	29.60	7	0.27	120.28
Janjina	593	72	12,14	255	43.00	262	44.18	4	6,68	363.89
Orebić	4.165	923	22.16	2.145	51.50	1.064	25.55	33	0.79	115.28
Trpanj	871	146	16.76	425	48.79	299	34.33	1	0.12	204.79
POLUOTOK										
PELJEŠAC										
I OTOCI	26.362	5.984	22.70	13.235	50.20	7.052	26.75	91	0.35	117.85
METKOVIĆ	15.384	4.944	32.14	7.957	51.72	2.413	15.69	70	0.45	48.81
OPUZEN	3.242	839	25.88	1.739	53.64	644	19.86	20	0.62	76.76
PLOČE	10.834	2.948	27.21	5.867	54.16	1.984	18.31	35	0.32	67.30
Kula norinska	1.926	567	29.44	903	46.88	446	23.16	10	0.52	78.66
Pojezerje	1.233	317	25.71	584	47.36	261	21.17	71	5,76	83.33
Slivno	2.078	518	24.93	982	47.25	566	27.24	12	0.58	109.27
Zažablje	912	216	23.68	438	48.03	258	28.29	0	0	119.44
DONJONERETVANSKI										
KRAJ	35.609	10.349	29,06	18.470	51.87	6.572	18.46	218	0.61	63.50
SVEUKUPNO										
ŽUPANIJA	122.870	30.852	25,11	64.823	52.76	26.634	21.68	556	0.45	86.33

5. Kontingenti stanovništva 2001. godine

Općina	Ukupan broj stanovnika	0 - 6 godina		0 - 14 godina		0 - 17 godina		Fertilno žensko stanovništvo				Radni kontingent		65 i više godina		75 i više godina		Pros. starost	Indeks starenja
GRAD								S v e g a				žene 15-59.g.							
PODRUČJE								15 - 49 god.		Od toga		muški 15-64.g.							
		Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%		
DUBROVNIK	43.770	3.245	7,41	7.303	16,68	8.935	20,41	10.942	47,23	2.998	12,94	28.127	64,26	6.723	15,36	2.549	5,82	39,7	92,91
Župa dubrovačka	6.663	676	10,15	1.411	21,18	1.700	25,51	1.806	53,02	516	15,15	4.404	66,10	653	9,80	207	3,11	35,1	51,54
Dubrovačko primorje	2.216	135	6,09	346	15,61	421	19,00	401	35,84	114	10,19	1.203	54,29	570	25,72	227	10,24	44,3	160,39
Konavle	8.250	674	8,17	1.456	17,65	1.806	21,89	1.931	46,52	506	12,19	5.099	61,81	1.427	17,30	580	7,03	39,5	93,11
DUBROVAČKO																			
PRIOBALJE	60.899	4.730	7,77	10.516	17,27	12.862	21,12	15.080	47,36	4.134	12,98	38.833	63,77	9.373	15,39	3.565	5,85		89,64
KORČULA	5.889	412	7,00	998	16,95	1.238	21,02	1.402	46,72	361	12,03	3.621	61,49	1.076	18,27	464	7,88	40,6	100,72
Lumbarda	1.221	112	9,17	247	20,23	298	24,41	268	44,52	79	13,12	731	59,87	205	16,79	78	6,39	38,7	84,55
Smokvica	1.012	63	6,23	163	16,11	204	20,16	234	44,83	63	12,07	589	58,20	223	22,04	101	9,98	42,2	117,98
Blato	3.680	259	7,04	602	16,36	770	20,92	834	43,19	221	11,44	2.223	60,41	733	19,92	320	8,70	41,3	108,62
Vela luka	4.380	314	7,17	650	14,84	822	18,77	1.027	44,69	310	13,49	2.710	61,87	899	20,53	391	8,93	41,9	120,49
Lastovo	835	66	7,90	158	18,92	191	22,87	171	42,01	41	10,07	483	57,84	168	20,12	76	9,10	40,8	100,93
Mljet	1.111	61	5,49	170	15,30	205	18,45	192	33,57	47	8,22	567	57,04	326	29,34	155	13,95	46,4	181,42
Ston	2.605	202	7,75	474	18,20	582	22,34	531	39,22	143	10,56	1.426	54,74	617	23,69	265	10,17	42,1	120,30
Janjina	593	15	2,53	50	8,43	61	10,29	102	32,48	21	6,69	307	51,77	197	33,22	84	14,17	51,3	363,89
Orebić	4.165	303	7,27	665	15,97	811	19,47	925	43,67	253	11,95	2.538	60,94	760	18,25	287	6,89	41,3	115,28
Trpanj	871	61	7,00	109	12,51	132	15,15	168	36,13	54	11,61	491	56,37	233	26,75	97	11,14	46,0	204,79
POLUOTOK																			
PELJEŠAC																			
I OTOCI	26.362	1.868	7,09	4.286	16,26	5.314	20,16	5.854	43,09	1.593	11,73	15.686	59,50	5.457	20,70	2.318	8,79		117,85
METKOVIĆ	15.384	1.736	11,28	3.750	24,38	4.474	29,02	3.855	49,51	1.053	13,52	9.513	61,84	1.677	10,90	579	3,76	34,3	48,81
OPUZEN	3.242	260	8,02	566	17,46	721	22,24	784	47,89	218	13,32	2.095	64,62	481	14,84	182	5,61	38,3	76,76
PLOČE	10.834	928	8,57	2.129	19,65	2.638	24,35	2.739	49,79	731	13,29	6.971	64,34	1.434	13,24	500	4,62	37,1	67,30
Kula norinska	1.926	189	9,81	438	22,74	507	26,32	425	42,29	115	15,42	1.074	55,76	339	17,60	112	5,82	37,6	78,66
Pojezerje	1.233	100	8,11	229	18,57	285	23,11	266	43,25	74	12,03	706	57,26	194	15,73	93	7,54	37,9	82,33
Slivno	2.078	186	8,95	382	18,38	471	22,67	442	41,58	110	10,35	1.180	56,79	433	20,84	153	7,36	40,9	109,27
Zažablje	912	87	9,54	171	18,75	194	21,27	189	41,36	61	13,56	507	55,58	196	21,49	74	8,11	40,2	119,44
DONJONERET.																			
KRAJ	35.609	3.486	9,79	7.665	21,53	9.290	26,09	8.700	48,16	2.362	13,08	22.146	62,19	4.754	13,35	1.693	4,75		63,50
SVEUKUPNO	122.870	10.084	8,21	22.467	18,29	27.466	22,35	29.634	46,67	8.089	12,74	76.665	62,40	19.584	15,94	7.576	6,17	39,0	86,33

6. Nacionalna struktura stanovništva 1991. i 2001. godine

Općina	P o p i s 1 9 9 1. g o d i n e							P o p i s 2 0 0 1. g o d i n e						
	UKUPNO	H r v a t i		S r b i		O s t a l i		UKUPNO	H r v a t i		S r b i		O s t a l i	
PODRUČJE		Broj	%	Broj	%	Broj	%		Broj	%	Broj	%	Broj	%
DUBROVNIK	53.260	41.807	78.50	4.407	8,27	7.046	13.23	43.770	38.690	88.39	1.426	3,26	3.654	8,35
Župa dubrovačka								6.663	6.218	93.32	68	1,02	377	5,66
Dubrovačko primorje	2.378	2.294	96.47	16	0.67	68	2,86	2.216	2.195	99.05	5	0.23	16	0.72
Konavle	9.074	8.295	91.30	303	3,34	486	5,36	8.250	7.962	96.51	68	0.82	220	2,67
DUBROVAČKO														
PRIOBALJE	64.712	52.386	80.95	4.726	7,30	7.600	11,75	60.899	55.065	90.42	1.567	2,57	4.267	7,01
KORČULA	6.240	5.471	87.68	97	1,55	672	10,77	5.899	5.583	94.80	68	1,16	238	4,04
Lumbarda	1.102	1.053	95.55	3	0.27	46	4,18	1.221	1.192	97.62	5	0.41	24	1,97
Smokvica	1.125	1.078	95.82	4	0.36	43	3,82	1.012	989	97.73	2	0.20	21	2,07
Blato	4.107	3.945	96.06	16	0.39	146	3,55	3.680	3.622	98.42	14	0.38	44	1,20
Vela luka	4.464	4.215	94.42	25	0.56	224	5,02	4.380	4.274	97.58	22	0.50	84	1,92
Lastovo	1.221	987	80.83	51	4,18	183	14,99	835	778	93.17	15	1,80	42	5,03
Mljet	1.237	1.190	96.20	6	0.49	41	3,31	1.111	1.088	97.93	5	0.45	18	1,62
Ston	2.802	2.802	2.726	9	0.32	67	2,39	2.605	2.570	98.66	6	0.23	29	1,11
Janjina	555	534	96.22	6	1,08	15	2,70	593	579	97.64	5	0.84	9	1,52
Orebić	3.855	3.511	91.08	68	1,76	276	7,16	4.165	3.860	92.68	55	1,32	250	6,00
Trpanj	871	803	92.19	8,27	1,26	57	6,55	871	811	93.11	14	1,61	46	5,28
POLUOTOK PELJEŠAC														
I OTOCI	27.579	25.513	92.51	296	1,07	1.770	6,42	26.362	25.346	96.15	211	0.80	805	3,05
METKOVIĆ	13.370	12.276	91.82	580	4,34	514	3,84	15.384	14.834	96.42	324	2,11	226	1,47

OPUZEN	3.616	3.475	96.10	43	1,19	98	2,71	3.242	3.172	97.84	19	0.59	51	1,57
PLOČE	11.220	9.565	85.25	478	4,26	1.177	10,49	10.834	10.305	95.12	179	1,65	350	3,23
Kula norinska	1.866	1.829	98.02	2	0.11	35	1,87	1.926	1.908	99.07	1	0.05	17	0.88
Pojezerje	1.394	1.364	97.85	0	0,00	30	2,15	1.233	1.206	97.81	0	0,00	27	2,19
Slivno	1.507	1.296	86.00	124	8,23	87	5,77	2.078	1.876	90.28	108	5,20	94	4,52
Zažablje	1.065	1.052	98.77	0	0,00	13	1,22	912	909	99.67	0	0,00	3	0.33
DONJONERETVANSKI														
KRAJ	34.038	30.857	90.66	1.227	3,60	1.954	5,74	35.609	34.210	96.07	631	1,77	768	2,16
SVEUKUPNO														
DUBROVAČKO -														
NERETVANSKA														
ŽUPANIJA	126.329	10.875	86.09	6.249	4,95	11.324	8,96	122.870	114.621	93.29	2.409	1,96	5.840	4,75

	Općina	Uk.br.st.	Bez	Osnovno obrazovanje					Srednje obrazovanje					Više i visoko obrazovanje						
	GRAD	staro 15	škole			Osnovna	S v e g a			Šk.za zan. 1-3g. i	Šk.za zan. 4 i više	Gimna-	S v e g a		Viša šk.	Fakultet	Magi-	Dokto-	S v e g a	
	PODRUČJE	i više g.		razreda	razreda	škola	Broj	%	Šk.za zan. i kv i vkv	g.	zija	Broj	%	I.stup.fak stručni st.	Umj.akad. Sveuč.st.	sterij	rat	Broj	%	
	DUBROVNIK	36.467	535	1.208	2.103	5.343	8.654	23,73	10.522	7.150	2.340	20.012	54,88	2.860	3.998	175	92	7.125	19,54	
	Župa dubrovačka	5.252	97	4o3	322	813	1.538	29,28	1.937	849	221	3.007	57,26	244	308	6	4	562	10,70	
	Dubrovačko primorje	1.870	82	117	397	432	946	50,59	475	201	22	698	37,33	69	62	1	3	135	7,22	
	Konavle	6.794	106	242	1.096	1.269	2.607	38,37	2.088	959	271	3.318	48,84	309	403	12	4	728	10,72	
	DUBROVAČKO																			
	PRIOBALJE	50.383	820	1.970	3.918	7.857	13.745	27,28	15.022	9.159	2.854	27.035	53,66	3.482	4.771	194	103	8.550	16,97	
	KORČULA	4.891	25	156	431	1.045	1.632	33,37	1.437	695	346	2.478	50,66	324	388	7	7	726	14,84	
	Lumbarda	974	7	15	83	182	280	28,75	376	157	40	573	58,83	52	50	0	3	105	10,78	
	Smokvica	849	11	0	0	420	420	49,47	222	84	26	332	39,10	41	39	3	0	83	9,78	
	Blato	3.078	118	89	144	1.074	1.307	42,46	888	339	139	1.366	44,38	107	172	2	3	284	9,23	
	Vela luka	3.730	66	138	473	843	1.454	38,98	1.139	513	193	1.845	49,46	181	171	5	1	358	9,60	
	Lastovo	677	4	15	45	229	289	42,69	159	121	15	295	43,57	42	43	0	0	85	12,56	
	Mljet	941	20	82	234	212	528	56,11	225	79	25	329	34,96	30	28	2,00	1	61	6,48	
	Ston	2.131	41	69	526	485	1.080	50,68	524	266	51	841	39,47	78	75	0	0	153	7,18	
	Janjina	543	20	22	72	166	260	47,88	94	73	17	184	33,89	37	36	1	0	74	13,63	
	Orebić	3.500	119	59	314	834	1.207	34,49	981	532	164	1.677	47,91	193	237	7	7	444	12,69	
	Trpanj	762	17	52	135	132	319	41,86	139	110	44	293	38,45	60	58	2	1	121	15,88	
	POLUOTOK PELJEŠAC																			
	I OTOCI	22.076	448	697	2.457	5.622	8.776	39,75	6.184	2.969	1.060	10.213	46,26	1.145	1.297	29	23	2.494	11,30	
	METKOVIĆ	11.634	296	441	1.002	2.274	3.717	31,95	3.830	1.738	672	6.240	53,64	450	821	14	5	1.29		

SVEUKUPNO

DUBROVAČKO -
NERETVANSKA

ŽUPANIJA	100.403	1.996	3.972	9.418	19.081	32.471	32,34	29.699	16.173	5.465	51.337	51,13	5.813	7.812	249	134	14.008	13,95
----------	---------	-------	-------	-------	--------	--------	-------	--------	--------	-------	--------	-------	-------	-------	-----	-----	--------	-------

8. Stanovništvo prema aktivnosti 1991. i 2001. godine

Općina	P o p i s 1 9 9 1. g o d i n e							P o p i s 2 0 0 1. g o d i n e						
GRAD	Ukupan broj stanovnika	Aktivno stanovništvo		Osobe s osobnim prihodima		Uzdržavano stanovništvo		Ukupan broj stanovnika	Aktivno stanovništvo		Osobe s osobnim prihodima		Uzdržavano stanovništvo	
PODRUČJE	u zemlji	Broj	%	Broj	%	Broj	%		Broj	%	Broj	%	Broj	%
DUBROVNIK	45.190	21.266	47,06	7.337	16,24	16.587	36,70	43770	19.446	44,43	10.845	24,78	13.478	30,79
Župa dubrovačka	6.300	2.613	41,48	464	7,37	3.223	51,75	6663	3.085	46,30	1.140	17,11	2.438	36,59
Dubrovačko primorje	2.240	813	36,29	402	17,95	1.025	45,76	2216	1.101	49,68	531	23,96	584	26,36
Konavle	8.693	3.951	45,45	933	10,73	3.809	43,82	8250	3.739	45,32	1.863	22,58	2.648	32,10
DUBROVAČKO														
PRIOBALJE	62.423	28.643	45,88	9.136	14,64	24.644	39,48	60899	27.371	44,94	14.379	23,61	19.149	31,44
KORČULA	5.773	2.312	40,05	1.159	20,08	2.302	39,87	5889	2.518	42,76	1.501	25,49	1.870	31,75
Lumbarda	1.088	413	37,95	207	19,02	468	43,01	1221	496	40,62	309	25,31	416	34,07
Smokvica	1.015	386	38,02	215	21,18	414	40,78	1012	434	42,89	294	29,05	284	28,06
Blato	3.716	1.588	42,73	645	17,35	1.483	39,90	3680	1.575	42,80	949	25,79	1.156	31,41
Vela luka	4.295	1.838	42,79	904	21,04	1.553	36,15	4380	1.916	43,74	1.416	32,33	1.048	23,93
Lastovo	987	386	39,10	184	18,64	417	42,24	835	312	37,37	243	29,10	280	33,53
Mljet	1.178	399	33,87	313	26,57	466	39,56	1111	340	30,60	389	35,02	382	34,38
Ston	2.591	986	38,05	394	15,21	1.211	46,74	2605	950	36,47	727	27,91	928	35,62
Janjina	530	251	47,36	106	20,00	173	32,64	593	207	34,91	249	41,99	137	23,10
Orebić	3.626	1.395	38,47	609	16,80	1.622	44,73	4165	1.638	39,33	1.245	29,89	1.282	30,78
Trpanj	793	249	31,40	244	30,77	300	37,83	871	327	37,54	294	33,76	250	28,70
POLUOTOK PELJEŠAC														
I OTOCI	25.592	10.203	39,87	4.980	19,46	10.409	40,67	26362	10.713	40,64	7.616	28,89	8.033	30,47
METKOVIĆ	12.432	5.340	42,95	1.568	12,61	5.524	44,43	15384	6.045	39,29	3.310	21,52	6.029	39,19
OPUZEN	3.429	1.397	40,74	454	13,24	1.578	46,02	3242	1.314	40,53	789	24,34	1.139	35,13
PLOČE	10.462	4.761	45,50	1.410	13,47	4.291	41,01	10834	4.571	42,19	2.694	24,87	3.569	32,94
Kula norinska	1.734	689	39,73	301	17,35	744	42,90	1926	672	34,89	500	25,96	754	39,15
Pojezerje	1.056	361	34,18	185	17,51	510	48,29	1233	458	37,15	298	24,17	477	38,68
Slivno	1.408	579	41,12	182	12,92	647	45,95	2078	777	37,39	653	31,42	648	31,19
Zažablje	988	395	39,97	174	17,61	419	42,40	912	321	35,20	277	30,37	314	34,43
DONJONERETVANSKI														
KRAJ	31.509	13.522	42,92	4.274	13,56	13.713	43,52	35609	14.158	39,76	8.521	23,93	12.930	36,31
SVEUKUPNO														
DUBROVAČKO -														
NERETVANSKA														
ŽUPANIJA	119.524	52.368	43,81	18.390	15,39	48.766	40,80	122870	52.242	42,52	30.516	24,84	40.112	32,64

9. Poljodjelsko stanovništvo 1991. i 2001. godine

Općina GRAD PODRUČJE	Popis 1991. godine			Popis 2001. godine		
	Ukupan broj stanovnika u zemlji	Poljodjelsko stanovništvo Broj	%	Ukupan broj stanovnika	Poljodjelsko stanovništvo Broj	%
DUBROVNIK	45.190	224	0,50	43.770	439	1,00
Župa dubrovačka	6.300	303	4,81	6.663	102	1,53
Dubrovačko primorje	2.240	320	14,30	2.216	396	17,87
Konavle	8.693	1.054	12,12	8.250	590	7,15
DUBROVAČKO PRIOBALJE	62.423	1.901	3,05	60.899	1.527	2,51
KORČULA	5.773	89	1,54	5.889	93	1,58
Lumbarda	1.088	26	2,38	1.221	48	0,66
Smokvica	1.015	100	9,85	1.012	75	7,41
Blato	3.716	102	2,74	3.680	80	2,17
Vela luka	4.295	127	2,95	4.380	110	2,51
Lastovo	987	69	6,99	835	29	3,47
Mljet	1.178	84	7,13	1.111	39	3,51
Ston	2.591	611	23,58	2.605	449	17,24
Janjina	530	184	34,72	593	100	16,86
Orebić	3.626	563	15,53	4.165	336	8,07
Trpanj	793	53	6,68	871	39	4,48
POLUOTOK PELJEŠAC I OTOCI	25.592	2.008	7,85	26.362	1.398	5,30
METKOVIĆ	12.432	379	3,04	15.384	341	2,22
OPUZEN	3.429	307	8,95	3.242	555	17,12
PLOČE	10.462	356	3,40	10.834	222	2,05
Kula norinska	1.734	75	4,32	1.926	62	3,22
Pojezerje	1.056	193	18,27	1.233	105	8,52
Slivno	1.408	439	31,17	2.078	529	25,46
Zažablje	988	125	12,65	912	34	3,73
DONJONERETVANSKI KRAJ	31.509	1.874	5,95	35.609	1.848	5,19
SVEUKUPNO DUBROVAČKO - NERETVANSKA ŽUPANIJA	119.524	5.783	4,84	122.870	4.773	3,88

6.2. TABLICE – PROSTORNO PLANIRANJE (Ratimir Zimmermann)

1. Turističke zone – podaci o vrsti objekata, broju kreveta i površini zone
2. Vrednovanje razvojnih mogućnosti turističkih zona
3. Gospodarske zone – podaci o vrsti, površini i izgrađenosti
4. Vrednovanje razvojnih mogućnosti gospodarskih zona
5. Standardi za planiranje turističkih zona – izvori
6. Primjena standarda za veće homogene prostorno razvojne cjeline (1-7)
7. Primjena standarda za razvojna područja – skupno (1-22)
8. Primjena standarda za razvojna područja – pojedinačno (1-22)

10. Domaćinstva / kućanstva 1991. i 2001. godine

Općina GRAD PODRUČJE	Ukupan broj s tan o v n i k a		Ukupan broj domaćinstava/kućanstava		Prosječan broj članova domaćinstava/kućanstava	
	1991.	2001.	1991.	2001.	1991.	2001.
DUBROVNIK	46.774	43.770	15.170	14.709	3,08	2,98
Župa dubrovačka	6.486	6.663	1.898	1.910	3,42	3,49
Dubrovačko primorje	2.378	2.216	772	763	3,08	3,05
Konavle	9.074	8.250	2.539	2.545	3,57	3,24
DUBROVAČKO						
PRIOBALJE	64.712	60.899	20.379	19.927	3,18	3,06
KORČULA	6.240	5.889	1.959	1.919	3,19	3,07
Lumbarda	1.102	1.221	313	376	3,52	3,25
Smokvica	1.125	1.012	329	330	3,42	3,07
Blato	4.107	3.680	1.148	1.109	3,58	3,32
Vela luka	4.464	4.380	1.468	1.562	3,04	2,80
Lastovo	1.221	835	407	291	3,00	2,87
Mljet	1.237	1.111	444	423	2,78	2,63
Ston	2.802	2.605	891	862	3,14	3,02
Janjina	555	593	230	256	2,41	2,32
Orebić	3.855	4.165	1.291	1.444	2,99	2,88
Trpanj	871	871	344	344	2,53	2,53
POLUOTOK PELJEŠAC						
I OTOCI	27.579	26.362	8.824	8.916	3,13	2,96
METKOVIĆ	13.370	15.384	3.672	4.177	3,64	3,68
OPUZEN	3.616	3.242	1.037	973	3,49	3,33
PLOČE	11.220	10.834	3.469	3.293	3,23	3,29
Kula norinska	1.866	1.926	544	581	3,43	3,31
Pojezerje	1.394	1.233	333	302	4,19	4,08
Slivno	1.507	2.078	459	691	3,28	3,01
Zažablje	1.065	912	292	265	3,65	3,44
DONJONERETVANSKI						
KRAJ	34.038	35.609	9.806	10.282	3,47	3,46
SVEUKUPNO						
DUBROVAČKO - NERETVANSKA						
ŽUPANIJA	126.329	122.870	39.009	39.125	3,24	3,14